Tarihin seyrini değiştiren en önemli casusluk operasyonlarının sırlarını keşfetmeye hazırmısınız. *Publisher Weekly*

yüzyılın en büyük casusluk operasyonları

CASUSLUK

Ernest Volkman

«Tanrı size bir yüz verdi, siz kendinizi başkası yaptınız»
Shakespeare, Hamlet

TUAL

CASUSLUK

Yazarı: ERNEST VOLKMAN ESPIONAGE

The Greatest Spy Operations Of The Twentieth Century John Wiley & Sons, Inc.

1. Baskı Ekim 2004

ERNEST VOLKMAN

CASUSLUK

20. YÜZYILIN EN BÜYÜK CASUSLUK OPERASYONLARI

Çeviren Sevda Kubilay & Melike Atik

.

GİRİŞ

Irak askeri istihbarat servisi, *Estikhabarat* görevlilerine göre, Amerikalıların 1989'da bir gün Bağdat'a gelişleri, *Arap Gecelerinden* çıkma bir şey gibi görülmeliydi. Amerikanlar, CIA'le (Merkezi Haber alma Servisi) ve bir uydu keşif uzmanıyla birlikte, Alaaddin'in mağarasındakilerle rekabet edecek hazineleri taşıyarak gelmişlerdi; yıllarca süren amansızca bir savaşta, Irak'ın ezeli düşmanı olan İran'ın elinde tuttuğu toprakların hayret verici net, gizli uydu fotoğraflarıyla. Kişisel tilki siperleri bile, 99 cm'ye kadar sağlam tahlil yapabilen kameralar tarafından belirlenmişti (yani kameralar, çapı 99 cm kadar küçük olan nesnelerin bile net resimlerini çekebilmişti).

Geniş bir masaya yayıldıklarında, renkli fotoğraflar düşmanın genel görünümünü gözler önüne seriyordu, bu Iraklıların kendi gizli uyduları olmadan yalnızca hayal edebilecekleri bir başarıydı. Her şey apaçık ortadaydı: cephe hattı pozisyonları, cephaneleri, topçu bölükleri, patlayıcı depoları ve destek hatları. Iraklılar sevinçlerini zorlukla gizleyebildiler; çünkü bu istihbarat sayesinde artık İranlılar üzerinde sonuca götüren bir üstünlük elde etmeleri an meselesiydi.

Ve bu da yetmezmiş gibi, CIA analizcileri, bazı fotografik araçlar sayesinde havadaki röntgenci gözlerden saklanma yöntemlerini nasıl ortaya çıkardıklarına dair bazı püf noktaları anlatmaya devam etti; gündüz saatlerinde ağır silah parçalarının harabe evlere gizlenmesi, incelikli kamuflaj düzenlemeleri, ısı yayılımını maskeleyecek özel araçlar (ve kızılötesi kameralar kullanan hatıl uydular) ve gizli uydu kameralarını şaşırtmak için yığınlar halindeki geniş kanalizasyon boruları arasına gizlenen füzeler. İraklılar çok dikkatlice dinledi -her şey açıklığa kavuştu; hatta fazla dikkatli.

Her ne kadar Iraklılar casusluk sihirbazlığından etkilenseler de, olayın ciddiyeti Iran-Irak Savaşı'nda kazanma olasılıklarına etki etmeye çalıŞan gizli Amerikan girişiminden çok daha fazlaydı. Amerikan gizli uydu fotoğraflarının Bağdat'ta masaya yatırılması modern zamanların en muazzam istihbarat gaflarından biri oldu. Bu, çok yönlü bir başarısızlıktı; Bush yönetiminin gizli yardımları ve en az Amerikan yatırımıyla Irak'ın, İran'daki radikal Humeyni rejimi tehlikesini alt edebileceği inancı ile; Bağdat'a yapılan gizli Amerikan yardımının güya Saddam Hüseyin'in totaliter devletindeki ılımlı

kişileri artıracağı ve sonuçta bu yardımın Hüseyin'in toprak elde etme hırsına ket vurup, onu Amerikan çıkarlarına doğru iteceği yanılgısından oluşuyordu. Amerikanlar bu budala varsayımlara öyle inandılar ki, Hüseyin'e gizli bir silah hattının açılmasını kabul ettiler, buna ek olarak Washington'un ısrarlarıyla ingiliz İstihbaratı da benzer bir silah hattı açtı. Bu silah akımı, İranlı düşmanlarını püskürtmeye çalışan Hüseyin'in, aynı zamanda tüm Ortadoğu'yu tehdit eden birinci sınıf stratejik bir güç haline gelmesine neden oldu.

Ama bu en kötüsü değildi. İki yıl sonra Körfez Savaşı patlak verdiğinde, Iraklılar yararlı CIA görüşmelerinden çok şey öğrenmiş olacaklardı. En önemlisi, alçak menzilli Scut füzelerini röntgenci gözlerden nasıl saklayacaklarını biliyorlardı. Müttefiklerin üstün hava kuvvetlerine, gizli uydular ile keşif uçaklarından elde edilen 24 saat kesintisiz yayına rağmen, Iraklılar Scutların pek çoğunu usta kamuflaj yöntemleri ve dağıtım düzenekleriyle saklamayı başarmıştı. Bunun sonucunda ezici Müttefik üstünlüğü bile, Irak'ı İsrail ve Suudi Arabistan'a Scut füzeleri fırlatmaktan alıkoyamamıştı. Bu füzeler yüzünden ölen İsrailliler ile Amerikalıların sayısı eski bir dersin altını çizdi: "İstihbarat hatasının bedeli daima kanla ödenir."

Körfez Savaşı'nın ilk dönemki tarihçesi, Hüseyin'in Kuveyt'i işgaline yol açan bir dizi Amerikan istihbarat hatasından çok az bahseder, bu aslında pek de şaşırtıcı olmayan bir yanılgıdır. Geleneksel olarak tarih bilimi, dünya olaylarının gelişiminde istihbaratın oynadığı rolü gözden kaçırma eğilimindedir, özellikle bu yüzyılda. Bu durum, kısmen devlet ilişkilerinde algının oynadığı önemli rolün göz ardı edilmesinden kaynaklanır; ama temelde istihbarat tamamen anlayışla alakalıdır. Ama tarihi, bazen kontrolleri dışındaki kuvvetler tarafından etkilenen ve harekete geçirilen anahtar oyuncularıyla birlikte tamamen çizgisel olarak sunma eğilimi vardır.

Yakın zamandaki bir örneği yinelersek, Körfez Savaşı'na katılanları amansızca dipsiz bir kuyuya iten anlayışı çözmeden savaşı tam olarak anlamak mümkün değildir. Mesela, George Bush'u, Saddam Hüseyin gibi bir adamın Amerikan müttefiğine çevrilebileceği sonucuna iten neydi?

Saddam Hüseyin'e, Amerikanlar ve müttefiklerinin, Kuveyt gibi önemsiz bir kara parçası için savaşmayacaklarını düşündüren neydi? Cevap, farklı anlayışlar; ama bu anlayış farklılığını anlamanın tek yolu onun arkasında yatan istihbaratlardır ve bu anlayışlar onları şekillendiren istihbaratı bilmeden anlaşılamazlar.

Kabul etmek gerekir ki, bu doğal süreçle baş etmek hiç de kolay değildir. Tarihçilerin ve gazetecilerin dünya olaylarında istihbaratın rolünü anlamaya çalışırken kullandıkları yöntem; karanlık ve karmakarışık bir gizemi, paradoksu, çelişen gerçekleri, kayıp ya da değiştirilmiş kayıtları, nesnel olmayan anıları, gizliliği, "makul yadsınabilirliği" ve bazen, kati yalan ifadeleri yonta yonta ayıklayıp, yanlış ya da uydurma bilgi vermemekten geçer.

İstihbarat dünyasının bir eşi daha yoktur; çünkü başka hiçbir alanda insan çabası gölgeler içinde icra edilmez. Zaruri olarak görülse de (dünyadaki her millet hükümete bağlı bir çeşit istihbarat teşkilatı işletir) yine de dünya siyaset sisteminin karanlık yüzünü temsil eder; kökeninde de, devlet tarafından resmen onaylanmış röntgenciliğe denk gelir.

Casusluk, Yunan şehir-devletlerinin varolduğu *"proxenos"* (temsilci) diye adlandırılan özel sefirlerin bir savaş şehrinden diğerine gönderildiği günlerden bu yana hep kötü bir üne sahip olmuştur. Önceleri, sefirler "tanrı misafiri" olarak onurlandırılıp, onlara değişik imtiyazlar

verilmiştir; çünkü eski Roma'da eşraf ve hanedan evlerine intisap eden kişiler, yanaşma (onurlu misafir) olarak görülürdü. Ne yazık ki, bu yanaşmaların *"proxenos"un* potansiyel casus yönünü ortaya çıkarması çok zaman almadı ve böylece devlet istihbaratı doğdu. Bazı şehir devletleri, sefirlerin onların ev sahipliğini kötü amaçları için kullandığını keşfedince ortaya çıkan skandal "resmi casus" unvanının parlaklığını donuklaştırdı ve casusluk sadece toplumun ayak takımı tarafından yürütülebilecek, zaruri bir kötülük olarak siyasi ilişkilerin ölüler ülkesine sürüldü.

Sonraki bir düzine yüzyıl içinde, casusluk "karanlık bilimler"e indirgendi ve siyasi ilişkilerden tamamen ayıklandı. Bu durum öldürücü bir mücadeleye kitlenmiş iki savaşçı ülke, İngiltere ve Fransa'nın bulunduğu 16. Yüzyıl Avrupası'nda değişti. Sadece birkaç millik okyanus ile ayrılan bu iki krallık, birbirlerine karşı açık ve gizli savaşlara kadar giden uzun soluklu, siyasi bir düşmanlık besliyorlardı. Birbirlerine karşı oluşturdukları bu tehlike karşısında, bir diğerinin ne yaptığını ve planladığını takip etmek için organize olmuş, sistematik bir istihbarat birimine hayati bir ihtiyaç hissettiler. Ve bu vazifeyi yalnızca devlet tarafından yönlendirilecek ve yine devlet tarafından parasal kaynak sağlanacak bir organizasyon gerçekleştirebilirdi. Başka bir deyişle, bir mülki istihbarat bürokrasisi.

Bir sonraki yüzyılda casusluk, var olan ve varsayılan düşmanları denetlemek için uluslar tarafından yönetilen (casusların meşhur eski tabiriyle) "istihbaratçılar" ağı ile. birlikte Avrupa devlet yönetimi sanatının kökleşmiş bir parçası haline geldi. Bu istihbarat birlikleri, yapısal açıdan, Kraliçe Elizabeth'in baş casusu Francis Walsingham tarafından kurulan örneği izledi; onun istihbarata getirdiği yenilikler, dış istihbarat birimleri oluşturmak için istihbarat şebekelerinin bölümlere ayrılmasını, düşman casusların ve Kraliyet'e karşı dahili muhaliflerin hareketlerini denetleyen karşı istihbarat teşkilatlarının kurulmasını içeriyordu.

19. yüzyılın sonlarına doğru, hızlı teknolojik değişimler -özellikle askeri teknolojide- Avrupa'da "tepenin diğer tarafında neler olduğunu" ortaya çıkarmak için yeni yöntemler arayan siyasi gerginlikle birleşti. Kitlesel orduların telgraf ve demiryollarıyla kaynaştığı, savaşların ezici güçler arasında ve ani bir süratle patlak verdiği bir zaman için istihbarat kaçınılmazdı. Tehlike anında uyarılmayan bir ulus, bir öğleden sonra kolayca mağlup edilebilirdi.

Bu nedenle uluslararası diplomasi, oyun alanını tanımlamaya başladı. Diplomatik ilişkiler üzerine yapılan uluslararası anlaşmalar, resmi casusluğu açıkça kabul eden bir sistemi ilk kez düzene soktu. Bugüne kadar geçerli kalan bu anlaşmalar, ulusların denizaşırı elçiliklerine askeri ataşeler yerleştirmelerine izin veriyordu. Bu ataşeler, resmi olarak kendi uluslarının silahlı kuvvetlerini temsil ediyordu; ama herkesin az çok farkında olduğu gibi, diplomatların dolaylı olarak gizledikleri gerçek fonksiyonları, kendilerine ev. sahipliği yapan ulusun askeri güçlerini dikizlemek ve bunlar üzerine istihbarat toplamaktı. İstihbaratın hemen hemen yalnızca askeri güç ve düşmanların gizli potansiyeliyle (hükümet istihbarat teşkilatları çoğunlukla askeriye tarafından yönetiliyordu) ilgilendiği bir zamanda, bu ataşeler hayati bir görev üstlendiler.

Bu uluslararası anlaşmalarda üstü kapalı bir taviz vardı; casusluk -dünyanın ikinci en eski uzmanlık alanı- politika içine öyle yerleşmişti ki, onu göz ardı etmeye çalışmanın bir manası yoktu. Böylece, anlaşmalar casusluğu kontrol edecek yöntemler aradılar; nasıl ki Cenova Sözleşmesi kaçınılmaz olan bir başka savaşın ortaya çıkışını kontrol etmeye çalışmışsa. Diplomatları tutuklamadan muaf kılma uygulamaları, deniz aşırı elçiliklerin dokunulmaz, bağımsız alanlar olarak

addedilmesi, yetkili bir diplomatın "resmi casusluk" kurallarını ihlalinde izlenecek belirli yasaların oluşturulması, uluslararası ilişkiler bünyesinde casusluğu bir düzene bağlama çabasının parçalarıydı. Bu çabanın etkisi, boksu, düzenli ve "medeni" bir spor yapan Marquis of Queensberry kurallarının etkisine benziyordu.

Centilmen diplomatlar, yirminci yüzyılın istihbarat dünyasında meydana gelecek dramatik değişimi önceden göremeyebilirlerdi; çünkü bu değişim yalnızca hükümet istihbarat bürokrasisinde izlenen sabit bir büyümeyle değil, aynı zamanda en azından bazı casus teşkilatlarının John Le Carre'nin söylediği "jeopolitik simyager"e -hükümetlerin devrilmesi, ekonomik dengenin bozulması, bilinen düşmanların suikastı- dönüşmesiyle ön plana çıkmıştı.

Öyle bir gün gelecekti ki, bir istihbarat birimi İran ve Guatemala hükümetlerini çok kullanılmış bir mendil gibi kenara atarken, diğer bir istihbarat birimi kendi isteklerini Polonya ve Çekoslovakya insanlarına empoze edecekti; ama böyle bir günün geleceğini 19. yüzyılda anlayabilecek pek fazla insan yoktu.

Kısmen, bu yüzyılda böyle operasyonlar önceden tahmin edilebildiği için, tarihin onların gerçek önemini göz ardı etmiş olabileceği hissi doğuyor. Küçük ama büyümekte olan bir tarihçiler grubu tüm dikkatini, modern tarihte "kayıp boyut" denilen konu üzerinde yoğunlaştırmaya başladı. Bu tarihçilerin düşünmesi gereken çok şey var tabi. Mesela, ingiliz istihbaratının Almanya'yı yenilmez bir askeri güç olarak görmesi, İngiliz Hükümeti'nin 1938'de Hitler ile karşı karşıya gelmekten kaçınıp, ünlü Münih Anlaşması'nı imzalama kararı almasında nasıl bir rol oynadı? Hangi istihbarat, 1914'ün Avrupa güçlerinin her birini, sahip oldukları askeri örgütlerle rakiplerini büyük bir savaşta kolaylıkla yenebileceklerine ve böyle bir savaşın uzun sürmeyeceğine (veya Fransız generallerin ordularına söylediği gibi, 1914'ün Ağustosu'nda "yapraklar düşmeden önce" evlerinde olacaklarına) inandırdı? Hangi istihbarat Amerika'yı, Kuzey Vietnam'ı (Vietnam'ı birleştirme) amacından vazgeçirmek için, sadece Amerikan askeri gücünün hafif bir esintisin yeterli olacağına ikna etti?

Bu "kayıp boyutu" anlama çabaları, 1974'te İngiliz Hükümeti'nin onlarca yıllık şaşırtıcı bir sırrı açıklamasıyla hız kazandı. Bu sır: İkinci Dünya Savaşı sırasında kod adı ULTRA olan bir operasyonun hemen hemen tüm Alman kodlarını kırmayı başarıp Müttefikleri Hitler'in askeri planları hakkında önceden bilgilendirdiği gerçeğiydi. Bu açıklama, savaş tarihinin çok geniş çaplı bir şekilde yeniden ele alınmasına neden oldu; çünkü şimdi tüm Müttefik kararları ULTRA'nın ışığı altında yeniden değerlendirilecekti.

Benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'lerde, Amerikan istihbarat topluluğunun Soğuk Savaş sırasında gösterdiği güç gösterisi (ve suistimali) hakkındaki açıklamalar, tüm ülke endüstrisinin yakın geçmişi yeniden ele alması için esin kaynağı oldu. Bunun sonucunda dile getirilen sorular -bu topluluk politikacıların anlayışlarını nasıl şekillendirdi, yoksa istihbarat teşkilatları, kendi dış politikalarını oluşturan "azgın filler miydi"- sorumluluk, başkana ait güç ve dış politikanın kontrolü konularına işaret ederek, Amerikan demokratik sistemine bazı imalarda bulundu.

Bu sorunlar tamamen Amerika'yı ilgilendirmesine rağmen, onların bir kısmı diğer ülkelerdeki tarihçilerle paylaşıldı; özellikle Doğu Avrupa Komünist rejiminin yıkıntıları arasında ortaya çıkan istihbarat yığmlarıyla karşı karşıya kalan tarihçilerle. Doğu Avrupa'nın kendi saklı tarihi bu kağıt yığınları içinde varlığını sürdürürken, o ülkenin insanları, kendi istihbarat ve gizli polis teşkilatlarının nasıl yayılımcı bir şekilde onların yaşamlarına ve kaderlerine nüfuz ettiğini çok uzun

yıllar sonra anlayacaklardı.

Ama sonuçta tüm bunlardan çıkarılacak bir ders, tarih ile istihbaratın kesiştiği noktada tekerrür eden bir tema var; bu da en iyi Francis Bacon'un ünlü vecizesiyle özetlenebilir: "Bilgi güçtür."

Bu kitap "kayıp boyut" ile baş etmeye çalışan bir girişimin ürünüdür. İstihbarat operasyonlarını inceleyen bir dizi durum çalışmasını ele almıştır. Bu çalışmalar kendi bünyesinde, görkemli başarıları, sefil yenilgileri, kolay sınıflandırılamayan gariplikleri barındırır. Karşı-istihbarattan kod kırmaya kadar pek çok farklı alanda sınıflandırılan bu istihbarat operasyonlarının hepsi ortak bir özelliği paylaşır: 20. yüzyıl tarihinin gidişatına etki etmiş olmaları.

SÖZLÜKÇE

İnsan emeğinin yer aldığı diğer pek çok alan gibi, casusluğun da kendine özel bir dili vardır. Bu kitapta, ben her ne kadar casusluk mesleğine yönelik özel terimleri kullanmamaya özen göstersem de, normal dilde karşılığı olmayan bazı terimleri kullanmak kaçınılmazdı. Bu terimler:

AJAN: Bir ulusun istihbarat servisi hizmetinde çalışan, düzenli maaşa bağlanmış ve devlet memuru statüsündeki casus.

PİSTON: Önemli bir idari, politik ya da mesleki pozisyonda yer alan ve izlenecek politikanın belirlenmesinde aktif rol alan ajan/maşa.

AJAN PROVOKATÖR: Genellikle karşı-istihbarat ya da polis teşkilatına bağlı olarak siyasi örgütlerin içine gizlice sızıp, örgüt içinde yasadışı eylemleri ya da şiddet gösterilerini kışkırtarak örgütün itibarını sarsmakla görevlendirilmiş ajan.

MAŞA: Bir istihbarat servisi tarafından istihbarat kaynağı olarak görev yapması ya da kendi ana vatanında buna benzer görevleri yerine getirmesi için para karşılığında ya da politik inançları yüzünden üyeliğe kaydedilen kimse.

SİYAH ÇANTA HİLESİ: Önce gizli belgelerin ele geçirilip kopyalanması, sonra da bu belgelerin aynı şekilde geri götürülmesi için uygulanan hırsızlık operasyonu. Bu operasyonlar, sıkı bir eğitimden geçmiş ve belgelerin kopyalandığını ele verecek her türlü belirtiyi ustalıkla gizleyebilen gruplar tarafından yürütülür.

KARALAMA PROPAGANDASI: Aslında komşu ülkelerdeki düşman istihbarat servisleri tarafından başlatılan ve muhalif grupların kendi ülke sınırları içinde ya da sınırların hemen ötesinde kurulan "gizli" bir radyo istasyonundan yaptıkları propaganda. Bu propagandalar çoğunlukla ülke hükümetine olan güveni sarsmak için anlaşmazlık ve karışıklık çıkarmak amacıyla yapılır.

İSPİYON: Karşı-istihbarata bir ajanın ya da maşanın kimliğinin açıklanması. Bu ajanlara Amerikan istihbarat tabiriyle "yanık" adı verilir. Bir istihbarat teşkilatının, kimliği ele verilen ajan ya da maşa hakkında diğer istasyonları uyarmak için gönderdiği resmi ihbarnameye de "yanık ihtarı" denir.

KUYRUK TEMASI: Bir ajan ya da maşa ile denetçi subay ya da kontrol ajanının elde ettikleri malzemeleri değiş tokuş etmek amacıyla kalabalık, açık mekanlarda karşı-istihbarat ajanlarını yanıltmak için gerçekleştirdikleri ani ve görünüşte kazara meydana gelen temas.

DENETÇİ SUBAY: Ödeme konularında, istihbarat toplamaya ilişkin mevzularda ve diğer detaylarda ajanları ya da maşaları denetlemekle görevli ajan (ya da bir şebekenin "halkası"). Ayrıca "kontrol ajanı" olarak da adlandırılır.

İSTASYON ŞEFİ: Deniz aşırı istihbarat birliklerine başkanlık yapan ve genellikle elçilik personelinin bir parçası (herhangi bir tutuklama söz konusu olduğunda diplomatik dokunulmazlığı olması açısından) olan ajan. Sovyet istihbaratında bu tür ajanlar *rezident* olarak bilinir.

ŞİFRE: Gizli mesajları saklamak için kullanılan bir yöntem: Mesajların özel bir sisteme göre yeniden düzenlenmiş harflerle yazılması. Sistem içinde, şifrelenmiş mesajın çözülmesini sağlayan bir "anahtar" bulunur ve şifreli mesaj ancak bu anahtara sahip biri tarafından okunabilir.

KOD: Şifreden farklı bir mesaj gizleme yöntemi: Değişmeyen bir sistem içindeki farklı kelime ve rakamların, düzyazının yerini alması. Kodlanmış bir mesaj ancak sisteme erişimi olan bir kişi tarafından okunabilir -bunun için genellikle sistemdeki kelime ve rakamları listeleyen bir kod kitabı kullanılır.

MASKE: Bir ajanın istihbarat teşkilatıyla olan temaslarını gizlemek için kullandığı örgütsel ya da başka türlü bir örtü.

GİZLİ FAALİYET: İstihbarat teşkilatının, başka bir ülkedeki politik değişimleri etkilemek için hedef ülkenin siyasi ya da ekonomik yapısına karşı düzenlediği, el altından yürütülen çalışmalar. Bu çalışmalar genellikle mevcut rejimi sallantıya getirmek için yapılır.

ŞİFRE ÇÖZÜCÜ: Şifrelemede kullanılan anahtarı çözüp, şifreyi kırmakla görevli eğitimli uzmanlar. Modern şifre sistemlerinin giderek daha karmaşık bir hale gelmesi üzerine, bugün pek çok şifre analizcisi bilgisayar yapımı şifreleri çözmek için muazzam bilgisayarlarla çalışan matematikçilerdir.

KUYTU: Genellikle umumi bir mekanda bulunan, ajanların yüz yüze gelmeden mesajlarını değiş tokuş ettikleri ve kimi zaman elde ettikleri materyalleri bıraktıkları mevzi. Tipik bir kuytu, insanların dikkat etmeyeceği tenha bir köşe ya da çatlaktır. Sovyet istihbarat tabiriyle *dıubok* olarak da bilinir.

YEM: Dikkati daha önemli ajanların üzerinden farklı bir noktaya çekmek amacıyla bilerek feda edilen ajan ya da maşa.

YANLIŞ BİLGİ (DEZENFORMASYON): Başka bir ülkenin istihbarat servisini yanlış yönlendirmek ya da karışıklığa sebebiyet vermek için dizayn edilmiş çok az gerçeklik payı olan ve dikkatlice çarpıtılmış bilgi.

KILIF / PARAVAN: İstihbarat servisinin ajanlarına ve maşalarına maske sağlayacak, meşru görünen bir kurum. Bu kılıf hayır kurumundan anonim şirketine kadar pek çok değişik şekilde sağlanabilir.

YASADIŞI: Sovyet istihbaratında, yabancı bir ülkede hayali bir kimlik maske ve bir meslek altında çalışan ajan.

YASAL: Sovyet istihbaratında, yabancı bir ülkede tutuklamaya karşı dokunulmazlık sağlamak için diplomatik maske altında görevini yerine getiren ajan.

RİVAYET: Bir ajanın gerçek kimliğini saklamak amacıyla oluşturduğu sahte biyografi.

POSTA KUTUSU: Mesajları iletmek için gidip gelen maşa. Ayrıca "siluet" olarak da bilinir.

KÖSTEBEK: Hedef ülkenin siyasi, istihbarat ya da askeri yapısı içinde, kilit pozisyona ulaşıp önemli istihbarat sağlaması için yerleştirilmiş olan ajan.

TEK SEFERLİK BLOKNOT: Bir bloknot ile gelişi güzel rakamların olduğu kağıt destesini kullanan şifre makinesi. Her bir kağıt yaprağı sadece bir mesajın şifrelenmesinde kullanılır ve sonra atılır. Bu kağıt yapraklarından her biri yalnızca makinenin diğer ucunda aynı bloknota sahip bir kişi tarafından okunabileceği için sistem teorik olarak kınlamaz.

PLAYBACK: Gizlice bağlantı kurulan bir ajan radyosuna yanlış bilgi yayını yapma. Alman istihbarat terminolojisinde *fimkspiel* (radyo oyunu) olarak bilinir. Karargahı, bu konuda uyarmak için ajanlar vericilerine özel bir "uyarı anahtarı" yerleştirir; bu genellikle özel bir kelime ya da deyimdir.

UYKUCU: Normal yaşamına devam edecek şekilde yabancı bir ülkeye yerleştirilen ve bir emir gelene kadar hiçbir casusluk operasyonu yürütmemesi emredilen ajan.

İSTASYON: Yabancı bir ülkedeki istihbarat teşkilatının çoğunlukla elçilik içinde yer alan bürosu.

SIZINTI: Yabancı bir ülkenin elçiliğine ya da istihbarat karargahına giren ve genellikle para karşılığında casus olarak çalışmaya gönüllü olan maşa. İstihbarat teşkilatları bazen kasıtlı olarak ajanlarından birini yanlış bilgi akımını sağlaması için diğer tarafa gönderir; böyle ajanlara "sarkaç" denir.

CASUSLUĞUN KRALLIKLARI

20. yüzyıl zaman zaman "casusluğun yüzyılı" olarak adlandırılır; bu dönemde, mülki casus teşkilatları kurumsallaştırılmıştır. Kayıtlı tarihin hiçbir döneminde, bu kadar çok insan ve bu kadar çok hazine satın alınamayacak bir dünya metasının takibine adanmamıştır: Bilgi. Böyle organizasyonların binlercesinin içinden sadece birkaç tanesi dünya tarihinin seyrinde önemli bir etki oluşturmayı başarmıştır. Bunların çoğu, kitap boyunca kısaltmalarıyla tekerrür edecektir. Okuyucunun rahatı açısından bu organizasyonların tam açılımlarını ve ulusal bağlantılarını içeren bir liste aşağıda verilmiştir:

Avustralya

• Avustralya Gizli Haberalma Servisi (ASIS, M09 olarak da bilinir), Avustralya Gizli İstihbarat Örgütü'nün (ASIO) varisi olan teşkilat.

• Savunma İşaretleri İdare Meclisi (DSD), istihbarat bildirimi.

Kanada

• Kanada Güvenliği İstihbarat Servisi (CSIS), Kanada Kraliyeti Yüksek Polis-Güvenlik Servisi'nin varisi olan teşkilat.

• Ulaştırma Güvenlik Teşkilatı (CSE), ulaştırma istihbaratı.

Çin

• *Guojia Anqouanbi* (Devlet Güvenlik Bakanlığı)

• *Te* WU (Merkezi Dış İrtibat Departmanı)

• *Quingbao* (Askeri İstihbarat)

Küba

• *Direccion General de Intelligencia* (DGI, İstihbarat Servisi)

Fransa

• *Directorate Generale de la Securite Exterieure* (DGSE), *Service de Documentation Exterieure et de Contre-Espionage* (SDE-CE)'nin varisi olan teşkilat.

• *Groupement de Communications Radioelectriques* (GCR), haberalma servisi.

• *Direction du Renseignements Militaires* (DRM), Fransız Genel Kurmaylığı; askeri istihbaratı *Deuxieme Bureaunin* varisi olan teşkilat.

• *Direction de la Surveillance du Territoire* (DST), karşı-istih-barat.

Almanya

• *Amt Ausland Nachrichten und Abwehr (Abwehr,* Dış Savunma İstihbarat Servisi) 1944'de *Sicherheitsdienst* tarafından ilhak edilmiştir.

• *Sicherheitsdienst* (SD, Gizli Servis), 1945'te dağıldı.

• *Gehlen Org,* 1954'te dağıldı.

• *Bundes Nachrichten Dienst* (BND, Federal İstihbarat Servisi)

• *Bundesamt für Verfassungsschutz* (BfV, Federal Anayasa Muhafaza Ofisi), karşı-istihbarat

• *Geheime Staatspolizei* (Gestapo, Gizli Devlet Polisi), 1945'te dağıldı; karşı-istihbarat

İran

• *Savama* (Ulusal Bilgi ve Güvenlik Servisi)

Irak

• Al Mukharbarat (Genel İstihbarat Departmanı)

• Estikhabarat (Askeri İstihbarat)

İsrail

• *Mossad Letafkidim Meyouch hadim (Mossad,* İstihbarat ve Özel Vazifeler için Merkezi Kurum)

• *Aman* (Askeri İstihbarat)

• *Sherlut Bitachon Kalalı* (Shabak, Genel Güvenlik Servisi), karşı-istihbarat

Japonya

• Kempei Tai (Askeri Polis), 1945'te dağıldı; karşı-istihbarat

• Naicho (Dış İstihbarat)

Libya

• *Mukhabarat* (Merkezi Güvenlik Bürosu)

Rusya

• Dış İstihbarat Servisi (FIS), Sovyet KGB'sinin varisi olan teşkilat.

Rusya Federasyonu

• Çeşitli Sovyet İstihbarat organlarının varisi olan teşkilat: Merkezi İstihbarat Servisi (CIS)

• *Glavnoye Razevedyaltelnoye* (GRU), askeri istihbarat

Güney Kore

• Milli Güvenlik Planlama Teşkilatı (ANSP), Güney Kore Merkezi İstihbarat Teşkilatı (KCIA)'nin varisi.

Sovyetler Birliği

• *Chrezuyehainaya Komissiya po Borbe s Kontrrevolutisnei i Sabottazhem* (CHEKA, Karşı Devrim ve Sabotaja Karşı Olağanüstü Komisyon), daha sonra KGB *Komit Gosudarstvennoy Bezopasnosi* (KGB, Devlet Güvenliği için Levazım Dairesi) içinde yeniden organize olmuştur ve 1990'da FIS içinde eritilmiştir.

Britanya Krallığı

• Gizli Haberalma Servisi (SIS), MI6 olarak da bilinir.

• Güvenlik Servisi (MI5), karşı-istihbarat

• Hükümet Haberalma Merkez Bürosu (GCHQ), Hükümet Kod ve Şifre Okulu (GCCS)'nun varisi.

Birleşik Devletler

• Merkezi Haberalma Servisi (CIA)

• Milli Güvenlik Teşkilatı (NSA), haberalma birimi

• Federal Araştırma Bürosu (FBI), karşı-istihbarat

Vietnam

• *Bo Cong An* (SRGV, Vietnam Genel Araştırma Servisi)

MUAZZAM ALDATMACALAR

Eğer, kimi zaman savunulduğu gibi casusluk uluslararası ilişkilerin kara büyüsü ise, o zaman aldatmacalar onun en azametli şeklini oluşturur. Casusluk tabiriyle aldatmaca, düşmanı yanıltmak için yapılan incelikli çabanın ürünüdür, ki bu çaba çoğu zaman çok büyük oranda para, zaman ve insan kaybı demektir. Başarıya ulaşmak çok zor olsa da, en küçük bir hatanın düşmanı uyararak aldatmaca operasyonunu baş aşağı etmesi bir o kadar kolaydır**....**

Aldatmaca operasyonunu başlatacak pek çok sebep vardır: düşmanı hayali bir gücün varlığına inandırıp zayıflığını gizlemek, düşmanın istihbarat servislerine gizlice sızmak ya da düşmana yanlış

bilgi akımı sağlayarak sahte bir izlenim yaratmak vs. Casusluktan farklı olarak aldatmaca, suç dünyasının kullandığı bir tekniği de kendi içinde barındırır: "hedefi" kandırmak için incelikle dizayn edilmiş bir hile, "dolandır" ya da "kazıkla". Ve yine suç dünyasında olduğu gibi, bir aldatmaca operasyonunun başarısı en çok kurbanın saflığına bağlıdır.

İlerleyen sayfalarda karşılaşacağınız beş durum çalışması da, size aldatmacalarda saflığın nasıl anahtar bir rol oynadığını gösterecek; her olayda kurbanın, düşmanın inandırmak istediği şeye olan meylini suistimal eden bir aldatmaca operasyonuna şahit olacaksınız. Başka bir deyişle, hedefleri dolandıran yine hedeflerin kendisi olacak.

Bu durum çalışmaları, 1920'lerde meydana gelen en eski aldatmaca operasyonlarından birini içeriyor, ardından İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'nı kafese koyan, zekice düzenlenmiş üç operasyonu gözler önüne serdikten sonra, son olarak CIA'yi kandırmayı başaran modern bir operasyona yer veriyor. Son çalışmada şahit olacağınız gibi, dünya üzerinde ne kadar çok şey değişirse, bir o kadarı da aynı kalmaya devam ediyor.

USTA CASUSUN SON OLAYI

GÜVEN OPERASYONU 1921-1924

Sovyetler Batının Gözünü Boyar

1921'in soğuk ve kuru bir sonbahar gününde, Yuri Artamanov bir daha tekrar göremeyeceğini düşündüğü eski bir arkadaşının ziyaretiyle şaşkına döndü. Ama daha sonraki yıllarda, bu ziyaretin olmasından büyük bir pişmanlık duyacaktı.

Ama o an için, yalnızca dünyanın siyasi güçleri tarafından bölünmüş uzun soluklu bir arkadaşlığın yenilenmesi fikri vardı aklında. Çar ordusunun bir askeri olan Artamanov, 1918'de, Bolşevik İhtilali'nden sonra Rusya'dan kaçmış, Estonya'nın başkenti Talin'e yerleşmişti; orada ingiliz Diplomatik Komisyonu'nda çevirmen olarak çalışıp kıt kanaat yaşamını sürdürüyordu. Bu arada Yüce Monarşi Konseyi (VMS) olarak bilinen Anti-Bolşevik sürgün grubunun Estonya'daki temsilcisi olarak hizmet ediyordu. Tıpkı Artamanov gibi diğer üyeler de Lenin'in rejimindeki kati ölümden kaçan önceki Çarlık rejiminin askeri ya da hükümet görevlileriydi. Sürgünde, onlar ortak bir gayede birleştirildi: Bolşevik Hüküme-ti'ni yıkıp, monarşiyi yeniden yapılandırmak.

Artamanov'un Rusya'da bıraktığı arkadaşlarından biri, Su İşleri Yönetimi'nin Patlayıcı Departmanı'nı idare eden Aleksandr Yakushev'di. Su yolları konusundaki uzmanlığının ülke için çok gerekli olduğunu ciddiyetle savunan Yakushev, Bolşevikler gücü ele aldıkları zaman, Artamanov ve diğerlerinden gelen tüm kaçma baskılarına direnmişti: kaçmak, ona göre, Rusya'nın ekonomik açıdan önemli kanal sisteminin kısa zamanda çökeceği anlamına geliyordu. Kurulması bir yüzyıl alan bu sistemin ihtilal ve sivil savaşın karmaşasında parçalanması fikrine katlanamıyordu. Bu, onun sevdiği ülkesine çok zarar verecekti. Hayır, o kalacaktı ve bir şekilde yeni ihtilalci hükümetle bir anlaşma yapacaktı.

Artamanov arkadaşının saf olduğunu düşündü; Bolşeviklerin, açıkça nefret ettikleri Çar rejiminin tüm izlerini yok etmek ve özellikle Lenin'in suçlu olarak gösterdiği askerleri ve hükümet memurlarını katletmek için ne kadar hevesli olduklarını tüm Ruslar anlayabilirdi. Bu nedenle Artamanov, birkaç yıldır görmediği ve haber almadığı eski arkadaşı Yakushev'i, Talin'deki ofisinde sağ salim gördüğü

zaman çok şaşırdı. Yakushev ona Leon Trotsky tarafından yeni Sovyet Suyolu Departmanı'na danışman olarak hizmet etmek üzere alındığını belirttiğinde iyice şaşıran Artamanov, ardından Bolşeviklerin, Rusya'nın su yolu ticaret sistemini nasıl yürüttüklerini anlattığı zaman çok daha fazla hayrete düştü. Onun uzmanlığına olan ihtiyaç çok zaruriydi, diye belirtti Yakushev ve Bolşevikler bir 'halk düşmanı'nı işe almak için benzeri görülmemiş bir adım atmaya gayet istekliydiler.

Artamanov bu hayret verici haberleri zorlukla sindirebilmişti ki, Yakushev yeni bir şoka neden oldu. Yakushev, Yeni ekonomik politikanın bir temsilcisi olarak, Batı ülkelerine seyahat edebilecekti, bu yeni ekonomik politika (NEP) Lenin'in yeni Sovyet devletini muhtemel bir ekonomik çöküntüden korumak için yaptığı zorba bir hamleydi -daha iyi bir mevki elde etmek için gerçekleştirilen bir feda edişti. Yani kapitalist düşüncelerin, Sovyet endüstrisi ve tarımının devletle olan ortaklığına kaynaşmasıydı. NEP sınırlı derecede serbest ticarete izin veriyor ve yabancı ticari anlaşmaları müzakere edecek, geniş, özel grupların oluşturulmasını sağlıyordu. Yakushev, Sovyet kerestesinin Batılı ülkelere satımı konusunda yapılacak müzakere için seçilmişti.

Yakushev, kendisinin bir Bolşevik olmadığını ve Lenin'in politikalarını ve amaçlarını paylaşmadığını açıklıkla dile getirdi. Bu iddiasını desteklemek için de, Artamanov'a şaşırtıcı bir itirafta bulundu: o Rusya'nın içindeki bir yeraltı monarşi örgütünün üyesiydi, bu örgüt Bolşevik rejiminin kaçınılmaz düşüşüne kadar uygun zamanı bekleyecek olan eski Çar memurları ve sempatizanlarından oluşuyordu. Bir maske olan *Tres* (Rusça güven) adı altında işleyen örgüt hakkında Yakushev şu sırrı verdi: örgütün Sovyet toplumunun her tabakasından üyeleri vardı ve şimdi Moskova'daki rejimin ayağının kaydırılmasına yardımı edebilecek, Rusya dışındaki monarşi sürgünleriyle bağlantı kurmanın yollarını arıyordu. Yakushev, bu bilgiyi Artamanov ile olan uzun soluklu arkadaşlığı nedeniyle paylaştığını iddia etti. Şüphesiz Artamanov'un, onun söylediği her kelimeyi, ürkütücü CHEKA'ya- Bolşevik istihbarat/ dahili güvenlik teşkilatına- çıkacağı korkusuyla çok büyük bir dikkatle dinlediğinin farkında olan Yakushev, CHEKA'nın yüzbinlerce Rus'u katlettiğini hatırlatma ihtiyacı duymadı; rejimin herhangi bir muhalifi, Moskova'daki Lubyanka Caddesi üzerindeki yeni CHEKA karargahının mahzenine sürüklenip, başının arkasına bir kurşunla idam edilmeyi bekleyebilirdi.

Ziyaret sona erdiğinde Artamanov büyük bir heyecan içerisindeydi. Monarşik yeraltı örgütünün, Sovyet devletinin içinde ayakta kalmayı başarabilmesi hayret verici bir haberdi ve onun eski arkadaşlarından birinin bu örgütün önemli figürleri arasında yer aldığı gerçeği ise diğer bir avantajdı. İki adam ayrılacağı zaman, Yakushev yurtdışına diğer seyahatleri sırasında tekrar görüşeceklerine dair söz verdi. Ayrıca Yakushev yurtdışı seyahatine çıkamayacağı zamanlarda kendi yerine "özel gizli ajanlar" gönderecekti, bu yüzden Artamanov'un onları tanıyabilmesi için bir dizi parolada anlaştılar.

Daha sonra Yakushev ayrıldı. Artamanov hemen oturdu ve Berlin'deki VMS'nin öncü figürlerden biri olan Kiril Shirinsky-Shikhmatov'a, Yakushev'in ziyaretini anlatan bir mektup yazdı. Shirinsky-Shikhmatov, Artamanov'un sevincini paylaştı ve cevabında onun Yakushev'le kontak kurmaya devam etmesini ve *Tres* ile ağır ama süreğen bir şekilde bağlantı kurmasını yazdı. Bu mektup çok önemliydi, bu nedenle mektubu VMS'nin hassas yazışmalarını bir müddet elinde tutan özel bir kuryeye emanet etti.

VMS bilmiyordu; ama bu kurye aslında bir CHEKA ajanıydı. O, dikkatlice Shirinsky-

Shikhmatov'ın mesajının olduğu zarfı buğulayıp açtı, eliyle mesajın kopyasını yazdı ve onu Berlin'deki Sovyet ticaret komisyonuna gönderdi. Kısa bir süre sonra, CHEKA karargahına kodlanmış bir mesaj ulaştı; olta için yem alınmıştı.

Bu mesaj, tüm tarih içindeki en büyük ve en başarılı aldatmaca operasyonunun gerçek başlangıcına işaret ediyordu. Nihayet, o organize olmuş Anti-Bolşevik muhalefeti yok edecek, henüz bebek olan Sovyetler Birliği'nin harici düşmanlarını aldatacak, dahili düşmanlarını açığa çıkaracak ve Sovyet istihbaratı için, yetmiş yıl sonra Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar sürecek olan övünç verici bir ünvanın oluşmasını sağlayacaktı. Batı istihbaratı için Güven Operasyonu olarak bilinecek şey, felaketlerin en önde gideniydi: bu operasyonun direk bir sonucu olarak, onlar yıllarca Sovyetler Birliği içinde körleştirileceklerdi. Sovyet devletinin, ilk kurulduğu dönemlerdeki zorlu ve tehlikeli yıllarda ayakta kalmasının en önemli sorumlusunun bu operasyon olduğunu söylemek abartı olmaz.

Mükemmel bir yetiyle tasarlanmış ve organize edilmiş olan Güven Operasyonu, faaliyet alanı anlamında nefes kesiciydi. Onun sonunda erişilen gayesi, Rusya'nın içinde ve dışındaki tüm Anti-Bolşevik direnişi gözlemlemek ve organize etmekti. Casusluk zanaatının standartları açısından bakıldığında, operasyonun çok daha ilginç olan unsurları arasında, bizzat operasyon tarafından yokedilmesi düşünülen bir muhalefetin yaratılması da vardı.

Güven Operasyonu'nun meydana geldiği iki ortam vardı ve her ikisi de Bolşevik rejimine karşı çok ciddi bir tehdit oluşturuyordu. Yerel açıdan bakıldığında, ülkeyi ekonomik açıdan alt üst eden kanlı bir savaştan sonra tüm muhalefeti imha etmenin yollarını arayan bir 'kırmızı terör' ortaya çıkmıştı; yani Rusya huzursuzluk içinde kaynıyordu. Bolşeviklerin yalnızca acı bir şekilde farkında oldukları gibi, onlar hükümet bürokrasisindeki ve askeri bürokrasideki tüm iş pozisyonlarını eski Çarlık rejimi destekçileriyle (Çaristler) doldurmaya zorlanmışlardı. Bunun da basit bir sebebi vardı: Hükümet mekanizmasını yürütebilecek yeterli sayıda eğitimli Bolşevik yoktu. Fakat bu durum dahili bir güvenlik sorununu da birlikte getirdi; direk hükümet içerisinde çalışan, potansiyel karşı devrimci bir güç oluştu. Bu eski Çaristlerin çoğu, yeni Sovyet devletine bağlılıklarını iddia ederken, yer altı hücrelerinde organize olmuşlardı ve el altından bir araya gelip, Rusya'da bu kadar çok acıya sebebiyet veren rejimi devirmek için hepsi gerçekçi olmayan planlar yapıyorlardı. CHEKA gizlice bu hücrelerin bazılarına girdi ve kısa bir süre sonra onların arasında Merkez Rusya'nın Monarşik Cemiyeti (MOTsR) olarak anılan gizli, tumturaklı, monarşik bir örgütün olduğunu öğrendi. Siyasi sempatilerini gizleyen hükümet memurlarından oluşan bu örgüt, Bolşeviklerin güç yapısı içine doğmayı planlamıştı; onun içinden, onu zayıflatıp, Romanov hanedanını yeniden yapılandıracaktı. MOTsR'nin öncü militanları arasında Aleksandr Yakushev adında bir hükümet memuru vardı.

Bu iltihaplanmış yerel tehdit, harici ve daha tehlikeli, potansiyel bir tehditle birleştirilmişti. Devrim ve hemen sonrasındaki sivil savaştan kaçan birkaç yüz bin Anti-Bolşevik, Rusya'ya geri dönmek ve Bolşevikleri yok etmek gayesiyle bir düzine Avrupa ülkesine dağılıp -Fransa ve Almanya'da yoğunlaşmasına rağmen- Romanov Kraliyet Kabilesi'nin son üyesi Büyük Dük (Grand Duke) Nikolai'nin liderliği altında sağ ve sol grupların tutuk koalisyonunu oluşturmuştu. Moskova'dan görüldüğü kadarıyla, sürgünler korkunç bir tehdit oluşturacaktı; Kutsal Rusya'yı yeniden ele geçirmek için ordu kurmaya istekli dört yüz bin adamları vardı. Takımlar halindeki sürgünler yerel muhaliflerle buluşmak, sabotaj operasyonları yürütmek ve genel olarak Bolşevik Hükümeti'nin yaşamını ıstıraplı bir hale getirmek için, rutin bir şekilde gözenekli sınırlardan Rusya'ya geçtiler. Bu sürgün gruplarının

pek çoğunun, istihbarat toplamak için çeşitli istihbarat servisleriyle (Japonlarınki de dahil) anlaşmış olmaları bir sır değildi. Karşılığında para, cephane ve daha da önemlisi Bolşevik rejimini devirme çabalarına destek sözleri almışlardı. Her geçen ayla birlikte tehdit büyüyordu; harici sürgün hareketinin dahili muhalif hareketiyle birleşmesi nihai bir karabasan ihtimalini oluşturuyordu. 1921'in başlarında, Lenin bu tehditlerin yok edilmesi emrini verdi.

Lenin'in, böylesine yıldırıcı bir görevde başarılı olacağına inandığı tek bir adam vardı: Feliks Dzerzhinsky. CHEKA'nın yaratıcısı ve şefi olan Dzerzhinsky, Menşevikleri terk edip Lenin'in Bolşeviklerine katıldığı 1903 yılından bu yana, Lenin'in yakın müttefiki ve dostu olmuştu. Polonya'da dünyaya gelen Dzerzhinsky, 1897'de yirmi yaşında bir üniversite öğrencisiyken hayatını, kendi ülkesini (o dönemde Polonya Rus yetki alanı içindeydi) köleleştiren Rus oligarşisini devirmeye adayan bir devrimciydi.

Tarihin en büyük casusu olacak bu adam, ilk bakışta etkileyici bir figür imajı vermiyordu. Zayıf, bir tutam sakalı ve dökülen saçları vardı ve Çar Hükümeti tarafından iki yıllık mahkumiyeti boyunca bir Sibirya kömür madeninde çalışmaya zorlandığı sırada kaptığı tüberküloz hastalığının öksürükleriyle sürekli sarsılıyordu. Ama Dzerzhinsky organizasyon yeteneğiyle, rahatlığıyla, karakterinin sağlamlığıyla ayırt edilen müthiş bir dimağa sahipti ve onun da ispat etmek üzere olduğu gibi, entrikalı aldatmaca operasyonlarını yürütmekte rakipsiz bir yetenekti.

1921 yılına doğru, Dzerzhinsky bu hatırı sayılır yeteneklerini zaten sergilemişti. 1917'de CHEKA kurulduğunda, o istihbarat alanında hiç deneyimi olmayan bir devrimciydi. Kıymetli eşyalarına gelince, el altında tuttuğu bir ajan ekibine ve dört arabaya sahipti.

Ama bir yıl içinde, binlerce ajanın güçlü organizasyonunu, gelişmekte olan bir karşı-istihbarat servisini ve Bolşevik kontrolünü güçlendirecek vahşi ve bastına dahili bir güvenlik örgütünü inşa etti.

Dzerzhinsky'nin yeni görevi, onun en büyük meydan okumasıydı; ama yine de problemi derinlemesine düşünmek için birkaç hafta ayırdı. Sonunda yardımcılarının biraz tuhaf bulduğu bir planla zuhur etti; şefleri, CHEKA'nın muhalefet işine girmesini teklif ediyordu.

Satranç oyununun açılış hamleleri gibi (Dzerzhinsky sadık bir oyuncuydu) CHEKA'nın ilk hamleleri de şüphesiz önemsiz taşlardı. Dzerzhinsky'nin emirleri üzerine, teftişler MOTsR üzerinde sıklaştırıldı, daha fazla CHEKA ajanı onun asker saflarına girdi. CHEKA, örgüt ve onun üyeleri hakkında tam bir tablo elde ettiğinde, Dzerzhinsky bir sonraki hamlesini emretti: Aleksandr Yakushev gizlice tutuklanacaktı.

Yakushev, vurulmak üzere olduğunu sanmıştı ki, sürpriz bir şekilde Lubyanka'da mahkumlarına grup terapisi benzeri oturumlar uygulayan bir dizi CHEKA memuruyla karşılaştı. Tartışmanın büyük bir bölümü, Dzerzhinsky'nin en parlak yardımcılarından biri ve aynı zamanda onun karşı-istihbarat şefi olan Artur Artuzov tarafından yürütüldü. Sesinin tonu gizli bir polis sorgusundan çok, üniversite semineri havası taşıyordu. Aslında o Artuzov Yakushev'in zihni üzerine çalışıyordu.

Bu süreç içinde, Artuzov mahkumların iddialarını çürütüyordu. Yakushev, daha çok Çar'ın gaddar politikalarına karşı olduğunu ileri sürdü. Artuzov küçümseyerek: "Evet, ama bunun için ne yaptın?" Çarlığın yıkılmasından önceki yıllarda Yakushev'in yaşadığı pek çok evlilik dışı ilişkiye dikkat çekti ve ekledi "Ve işte, Asker Yakushev, Rus insanlar kurban edilirken sen ne yaptın? Etrafta gezindin?

"Artuzov esrarengiz bir şekilde dikkat çekmeye devam etti: ingilizler Bolşevik rejimini devirmek için geniş, gizli bir aksiyon operasyonu yürüttükleri sırada, Yakushev 1918'de İngiliz istihbaratı ile irtibat kurmuştu. CHEKA'nın bulduğu bağlantılarla şok olan Yakushev, İngilizlerle sadece Rusya'nın geleceğini tartıştıklarını açıklamaya çalışırken, Artuzov sözünü kesti: "Peki, görüyoruz ki, sen Rusya'yı İngilizlere satmaya bayağı istekliymişsin. Bu mu vatanseverlik?"

Birkaç hafta daha devam eden bu uygulamada, Yakushev'e 24 saat devam eden hakaretler edilerek istenilen yönde vicdanını sorgulaması sağlanmış ve sonunda utanmış ve pişman bir mahkum zihniyeti oluşturulmuştu. Bu mahkum şimdi tüm hayatı boyunca bir amatör olmaktan ileri gidemediğini, nefret ettiğini iddia ettiği ve değiştirmek için hiçbir şey yapmadığı Çar rejiminin ikiyüzlü bir destekçisi olduğunu özgürce kabul etti. Yakushev günahları için vurulmaya hazır olduğunu ilan etti.

Ama Dzerzhinsky'nin aklında daha büyük planları vardı. Oyuna bizzat kendisi girip, CHEKA'nın şefi olarak Yakushev'e onun "iyi taraflarını" gördüğünü söyledi ve Yakushev, kendisini, geçmişteki günahlarının telafisi ve Rusya'nın ıstıraplarını dindirmek için samimi bir şeyler yapmak isteyen bir adam olarak buldu. Bunu başarmak için, ilk gerekli şeyin tek istekleri şu anki rejimi yıkıp kendi imtiyazlarını yeniden yapılandırmak olan fanatik adamlar olan sürgünler problemini çözmek olduğunu belirtti Dzerzhinsky. Bu insanlar hiçbir zaman Rus halkının kötü durumuna ilgi göstermediler; onların tek düşüncesi yeniden güç kazanmak ve yüzyıllarca yaptıkları şekilde yine insanları baskı altına almaktı. Şüphesiz, Yakushev böyle bir şeyi istemezdi.

Yakushev ikna olmuştu ve Dzerzhinsky şimdi en önemli kartını oynadı. CHEKA, Bolşevik rejiminin "özgürleştiricileri" arasındadır dedi. İçte ve dışta düşmanlar tarafından kuşatılan rejim, ne yazık ki, devrimi canlı tutabilmek için terörist metotlar kullanmaya zorlandı. Ama bu tehditler bertaraf edilir edilmez, barış ve demokrasi Rusya'ya geri dönecekti; her türlü düşünce tarzının olduğu bir hükümet kurulacaktı. Bu sözü yerine getirebilmek için, CHEKA'nın özgürleştiricileri ve Bolşevik hiyerarşisi içindeki müttefikleri, ilk etapta kırmızı teröre ilham vermiş olan muhalefeti yavaş yavaş silme ihtiyacı duyacaktı. İdeal olarak, Rusya'da kendini reforma ve gelişime adamış, zeki adamlardan (Yahushev gibi) oluşan "asil bir muhalefet" olmalı dedi Dzerzhinsky. Bu örgüt, Dzerzhinsky'nin son kertede belirttiği üzere MOTsR idi.

Yakushev'in, CHEKA'nın daha iyi bir mevki elde edebilmek için feda ettiği taşları çekinmeden alması onun muazzam saflığının ve eşit derecede muazzam egosunun bir göstergesiydi. Yakushev bu değerli amaca nasıl hizmet edebileceğini sordu; Dzerzhinsky'in kafasında onun için bir planı vardı. Basitçe, Yakushev NEP'in ticari temsilcisi olarak yurtdışına seyahat edecek, sürgün komitelerinin liderleriyle anlaşmalar yapacak ve onlara tüm Rusya'daki tek güçlü ve saygın muhalif örgütün MOTsR olduğunu bildirecekti. Şöyle ki, o sürgün hareketi için, eşi olmayan bir haberalma ve istihbarat toplama noktası olarak hizmet etmeliydi. Rusya içindeki başka hiçbir muhalif grup, MOTsR'ın örgütsel hedefine ve hükümet tayfıyla olan münasebetlerine yakın bir yere sahip değildi.

Daha sonra Yakushev, Estonya'daki sürgün lideri Artamanov ile tarihi önem taşıyan buluşmasına gönderildi. Bir kere Rusya dışına çıktı mı, tabi ki, Yakushev tüm operasyonu çökertebilirdi; ama Dzerzhinsky yine de avını iyice ölçüp tartmıştı. İlk andan itibaren Yakushev çok hevesli bir şekilde atmıştı kendini projenin içine, tüm bu süre boyunca CHEKA onun kulağına, yaptığı işin ona yakında ortaya çıkacak olan "demokratik" Rus Hükümet'inde nasıl yüksek bir mevki kazandıracağını fısıldamıştı.

Yakushev'in Artamanov ile ilk karşılaşmasını izleyen zamanlarda, Dzerzhinsky, Yakushev'in sürgünlerle yapacağı sonraki görüşmeleri bilerek kısıtladı ve bir satranç ustası gibi gafil rakibini, yirmi hamle öteye götürecekmiş görünen bir tuzakla cezbedip, batı istihbaratının nazik bıyıkları titremeye başlayana kadar bekledi. Dzerzhinsky'nin ajanları ona rapor verirken, yarım düzine istihbarat servisi de MOTSR hakkındaki haberlerle heyecanlanmıştı ve daha fazlasını öğrenebilmek için sürgünlere ait maşalar hakkında yazılar basıyorlardı. Böyle bir ilgi Dzerzhinsky'nin planının önemli bir parçasıydı: bütün güzel dürtülerde olduğu gibi, hedeflerin kendilerini şehvetin uygun ritimleri içine sokmaları gerekliydi.

Dzerzhinsky'nin de bildiği gibi, onun Batı muhalifleri Bolşevik rejimiyle uyuşan her şeyde hayal kırıklığına uğramışlardı. 1919'da Macaristan'daki komünist darbe, 1920'de Polonya'nın istilası, ve Almanya'daki komünist bazlı ayaklanmaların hepsi bu hayal kırıklığına katkıda bulunmuştu. Lenin açıkça dünya devriminden bahsettiğinde, kendi milletlerinin varlığına gelebilecek tehdit hakkında bilgi edinmek için her şeyi yapmaya hevesli olmayan tek bir Batı istihbarat ajanı yoktu.

Dzerzhinsky, bu hevesin çok ateşli bir hale geldiğine hükmettiğinde, Talin'de Artamanov'un kapısında Pavel P. Kolesnikov (aslında CHEKA* acentesi Viktor Stetakiewicz) adında bir adam belirdi. Bu Yakushev'in ziyaretinden birkaç ay sonra oldu. Güven'in -en yaygın bilinen şekliyle- önemli bir temsilcisi olduğunu iddia eden Kolesnikov, doğru parolayı söyledi; Yakushev nezle olmuştu ve o Yakushev'in yerine geçmişti.

”Stetakievvicz vazifesini ifa ederken, CHEKA yeniden organize edildi ve ismi Gosudarstvennoye Politicheskoye Upravleniye (GPU) olarak değiştirildi.

Daha sonra, Güven Operasyonu'nun Rusya içinde nasıl büyüdüğüne ve Sovyet toplumunun her tabakasına nasıl gizlice girdiğine dair pek çok atıfta bulundu. İyi bir hüküm elde etmek için, Güven'in Rusya içinde hazırlamış olduğu şartları ve ortamı gözler önüne seren daktiloda yazılmış raporları teslim etti. Bu raporları gerçeği, yarı gerçeği ve kurguyu birbirine katarak tertip eden Dzerzhinsky, Artamanov'un İngiliz istihbaratının adamı olduğunun farkmdaydı. Şüphesiz, Artamanov hemen onları MI6 içindeki kontağına havale etmişti.

Kısa bir süre sonra, Polonya, Estonya, Letonya, Fransa ve Çekoslovakya istihbarat servisleri bunun kopyasını istediler. Amerikanlar bile harekete geçti: Talin'deki Birleşik Devletler Büyükelçiliği'ndeki yerel çalışanlardan biri, aynı zamanda Dış İşleri Bakanlığı'nın küçük istihbarat bölümünün Rusya'daki ana kaynağıydı. Raporlar oradan, Ordu İstihbaratı'nın ve Donanma İstihbarat Ofisi'nin eline geçmiş ve buralarda toplanmıştı.

Bütün olarak ele alındığında, Güven raporları, çarpıcı siyasi değişimler geçiren bir Sovyetler Birliği tablosu çiziyordu. Bu raporlara göre, Lenin dünya devrimi fikrinden vazgeçiyor, liberal bir örgüt yavaş yavaş iktidarın yönetimini kontrolü altına alıyordu. Bu süreç içinde, Josef Stalin gibi Politbüro'nun yönetiminde adı çıkmış radikaller, Sovyetler Birliği'ni dünya cemiyetinin saygın bir üyesi yapmak (tercümesi: Batının itimadını, ticari imtiyazını ve yardımlarını elde etmek) isteyen daha pragmatik (yararcı) adamların lehine bir şekilde değiştiriliyordu.

Bu, Batı hükümetlerini etkilemek ve aynı zamanda dış baskıyı azaltmak için dizayn edilmiş tamamen yanlış bir bilgiydi. Sovyetler Birliği'ndeki çarpıcı değişimden dolayı kredi elde eden Güven, sonrasında Rus sınırları içindeki tüm politik muhalefetin tek ve gerçek temsilcisi olarak

konumunu yükseltti. Artı bir prim olarak da çok çabuk bir şekilde, Sovyet ilişkilerinin hemen hemen tek istihbarat kaynağı oldu. Aslında Güven, Batı istihbarat teşkilatlarını, tamamen Güven idaresi altında olan sınır bölgelerindeki pencerelerin" kontrol edildiğine inandırarak, onları Sovyet sınırının içinden ve dışından gizli girişlere yardımcı olarak hizmet etmesi gerektiğine ikna etti.

Genellikle, istihbarat teşkilatları CHEKA/GPU gibi, sıkı iç güvenliğin gözü önünde, bir şekilde muvaffak olmayı başarmış tek bir kaynağa dayanan istihbarat ve operasyonlara güvenmekte isteksiz olurlardı; ama Dzerzhinsky her türlü şüpheyi ortadan kaldırmak için birkaç hayret verici gösteriyle dikkatlice yönetti sahneyi. Tedbirli istihbarat teşkilatlarının, Güven'in iddialarını ilk elden kontrol etmesi için Rusya'ya ajan göndereceğinin farkında olan Dzerzhinsky, bu ajanların sınırdan gizlice geçmelerine izin verdi. Rusya'ya girdiklerinde ise, gizli operasyon sanatının inceliklerini iyice benimsemiş görünen ve etkileyici bir dizi parolayı ve casusluğun diğer anlamsız, karışık sözlerini heyecanla okuyan Güven temsilcileri tarafından karşılandılar. Ajanlar, Rusya'daki hücrelerde gerçekleşen Güven konferanslarına, Güven üyelerinin Bolşevik rejiminin çalışmaları hakkındaki hayati istihbaratlarını değiş tokuş ettikleri gizli mevzilere ve hatta hükümetin din üzerindeki resmi yasağına meydan okuyan Güven rahiplerini kullanan bir yer altı Doğu Ortodoks servisine götürüldüler. Rusya'ya gizlice giren sürgünlere de, önemli bir sürgünün erkek kardeşini hapisten çıkarmayı bile başarabilen, dikkate değer şekilde organize olmuş yeraltı hükümeti gösterildi.

"Zehirli İğne" filminden bir sahne gibi, bunların hepsi süslü, yalancı bir görünüşten ibaretti. Ziyaretçiler Dzerzhinsky'nin tüm gerçek MOTsR üyelerini toplayıp, hapse attığını, sonra da onların yerini kendi ajanlarıyla doldurduğunu bilmiyorlardı. Sınır gardiyanları olarak çalışan "gizli Güven sempatizanları"ndan, yer altı servislerini yürüten rahiplere kadar herkes, itinayla prova ettikleri rollerini oynayan Dzerzhinsky'nin adamlarıydı. Onun titizlikle detaylara dikkat etmesinin mükafatı, bu salon oyununda tek bir hatanın olmamasıydı.

Sonuçları kayda değerdi. Güven operasyonunun ilk iki yılı içinde Dzerzhinsky, bu operasyonu Sovyetler Birliği üzerindeki tüm Batı istihbaratının eşi görülmemiş bir kaynağı haline getirmeyi başarmıştı. Buna ek olarak, sürgün hareketi Güven'in samimi bir destekçisi olmuştu, ama bu sadakat pahalıya mal oldu: esas sürgün liderlerinden biri olan Boris Savinkov, Güven bünyesinde önemli liderlik rolü vaatleriyle Rusya'ya çekilmişti. Daha sonra tutuklandı ve hapse atıldı. Bu olay Güven tarafından, Savinkov'un emniyet tedbirleri konusundaki dikkatsizliğinin sonucu olarak örtbas edildi. Daha da iyisi, operasyon o dönemde sürgünler için anahtar bir hafiye olan efsanevi İngiliz istihbarat ajanı Sidney Reilly'i de cezbetmeyi başardı. Sınırı geçtiği anda yakalandı ve İngiliz istihbaratı operasyonları -en önemlisi ajanların ve maşaların kimlikleri - hakkında bildiği her şeyi açıklaması için ağır işkencelere maruz bırakıldı. Daha sonra idam edildi ve onun

ölümü, Güven tarafından talihsiz bir kaza olarak açıklandı; bu kaza o gizlice Rusya'ya girmeye çalıştığı sırada yanlış pencereyi kullanması üzerine sınır gardiyanları tarafından vurulmasıyla meydana gelmişti

GPU, Batı istihbaratını ve sürgünleri, Savinkov ile Reilly'nin ölümlerinin kaza olduğuna ikna etmeyi başardı; bu da büyük oranda onların Güven'in emniyet düzenlemelerine dikkat etmemesinden kaynaklanıyor gibi gösterildi. Bu zeki bir temastı; çünkü böyle bir açıklama Güven'in her şeye gücünün yetemeyeceğini gözler önüne seriyordu. Bir çok Batı istihbarat ajanının da belirttiği gibi, Savinkov-Reilly olayları gibi hatalar -gerçek bahisler olarak- Güven'in lehine bir şekilde

azalmaktaydı. Tüm bunlardan sonra, eğer Güven bir aldatmaca olsaydı, böyle hatalar olmazdı. Keza, Yakushev Güven meselesi için çıktığı pek çok yurtdışı gezisinde sorgulanmadan, Bolşevikler için çalışma ihtimali olmayan bilindik bir Çar sempatizanı olarak kabul edildi.

Ama, sadece bir adam böyle kolayca kandırılamadı ve onun şüpheleri nihayet Güven aldatmacasının sonunu getirdi. Polonya istihbaratında bir memur olan Wladyslaw Michniewicz, 1920'de Talin'e atanmıştı ve Rusya içinde Polanya istihbaratı için bir ağ kurmuştu. Bazı MOTsR üyelerini de içeren bir grup asker topladı ve bu grupla olan deneyimi, örgütün hiç kimseyi, Bolşeviklerin en ufağını bile devirecek ne örgütsel ne de gizli yetenekleri olmayan birkaç inatçı Çarist'ten oluştuğuna ve etkili olamayacağına hükmetmesine sebep oldu.

Bu yüzden, sadece bir yıl sonra üstleri dualarına yanıt olarak MOTsR'u ilan ettiklerinde çok şaşırdı. Yanlış bir şeyler olduğunu düşünen Michniewicz, kendi gözleriyle görmek için Güven aracılığıyla, Moskova'ya bir seyahat düzenledi. Orada yaşadıkları sadece en kötü şüphelerini doğruladı: Güven temsilcileri her ne kadar etkileyici görünseler de, Michniewicz askeri istihbaratın özel maddelerini öğrenmek için baskı yaptığında, onları acayip bir belirsizlik içinde buldu. Talin'e geri döndüğü zaman daha fazla araştırma yapan Michniewicz, nihayet Güven'in süslü bir aldatmaca olduğuna kanaat getirdi. Onun bu taşkınlığına, Güven'in şimdiye kadar sunduğu tüm değerli istihbaratı delil olarak gösteren üstleri, onun raporunu da geri çevirdi.

Ama 1926'da, Polonya'nın yeni savaş bakanı Marshal Pilsudski de Güven'den şüphelendi ve Michniewicz'in raporunun detaylı bir şekilde incelenmesini emretti. Michniewicz'in haklı olduğuna hükmeden bakan incelikli bir test hazırladı: Güven'den, Rus-Polonya savaşı sırasında Sovyetlerin izlediği hareket planının bir kopyasını sunmaları istendi. Pilsudski'nin, Sovyet genel kurmaylığı üzerinden elde ettiği bir kopyadan tamamen habersiz olan Güven, sonunda planın kendi hazırladıkları kopyasını sundu. İkisini karşılaştıran Pilsudski, ilk bakışta Güven'in planının yanlış bilgilerle dolu, zekice hazırlanmış bir taklit olduğuna karar verdi ve Polanya istihbaratına Güven ile tüm ilişkilerin kesilmesi için emir verdi.

Pilsudski'nin uyarısı, diğer Batı istihbarat acentelerini tekrar değerlendirme yapmaya zorladı ve iki aylık süre zarfında şüphe yoktu ki: onların hepsi Sovyet aldatmacasına kurban gitmişlerdi. Artmakta olan şüphelerin farkında olan GPU, birdenbire Güven Operasyonu'nu bitirme kararı aldı.

Aldatmaca haberleri sürgün hareketi üzerine gök gürültüsü gibi düştü. Onların tüm umutları ve hayalleri, Sovyetler Birliği içindeki muhalif hareketin kalıntılarıyla birlikte paramparça duruyordu şimdi. Sürgünler bu yıkımdan kendilerini asla toparlayamadılar, ta ki onlarca yıl sonra Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar ve kendi ana vatanlarının geleceğini belirlemede hemen hemen hiç rol oynamadılar. Güven felaketi sürgünler arasındaki siyasi çatlakları derinleştirdi ve onları etkisiz gruplara ayırdı. Sovyetler Birliği içindeki hiçbir muhalif harekete tekrar güven sağlanamaması, harici ve dahili muhaliflerin hiçbir zaman birleşmesine izin vermedi -Stalin'in totaliter devletini yaratabilmesi yolunda az bir katkı değildi bu.

İstihbarat terimleriyle, Güven Operasyonu'nun önemi fazla tahmin edilemeyebilir. Esasen, o yalnızca Batı'nın bebek Sovyetler Birliği hakkındaki görüşüne şekil vermedi, aynı zamanda gücünü sağlamlaştırmak için zamana ihtiyaç duyan bir rejime karşı olan, çok tehlikeli bir tehdidi nötr hale getirmek için hizmet verdi. Ayrıca, Sovyetler, ülkeyi her türlü yeni gizli geçişe hemen hemen kapalı hale getiren dahili güvenlik örgütlerini tasfiye ederek rahatça nefes alma imkanına sahip oldu. Tüm

bunlardan daha da önemlisi, Güven, Batı istihbaratına karşılıklı olmayan bir giriş sağladı; bu giriş Sovyetlere Batı hafiyelerinin kimliklerini ve maşalarını öğrenme şansı verdi. Batı istihbaratı bu felaketin etkisini hiçbir zaman tamamen atlatamadı.

Tüm bunları mümkün kılan adam, Felix Dzerzhinsky, muradına eremeden öldü. 1924 yılında Güven Operasyonu'nun başarısı tavana vurduğunda, o tüberkülozdan vefat etti.

Onun yardımcıları daha sonra GPU (en sonunda KGB oldu) için çalışmaya gittiler ve 1930'larda, Stalin'in tasfiyesi sırasında nedeni bilinmeyen bir şekilde harcandılar.

Ve Alesandr Yakushev -oyunun anahtar piyonu olan dengesi bozulmuş bir Çarist- ona ne oldu dersiniz? 1936'da bir gün Lubyanka mahzenlerine sürüklendi ve Troçkist bir sabotajcı' olarak suçlandı. Troçki'yle ilişkilendirilmesi, Stalin'in nefret ettiği politik rakibi olan Troçki ile kontağa geçen herkese karşı başlattığı merhametsiz tasfiyenin içinde korkunç meyvelerini verdi.

Yakushev, tüm bunlarla sersemletilmişti. Güven Operasyonu'na katkılarını düşünerek, nasıl bu derece suçlandığını anlamak için, ona işkence eden kişilerden açıklama talep ediyordu. Onlar ise neyden bahsettiğini anlamadıklarını iddia ettiler ve sonra onu vurdular.

HAVANA'DAKİ ADAMIMIZ

KÜBA'NIN İKİLİ ÇALIŞAN AJANLARI

1961-1987 ***Fidel Kastro CIA 'yi Kazıklar***

1987 yılının bir temmuz günü, Virjinya Langley'deki CIA karargahına bomba eşdeğerinde bir kağıt geldi. Telgraf şeklindeki bu yazı teşkilatın gerçekte sahip olduğu yazılan ana düşmanlarının birinden geliyordu ve şöyle diyordu:

"BU SON MESAJI DEVLET GÜVENLİK AJANLARI VE SAVAŞAN İNSANLARIMIZ ADINA GÖNDERİYORUM -NEREDE VE NASIL ŞARTLARDA OLURSA OLSUN BAŞ KOMUTANIMIZI KATLETME TEŞEBBÜSÜNÜZE KARŞI, ASKERİ TEHDİTLERİNİZE KARŞI, ULUSLARARASI DAYANIŞMAMIZI BOZMA TEŞEBBÜSLERİNİZE KARŞI, SOSYALİST DEVRİMİMİZİ YIKMAYA YÖNELİK HER TÜRLÜ ENTRİKAYA KARŞI SAVAŞMA KARARIMIZI YAZILI OLARAK ONAYLIYORUZ. ÇOK YAŞA FİDEL! PATRİA O MUERTE!"

Bu abartılı sözler, belli ki Küba istihbarat teşkilatı *Direccion General de Intelligencia* (DGI)'nın bir ürünüydü. Ama Küba'daki baş CIA maşalarından birinin kod ismi olan MATEO imzalıydı. MATEO'nun aslında DGI için çalıştığı mesajda aşikardı.

Telgraf tamamen sürpriz olmamıştı. Sadece bir ay önce, Antonio Rodrıguez adındaki Kübalı bir DGI ajanı CIA tarafina geçmişti. O, soruşturması sırasında sorgulayıcıların aklını karıştıran bir imada bulundu. Ayrıntılarını bilmiyordu ama, Havana'daki DGI karargahı etrafındayken duyduğu bir dedikoduya göre; CIA'in ikmal ettiği tüm Kübalı maşalar, geçmiş 26 yıl boyunca aslında DGI için çalışmışlardı. Eğer doğruysa, bu CIA maşalarının hep diğer taraf için çalışmış olduğu anlamına geliyordu. Belirtiler, açıkça, mahvediciydi: Küba'daki CIA operasyonlarının, değişmeyen bir Amerikan saplantısının şerefi tehlikeye atılmıştı.

Sadece birkaç hafta sonra, daha dolaysız bilgiye sahip olan diğer bir DGI ajanı da taraf

değiştirdiği zaman, CIA'in en kötü korkuları doğrulandı. Florentino Aspillaga Lombard, Prag'daki merkezin DGI şefi, Kastro yönetimindeki hayatın sıkıntılarından usanmıştı ve sırf bu yüzden kız arkadaşıyla birlikte sınırı geçip Avusturya'ya doğru ilerledi. Viyana'daki Amerikan elçiliğine geldi, niyetini belirtti ve iş için tüm değerli bilgilerle birlikte karşı tarafa kaçan biri olduğuna açıklık getirdi. Şaşkın CIA ajanları onu dinlerken, Aspillaga daha önce DGI karşı-istihbaratında çalıştığını açıkladı,' oradaki mesleği, teşkilatın Küba'da CIA'e karşı düzenlediği operasyonlarına yardım etmekti. DGI, onun dediğine göre, 1961 'den beri CIA'in Küba'da ikmal ettiği 38 maşanın tek tek her birini kendi tarafına çekmeyi başarmıştı.

Başka bir deyişle, Viyana merkezinden Langley'e gelen acil mesajın açıklık getirdiği gibi, CIA'in Küba hakkında bildiğini düşündüğü her şey aslında DGI'nın vermiş olduğu yanlış bilgilerdi. CIA karargahının, Aspillaga'nın iddiaları hakkındaki her türlü şüphesi onun karşı tarafa geçtiğinden haberdar olan ve CIA maşalarının anlaşmalarını açığa vuracağını tahmin eden DGI'nin, bu oyuna bir son verme kararıyla hemen ortadan kalktı. Langley'e gelen abartılı telgraf son gelişmeydi ve bu CIA'in büyük bir pisliğe bulaştığı anlamına geliyordu. Birkaç gün sonra DGI diğer bir utanç verici gelişmeyi su yüzüne çıkardı: Küba devlet televizyonu Küba'ya karşı CIA Savaşı başlıklı 11 bölümlük bir belgesel dizisi yayınlamaya başladı. Bu seride CIA'in onlarca yıl kendi adamı olarak gördüğü bir düzine Kübalı bay ve bayanla yapılan röportajlara ve bununla birlikte DGI ajanları tarafından kameraya alınmış, CIA ajanlarının diplomatik maskeleri altında Havana'daki kuytuya hizmet ettiğini gösteren kumlu videolara yer verildi.

CIA'in bunun iyiden iyiye büyüyen bir istihbarat felaketi olduğunu anlaması için Küba Televizyonu'na ihtiyacı yoktu. Zaten Aspillaga'nın geniş soruşturmaları açık ve net bir zarar takdir raporu olarak sonuçlanmıştı: DGI, CIA'in Kübalı bütün istihbaratçılarıyla anlaşarak tamamen galip gelmişti. Raporun kuru, bürokratik dili bile felaketin boyutunu göstermeye yetiyordu: 26 yıldır, toplam 38 Kübalı maşa DGI için çalışmıştı, bu durum Kübalıların en az 179 CIA ajanını tanımalarına olanak vermişti. Onların 24 tanesi diplomatik maske altında Havana'daki, Birleşik Devletler Yatırım Bölgesindeydi -U.S interests section- ve CIA felaketi ilk öğrendiğinde bunlar ülkelerine kaçtılar). Tüm bu zamanlarda DGI, CIA'i körleştirerek onun istihbaratını Küba'dan kontrol edebilmişti. Şimdi, CIA'in Küba istihbaratının neden çok uzun bir süredir çok kötü durumda olduğuna dair şüphe kalmamıştı.

Bu felaket nasıl meydana gelmişti? Nasıl böyle küçük bir Üçüncü Dünya istihbarat servisi muazzam CIA'in gözünü tamamen boyamayı başarabilmişti? Ajan orduları ve geniş teknolojik zırhı olan böylesine bir süper güce karşı, bu aldatmacayı nasıl bu kadar uzun zaman sürdürmeyi başarabilmişti?

Yanıtı açıkça aldatmaca operasyonlarının tüm klasik unsurlarını içeriyordu: aldatmacayı tasarlayan ve yürütenlerin çok etkili çalışması, rollerini iyi oynayan ajanlar ve hepsinden önemlisi kurban tarafındaki belirgin saflık. Küba olayında çok fazla Amerikan saflığı söz konusuydu, iyi bilinmesi gereken ajanlığın şaşırtıcı beceriksizlikleri bile Amerikan saflığının önüne geçememişti.

CIA karargahına "oh çalan" son telgrafı gönderen Kübalı maşa, CIA'in Küba'dan ikmal ettiği maşaların bir prototipiydi. Asıl adı Juan Acosta olan bu adam, bir balıkçı teknesinin kaptanıyken, devrim sırasında Fidel Kastro'nun sadık bir takipçisi haline gelmişti. 1959'da Kastro idareyi ele aldığında, Acosta Küba'da kalmaya karar verdi. Sadakatinden ötürü Acosta'ya, Küba'dan Kanarya

Adaları'na kadar uzanan uluslararası sularda avlanan, okyanusa açılan gemiler topluluğu olan tuna balıkçıları filosunun başkanı unvanı verildi.

Acosta'nın dünya casusluğu hakkındaki bilgisi izlediği birkaç casus filminden ibaretti, ama 1966'da DGI onu çağırdığında, casus oyununun içine girmeyi hevesle kabul etti. CIA'in aktif bir şekilde Kübalıları, özellikle denizaşırı yerlerde çalışanları ikmal ettiği anlatıldı. Elbet, bir noktada kendisine de yaklaşacakları konusunda hemen hemen kati bir biçimde uyarıldı. Bu gerçekleştiğinde oyuna devam edecek ve hemen DGI'yı durumdan haberdar edecekti; zaten gerisi DGI'ya kalmıştı.

Başlangıçta, Acosta casusluk mesleğinin inceliklerini öğrenmek için bir çeşit ajan okuluna gönderileceğini düşünmüştü; ama onun DGI ile görüşmeleri böyle bir eğitime gerek olmadığına açıklık getirdi. Eğer ikmal için ona yaklaşılırsa, o politikadan soğuduğunu ama Kastro'ya karşı istihbarat toplamaktan mutluluk duyacağını belirtecekti. Ama böyle bir şey olmazsa normal yaşamına devam edecek ve hiç kimseye hayatındaki değişiklikten bahsetmeyecekti. Ne tür istihbarat toplaması istenirse istensin, o istihbarat DGI tarafından sağlanacaktı.

DGI'nin tahmin ettiği gibi, Acosta'nın Kanarya Adaları seyahati sırasında bir gün ona yaklaştılar. Bu gayet standart bir ikmaldi: ona verilen direktiflere dayanarak Acosta politik muhalif rolünü oynadı. İkmalci kabul ederse ona, büyük kısmı Birleşik Devletler banka hesabına yatacak aylık 250 dolar ödeneceğini belirtti (Daha sonra aylık 1700 dolara yükseltildi). Gelecekte bir tarihte o, CIA tarafından Küba'dan çıkarılacak ve onun banka hesabında birikmiş olan para faiziyle birlikte ödenecekti.

Acosta bu ikmalle şaşkına dönmüştü; çünkü o, derin askeri ve politik sırlardan haberdar değildi. Kısa bir süre sonra, CIA'in daha çok bazı sıradan bilgilerle ilgilendiğini fark etti. Acosta, periyodik balıkçılık gezileri ve diğer deniz eğlenceleri sırasında aralarında Kastro'nun da bulunduğu Küba liderleri tarafından kullanılan teknelere rehberlik eden birkaç gemi kaptanıyla yakın arkadaştı. Acosta'dan bu gezilerin detayları, özellikle de Kastro'nun adadan tam hareket ediş ve dönüş saatleri hakkında bilgi toplaması istendi. O da hürmetkarane bir biçimde Kastro'nun hareketleri hakkında raporlar sundu; DGI idarecileri tarafından tertip edilen bu raporlar yanlış saat ve tarihlerden oluştuğu için arapsaçına dönmüştü.

Acosta, CIA ile görüşmelerinde oyunun ortaya çıkacağını düşünmüştü; ama tam tersine, topladığı bilgilerin kalitesinden dolayı övüldü -ona CIA'in, onun sayesinde Kastro'nun hareketlerinin "düzensiz" olduğuna kanaat getirdiği söylendi. CIA'in Acosta gibi ateşli bir *Fidelistayı* ikmal etmesi DGI için kati bir avantajdı. Öyle bir avantaj ki, CIA'in Küba'da ikmal yaparken, maşaların geçmişini araştırma zahmetinde bulunmadığını öğrendiklerinde bu avantaj daha da önemli hale geldi. Örneğin, bir diğer CIA maşası olan Ignacio Rodriguez-Mena Castrillion'un durumunu gözden geçirelim.

Rodriguez-Mena'nın geçmişinin gelişi güzel kontrolü bile, uyarı lambalarını yakmalıydı; çünkü ondan daha tipik bir *Fidelista* hayal edilemezdi. Gençliğinde, Küba Çocuk Milli Takımı'nda mevki kazandıran yeteneğe sahip bir beyzbol fanatiğiydi ve bu tutkusu babasından miras kalmıştı. Yetişkin Rodriguez-Mena, Birleşik Devletlerde beyzbol büyük liginde oynama hayalini gerçekleştirecek yeteneğe hiçbir vakit sahip olamasa da, bir diğer beyzbol müptelası olan Fidel Kastro adındaki Havana Üniversitesi'nden genç bir politik militanla yakın arkadaş oldu. Onun oğlu, Kastro'yu favori amca olarak kabul etti ve birkaç yıl sonra ihtilal patlak verdiğinde, Kastro'nun ateşli bir yardımcısı oldu.* Öğrencilerin devrimci hareketlerinde aktif rol alan Rodriguez-Mena, Kübana Havayolları'nda

çalıştı ve bu arada Kastro karşıtı inatçı güçlere karşı Escambray Dağları'ndaki antigerilla operasyonlarına katılmak için zaman ayırdı. Daha sonra, Domuzlar Koyu (Bay of Pigs) saldırısında hava savunma ünitesinin bir parçasıydı.

1966'ya doğru, Kübana için uluslararası uçuş operasyonları üzerine çalışan Rodriguez-Mena, sık sık Kastro için hayatını vermeye istekli olduğunu dile getiren fanatik bir *Fidelis*ta'ydı. Birgün Madrid'te bir mola sırasında Kübalı bir bayan sürgünün ona yaklaşıp CIA için çalışmasını istediğinde yaşadığı şoku hayal edebilirsiniz. Anında kabul etti ve Havana'ya döndüğünde bunu DGI'ya anlattı. DGI da, ikmal için neden onun hedef seçildiği konusunda en az Rodriguez-Mena kadar şaşırmıştı, özellikle de onun geçmişi düşünüldüğünde. Ama çok daha önemlisi, DGI onu da kontrol edilen CIA maşalarının artan listesine ekledi ve CIA'in ona karşılığında aylık 2000 dolar vermeyi kabul ettiği istihbaratı hazırlamaya koyuldu.

Temelde, CIA Rodriguez-Mena'dan, Kübana'nın (Cubana) denizaşırı operasyonlarına dair ve özellikle tabur ve silahların Havana'dan nakliyesinde havayollarının kullanımına ilişkin her türlü istihbaratı öğrenmek istiyordu. O devamlı yanlış bilgi akımı sağladı ve bu durum 1975 yılında Küba'nın Angola'ya yaptığı silah ve ordu intikali sırasında doruğa çıktı. Bu, CIA'in Angola'daki zayıf istihbarat performansını daha da zayıflattı. Bu yüzden CIA Angola sivil savaşında nihai zafer için yapılan Küba desteğini devamlı olarak küçümsedi ya da gözden kaçırdı.

"Ortalama bir beyzbol oyuncusundan daha iyi olan Kastro, onun öğrencilik günlerinde Washington Senatörlerine girmeyi denedi, ama kabul edilmedi. Tasavvur edin ki, eğer Senatörler bu ateşli, entrikacı Kübalı'yla kontrat yapsalardı, ve o politika yerine beyzbolu seçseydi ne olurdu?

Yine de, Rodriguez-Mena CIA'in Küba'daki maşaları arasında bir yıldız olarak görülüyordu. O da Kastro'nun hayal kırıklığına uğrattığı Kübalı bir vatansever olarak rolünü başarıyla sürdürdü, bu rol onun yaptığı muazzam operasyon hatalarını gizleyen bir örtüydü. CIA tarafından JULIO kod ismi verilen Rodriguez-Mena, DGI'da ise ISIDRO kod adı altında list elenmişti. Bir gece, CIA'in özel patlama vericisiyle birlikte gönderdiği mesajı yanlışlıkla ISIDRO ismiyle imzaladı. İnanılmayacak şekilde, CIA bu hatayı fark etmedi.

Rodriguez-Mena, CIA'in maşalarının iyi niyetlerini kontrol etmekte kullandığı yegane aracı: yalan makinesini de alt edebilmişti. CIA'in bu teknolojiye çok güvenme gibi bir yanılgısı vardı ve Küba'da bu hatanın bedelini ağır ödedi. KGB eğitim sistemi uzun süredir yalan makinesinin nasıl alt edileceğine dair direktifler veriyor ve Kübalılara aslında makinenin çok basit olan püf noktalarını anlatıyordu. Makine patolojik yalancıları (kendi yalanlarına inanan insanlar olarak tanımlanmıştır) teşhis edemiyordu, ajanlar kendilerini maskeleyen hikayelere şevkle inanacak şekilde eğitiliyor, makinenin teşhis etmesi gereken gerçek aldatmaca ortadan kalkıyordu. CIA'in Kübalı maşaları bu yalan makinesi testlerine maruz bırakıldılar ve hemen hepsi testleri parlak bir başarıyla geçtiler. Geçemeyenler ise maşalarından birinin sahte olduğunu kabul ederek itibarını kaybetmek istemeyen (kariyerlerini tehlikeye atmak istemeyen) CIA kontrol ajanları tarafından korunuyordu. Yalan makinesi başarısızlıkları, sıklıkla çeşitli mazeretlerle örtbas edildi; devamlı olarak testlerin yeniden yapılması maşaların makineyi nasıl kandıracakları konusunda pratik yapmalarını sağladı. Kısmen KGB danışmanları sayesinde DGI, yalan makinesi de dahil CIA'in kullandığı metotlar üzerinde gayet etraflıca bir fikir sahibi olmuştu. DGI, Amerika'da adet olduğu üzere, CIA kültürünün rakamlara olan

saplantısının farkındaydı. İstihbarat terimleriyle bu, CIA memurlarının öncelikle istatistiklere göre -verilen sürede kaç tane maşa ikmal edilebilmişti- değerlendirildiği anlamına geliyordu. Nitelikten çok niceliğe verilen önemde, maşaların değerli bir katkısının olup olmadığına daha az dikkat ediliyor, başarıyı ikmal edilenlerin sayısına göre tanımlama eğilimi ortaya çıkıyordu.

DGI'nın işini kolaylaştıran CIA kültürü ve işletim metotlarıydı. Bir örnek verecek olursak, teşkilat Kübalıları teşkilat-idarecisi olarak kullanmadı ve böylece Küba kültürünün ve Kastro Küba'sının günlük yaşamının pek çok inceliklerini gözden kaçırdı, oysa bunlar maşaların raporlarının değerlendirmesi için gerekliydi. Diğer bir örnek, Kübalıların keşfettiği gibi, CIA ajanlarında etnik bir kibir vardı ve onlar maşaları çocuk gibi muamele edilmesi gereken Üçüncü Dünya budalaları olarak görüyorlardı. Hem DGI hem de KGB tarafından değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç, CIA denetçi subaylarının -çoğu Küba hakkındaki en temel bilgilere bile sahip değildi- kalitesinin düşük olduğuydu. Bu boşluğu doldurmak için CIA, denizaşırı seyahatlere çıkan Kübalılara direk yakınlaşmak gibi vazifeleri üstlenmeleri için, Birleşik

Devletler'deki Kübalı sürgünler arasından ikmal ettiği maşaları kullandı. Ama sürgünler Küba'dan çok uzaktaydılar ve oradaki yaşamın gerçeklerinden tamamen bihaberdiler.

CIA, casusluk teknolojisinde, tüm dünyaya liderlik ettiğini düşündüğü bir alanda bile, etkili olmaktan çok uzaktı. Kübalı maşalar için izlenen genel model, denizaşırı yerlerde ikmal edilip sonra Küba'ya döner dönmez mesaj göndermeleri için son sistem teknolojiyle donatılmalarıydı. Favori CIA cihazı CD-501 vericisiydi, bu 1596 harfe kadar otomatik kodlaması, 30 güne kadar bilgiyi depolayabilen bilgisayar chip hafizası, uzayın 30 bin mil yukarısına yerleştirilmiş bir Amerikan uydusu FLTSATCOM (donanma iletişimi) sayesinde 20 saniyede nakil yapabilen vericisiyle öne çıkmış harikulade bir elektronik parçaydı.

Ama Havana'daki CIA maşaları kısa zamanda, kendilerini CD-501'in tamiri için kuytuları doldurmak ve onarmakla meşgul buldular. Maşalar teknolojinin sık sık bozulduğundan ve Küba ikliminin sıcak ve nemli havasında bataryaların çürüdüğünden şikayet ettiler.

Ajanlar, CIA'in düzenli çalışmayan diğer casusluk teknolojisinden de pek etkilenmemişlerdi. Bunlardan biri, sıradan görünümlü bir Sony radyoydu; ama içinde Langley'den gelen vericileri kayıt eden ve bunları özel hafizasında depolayan gizli bir alıcısı vardı. Önceden tayin edilmiş akşamlarda, saat 7:00 ile 8:00 arasında CIA, Kübalı maşalara kısa dalga sinyaller aracılığıyla emir ve ricalarını bildiriyordu. Mesajlar alıcılar arasında Cynthia olarak bilinen gece kulübü ses tonundaki bir bayan sesi tarafından okunuyordu. Her mesaj, dinleyiciye mesajın kaç tane 4 basamaklı kod grubundan oluştuğunu söyleyen 10 basamaklı bir rakamla açılıyordu. Maşalar güvenli ve basit bir sistem çerçevesinde mesajı okumak için tek seferlik bloknotlar kullanıyordu ve mesajları bir kerede okumaları için küçük talimatlar almışlardı.

Fakat, diğer casusluk cihazlarında olduğu gibi -dolma kalemler ve çakmaklar içine gizlenmiş minyatür mikrofonlar, kurnazca saklanmış bölümleri olan evrak çantaları, oyuncak ayılar içine dikilmiş radyolar, hijyenik pedler içine gizlenmiş nakledici mikrofonlar- radyolar da sürekli bozuluyordu. Tüm bu teknoloji, Amerika'nın son model teknolojisini ele geçirmek için DGI'ya yüklü bir ödeme yapan KGB'nin lehine çevrildi.

DGI ayrıca, aldatmaca operasyonlarından muntazam bir gelir elde ediyordu; çünkü tüm maşalar

hürmetkarane bir şekilde CIA'den aldıkları ödemeleri hükümete veriyorlardı. DGI, elde ettiği parayla Havana'nın değişik kuytu bölgelerinin yakınlarına yerleştirilen ve CIA ajanlarının görüntülerini kayıt eden Japon video aksamları satın aldı. Bu kayıtlardan biri beklenmedik, komik bir nöbet değişimini gözler önüne seriyordu. Kasetleri izleyen ajanlar sıkıntıdan bayılmak üzereyken, bir CIA ajanı eşi ve kızıyla birlikte ekranda belirdi, adam kuytunun tam yerini bulmakta sorun yaşıyordu. Zaman geçtikçe, iyice öfkelenen eşi ve kızı sıcakta orada oturmaktan şikayet ettiler. Adam onlara söylenmeye başladı ve gerçek bir aile münakaşası patlak verdi. Kızı en az yüz kez daha ne kadar bekleyeceklerini sorduğunda, adam ona dönüp "Annenle konuş!" diye bağırdı. Sonunda karısı çığlık atarak "İşte, burada değil belki de, seni aptal!" dedi.

Diplomatik maskesi altında işlem gören bu ajan, 1977'de Havana'da açılan Birleşik Devletler Yatırım Bölgesi'nde (aynı zamanda Küba'dakinin bir eşi de Washington D.C'de oluşturuldu) çalışıyordu. DGI'nın tahmin ettiği gibi, bu bölgeye atanan yüzden fazla Amerikan diplomatın en azından insaflı bir kısmı CIA ajanıydı. DGI ve onların KGB müttefikleri bu ajanları belirlemek için büyük çaba sarfettiler, bu vazife diğer bir CIA hatasıyla daha da kolaylaştırıldı. Teşkilat Havana merkezindeki ajanlarını Yatırım Bölümümün olduğu binanın ikinci katına ayırdı, sonra da pencereleri, katın depo gibi görünmesi için betonla kapladı. Böylece Kastro'nun gözcü ajanlarının, bu katta çalışan herkesin CIA ajanı olduğunu fark etmesi uzun zaman almadı.

Bu arada DGI'nm büyük aldatmacası süratle işliyordu. Langley değerlendirmelerine göre, Küba'daki ikmal operasyonu çok miktarda istihbarat sağlayan şaşırtıcı bir başarı göstermişti. İkmal isim listesinde yer alan Eduardo Leal -Küba Ulaştırma Bakanlığı EMTELCUBA'nın bir memuru-Kastro ve diğer baş memurların birbirleriyle ve denizaşırı merkezlerle iletişim kurmaları için gereken frekansları sağlamakla yükümlüydü. Leal çok değerli bir maşa olarak görülüyordu ve CIA tarafından toplam 200. 000 dolar ödeniyordu; artı 10. 000 dolarlık özel bir primi ve şahsen CIA yöneticisi William Casey tarafından göğsüne iliştirilen bir CIA madalyası vardı. Ama Kastro'nun görüşmelerine gizli bağlantı kurmak için Leal'in istihbaratını kullanması gereken Milli Güvenlik Teşkilatı (NSA) ondan çok etkilenmemişti; çünkü gizemli bir şekilde, ne Kastro ne de yardımcıları bu frekanslarda sonuca götürecek hiçbir şey söylemiyor gibiydiler. NSA Leal'in ikili ajan olabileceğinden şüphelendi; ama CIA, süper ajanlarının pek çok kez yalan makinesinden geçtiğine dikkat çekerek bu şüpheyi hesaba katmadı.

Leal'den rütbece aşağıda, CIA'e, güya Küba tarımının, sanayisinin, idari teşkilatının ve ekonomisinin gidişini gösteren etraflı bir tablo sunan diğer maşalar vardı. Bu maşaların isim listesi şeker sanayisinin bir memurunu, Küba amonyak endüstrisinin başkanını, Küba Spor Federasyonu'nun bir memurunu (Küba atletlerini taraf değiştirmeye teşvik eden kişi), hükümetin sponsor olduğu denizaşırı yatırımları gerçekleştiren bir iş adamını ve diğer çeşitli memurları ve uzmanları içeriyordu.

1987 yılında, bu ajanlardan bazıları, 26 yıldır bir aldatmaca operasyonu için CIA'ye rapor veriyorlardı. Böyle operasyonların yaşam süresi sınırlıdır; çünkü bir noktada kaçınılmaz biçimde bir hata ortaya çıkabilir veya hedefin şüpheleri uyandırılabilir veya taraf değiştiren biri sırları ortaya dökebilir. Aspillaga'nın aldatmacası olmasaydı, Küba aldatmacası ne kadar sürerdi kesin olarak bilinemez, ama şu bir gerçek ki bu aldatmacaya kadar CIA'in Latin Amerika Bölümü, birkaç düzine Kübalı maşa hakkında en ufak bir şüphe duymadı (1976'da, CIA karşı-istihbaratından gelen bir uyarı

gözardı edildi, uyarıda her apartmanında, yerleşim bloğunda ve ofisinde DGI habercilerinin olduğu totaliter idare altındaki bir devlette iş gören bu maşaların -şüphe uyandıracak derecede-bu kadar çok istihbarat toplamalarının mümkün olmayacağı vurgulanıyordu).

Nihayet bu aldatmacanın da sonu gelmişti. Rodriguez-Mena'ya -beyzbol fanatiği ve Kübana memuruna- bir CIA kontrol ajanı tarafından, casus olarak Amerikanlar için bunca yıllık vefalı hizmetinin karşılığında ne istediği soruldu. Bir Kübalı da, şakasına, onun Amerika'da yaşayıp büyük liglerde hakemlik yapmak istediğini söyledi. Kontrol ajanı, ciddiyetle bu konuya eğileceğini belirtti. İki hafta sonra gelerek, CIA'in Büyük Lig Hakemler Kurulu üzerindeki etkisi sayesinde Rodriguez-Mena'ya istediği beyzbol sezonunda toplara ve vuruşlara karar vereceği bir işin garanti edildiğini gururla açıkladı. Kübalılar gülmemek için kendilerini zor tuttular.

Bildiride, DGI'nm büyük aldatmaca operasyonun bittiği ve onu bir televizyon belgeselinin izlediği yazılıydı. Büyülenmiş bir izleyici kitlesi, CIA ajanlarının kuytulara gelişlerini, diğer ajanların gizlice Küba tütününün ürün örneklerini toplayışlarını, kalabalık Havana sokaklarında maşaların gizli kuyruk temaslarını ve ANGEL kod isimli ajanın her biri onun "temiz" mi (gözetim altında değil) yoksa "kirli"mi (gözetim altında) olduğunu belirten değişik renklerdeki gömleklerini giyip görüşme için parktaki bir banka oturuşunu izledi.

Bu arada Kübalılar ve Amerikalılar oyunun diplomatik sonunu oynadılar. Kübalılar uzun bir liste halindeki Amerikan diplomatların Havana merkezinden geri çağrılmasını talep etti; buna misilleme olarak Amerikanlar Washington'daki iki Kübalı elçiyi sınır dışı ettiler. Amerikalıların hareketi diplomatik protokolde minimum ceza olarak görüldü. Bu açıkça gösteriyordu ki, Havana merkezinde CIA ajanlarıyla -Amerika'nın olayları idrak etmesinde onu körleştirmekten ve kendi ülkelerini utandırmaktan başka hiçbir olayda başarı elde edemeyen- dolu bu kadar çok yabancı servise sahip olmak, devlet departmanını çok da heyecanlandırmamıştı.

Geriye, Havana'da DGI'nın aldatmaca operasyonlarını simgeleyen bir abide kaldı: vaâtkâr bir Stalinist başlık altında değişik DGI operasyonlarından elde edilen çeşitli CIA malzemeleri sergileyen Devlet Güvenlik Organları Müzesi. Burada pek çok minyatür verici mevcut ve ziyaretçiler bu vericileri alıp Birleşik Devletlerle iletişim kurmaya çalışmaktan zevk alıyorla, ama tabi ki karşıdan yanıt gelmiyor.

BATI CEPHESİ'NDE YENİ BİR ŞEY YOK MUHAFIZ OPERASYONU 1943-1944

Almanlar Normandiya Çıkarmasını Gözden Kaçırır

Alman *Wehrmacht* istihbarat albayı Alexis von Roenne, gündüz, 1943 yılının kışında hemen hemen her gün meydana gelen felaketlerden etkilenmeyen soğukkanlı, profesyonel bir asker görüntüsü tasavvur etmeye çalıştı. Ama geceleyin, daha büyük bir karabasanla yüzleşmekten uyuyamadı.

Masasının çekmecesinden bir Avrupa haritası çıkardı ve hâlâ Almanya işgali altında olan bu geniş Avrupa toprak parçasına baktı. Bu toprak parçası, von Roenne'ye binlerce millik açık kıyı şeridiyle, vahşi bir ejderhanın bel altı gibi görünüyordu. Doğru, bu ejderhanın korkunç silahları vardı; ama ejderha tepki gösteremeden onun yumuşak bel altı bölgesini öldürücü şekilde delip geçebilecek sürpriz bir saldırı, tüm bu silahları etkisiz kılabilirdi.

Askeri ilimlere adanmış bir hayatta bilenmiş içgüdüleri, von Roenne'e Müttefiklerin onun

ülkesine karşı kesin bir darbe hazırlığı içinde olduklarını, Almanya'yı dize getirecek, uzun süredir beklenen büyük bir saldırının varlığını dile getiriyordu. Ama nereden?

Renkli kalemler kullanarak, Alman işgali altındaki Avrupa'ya yapılabilecek muhtemel saldırı noktalarını gösteren oklar çizdi. Yeşil ok Çanakkale Boğazı'nı, mavi ok Adriyatik kıyılarını, sarı ok Fransa'nın güneyini, siyah ok İtalya'nın kuzeyini, kırmızı ok kuzey Fransa'nın Pas de Calais bölgesi civarını ifade ediyordu. Muhtemel saldırı rotalarının her biri askeri açıdan mantıklıydı; ama von Roenne'nin anladığı, Almanya'nın tüm bu güçlerin hepsine karşı savunulamayacağıydı. Kaçınılmaz çözüm: Almanların gerçek saldırı bölgesini önceden öğrenmeleriydi, böylece düşmanlar ayak basmadan önce hâlâ ciddi olan askeri güçleri onları ezebilirdi. Almanya'nın savaşı kazanma veya en azından Müttefikleri durdurma umutları, önceden elde edecekleri bu istihbarata bağlıydı.

Von Roenne bu istihbarat ihtiyacını çok derinden hissetti, çünkü onun mesleği *Wehrmacht'a* tam olarak düşmanın nerede mevzilendiği, birliklerin nereye yerleştirildiği ve onların kapasitesi (muhtemel niyetlerini belirterek) hakkında bilgi sunmaktan ibaretti. Alman Yüksek Komutası *Oberkommandos der Wehrmachtm* askeri istihbarat ünitesi *Fremde Heeres* Wesfin (FHW, Batıdaki Yabancı Ordular) şefiydi. FHW'nin görevi Batıdaki Müttefik ordularını takip etmekti. Von Roenne, *Wehrmacht'ın* belirli zamanlarda düşmanın tam olarak nerelere ve nasıl bir güçle yayıldığını görmesini sağlayan ve Almanların *Feinbild* dedikleri "düşmanın tablosu"nu ortay koymaktan sorumluydu.

Von Roenne, bu zamana kadar, özellikle 1940'ta Fransa'ya yapılan Alman hücumu sırasındaki görülmeye değer performansı sayesinde göz kamaştırıcı bir askeri kariyer elde etmişti. O zaman yüzbaşı olan von Roenne Fransız güçleri hakkında detaylı bilgi veren bütün bir tablo geliştirmiş, bu tablonun yanı sıra oldukça kritik bir istihbarat elde etmişti: Fransızlar yeterli sayıdaki tanksavar toplarını, cephenin ön saflarını zırhlı saldırılara karşı koruyacak şekilde yerleştirememişlerdi. Alman panzerleri bu gediklerden hızla geçti ve Fransızları tamamen bozguna uğrattı.

Ama üç yıl sonra von Roenne daha yıldırıcı bir vazifeyle karşı karşıyaydı. Batı Avrupa sahilinin Alman savunmasına bakan ufkunun biraz ötesinde, Müttefik ordularının mevzilendiğini, Alman işgalindeki Avrupa'nın kalbine sıçramak için hazırlık yaptığını biliyordu. Bu kez von Roenne'nin bu hazırlıklar hakkında çok az fikri vardı; çünkü birinci el istihbarat toplamak için düşman kampına gizlice girebilecek iyi eğitimli adamlarını gönderebileceği bir cephe yoktu. Müttefiklerin hava üstünlüğünden dolayı, Alman hava tetkikatı pek başarılı olamıyordu; taş çatlasa düzensiz, yarım yamalak bilgiler sağlayabiliyordu.

Daha da kötüsü, Alman istihbarat kurumunun çok az yardımının olmasıydı. *Abtüehr'in* başkanı Amiral Wilhem Canaris ile yapılan görüşmelerden elde edilen, yalnızca Canaris'in Büyük Britanya'da (müttefik ordularının karargahının bulunduğu yerde) sahip olduğu en kaliteli 130 ajanı sayesinde, Almanya'nın tüm Müttefik hücumları hakkında pek çok uyarı alacağına ilişkin övünmeleriydi. "Neden bir gün içinde 29 adet rapor gönderen ajanlara sahibim sanıyorsun" diye, övündü Canaris. Daima tedbirli bir askeri politikacı olan von Roenne, iki yıl önce *Abwehr'in,* nasıl oldu da Müttefiklerin Kuzey Afrika'ya yapacakları saldırıdan (üstelik iki saldırı filosunun Cebelitarık'ın kuzeyindeki *Abwehr* gözlemevinden hızla geçmesine rağmen) bihaber olduğunu söylememek için kendini zor tuttu.

Von Roenne'in, Canaris'in olası Müttefik hareketi hakkında söylediği hiçbir şeye itimadı yoktu.

Keza, Nazi istihbarat servisi *Sicherheitsdienst'den* de (SD) çok az şey umabilirdi. SD, onun fark ettiği gibi, tüm Alman istihbaratını ele geçirmek için bürokratik bir çete savaşına girmiş gibi görünüyordu (yalnızca bir ay sonra *Abwehr'ı* bünyesine alıp, Canaris'i bertaraf ederek bu amacına ulaşacaktı). SD hemen her dış istihbarat operasyonunda aşikar beceriksizliğini gözler önüne serdi ve Müttefiklerin ne yaptığına ne planladığına dair en ufak bir ipucu bile sunmadı.

Von Roenne'in muhtemel hücum bölgelerini gösteren haritasının en belirgin etkisi, büyük ihmal boşluklarını ortaya çıkarmasıydı. Sadece Avrupa'nın dış sınır çizgisi etrafındaki birkaç birim olumlu olarak teşhis edilmişti; uğursuzca diğer pek çok birim Müttefiklerin savaş emriyle ortadan kayboluyordu. Von Roenne, onların gelmekte olan büyük saldırı hazırlıkları için İngiltere'ye çekilmiş olabileceklerinden şüphelendi ama bu büyüyen gücün ne zaman saldırıya geçeceği konusunda bir fikri yoktu.

Daha da önemlisi, von Roenne tüm Alman askeri planlamasına hükmeden bir etkenle, Adolf Hitler'in fikirleriyle mücadele etmek zorundaydı. Çoğu zaman, hangi askeri mantığı dikte ettiğine bakılmaksızın, pek çok şeye karar verme aşamasında Hitler'in sezgileri etkiliydi. Enteresan biçimde, von Roenne bu sezgilerle gizliden gizliye dalga geçse de, Hitler'in sezgileri korkulacak surette gerçeğe yakın çıkıyordu. 1941 yılında, Hitler *die Grosslandung der Alliierten* (Müttefiklerin Kati Çıkarması) başlıklı dikkate değer bir yönerge yazdı, bu yönergede Müttefiklerin "Normandiya ve Britanya"nın çıkıntılı kısımlarına yapacağı, geniş çaplı kara ve deniz saldırılarını tahmin etmiş ve bu saldırının ne şekilde tezahür edeceğine ilişkin belirgin bir taslak çizmişti. Bu, üç yıl sonra meydana gelen Fransa'ya asker çıkarma gününü öngören (ingilizce'de bu günü özellikle tanımlamak için D-Day denmiştir) neredeyse mükemmel bir kehanetti.

1943 yılına doğru Hitler fikrini değiştirdi; sezgileri bu kez ona Müttefik hücumunun başka bir yere geleceğini, bu yerin de muhtemelen Fransız sahilindeki farklı bir bölge ya da Balkanlar olacağını söylüyordu. Eğer hücum Fransa'ya yapılırsa, Hitler muhtemelen Kuzey Fransa'nın Pas de Calais yakınlarına yapılacağını belirtti. Von Roenne, Hitler'in Normandiya çıkarması teorisini hiçbir zaman kaâle almamıştı; ama Pas de Calais yakınlarına yapılacak bir çıkarma fikrinden oldukça etkilendi. Von Roenne gibi eğitimli bir askeri dehaya göre, böyle bir hedef çok anlamlıydı: İngiltere'deki Müttefiklerin menzil bölgesinden sadece 48 km uzaktaydı, Ruhr'da Alman endüstrisinin kalbinin attığı bölgeye en kestirme hücum rotasını sağlıyordu, muntazam karayollarına ve demiryolu ağına sahipti ve hepsinden önemlisi Fransa'dan Almanya içlerine yapılacak bir saldırının devamı için gerekli levazım gemileri donanması için Le Havre'de muazzam bir liman sunuyordu.

1944 baharı geldiğinde, von Roenne hücum kıtasının Pas de Calais olduğuna iyice ikna olmuştu. Norveç, Balkanlar ve kuzey İtalya için saldırı planları olduğuna ilişkin dedikodular duymuştu; ama tüm askeri mantığı o yerin Pas de Calais olduğu konusunda ısrar ediyordu. Duyguları bir yana, bu çıkarımı destekleyen çok az istihbaratı vardı. Kıymetli bir ipucu Ankara, TÜRKİYE'den geldi; İngiliz Büyükelçisi'nin uşağı gizlice patronunun resmi yazışmalarının bulunduğu kilitli kutuya göz atmış ve oradaki kağıtların birer kopyasını çıkarmıştı. Daha sonra onları Almanlara sattı ve böylece ilk kez Almanlar Müttefik hücum planının kod adının DEREBEY olduğunu öğrendi. Saldırı için belirli bir bölgeden bahsedilmiyordu; ama diplomatik yazışmalardaki diğer ipuçlarından anlaşıldığı kadarıyla DEREBEY'in Fransız sahillerinde bir yere saldıracağına işaret ettiği açıktı. Bu arada Stockholm'deki *Abwehr* merkezi Büyük Britanya'da hizmet eden birkaç İsveçli askeri ataşeyi ikmal etmişti; bu

ataşeler Müttefiklerin 1944 yılında 15 Mayıs ile 15 Haziran arasında bir tarihte, Fransa sahilindeki Normandiya bölgesine büyük kara ve deniz saldırıları düzenlemeyi planladıklarını rapor ettiler.

Abwehr karargahı bu istihbaratı, İngiliz istihbaratının yanlış bilgilendirmesinin bir sonucu olabilir diye reddetti; ama von Roenne üzerinde düşünmeye başladı: DEREBEY'in Fransa sahilinde bir yere saldırma niyetini destekleyen, sürekli artan, istikrarlı belirtiler vardı. Asıl sorun hangi birliklere ve tam olarak nereye çıkarma yapacaklarıydı.

Hitler DEREBEY'in Fransa'yı hedef aldığına ikna olmadı ve Alman işgalindeki bölgenin dış sınırı etrafındaki birtakım muhtemel hücum kıtalarına yapılabilecek saldırıları püskürtmek için genel hazırlıkların yapılmasını emretti. Batı Avrupa için, tüm kıyı şeridi boyunca, Alman yedek kuvvetleri harekete geçip baskın yapana kadar saldırıları deniz sınırında alıkoyacak muazzam bir savunma sisteminin inşa edilmesini emretti. *Festung Europa* denilen Avrupa Kalesi 'Norveç'ten İspanya'ya kadar Avrupa'nın tüm batı sahili boyunca uzatıldı -15.000 betonarme siperi, topçu sınıfı mevzileri, makineli tüfek yuvaları, çukurları, milyonlarca mayını ve 300.000 garnizon askeri olan bir duvar.

Her ne kadar Hitler bu duvarın Batı Avrupa sahiline yapılacak herhangi bir saldırıyı engelleyeceğine ikna olsa da, von Roenne o kadar emin değildi. 1940 yılında, o kendi ordusu için Maginot Sınırı'nı geçmenin ne kadar kolay olduğunu görmüştü ve profesyonel bir asker olarak anlamıştı ki, kararlı bir düşmanın saldırılarını engelleyebilecek bir istihkam söz konusu değildi.

1944 baharının son günlerinde, von Roenne aniden bir istihbarat sızıntısı elde etti. Alman haberalma tevkif istasyonları, İngiltere'nin güneyindeki Birleşik Devletler birimlerinden gelen bazı tedbirsiz radyo mesajlarını dinlemeyi başardı. Bu istasyonlar Fransa'nın kuzeyindeki Pas de Calais bölgesinin tam karşısında vuku bulan, büyük bir imar hareketini açıkça gözetlediler. Von Roenne'e göre bu son delildi: DEREBEY Pas de Calais'e hedeflenmişti. Durum haritası üzerinde, istasyonların teşhis ettiği Amerikan yaya askerlerinin ve zırhlı bölüklerinin taslağını yapmaya başladı ve direk İngiliz Kanalı'ndan Fransa'ya kaim, kırmızı bir ok çizdi.

Bu hareketiyle von Roenne, ülkesine savaşın bedelini ödeten, hayret verici bir aldatmacayı hayata geçirmiş oldu.

Von Roenne'in dikkatini Pas de Calais üzerinde sabitleştirmesini sağlayan adam Winston Churchill'di. Onun söylemekten zevk aldığı bir söz vardı: "Savaşta, gerçeğe daima yalanların muhafızı refakat etmelidir" ve Fransa'nın işgali konusunda Almanları yanıltmak için yapılan geniş kapsamlı aldatmaca operasyonuna kod isim olarak 'MUHAFIZ'ı seçti.

Sovyetlere Fransa'nın işgalinin vaad edildiği 1943'teki Tahran Konferansı'nda -Nazi Almanyası'nı yenmek için son hücum- Josef Stalin'e MUHAFIZ'ı açıkladı. Stalin, Müttefiklerin kara ve deniz hücumları gibi çok bariz bir teşebbüsü Almanlardan nasıl gizleyeceklerini merak ettiğinde, Churchill Almanları tamamen kandıracak bir aldatmaca planı olduğunu belirtti. "Bu tarihin en büyük hilesi olacak" diye, ant içti.

Churchill haklı çıktı; ama 1943'te Müttefiklerin yüzleştiği gerçek, askeri engelleri hiçbir aldatmaca planı çözebilecekmiş gibi görünmüyordu. Bu engeller aşılmaz görünüyordu.

Feci derecede insan ve malzeme kaybına rağmen, yetenekli ve tedbirli liderlerin elindeki Alman savaş makineleri 1944'te hâlâ işe yarar durumdaydı. En yetenekli liderler arasında, Batıdaki tüm

Alman güçlerinin komutanı Mareşal Gerd von Rundstedt ve her türlü Müttefik saldırıyı mağlup etmekle sorumlu yardımcısı, "Çöl tilkisi" olarak ünlenmiş Mareşal Erwin Rommel yer alıyordu. Von Rundstedt kendi hizmetinde Fransa'da, Belçika'da, Hollanda'da, beş adet kara ordusuna; artı Norveç ve Danimarka'da bazı diğer tümenlere sahipti. Hep anlatıldığı üzere, emrinde 1.500.000 askeri ve birkaç bin tankı vardı. Onun tümenlerinin 31'i ikinci sınıfta; ama 17'si 35.000 darbe, *Waffen-SS,* askeri içeren birinci sınıf tümenlerdi.

Herhangi bir askeri okulun birinci sınıf öğrencisi bile problemi rahatlıkla görebilirdi. Hizmetindeki böyle bir güçle, her türlü Müttefik hareketini mat edebilirdi; çünkü Müttefikler yalnızca dar bir cephe alanında: DEREBEY planına göre

10 000 silahlı araçla beraber 150.000 asker, enine birkaç mil uzayan Normadiya kumsallarında karaya çıkabilirlerdi. Von Rundstedt çıkarma bölgesini öğrendiği zaman, o sadece yedek kuvvetlerini harekete geçirip, Müttefik hava güçlerinin üstünlüğüne rağmen çıkarma yapılan sahili tamamen temizleyebilirdi. Hakim askeri teoriye göre, her hangi bir başarıyı garantilemek için hem su hem de kara saldırı birliklerinin insan gücünün, düşmanınkine oranla l'e 3 ila l'e 6 arasında avantajlı olması gerekir. Kısaca, hakikat Almanların sayıca çok fazla olmaları ve Müttefikleri bu konuda alt etmeleriydi; çok daha tehlikelisi Almanların bu ezici insan gücünü çıkarma yapılacak kumsallara yoğunlaştırma ihtimaliydi.

Churchill'in tasarladığı çözüm, Alman güçlerinin Avrupa kıyı şeridi boyunca dizili kalmasını sağlayacak ve böylece kümsallardaki sayıca az olan Müttefik güce karşı yoğunlaşmasını engelleyecek bir plan uygulamaktı. Askeri terimlere göre, Müttefikler içinde biri gerçek, biri sahte olan iki saldırının yer aldığı bir aldatmaca planı tertip edeceklerdi. Gerçek saldırı oyalama gibi görünmeliydi ve oyalama da gerçek görünecek şekilde yapılmalıydı.

Bu hileli çifte blöf, İngiliz ve Amerikan istihbaratının koalisyonundan oluşan ve Birleşik İstihbarat Komitesi denilen bir kurumun yetki alanı içindeydi. Bu kurumun sahip olduğu iki önemli avantaj vardı: bunlardan biri ULTRA idi. Bütün önemli Alman askeri mesajlarını okuyan, çok gizli İngiliz şifre kırma operasyonu. Bu, yalnızca Müttefiklerin Alman askeri hareketlerini gözlemlemelerini değil, aynı zamanda onların, nasıl herhangi bir aldatmaca planının Alman Komutasıyla oynayabileceğini de görmelerini sağlıyordu.

İkincisi çok daha sıkı gizlenen bir sırdı, Çifte Çapraz Sistemi denilen yöntemde, Britanya'ya gönderilen her Alman casusu ULTRA sayesinde önceden teşhis ediliyordu ve bunların bir kısmı Almanya'ya yanlış bilgi vermeleri için geri gönderiliyordu.

Müttefikler aldatmaca planının temelini atmak için bu paha biçilmez iki avantajdan yararlanmaya başladı: Almanlar, Müttefiklerin hem gerçek hücumu hem de geniş kapsamlı harp hilelerini yürütecek yeterli sayıda birliğe ve muntazam güçlere sahip olduğuna inandırılacaktı. Kısacası plan, Almanları Normandiya çıkarmasının bir harp hilesi olduğuna ve Müttefik güçlerin büyük kısmının direk Pas de Calais'e yapılacak gerçek hamle için rezervde tutulduğuna ikna etmekti.

Aylardır taze bilgi için kıvranan Alman istihbaratı, birkaç hafta içinde aniden bilgiye boğuldu. Bunların hepsi, İngiltere'nin güneyindeki geniş, Müttefik askeri imarını ilgilendiren, bilerek sızdırılmış bilgiydi. Almanlar ilk kez FUSAG diye bir şey duymaya başladılar (Birinci Birleşik Devletler Ordu Grubu), gelmekte olan saldırının ilk hamlesini yapacak olan büyük güç. *National*

Geographic dergisi bile onlar için çalışıyordu: dergi Birleşik Devletler Ordusunun gerçekte var olmayan 24 tümenini içeren tümen bölüklerinin renkli bir planını bastı. Nihayet von Roenne'in karargahına ulaşan söylenti, onu durum haritası üzerinde tümenleri listelemeye zorladı. Aldatmaca planını hazırlayanların umut ettiği gibi, von Roenne, Pas de Calais'in tam karşısındaki güney ingiltere bölgesindeki esrarlı tümenlere konsantre oldu. Bu tümenleri harita üzerinde belirlediği zaman, Almanların kafasında tümenlerin temsil ettiği, bu gerçek tehdit ihtimali kuvvetlenmeye başladı. Von Roenne, Pas de Calais bölgesine silahlanmış büyük bir ordunun yerleştirilmesini emretti, bu ordu emir altında hareket edecek, yakındaki kumsallara gidip her türlü çıkarma girişimini bozguna uğratacaktı.

Kontrollü ikili ajanlar da rollerini iyi oynadılar, von Roenne'in düşmanın konuşlandığını düşündüğü bölgede çok büyük bir ordunun oluşturulduğunu gördüklerine dair bir düzine moral bozucu rapor naklettiler. Almanların bu raporları aldatmaca planının bir parçası olarak görme ihtimaline karşı, ingilizler diğer kaynakların rapor ettiği bu hazırlıkları, Almanların kendi gözleriyle görmelerini sağlayacak kusursuz bir plan tertip etti.

Bunu gerçekleştirmek için 1943'te, Tunus'ta esir alınan, *Afrika Korps'un* son komutanı, General Hans Cramer araç olarak kullanıldı. Cramer hastalanınca, ingilizler onu, ingiliz bir mahkum karşılığında Almanya'ya iade etmeyi kabul ettiler. Iskoçya'daki bir POW kampından alınıp, güneyde gemi sevkıyatı yapan bir limana götürüldü. Cramer'i memnun eden, giderken sahil yolunun izlenmesi ve onun da Müttefik askeri imarını görebilme imkanı bulmasıydı. Heyecanını zorlukla gizleyebildi, çünkü eğitimli bir askeri uzman olarak tankları, topçu sınıfı parçalarını, kamyonları ve çadırları sayabilmişti (bundan yola çıkarak ordugahta kaç kişi olduğuna dair yaklaşık bir sayı elde etmişti). Bir ara kayıtsızca nerede olduklarını sordu, ona eşlik eden refakatçi Güney Sussex ve Kent'te olduklarını söyledi. Ama aslında sahilden 320 km uzakta Dorset'teydiler. ingilizler bu aldatmacayı şüphe uyandırmadan atlattılar; çünkü onlar dikkatlice yol üstündeki tüm yol ve bölge panolarını çıkarmışlardı. Almanya'ya döner dönmez Cramer, oradayken ne gördüyse ve her nerede gördüyse teker teker nakletti. Aslında ona Normandiya çıkarması için yapılan hazırlıklara göz atma şansı verilse de, Cramer tüm bunların Güney Sussex'de -Pas de Calais'i kuşatmak üzere olan askeri güç için ideal bir bölge- olduğunu sanmıştı.....

Von Roenne'in günden güne yeni Müttefik birlikleriyle dolan durum haritası, Britanya'dan gelen son istihbaratla daha net bir görüntü aldı. Bu istihbarat askeri tahminleri doğruluyordu: büyük bir askeri güç Pas de Calais'in karşısında toplanırken, küçük bir güç de Normandiya'nm karşısında mevzileniyordu. Açıkçası Normandiya'nm karşısındaki askeri güç bir harp hilesine hizmet edecekti: o Normandiya kumsallarında karaya çıkacak ve Pas de Calais etrafında toplanmış Alman rezervlerini ve silahlarını üzerine çekecekti. Almanlar harekete geçince, ana kuvvetler Pas de Calais'de von Rundstadt'in savunmasını mahvedecek saldırılar yapacaktı.

İşte bu tam olarak Müttefiklerin Almanlara düşündürmek istedikleri şeydi. ULTRA operasyonlarından anladıkları kadarıyla, Almanlar bu aldatmacayı kabul etmeye başlamışlardı ve Müttefikler birkaç zekice düğümle bunu daha da kuvvetlendireceklerdi. Fikirlerden biri, Almanlar tarafından

Müttefiklerin en tedbirli komutanı olarak düşünülen General George Patton'u, bariz bir biçimde Pas de Calais'in karşısındaki ingiltere'nin güney bölgesine yerleştirmekti. Patton ora daki tüm

kutlamalarda, moral verici ziyaretlerde ve diğer benzer olaylarda hazır ve nazır olarak varlığını bir havai fişek gibi belli edecekti. Görünen o ki Alman tarafı çoktan oltaya takılmıştı. Onlar tüm bunlardan yola çıkarak şu mantığı geliştirdiler: Alman destek güçlerinin kalbine yapılacak büyük kara ve deniz çıkarması çok riskli bir askeri operasyon olacaktı, böyle riskli bir operasyona da düşmanın en tedbirli lideri önderlik etmeliydi. Bundan dolayı Patton'un İngiltere'nin güneyinde olması sadece onun ana kuvvet hücumunun komutanı olduğu anlamına gelebilirdi. Bulunduğu mevki düşünüldüğünde, FUSAG'ın Pas de Calais'e saldırmaya niyetlendiği açıktı

Bu da yetmezmiş gibi, aldatmaca operasyonu, Alman tevkif istasyonlarının işini kolaylaştıran ve kasten zayıf bir güvenlikle verilen haberleşme sinyallerini, tamamen sahte bir ordu yayını ile bütünleştirdi. Bu hayali ordunun binlerce tankı, çok miktarda çadırı ve herhangi bir tetkikat uçuşuyla kolayca tespit edilebilecek büyüklükte hava donanması vardı. Almanlar bu tetkikat uçuşlarını yaptılar ama Müttefik hava üstünlüğüne rağmen uçaklarının nasıl güney İngiltere'nin üzerinde rahatça tetkikat yapabildiğini ve neden uçaksavar topların, yalnızca onların tetkikat uçakları 300.000 feet (91440 m)'ten alçakta uçmaya çalıştıkları zaman açıldığını merak etmediler. Çünkü daha alçağa geldiklerinde tüm o tankların, uçakların ve cephanenin aslında zekice hazırlanmış plastik taklitler olduğunu anlayabilirlerdi.

Mayıs ayına doğru, incelikli aldatmaca operasyonu Alman Yüksek Komutası içinde meyvelerini verdi. Von Roenne'in durum haritalarına göre, Müttefikler 85 ila 90 arasında bir tümen birliğiyle buna ek olarak 7 hava tümenini İngiltere'nin güneyinde hazır tutuyordu (aslında gerçek birlikleri 35 tümen ve sadece 3 hava tümeninden oluşuyordu).

Von Roenne'in tahminleri önemliydi, çünkü Fransız Çıkarması (D-Day) 1944'ün Haziran ayının 6. günü şafak sökmeden başladığında, Almanlar hemen Normandiya çıkarmasının sahte bir taarruz olduğunu düşündüler -harp alanı tahminlerine göre ortalama 100.000 müttefik askei katıldı - çünkü çıkarmaya Müttefik güçlerin sadece bir grubu katılmıştı. Keza, o gün öğleyin von Roenne'in Hitler'e gönderdiği istihbarat bülteni de sadece yaklaşık 12 Müttefik tümenin katıldığına dikkat çekiyordu; o açıkça ana güçlerin -çok büyük bir ihtimalle Pas de Calais'de- katılmak üzere olduğunu rapor ediyordu. (O gece 127.000 Müttefik askeri Normandiya'da karaya çıktı.)

Von Roenne'in çıkardığı sonuç Britanya'dan akan ajan raporları tarafından destekleniyordu. Ajanlardan biri güney sahillerinde hali hazırda tutulan geniş Müttefik ordusunu şahsen gördüğünü iddia ediyordu. Sonuç olarak, Müttefikler Normandiya sahillerinde çıkarmayı genişletirken, yaklaşık 300.000 askerden oluşan bütün bir Alman ordusu Pas de Calais yakınlarında hiç gelmeyecek olan saldırıyı bekliyordu. Müttefiklerin 30 tümeni Normandiya'da karaya çıkardıkları 15 Haziran gününe kadar von Roenne ve Alman Yüksek Komutası çok kötü şekilde kandırıldıklarının farkına varamadılar. "Patton FUSAG" diye bir şeyin olmadığı açıktı; çünkü

Patton'un kendisi aniden, *Wehrmacht'i* çoktan parçalara ayıran hakiki bir Üçüncü Ordu'nun idaresini almak için Normandiya'da belirmişti.

Pas de Calais etrafındaki Alman güçleri Normandiya'daki çıkarma hareketini kontrol etme emri aldıklarında, artık çok geçti. 200.000 Alman askerinin katledildiği ya da esir alındığı çok büyük bir kuşatmayla sendelediler, sağ kalanlarsa doğuya doğru kaçtılar ama, bir yıldan az bir süre sonra Alman teslimiyetine şahitlik edecek olan Müttefik orduları tarafından takip edildiler.

Normandiya aldatmacası başarısının büyük bölümünü dikkatli planlamasına ve ULTRA şifre kırma operasyonundan ve çifte ajanların istihbaratlarından elde ettiği büyük avantajlara borçluydu. Başarıyı garanti eden ve diğer benzer aldatmacalarda ortak olan önemli içerik maddesi de mevcuttu: kurban aldatılmaya gönüllüydü. Almanlar söz konusu olduğunda, onlar daha çok askeri mantığa -sahip oldukları en küçük bir istihbaratı bile süzdükleri prizma- bağlılıkları yüzünden kurban edildiler. Bu birikerek başka bir alternatifi düşünme çabasından yoksun, klasik bir peşin hüküm verme eğilimine dönüştü.

Bu, Berlin Radyosu tarafından gayet güzel özetlenen bir "akıl-kurgusuydu", Normandiya çıkarması henüz zirvedeyken açık yüreklilikle kabul edildiği gibi, Wehrmacht "gafil avlanmıştı". Ama radyo yorumcusu üzülecek bir şey olmadığını söylemeye devam etti, çünkü hali hazırda tutulan ordu birazdan Pas de Calais bölgesine gelecek "asıl hamle"yi bertaraf etmek için hazır bekliyordu. Savaş haberlerinin sonunda, dinleyicilere kısa bir müzik arası olacağı söylendi. Seçilen şarkının ismi "Ve Böylece Diğer Bir Güzel Gün Sona Erer" idi.

A3725'İN DÜŞÜŞÜ

ÇİFTE ÇAPRAZ SİSTEMİ 1940-1945 ***Bir Aldatmaca Harikası***

Atlamadan hemen önce, Wulf Schmidt karşı konulmaz bir korku içinde, her şeyin ters gidip kaçınılmaz biçimde onun ölümüyle sonuçlanacağı düşüncesiyle irkildi.

1940 yılının 17 Eylül gecesinde, İngiliz sayfiye alanı üzerinde dolaşan Heinkel bombardıman uçağının açık kapısından dışarı bakışı, ilk huzursuzlukları başlattı. Karanlık bir gecede paraşütle atlayacağı düşünülse de, o dışarıya bakınca aşağıdaki bölgeyi projektör ışığı gibi aydınlatan dolunayı fark etti. Korktuğu başına gelmişti. Bu, A3725'in -Schmidt Alman *Abwehr'inde* böyle biliniyordu- savaş zamanı bir ülkeye gizlice girmesi için uygun bir ortam değildi.

Pilot atlama zamanı geldi uyarısını verince, Schmidt devam eden bir dehşet hissiyle kendini kapı aralığına bağladı.

Kapıdan çıkma işareti geldiğinde ise, uçağı sarsan ani ve şiddetli bir rüzgâr, Schmidt'in ellerinden birini kapı çerçevesine çarpıp, kol saatinin çıkmasına neden oldu. İngiliz topraklarına doğru yavaşça alçalırken, elinde sızlayan bir acı hissetti.

Cambridgeshire'daki Willingham köyünün yakınlarına indi. Zorlukla paraşütünü ve giydiği normal takım elbiseyi gizleyen uçuş tulumu *Luftıuaffe'yi* gizlemeyi başardı. Sonra düşüş sırasında vücuduna bağlanan valizini açtı. İçinde küçük bir radyo, birkaç giysi, birkaç bin dolar değerindeki İngiliz poundu ve Harry Williamson -bir Danimarkalı- adına çıkarılmış sahte bir pasaport vardı.

Köye doğru yola koyulduğunda eli onu iyice rahatsız etmeye başlamıştı. Bir süre sonra köye ulaştı ve hemen umumi bir su tulumbası fark etti. Onun yanına çömeldi ve zonklayan elini iyice ıslatmaya başladı. Şişme ihtimaline karşı elini bir süre soğuk suyun altında tuttu. Çok geçmeden elini daha iyi hissetmeye başladı ve su tulumbasının arkasına kıvrılıp uykuya daldı.

Uyandığında şafak sokmuştu. Bazı köylüler çoktan uyanmıştı, diğerleri de uyanmak üzereydiler ve şüpheli gözlerle ona bakıyorlardı. Önemsiz bir yolcu gibi görünmeye çalışarak valizini aldı ve ağır adımlarla ana caddeye doğru ilerledi. Bir kuyumcunun önünde durdu ve yeni bir saat almak için

içeriye girdi. Alman aksanını duyan satıcı ona yan gözlerle bakmaya başladığında, Schmidt dışarıdaki diğer iki adamın da dükkana baktığını sezdi.

Gitme zamanı diye geçirdi içinden, ama dükkandan çıkar çıkmaz iki bölge muhafiz askeri onu durdurdu. "Bizimle gelsen iyi olur" dedi biri, diğeri de Schmidt'in elinden valizini aldı. O an Schmidt onun için bekledikleri izlenimine kapıldı.

Schmidt şimdi tam bir dehşet içindeydi. Kısa dalga radyoyu gördükleri zaman, yetkililerin onun işini bitireceğinden şüphesi yoktu. Muhakkak, ertesi gün şafak sökmeden onu bir kazığa bağlayacaklar, sonra da vuracaklardı. Onun casusluk vazifesi başlamadan bitecekti böylece. *Abwehr* ondan haber alamayacak ve yavaş yavaş onun yakalanıp katledildiği sonucunu çıkaracaktı. A3725 artık olmayacaktı ve Almanya, Schmidt gibi paraşütle İngiltere'ye girecek ve İngiliz kıyılarının işgali öncesi Almanya için hayati önem taşıyan bilgileri -İngilizlerin savunma birliklerinin gücü, onların teçhizatları ve nerelere yerleştirildikleri- toplayacak başka bir casus bulmak zorunda kalacaktı.

Ama böyle olmadı. Aslında, A3725 yeni bir kod isimle: TATE ile yaşayacaktı. Ve bu kod ismi altında tüm zamanların en büyük casuslarından biri olacaktı. Yaklaşık beş yıl Almanlara, İngiliz birliklerinin güçleri ve idaresinden, Müttefiklerin Fransa'ya saldırma planlarına kadar her şey hakkında nefes kesen istihbaratlar sağlayacaktı. Başarısı olağanüstüydü ve minnettar Almanya onu Demir Haç, çok miktarda para, savaş sona erdiğinde cömert bir emekli aylığıyla birlikte rahat bir yaşam vaadiyle ödüllendirecekti. Çünkü hiçbir casus Almanya'ya bu kadar uzun süre bu kadar iyi biçimde hizmet etmemişti.

Veya Almanlar böyle düşünüyordu.

Yakalanmasının ardından, asık yüzlü bir Wulf Schmidt kendini Richmond'da, Ham Common'daki eski görünüşlü bir hapishane arazisinde buldu. İçeri girerken hapishaneyi gizli tutabilmek için ortak bir çabanın sarfedildiğini anladı: ana yoldan gizlemek için ağaçlar arasına yapılmıştı, ve girişe giden görülmeyen kirli bir yolu vardı. Onun varlığının tek dış belirtisi gizemli, küçük "Kamp 020" tabelası ve çevresinde devriye gezen birkaç silahlı askerdi, içerisi, hapishanenin siviller tarafından yönetildiği hissini uyandırıyordu. Garip diye geçirdi içinden: halbuki dışarıdaki askerler ona, buranın askeri bir hapishane olduğunu düşündürtmüştü. Sonra da bir hücreye kondu.

Ertesi sabah, bir masanın arkasında üç sivilin oturduğu bir odaya götürüldü. Onlardan biri gayet nazikçe "Günaydın A3725, İngiltere'ye hoş geldin" dedi.

Schmidt karnının içinden bir şeylerin kopup yavaşça ayaklarına indiğini hissetti; görünen o ki, onu yakalayanlar bir şekilde onun hakkındaki her şeyi biliyordu. Bu siviller, onun vazifesinin bir taslağını çizerken o da dili tutulmuş şekilde onları dinledi: İngiltere'ye gizlice girecek, ülkeye daha önce paraşütle girmiş olan diğer iki *Abwehr* ajanıyla kontağa geçecekti ve onlarla birlikte muhtemel Alman hücumuna karşı düzenlenmiş İngiliz birliklerinin sayısı ile karakteristik özellikleri hakkında istihbarat toplama operasyonunu organize edecekti.

O anda Schmidt başına sarılmakta olan gözbağlarını ve onu kurşuna dizecek asker bölüğünün varlığını hissedebiliyordu. Ama konuşma enteresan bir biçimde gelişti. Önce Schmidt'e cesaret verildi ve sanki barda arkadaşlarıyla sohbet eder gibi masada oturan bu adamlara *Abwehr'e.* nasıl girdiğini anlatması istendi.

"Anlatacak çok fazla şey yok aslında" diye, yanıt verdi Schmidt. Danimarka sınırı yakınlarındaki Schleswig-Holstein'de köklü bir Danimarkalı-Alman ailede dünyaya gelmişti; devamlı macera arayan, dur durak nedir bilmeyen bir gençlik yaşamış, hatta bir ara Kamerun'daki bir muz çiftliğinde yöneticilik yapmıştı. Nazi Partisi'ne katılan bazı arkadaş ve akrabalarından dinlediği, "Yeni Almanya"nın -kahverengi gömlekli öncü kolundayken yaşadıkları- heyecan verici hikayeleri onu cezbetmiş o da partiye kaydolmuştu.

Savaş patlak verdiğinde, bazı adamlar yaklaşıp, onu çok daha enteresan bir yaşama götürecek olan casusluğa kayıt ettiler. Çıktığı seyahatlerde İngilizlerin komutasındaki askerler hakkında bilgi toplayan bu kısa, zayıf maceracıyla ilgilenenler *Abıoehr* memurlarıydı. Kısa bir eğitim seminerinin ardından Schmidt'e, paraşütle İngiltere'ye sızacağı, orada her an yapılması muhtemel Alman hücumu için hazırlıklara yardım edeceği söylendi. "Gerisini biliyorsunuz" dedi, Ham Common'ın adamlarına.

Çok daha fazlasını biliyorlardı; ama şimdilik bunu Schmidt'e söylemeyeceklerdi. Tek söyledikleri ona alternatif bir seçenek sunduklarıydı: ya onlarla çalışacaktı ya da karşı tarafın casusu olarak vurulacaktı. Sürekli değişiklik arayan, dur durak nedir bilmeyen Schmidt, hayatında yeni bir sayfanın açılacağı fikri ile heyecanlanıp bir saniye bile duraksamadan onlarla çalışma fikrini kabul etti. Onun bu kararı üç dinleyiciyi de şaşırtmamıştı; çünkü onların vazifesi insanları karakterlerine göre değerlendirmekti. Schmidt hakkındaki düşünceleri ise, her ne kadar Nazi geçmişi olsa da, ismi Alman casusları arasında listelense de, o temelde politik ilişkileri ne olursa olsun cüretkar girişimlere bayılan vatansız bir maceraperestti ve sırf macera için politik ilişkilerini feda edebilirdi. Politik inançları, ki eğer varsa, pamuk ipliğine bağlıydı. Görünen o ki, sadakatini İngilizler'in lehine değiştirme kararı, bir parça ölüm korkusuyla verilmişti; ama her ne kadar farklı bir taraf için olsa da yeniden entrikalar dünyasının içinde olma fikri onu çok heyecanlandırmıştı.

Schmidt o zaman farkında değildi; ama tarihin en başarılı karşı-istihbarat operasyonlarından birine ilk adımını atmıştı. Çifte Çapraz olarak bilinen bu operasyonun rekoru, karşı-istihbarat dünyasında nadiren kırılmıştı: ikinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz adalarına gönderilen 138 casusun ve İngilizlere karşı casusluk yapması için Almanlar tarafından ikmal edilen yaklaşık iki düzine insanın her biri İngiliz Güvenlik Servisi (MI5) aracılığıyla tek tek İngiliz tarafına geçirilmişti. Bu insanların kırkı başarıyla çift yönlü çalışan ajanlara çevrilmiş ve bunlar savaş bitene kadar Almanya'ya yanlış bilgi akımı sağlamışlardı. Operasyon öyle ustalıkla yürütüldü ki, Almanlar hiçbir vakit İngiliz adalarından elde ettikleri istihbaratın aslında düşmanları tarafından tertip edilmiş olabileceğinden şüphe etmedi.

Alman istihbaratı için sonuçlar felaketti. Tüm savaş süresince onlar aldatılmış, şaşırtılmış ve yanlış yönlendirilmişti. Üzerinde oynanmış istihbaratlara dayanarak hareket eden Almanlar için, sürekli olarak her şey ters gitti. Şüphesiz, Çifte Çapraz, İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin korunması için hayati bir rol oynadı. Ve eğer birkaç parlak akademisyenin sorguladığı bazı noktalar olmasaydı, bunların hiçbiri meydana gelmeyecekti.

Savaş patlak verdiğinde, ingiliz istihbaratı asker sayısını artırmaya zorlandı; bu genişleme ani bir akademisyen ve profesyonel akınına sebep oldu. Akademisyenlerin, özellikle, mevcut bilgileri sorgulama alışkanlıkları vardı ve böyle bir şüphecilik, kıdemli istihbarat askerleri arasında hoş karşılanmadıysa da, aslında onun sağladığı avantaj, zamanla eskiyen prosedürlere ve uygulamalara yeni bir bakış geliştirmekte esin kaynağı olmasıydı.

MI5'e katılan zeki, genç akademisyenler arasında Hugh Trevor-Roper adında, yirmi beş yaşında, Oxfordlu bir akademisyen vardı. O, Alman istihbarat teşkilatlarının kablosuz iletişimini denetleyen ve MI8-C olarak bilinen çapraşık bir şubesine atanmıştı. Trevor-Roper, acentenin yıllarca rutin bir şekilde Almanların Enigma (bilmece) olarak bilinen kodlama makinesinden geldiği düşünülen kodlanmış iletileri kaydedip, onları Mülki Haberalma Merkezi Bürosu'nun (GCHQ) şifre kırma kuruluşuna gönderdiğini keşfetti. Trevor-Roper (sonraki yıllarda ünlü bir tarihçi oldu) yine de onu yakın takibe aldı ve en sonunda Büyük Britanya'ya gizlice giren Alman casusların Enigma makineleri taşımadığını iddia etti; ona göre bu casuslar muhtemelen kolaylıkla ustalaşabilecekleri daha kolay bir şifre sistemi kullanıyordu. Trevor-Roper hemen hemen tüm uykusuz saatlerini kesintiye uğratılan Alman iletişimini incelemeye adadı, kısa bir süre sonra Almanların kitap şifresi denilen sıradan bir sistem kullandıklarını anladı. Bu sistemi kullanan casuslar genellikle şüphe uyandırmayacak popüler romanları, birbirlerine gönderdikleri mesajları kodlamakta kullanırdı; bu kodlama, mesajdaki kelimelerin romanın hangi sayfasında ve satırında geçtiğini gösteren önceden belirlenmiş bir sisteme göre yapılırdı. (Örneğin 1410 kod grubu, aynı kitaba sahip olan alıcıya mesajdaki kelimenin 14. sayfanın 10. satırında olduğunu belirtiyordu, sonraki gruplarsa kelimenin tam olarak hangisi olduğunu anlatmak içindi.)

Görülmeye değer bir başarıyla, Trevor-Roper tek başına Alman kodlama sistemini kırdı. Akıcı Almanca'sı ve Alman dil bilimindeki uzmanlığı sayesinde, 1939 Noel'inde Almanların casusluk mesajlarını kodlamak için ünlü *Yüreklerimiz Körpe ve Şendi* isimli romanı kullandıkları sonucunu çıkardı ve iki ay sonra, sistemi tamamen çözdü.

MI5 memurları bunu Alman casusların kesin yerlerini belirlemek, onları tutuklayıp idam etmekte kullanmak istediler, ama Trevor-Roper bu dar görüşlü geleneksel yaklaşımdan şikayetçiydi. İngilizlerin, Alman kod sistemindeki bilgileri kullanarak kendi Alman casus şebekelerini oluşturabileceklerini savundu. Başka bir deyişle, ingilizler Alman casus iletişiminin idaresini ele geçirecek ve onu yanlış bilgi aktarımı yapan kanallara çevirecekti.

Trevor-Roper kendi savunmasını yaparken, diğer bir genç MI5 memuru olan Thomas A. Robertson, Fransız *Deuxieme Bureau* memurlarının verdiği bir konferansa katılıyordu. Fransızlar, İngilizlerin casusları İngiliz ajanına çevirme ihtimali söz konusuyken, yakaladıkları her Alman casusu hemen idam ettikleri standart karşı-istihbarat uygulamalarını sorguluyorlardı (Savaş başladığından bu yana 7 Alman casusu vurulmuştu).

Almanlar aleyhine karşı-istihbarat operasyonlarına atanan Robertson, Fransızların savunduğu bu düşüncenin destekçisiydi. Ama Robertson bu konu üzerine eğilecekken, bu fikir MI5'in eski tüfekleri tarafından reddedildi. Onlara göre, böyle operasyonlar nadiren işe yaramıştı ve diğer taraf da kaçınılmaz şekilde bu hilenin farkına varıyordu. Problem, casusların ilk etapta neden Büyük Britanya'ya gönderildiğiydi: eğer casus sahte istihbarat ya da düşük kalitede malzemeyle gönderildiyse bu, o casusun karşı tarafa geçtiğinin açık bir habercisiydi. Bu noktada, ele geçirilen

ajanın faydası sona eriyordu. Diğer taraftan, casusun iyi niyetinin devamını sağlamanın tek yolu onunla birlikte gerçek istihbarat göndermekti; ama bu karşı-istihbarat teşkilatının gizlemeye çalıştığı çok önemli sırlara zarar verecekti. Özetle, karşı-istihbarat iki şekilde de bu yöntemi kullanamazdı. Bunun yanı sıra, gelenekçi askeri teşkilatlar karşı-istihbarat amacıyla bile olsa sırlarını açıklamaktan nefret ederdi.

"Doğru" diye düşündü Robertson; "Ama düşman ajanlarını kendi tarafımıza çevirecek sonra da bu ajanlara karşı tarafı aldatmak için dikkatlice hazırlanmış, çok az gerçeklik payı olan düzmece istihbaratlar verilebilecek ve yanlış bilgi akımı sağlayabilecek otoriteye sahip bir kurum tasavvur edin" dedi. Tesadüftür ki, diğer iki genç ve zeki MI5 çalışanı, Dick White ve J. C. Masterman de aynı fikirdeydi. White (daha sonra hem MI5'nın hem de MI6'nın yöneticiliğini yapacaktı) MI5'in kıdemli liderlerini cesaret isteyen bir deneyime ikna etmeyi başardı: anahtar istihbarat komitesi oluşturulacak, komitedeki askeri memurlar Almanları yanlış yönlendirmek için bir kısmı milli sırlardan oluşan istihbaratlar düzenleyecekti. Bu istihbaratlar kendi yanlarına çekilmiş ajanların ve ele geçirilen radyoların gizli bilgi iletme hatlarından düşmana ulaştırılacaktı. Komite oluşturulduğunda öylesine gizli tutulmaya çalışılıyordu ki, geleneksel bürokratik bir ad bile verilmedi. Ona XX komitesi dendi, çalışanları arasında, ince bir cinasla, "çifte çapraz" olarak biliniyordu. Kısa bir süre sonra bütün sistem bu isimle anılmaya başladı ve yine bu isimle casusluk literatürüne geçti.

Çifte Çapraz tam zamanında operasyona başladı, çünkü Almanlar büyük istihbarat elde etme çabalarına hemen hemen son vermiş durumdaydılar. Aslında, bu bir ümitsizliğin işaretiydi; 1937'de *Abwehr* başkanı Amiral Wilhelm Canaris'in Büyük Britanya'da casusluk operasyonları düzenlemesi Hitler tarafından yasaklanmıştı. Hitler'in görüşüne göre, Nazi Almanyası kısa bir süre sonra ingilizlerle sıkı bir uyum içine girecekti ve Hitler bu planının, ters gidip ingilizleri sinirlendirecek bir casusluk operasyonu skandalıyla tehlikeye atılmasını istemiyordu.

Ama 1940'ın başlarında Almanya'nın İngiltere'yi işgali için çoktan DENİZ ASLANI Operasyonunu planlamış olan Hitler, yeniden fikrini değiştirmişti. Canaris'e işgal güçlerine yol açması için 'maksimum çaba' harcamasını emretti. Bu emir Canaris'i bir çıkmaza daha soktu, çünkü İngiltere'de maşaları olmadan, ondan çok çabuk bir casuslar ordusu kurması isteniyordu. *Abwehr* tüm Avrupa'yı dolaşıp durdu ve çok çeşitli gönüllüler ikmal etti sonra onlara casusluk mesleğiyle ilgili hızlandırılmış bir eğitim semineri düzenledi. Almanlar İngiltere'nin sırlarını öğrenmek için yapılan, bu tam hız saldırıya LENA Operasyonu ismini verdiler.

Ama Canaris İngilizlerin oyunda beşinci bir asa sahip olduklarını bilmiyordu; İngilizlerin *Abwehr* kodları hakkındaki

99« CASUSLUK bilgisi, onların *Abwehr* karargahından gelen mesajları okumalarını sağlıyordu. Bu sayede, MI5 *Abwehr'in* İngiliz Adalarına ajan göndermek için verdiği komutları önceden öğreniyordu, bu ajanlar çok sıklıkla Alman işgali altındaki ülkelerden gelen mülteciler olduklarını belirtip asıl kimliklerini gizliyorlardı. İngilizler ayrıca paraşütle ya da Alman denizatlılarıyla gizlice ülkeye girecek olan ajanları veya Alman istihbaratı için çalışmayı kabul etmiş diğer maşaları önceden öğreniyordu.

Onlar ülkeye geldiklerinde toz gibi temizlendiler: Kamp 020'ye götürüldüler ve orada MI5 tarafından Çifte Çapraz operasyonunda kullanılıp kullanılamayacakları açısından dikkatlice değerlendirildiler. Değerlendirme sonucu reddedilenler katledildi, diğerleri hapse atıldı. Yaralı

olabileceği düşünülenler sistemin ajan-idare şefi olan MI5'deki Robertson'a teslim edildi. Bunların arasında Wulf Schmidt de vardı.

Kod adı TATE olan Schmidt, (çünkü Robertson onun ünlü İngiliz salon sanatçısı Harry Tate'ye benzediğini söylemişti) Robertson'in evine taşındı. Orada MI5 ajanının eşi Joan, diğer birkaç Çifte Çapraz maşasına sığınak annesi olarak hizmet ediyordu. Schmidt'in anladığı kadarıyla teşkilat ona özel eğitim vererek onu yıldız ajan olarak yetiştirmeyi planlıyordu. Bir MI5 radyo uzmanı Schmidt ile çalışıp -Robertson A3725'in Almanya'ya ileteceği "istihbaratı" formüle ederken- ona "işaret parmağını" (vericideki Mors tuşlarına ayırt edici dokunuş) nasıl ardı ardına kullanacağını öğretti.

Çifte Çapraz yemi dikkatlice oltaya taktı. Schmidt'in vericisi, İngiliz askeriyesinin karakteristik özellikleri hakkında, gayet hünerli bir şekilde hazırlanmış gerçek (bu bilgiler Almartların farklı araçlarla doğruluğunu kontrol edebileceği türdendi) ve suni (temelde İngiliz askeri gücünün niceliği ve niteliği hakkında zekice hazırlanmış abartılı bilgi) bilgiden oluşan istihbaratı göndermeye başladı. Gelecekteki tüm Çifte Çapraz operasyonlarında olacağı gibi, ULTRA İngiliz istihbaratına, bu çarpıtılmış istihbaratın Alman askeri kuruluşlarında nasıl filtreden geçirildiğini görme imkanı sağlayarak burada da çok önemli bir rol oynadı.

Bilgiler çok iyi süzüldü ve Schmidt'in performansının Berlin'de kabul görmesiyle birlikte, Çifte Çapraz sonraki aşamaya geçti. Bu kısım, TATE'nin İngiliz endüstrisinin ve aske-riyesinin her seviyesine istihbarat sağlayacak kaynaklar geliştiren, hayret verici bir yeteneğe sahip olan ve yorulmak bilmeyen bir adam olarak süper casusluğa terfisinden oluşuyordu. Bu gizemli teşkilat yardımcılarıyla birlikte TATE, pek çok istihbarat alanında yavaş yavaş *Abwehr'in* kılavuzu haline geldi. Schmidt, *Abwehr* karargahının talepleri arasında boğulmuştu, ondan Almanların öğrenme ihtiyacı hissettikleri değişik soruların yanıtları isteniyordu. Yanıtlar, en azından bir kısmının tamamen doğru ve inanılır olmasına özen gösterilerek Çifte Çapraz Komitesi tarafından formüle edildi. Örneğin, bir gün TATE'ye İngiliz savaş gemisinin ne zaman Cebelitarık'a gireceğini öğrenmesi istendiğinde, komite öncelikle ULTRA aracılığıyla savaş gemisinin bulunduğu bölgede hiç Alman denizaltısının olup olmadığını kontrol etti. Hiç denizaltının olmadığı söylendiği zaman, komite Almanya'ya gemi hakkında doğru bilgi göndermenin güvenli olduğunu hissetti -tabi bu arada komite, Cebelitarık yakınlarındaki *Abwehr* gözcülerinin geminin ne zaman oraya vardığından haberdar olacaklarını biliyordu. Gemi Cebelitarık'ta göründüğü zaman TATE, onun gelmekte olduğunu belirtti ve böylece *Abwehrin* gözünde TATE'nin itibarı bir hayli arttı.

TATE'yi tüm Büyük Britanya'yı dolaşıp istihbarat sağlayabilecek kişiler ikmal eden ve kilo dolusu sır toplayan gizemli bir süper casus izlenimi vererek, ona olan güveni artırmak Robertson'un fikriydi. Efsanevi süper casusun daha gerçekçi olması için onun insani yönü de olacaktı, saf insanlara eziyet etmekten hoşlanmayan bir mizacı olacak ve patronları onu çok zorladıklarında bunu onların yüzüne vurmaktan çekinmeyecekti. Ve bir gün *Abwehr* karargahındaki bazı yarım akıllılar ona İngiliz senetleriyle ne kadarlık giysi alınabileceğini sorduğunda TATE açık sözlülükle şu yanıtı verdi: "KIÇIMI ÖPEBİLİRSİNİZ."

Bu arada Büyük Britanya'da büyüyen bir casus operasyonuna sahip olduklarına inandırılan Almanlar, İngiltere'ye ajan sokmaya devam ettiler. Muhtemel yeni girişlerin çoğu ilk olarak, münasip şekilde, onları kanatları altına alacak ve doğru halatları gösterecek olan TATE'ye nakledildi. Bu sırada MI5, Avrupa'nın başka bir yerinde ikmal edilmiş ve İngiliz Hükümeti'nde yüksek bir mevki

elde etmekle görevlendirilmiş birkaç önemli *Abwehr* maşasını kendi tarafına çekmekle meşguldü. Bunlar arasında en ünlüleri BRUTUS (Roman Garby-Czerniawski, eski Polonya ordusu kumandanı, Çifte Çapraz onu General Omar Bradley'in karargahına irtibat subayı olarak yerleştirdi); TREASURE (Lily Sergeyev, Fransız maceraperest, güya İngiliz Ulaştırma Bakanlığı'nda yüksek bir mevkiye sahipti); GARBO (Juan Pujol, İspanyol işadamı, sözde İngiliz endüstrisine gizlice sızan alt kaynakların geniş ağını yürütüyordu) ve en ünlüleri TRICYCLE'dı (Dusko Popov, İngiliz Hükümeti'nde üst düzey istihbarat kaynaklan ağına sahip olduğu sanılan Yugoslav bankacı). Tüm Çifte Çapraz kaynakları, MI5'in bu beyinler savaşında dönüm noktası olacağına inandığı, Fransa'nın işgali amacıyla düzenlenen büyük aldatmaca operasyonu için titizlikle düzenlendi. TATE'nin 14 Ocak 1944'te *Abwehre* naklettiği acil mesajla birlikte ilk kurşun ateşlendi, bu mesaj General Dwight Eisonho-wer'in Müttefik Keşif Gücü'nün komutasını almak üzere gizlice Britanya'ya geldiğini bildiriyordu. İki gün sonra Eison-hower'in gelişi resmi olarak anons edildi; ama TATE'nin bunu 48 saat önce öğrenmiş olması onun *Abwehr'deki* itibarını artırdı.

Fakat bu, şimdi gözler önüne serilen incelikli aldatmacanın başlangıcıydı; Pas de Calais karşısında çok büyük bir Müttefik ordusunun (gerçekte varolmayan) oluşturulduğuna Almanları inandırmak için kurnazca düzenlenmiş sahte istihbarat demetiydi. Sonuna kadar GARBO, bu büyük ordunun varlığına dair başı görünüp sonu gelmeyen küçük iddialarda bulundu, TRICYCLE bir askeri yaverden elde ettiği çok gizli savaş emrini Winston Churchill'e bildirdi ve TREASURE Amerikan askerlerinin ordugah kurduğu sayfiye alanını kirleten prezervatif fırtınası hakkındaki şikayetleri içeren yerel gazete haberlerinin kopyasını çıkardı (Bu öyküler aslında Çifte Çapraz tarafından üretilmişti).

TATE'in kendisi, aslında varolmayan, hareket halindeki İngiliz ve Amerikan ordu tümenleri hakkında devamlı rapor sunarak bu aldatmacada anahtar rol oynadı. Bu raporlar birliklerden gelen sahte radyo trafiğine göre ayarlanmıştı; İngilizler, Alman ulaştırma tevkif istasyonlarının bu sinyalleri alacağının farkındaydı. Bu yüzden Çifte Çapraz operasyonu bu sinyaller aracılığıyla TATE'nin rapor ettiklerini "destekleyen" bilgiler veriyordu.

D-Day hücumuna/Fransa çıkarmasına gelince, TATE o gün hücum donanmasının gelmekte olduğuna dair bilgiler nakletti; ama o bu mesajı ilettiğinde donanma çoktan Normandiya sahillerine ulaşmıştı. Daha sonra bu gecikmenin nedenini "verimsiz" *Abwehr* radyosuna bağladı ve bu hayati istihbaratı daha erken göndermesini engellediği için radyodan yakındı.

Alman saflığının sonu yok gibiydi; Fransa çıkarması, en azından Büyük Britanya'da istihbarat toplamakla meşgul olan onca *Abwehr* maşası arasında bir şeylerin ters gittiği şüphesini uyandırmalıydı, ama Berlin onlara olan tüm sadakatini devam ettirdi. Bu sadakat tamamen insanın doğasıyla alakalıydı. Bu maşaları ikmal eden, eğiten, besleyen Alman istihbarat memurları yine bu ajanlar tarafından kandırıldıklarını kabul etmeye hazır değildi. Bu ajanlar için böylesine yatırım yapmışken, Almanlar için aldatıldıklarını itiraf etmek tabi ki kolay olmayacaktı. Nazi Almanyası gibi bir devlette, böylesi bir itirafın çok ciddi sonuçları olabilirdi.

Ve böylece, Çifte Çapraz ingilizleri şaşırtarak işlemeyi sürdürdü. Fransa çıkarmasından birkaç ay sonra Almanlar, Londra üzerine yağmaya başlayan V-l ve V-2 füzelerinin hedeflerini belirlemesi için TATE'den yardım istediler. TATE onları memnun etti; ama Çifte Çapraz, TATE'yi belirlenen hedeflerin yerleşim yerlerinden uzak olması konusunda uyardı. TATE, Çifte Çapraz'ın isteğini yerine

getirdiği gibi fazladan, Berlin'e bu füzelerin tamamen verimsiz olduğunu bildirdi.

Minnettar bir Almanya, TATE'ye onun bu eşi bulunmaz performansı karşılığında Demir Haç ve bol miktarda nakit parayla ödüllendirildiğini ve bu ödüllerin savaş sonrası kendisine teslim edilmek üzere erkek kardeşinin korumasına bırakıldığını bildirdi.

Ama TATE hiçbir zaman onları alma zahmetinde bulunmadı. Savaş sonrası o gizlice İngiliz vatandaşlığıyla ödüllendirildi, tamamen yeni kimliği altında gazete fotoğrafçısı olarak daha monoton bir yaşama başladı. Yeni hayatı pek maceralı değildi; ama görünen o ki, casusluk dünyasındaki yaşamı macera tutkusunu yatıştırmıştı. Arkadaşları ve komşuları 1990 yılında o, Çifte Çapraz Operasyonu hakkındaki İngiliz televizyonu belgeseline katılmayı kabul edene kadar onun casusluk geçmişini bilmiyorlardı. Sonrasında da kayıplara karıştı.

Onun Demir Haç dekorasyonuna gelince, savaş sonrası MI5 onu Almanya'dan getirtti. Karşı-istihbarat operasyonunun görülmeye değer, nadir bir yadigârı olarak MI5 karargâhında bir yerde bu günlere kadar geldi.

LONG İSLAND HAMBURG'U ARIYOR SERSERİ OPERASYONU 1939-1941 *Amiral Canaris 'in Çöküşü*

Kırk yaşındaki adam, iskele tahtasından aşağıya doğru yürümeye başladığı andan itibaren, üç çift göz onun üzerinden ayrılmadı. Kahverengi takımlı bu tıknaz Amerikalı'nın Hamburg gümrüğünden geçişini izlediler. Geçişten hemen sonra, üç adam hemen onun yanında belirdi.

"Herr Sebold?" diye sordu içlerinden biri, elindeki anahtar zincirine geçirilmiş küçük bir rozeti sallayarak. "Gestapo"[1]

William Sebold sararmıştı. 1939 Şubatında dünyada *Geheime Staatspolizei* (Gizli Devlet Polisi)'nin - Kontrol edilmeyen polis terörünün sembolü olan, Nazi Almanya'sının adı kötüye çıkmış dahili güvenlik teşkilatı- nefret verici şöhretini duymayan çok az insan vardı. Sebold 17 yıl önce Birleşik Devletler'e göç etmiş, yabancı uyruklu bir Amerikan vatandaşı olmasına rağmen, bu uğursuz görünüşlü Gestapo adamlarıyla yüz yüze gelince kalbi hızlı hızlı atmaya başladı. Gestapo'nun neden kendisinin peşinde olduğunu gözünde canlandıramıyordu; çünkü o Hamburg'a tamamen masum bir maksatla, annesini ziyaret etmek için gelmişti.

"Ne istiyorsunuz benden?" diye, sordu Sebold korktuğunu beli etmemeye çalışarak.

"Sadece konuşmak" diye, yanıtladı Gestapo ajanlarından biri; bu arada diğer iki ajan Sebold'u kollarından sıkıca kavrayıp onu küçük bir ofise soktular. Orada takım elbiseli bir adam ona düşmanca bir bakış fırlattı ve sonra emretti, "Pasaport."

Sebold pasaportunu uzattı. Adam pasaportu dikkatlice incelerken odada çıt yoktu. Sonra masa üzerindeki bir dosyaya uzandı ve oradan bir belge çıkardı. Sebold kağıdı hemen tanıdı, o gemiyle Almanya'ya gelmek için vizeye başvurduğu zaman, New York'ta kişisel geçmişi hakkında doldurduğu formdu.

"San Diego'daki Konsolide Uçak Şirketi'nde makine ustası olarak çalışıyorsun? diye sordu adam; aslında bir yanıt beklemiyordu. Sebold evet anlamında başını salladığı zaman, "Anavatanına büyük

bir hizmette bulunabilirsin" diye ekledi.

İşte buraya kadardı. Adamın tüm Almanların "Yeni Almanya'ya yardım etmesi gerektiği üzerine yaptığı uzun konuşmayı, Sebold zorlukla dinleyebildi.

Adamın konuşması bittiğinde Almanya'nın casusu olmaya niyetinin olmadığını açığa vurarak, "Bu işlerle ilgilenmiyorum" dedi.

Adam ona kısa ve gergin bir tebessümle karşılık verip, dosyadan başka bir kağıt parçası çıkardı. "Vaziyetiniz umutsuz Bay Sebold" dedi adam ve etkili olması için biraz bekledi. "Veya Bay *Dembowski* mi demeliyim?"

Kapanın çınlayarak kapanışını duyan bir hayvan gibi, Sebold hemen tuzağa düşürüldüğünü anladı. Gestapo, açıkça, Sebold/Dembowski'nin Birinci Dünya Savaşı'nda dövüştüğünü ve savaş sonrası Almanya'nın karmaşasında önemsiz bir suça sürüklendiğini ortaya çıkararak ev ödevini gayet iyi yapmıştı. Gümrük kaçakçılığından hapis cezası almıştı. Tahliyesinden sonra Sebold adına sahte belgeler düzenlemiş, uçak mekaniği olarak sıradan ortasınıf bir yaşam sürmek için Birleşik Devletler'e göç etmişti. Gayet yetenekli bir teknisyen olarak hayat güzeldi, iyi para kazanıyordu ve onun bir kısmını hürmetkârâne bir şekilde Almanya'daki dul annesine gönderiyordu. Bu arada Amerikan vatandaşlığına da kabul edilmişti.

Gestapo'nun adamı bu kez "Sanırım Birleşik Devletler Göçmen Yasası'nı unuttun" dedi "Amerikan vatandaşlığına başvurduğunda suç kayıtlarından bahsetmedin. Her halükarda onlara sahte isim verdin. Amerikan yetkilileri bunu öğrenirse, *Herr* Sebold, senin vatandaşlığını hemen feshederler. Almanya'ya sınır dışı edilirsin ve burada senin mesuliyetini Gestapo üstlenir. Ama tabi, eğer bizimle çalışmaya karar verirsen..."

Cümleyi bitirmesine gerek yoktu, Sebold Almanya için casus olmayı kabul etti.

İstihbarat terimleriyle değerlendirildiğinde, Sebold'a yapılanlar casus ikmalindeki klasik tekniklerden birine takabül eder; şantaj yaklaşımı. Genellikle böyle bir yaklaşım yalnızca seçici bir şekilde kullanılır, çünkü insan doğası değişmez: insanlar kendi manevi değerlerine ters düşen bir şey yapmaları için şantaja uğramaktan hoşlanmazlar -özellikle kendi ülkesini aldatmak gibi. Bu şekilde ikmal edilen bireyler genellikle sinirli ve küskün olma eğilimindedirler. Bu yüzden onların büyük bir kısmı ilk fırsatta karşı-istihbarat teşkilatlarına başvurur. Bu teşkilatlar, şantaj tehdidiyle vatan haini olmuş ve şimdi kurtuluş arayan bu insanlara karşı gayet anlayışlı ve sempatik olabilirler.

Alman istihbaratı bu dersi yeniden alacaktı; ama William Sebold davasında da çok acı bir deneyim yaşayacaktı. Saklanması gereken bir geçmişi olan, orta yaşlı bu uçak mekaniğinin zorla ikmal edilmesi, Almanya'nın çok kaydadeğer bir istihbarat yanılgısına sebep olacaktı. Bu durumun Almanya'ya olan zararının boyutu hesaplanamaz, çünkü bu hata yüzünden Birleşik Devletler'deki istihbarat operasyonları en çok ihtiyacı duyulduğu dönemde yok olacaktı.

Bu yanılgı süresince Almanlar pek çok hata yaptı; ama onların arasında belki de en önemlisi William Sebold'un yanlış yorumlanmasıydı.

Casus olma anlaşmasından sonra, Sebold, beklediğinin aksine kendini Gestapo karargahında değil, Berlin'de 72-76 Tirpitz Ufer'deki üç katlı, ne olduğu belirsiz bir binada buldu. Bu bina, çalışanları arasında meşhur *Fuchsbau* (tilki ini)olarak bilinen *Abwehr* karargahıydı.

Âbwehr çalışanları kendilerini her ne kadar kurnaz görseler de, Sebold binaya girdiğinde hemen paniğe kapıldılar. Yakında patlak vereceği düşünülen savaş için (Eylülde patlak verecekti) Hitler, Amerikanın çatışmada muhtemelen tarafsız olacağına inanıyordu, buna rağmen, Birleşik Devletler'in İngiltere'ye lojistik yaşam hattı olarak hizmet edeceğinden de şüphesi yoktu, bu nedenle *Abwehr'e* "maksimum çaba" harcamasını emretti. *Abwehr* Amerikan savunma sanayisi, Birleşik Devletlerin askeri teknolojisi, ve Washington ile Londra arasında imzalanan her türlü askeri yardım anlaşması hakkında mümkün olan her türlü bilgiyi edinmekle görevlendirildi. Bu nedenle Birleşik Devletler'de bu işleri yürütmek için acilen pek çok ajana ihtiyaç duyuldu. Hitler'in açıklık getirdiği gibi herkesten bu çabaya şevkle katılması bekleniyordu. Sonuç olarak, Alman istihbarat kuruluşunun her şubesi, *Abwehr'in* Amerikan operasyonları için yeni ikmaller oluşturmakla meşguldü. Gestapo'nun kullandığı ikmal yaklaşımları, kurnazca hazırlanmış olanından William Sebold'da olduğu gibi daha dolaysız olanına kadar, hepsi Gestapo'ya kötü bir ün kazandıran tipik bodoslama yöntemlerdi, sonunda bu yöntemler Gestapo'ya kötü bir ün kazandırmıştı.

Fuchbau'da Sebold'un sorumluluğunu, teşkilatın Birleşik Devletler harekatı sorumlusu Nikolaus Ritter üstüne aldı. Şık ve neşeli bir insan olan Ritter, sivil yaşamında bir tekstil şirketinin yetkilisiydi, işi icabı uzun süre Birleşik Devletler'de bulunmuştu ve gayet akıcı bir İngilizce'si vardı. O , *Abwehr'in* en parlak yıldızları arasında kabul ediliyordu; çünkü teşkilat yıllardır Amerikan operasyonlarına pek öncelik vermemesine rağmen, Ritter birtakım etkileyici başarılara imza atmıştı.

Ritter'in hüneri teknik casusluk alanındaydı. *Abwehr'in,* Birleşik Devletler'de operasyonlara başladığı 1927'den beri, o geniş Alman-Amerikan topluluğu arasında gezinip "Anavatana hizmet etmeye" istekli insanlar aramıştı. İstatistiksel olarak değerlendirildiğinde, Ritter'in ikmal çabalan bir başarısızlık olarak görünebilirdi; çünkü onun açıkça iletişim kurduğu Alman-Amerikanların ezici çoğunluğu onun yaklaşımını reddetmişti. Ama değişik savunma fabrikalarında çalışan anahtar köstebek ağını ikmal etmeyi başarmıştı, bunların arasında yer alan Ford Motor Şirketi yöneticisi, Amerikan sanayi kuruluşlarıyla olan yaygın temasları sayesinde, Ritter'in çok geniş bir endüstriyel ve teknolojik sır ağına erişimini sağlamıştı. Ritter ayrıca Amerikan Roket öncüsü Dr. Robert H. Goddard etrafındaki çembere gizlice giren bir kaynak da ikmal etmişti (Amerikalı yetkililer onun sıvı ile çalışan -liquid-fueled- gelişmiş roketlerine pek ilgi göstermediler, ama Almanlar gösterdi, birkaç yıl sonra bunun sonuçları Londra'ya sağanak şekilde yağacaktı).

1936'ya doğru, Ritter özellikle havacılık ilmi hakkındaki Amerikan sanayi sırlarını Almanya'ya taşıyan ve sürekli gelişmekte olan bir iletişim hattı kurdu. 1937'de Amerika'nın o zamanki en büyük sırrı olan the Norden Bombsight (bombardıman vizörü) -en kötü şartlar altında bile bombaların doğru yere atılmasını sağlayan ciroskop teknolojisi- üzerinde çalışan bir mühendisi ikmal ederek en büyük hamleyi yaptı. Bu maşa projenin kritik planlarını çaldı ve onları Ritter'in Birleşik Devletlere sık sık yaptığı "iş gezilerinden" birinde ona teslim etti. Ritter, Almanya'ya dönüşünde bu belgeleri bir şemsiyenin içine sararak, soğukkanlılıkla Birleşik Devletler Gümrüğü'nden geçmeyi başardı.

Sonuç, Ritter'in teknik casusluğunu takdir eden *Luftwaffe'den* gelen bir övgü seliydi ve bu övgüler, Ritter'in teknik casusluğunun oldukça kısa bir zamanda beklenilen kurnazlığa ulaşmasını sağlayacaktı. *Luftwaffe* generallerinin açıkça kabul ettiği gibi, Ritter'in ajanları tarafından çalınan Amerikan hazineleri olmasaydı, onların hava silahları 1939'daki savaş için hazır olamazdı.

Ritter'in Birleşik Devletler'deki başarısının iki sebebi vardı. Birincisi ülkenin iç güvenlik

konusundaki kati vurdumduymazlığıydı. Kendini dünya olaylarının karanlık yüzünden uzak tutmaya çalışan Birleşik Devletler, iki okyanus tabyası arkasında kendini güvende hissediyor gibiydi, ikincisi, daha da önemlisi, FBI en önemli yetki alanlarından biri olan karşı-istihbarat operasyonlarında beceriksizce planlar yapıyordu. Birleşik Devletler'deki yabancı istihbarat teşkilatlarının yürüttüğü çalışmalardan tamamen habersizdi, bu sayede hem Sovyet hem de Alman istihbaratı ülkede gayet özgürce hüküm sürüyordu. FBI ancak 1938'de küçük bir *Abwehr* casus şebekesini temizlerken, Amerika'da aktif bir Alman istihbaratının varlığını idrak edebildi. Ama FBI bu şebekenin Gestapo tarafından yürütüldüğünü düşündü; çünkü Büro'nun bildiği tek Alman istihbarat kurumu buydu. (Oysa ki Gestapo'nun dış istihbarat işlevi yoktu).

William Sebold'u Amerika operasyonları için hazırlayan Nikolaus Ritter kendinden gayet emindi. Öyle emindi ki, aslında, çok kritik iki hata yapmıştı. Birincisi Sebold'u ilgilendiriyordu.

Ritter, Sebold'a önce Hamburg'daki *Abwehr* casus eğitim okuluna gönderileceğini sonra da Birleşik Devletler'e geri dönüp mesleğini icra ederken karşılaştığı her türlü enteresan malzemeyi toplayacağını söyledi. Bir noktadan sonra, diğer havacılık firmalarında iş arama girişimlerinde bulunacak ve teknik sırlara olan erişimini genişletecekti. Sebold ilk baştaki isteksizliğinin üstesinden gelmiş görünerek şimdi daha hevesli davranıyordu. Ama Ritter e, kendisi Almanya'dayken karısına gönderilecek para düzenlenmelerini yapmak için Köln'deki Amerikan Konsolosluğu'na gitmesi gerektiğini belirtti. Ritter, yeni maşasının gerçekte evli olup olmadığını kontrol etme zahmetinde bulunmadan onun konsolosluğa gitmesini kabul etti. Ama gerçekte o evli değildi.

Sebold, Ritter'in görüş alanından çıkar çıkmaz, Köln'e yöneldi. Sebold'un konuştuğu Amerikan Diplomatlar olayı FBI'a bildirdi. FBI ona şimdilik sakince rolüne devam etmesini, Birleşik Devletlere döndüğünde kendisiyle irtibat halinde olacaklarını söyledi.

FBI'a talih kuşu konmuştu. Sebold, *Abıoehr* okulundayken radyo alıcı ve vericilerinde eşsiz bir kabiliyet sergiledi, Sebold'un bu kabiliyeti Ritter in aklına parlak bir fikir getirdi. Ritter, Amerika'daki ajanların elde ettikleri istihbaratı ne şekilde Almanya'ya ileteceklerini düşünüyordu. Bir süredir, Atlas Okyanusu'nda işleyen Alman okyanus gemilerinde çalışan işçiler arasından ikmal ettiği kuryeleri kullanıyordu. Ama sıcak istihbaratın (gemi konvoyları haberi gibi) Almanya'ya mümkün olduğunca çabuk ulaştırılması gerekliydi, açıkçası daha kestirme bir rotaya ihtiyaç vardı. Ayrıca, bir savaş halinde Alman gemilerinin ingiliz deniz ablukasının burnunun dibinde normal seyirlerini devam ettiremeyecekleri aşikardı.

Çözüm radyo iletişimiydi, yani Atlas Okyanusu'ndan karşıya bilgi nakli yapabilecek güçlü bir radyo seti. Ayrıca onu kullanabilecek, atmosfer şartlarının olumsuz etkisinin ve diğer engellerin kolaylıkla üstesinden gelebilecek, yetenekli bir operatör. Alman istihbarat tabiriyle böyle bir radyo *Meldekopf* (ulaştırma merkezi) olarak hizmet edecekti. Ritter bu radyo sistemi için bir operatör denemişti ama adam işi yürütebilecek kadar yetenekli değildi. Ritter' e göre Sebold bu iş için biçilmiş kaftandı.

Ama henüz test edilmemiş bir ajan olan Sebold'u *Meldekopf un* merkezine yerleştirmek düşüncesizce oynanmış bir kumar olurdu. Zira Ritter'in planına göre, Sebold New York'ta böyle bir operasyon sistemi kuracak ve *tüm* Alman istihbaratı buradan akacaktı. Sebold'u merkeze yerleştirme hatasının yanı sıra, böyle bir prosedür casusluk mesleğinin kurallarını da çiğniyordu- özellikle de bir üyenin diğer tüm üyeleri aldatmasını önlemek için, casus çemberi içindeki üyelerin görüşmelerini ve

birbirleriyle ilgilenmelerini engelleyen mantıklı bir uygulamayı bölümlere ayırma prensibini ihlal ediyordu.

Bu kaygıların hiçbiri Ritter'de mevcut değildi. Görünüşte kendine olan güveniyle, FBI'dan korkmadan Birleşik Devletler operasyonunu yürütebilirdi. O planlarını casusluk mesleğinin gereklerine göre değil, genişletilmiş *Abwehr* mevcudiyetine göre yapmıştı. Planı gayet basitti: Sebold uçak mekaniği olmayı bırakacak, Broadway'de ve New York'ta 42. Cadde'de Diesel Araştırma Şirketi olarak bilinen bir ofis açacaktı. Bu aslında Diesel Araştırma Şirketi -sadece bir kılıftı-adı altında işleyen merkezi istihbarat toplama noktası olacaktı. Ritter'in maşaları ofise gelecek ve istihbarat raporlarını Sebold'a teslim edeceklerdi ve o da bunları radyo vericileri yoluyla Almanya'ya bildirecekti. Destek amacıyla Ritter, New York'un en kuzeydeki kasabası olan Bronx'da ikinci bir radyo operasyonu başlattı.

1940'ın Mayıs ayında Sebold New York'a geldi. Rıhtımda iki FBI ajanı tarafından karşılandı. Sebold FBI ajanlarına Almanya'dan ayrılmadan önce Ritter'in ona verdiği mikrofilmin çok ilginç bir parçasını gösterdi: Birleşik Devletler'deki maşaların kod adları, ev adresleri, çalışma bölgeleri ve istihbarat uzmanlık alanları, işte bu karşı-istihbarat memurlarının hayalindeki şeydi.

Sebold, Ritter'in ona bolca verdiği Amerikan dolarlarıyla hürmetkarane bir şekilde Diesel Araştırma Şirketi'ni açtı, ama tabi ki Ritter'e onun kontrolündeki birkaç ekstra dekoratif dokunuşu belirtme zahmetine girmedi: bir duvarın arkasına FBI ajanları tarafından yerleştirilmiş, tek yönlü bir aynadan çekim yapan film kamerası ve oda etrafında duvar ve mobilyalara gizlice iliştirilmiş mikrofonlar.

Ritter'e pahalıya mal olan bir sonraki gelişme; tamamen değişmiş, artık işinin başında olan bir FBI idi. Daima geçmişteki hatalarından ders çıkarabilen bir kurum olan FBI, 1938'e geri gitmişti, artık hatasının ne olduğunu biliyordu, o zaman Alman casus operasyonları hakkında hiçbir şey yapmamıştı. Ama şimdi genişletilmiş personeli, ana ajanların ikmali ve yeni eğitim programlarıyla hayli korkulur bir karşı-istihbarat teşkilatı olmuştu. Sebold vakası onun ilk büyük testi olacaktı.

Ritter, FBI'ın ilk testi geçmesini kolaylaştıran operasyon hataları yaptı. Günbegün, Ritter'in yıldız maşaları, Diesel

 Araştırma Şirketi'ne uğrayıp eşyalarını teslim ettikçe, FBI kameraları kayıt yapmaya başladı. Sebold tarafından aynanın tam karşısında bir sandalyeye oturtulan bu maşalar, az önce teslim ettikleri malzemeler hakkında (onu nasıl kurnazlıkla elde ettiklerini anlatıp Sebold'u etkilemek istedikleri sırada) ya da casus olmanın getirdiği çeşitli sorunlar hakkında Sebold ile sohbet ederken kamera ve mikrofonlar tarafından kaydedildiler.

Sonraları, yarı-belgesel bir film olan *92nci Caddedeki Ev* için kaynak olan Diesel Araştırma Şirketi operasyonu, yakında olgunlaşmış şeftalilerin sepete düşüşünü izleyecekti. Ritteı/in Amerikan maşalarının kaymak tabakası bu sade ofiste geziniyordu: Hermann Lang, Norden Bombsight projesinin planlarını çalan ajan; Lily Stein, önemli sırlara sahip olan adamları ayartan baştan çıkarıcı güzel bir kadın; Edmund Heine, Ford'un yöneticisi ve Amerikan sanayi sırlarını elde eden ajan ve Carl Reuper, mesleğini ilginç görünen kutuların içine bakmakta kullanan ambar müfettişi.

Hepsinin belirttiği gibi, Ritter'in Amerikan casus çemberinin merkezinde 37 tane casusu vardı. FBI'ı ümitsizliğe düşüren, onların dikkate değer oranda birinci sınıf teknik istihbarat topluyor

olmalarıydı. Ama şu andan itibaren, bu istihbaratın hiçbiri Almanya'ya ulaşmayacaktı. FBI'ın radyo uzmanlarıyla çalışan Sebold, New York şehrinin 72 km doğusunda, Centerport'un Long Island şehir kulübünde bir radyo istasyonu kurdu.

Berlin'e geri dönen Ritter, Sebold'dan aldığı ilk verilerle memnun olmuştu. Çeşitli teknik konularda elde edilmiş istihbarat raporlarını içinde barındıran açık ve net verilerdi. Ritter gayet mutlu bir şekilde onları Alman ordusuna iletti, ama geleneksel tebriklerin yerine küstah notlar alıyordu. Bir yanlışlık olmalıydı: ona bu verilerin bir kısmının fena halde bozulmuş olduğu, bazılarının kontrol edilmediği, diğer bir kısmının teknik açıdan pek doğru görünmediği ve bazılarının ise tamamen saçma olduğu söylendi. Verilerin çok azı tamamen doğruydu.

Bu durum karşısında endişelenen Ritter, ikinci radyo operatörüne istihbaratı nakletmesini emretti; ama operatör daha sonra radyo vericisini çalıştıramadığını rapor etti. Ritter bu başarısızlıkla şaşkına döndü çünkü radyo alıcı-verici takımının her parçasını etraflıca kontrol etmişti, hatta sorun yaratabileceğini düşündüğü parçalarını yenilemişti. Ama ne yaparsa yapsın radyo sinyalleri Almanya'ya ulaşmayacaktı. Belki de, *Abwehr* alıcılarında bir sorun vardı? Hayır, yoktu, Ritter birden sorunun operatörden kaynaklandığını düşündü.

Sonunda, Ritter ikinci operatörünün de yeteneksiz olduğuna kanaat getirdi ve ona istihbarat naklini durdurmasını emretti. Bundan sonra *Abwehr* sadece Sebold'a güvenecekti ve aynı anda onun gönderdiği materyalleri bir şekilde karıştırıp karıştırmadığını bulmaya çalışacaktı.

Mesajların yarattığı artan hayal kırıklığı Almanya'dan Sebold'a ulaştığında, onunla çalışan FBI takımı büyük bir sevinç yaşadı. FBI'ın efsanevi karşı-istihbarat ajanlarından biri olan, *William K. Harvey'in başkanlık ettiği takım, Sebold'un nakletmesi için hünerli bir şekilde çarpıtılmış istihbarat bilgileri tertip etti. Bu arada, ikinci verici harekete geçmeden önce, onu etkisiz bırakmak amacıyla Harvey FBI teknisyenlerinden bu vericiyi her türlü dış sinyalin alınmasını engelleyecek şekilde parazitle çevrelemelerini istedi.

Harvey, New York'taki Alman konsolosluğunda çalışan ve bulduğu gizli dokümanları FBI'a vermeyi kabul eden bir işçiyi ikmal ederek, bu hileleri diğer bir başarı için koz olarak kullanmıştı. Adam pek çok değerli belge elde etti; çünkü oradaki görevi bazı hassas belgelerin konsolosluğun kalorifer ocağında yakılmasını da kapsıyordu. O yığınlar arasından ilginç görünen dokümanları dikkatlice ayırıyor ve onları daha sonra FBI'a vermek üzere kalorifer ocağının bir kenarına yanmayacak şekilde bırakıyordu. Bu operasyonun amacı konsolosluğa Sebold'u incelemesi için *Abwehr'den* bir talep gelip gelmediğini öğrenmekti. Eğer gelmişse bu, Berlin'in Sebold'un iyi niyetinden şüphe duyduğunu gösteren kesin bir işaret olurdu. (FBI ayrıca Ritter'in Amerikan ajanları için kullandığı *Abwehr* kod sisteminde bir değişiklik olmadığını öğrenince çok memnun oldu. O zamanki kitap kod sistemi çok satan hain roman "Hepsi Bu ve Cennet De Dahil" üzerine ku-

•Harvey sonraki kariyerinde -Kim Philby'in KGB'den ayrılmasından 12 yıl önce- onun KGB'nin köstebeği olduğunu ispiyonladı. Harvey, J.Edgar Hoover ile olan tartışmasından sonra FBI'dan ayrıldı ve CIA'e katıldı, orada Doğu Almanya'daki Sovyet iletişimine kaçak bağlantı kurmak için başlatılan tünel kazma operasyonunu yönetti ve bir süre sonra CIA'in Küba'ya karşı öncü birliği olan Task Force W.'nin yönetiminde yeraldı. Genişleyen çevresinde ”Armut” diye çağrılan Harvey, onunla tartışan insanlara silah doğrultup ve yavaş yavaş silahını ateşe hazır duruma getirme alışkanlığıyla tanınan bir ayyaştı.

Yorulmuştu. Herhangi bir değişiklik olsaydı, bu değişiklik Sebold'un yerine başka bir ajanın geçeceğini gösterirdi; kod değişimi böyle bir olayın standart uygulaması olurdu.)

Yine de, FBI'ın kabul ettiği gibi aldatmaca sonsuza dek süremezdi. Ritter, Sebold'a sürekli olarak öfke dolu mesajlar gönderdi, bu mesajlarda Sebold'un gönderdiği istihbaratlardaki problemin ne olduğu sorgulanıyordu. Bu tarz mesajlar gelmeye devam edince, FBI sistemi tamamen kapatma kararı aldı. 1941'in haziran ayında Sebold'un ağma takılan 37 ajan tutuklandı; Sebold aralarında olmadığı için bu ajanlar onun bir şekilde kaçmayı başardığını düşündüler. Ama üç ay sonra, federal mahkemedeki casusluk davasında hükümet ilk şahidini çağırdığında şok oldular. O, William Sebold'du. Onun şahitliği FBI'ın hayli suçlayıcı kamera kayıtlarıyla birleşince tüm davalılar mahkum edildi.

Sebold aldatmacasının doğurduğu bu felaket aslında bir abartı değildi. Bir hamlede Birleşik Devletler'deki tüm *Abwehr* ağının başı kesilmişti, üstelik bu felaket daha kötü bir zamanda gelemezdi. "Demokrasinin tophanesi" olarak hizmet eden bir Amerika izlenimiyle Almanlar, Amerikan-İngiliz destek hattının iç yüzünü kavrayamamışlardı. Amerika'ya ait endüstriyel makinelerin savaş ürünlerine dönüştürebileceğine dair bir istihbarat almamışlardı; sonunda Almanya'yı mağlup edecek teknolojiyi geliştirmeye başlayan laboratuarlar ve gelişim merkezleri hakkında hiç bilgileri yoktu. 16 kritik ay boyunca, Almanya'nın Birleşik Devletler hakkında bildiğini düşündüğü her şey sahteydi, FBI'ın üzerinde oynama yaptığı bilgilerdi.

Abwehr bu darbeden sonra kendini hiçbir zaman toparlayamadı. Şef Amiral Wilhelm Canaris bu felaketi örtbas etmek için adamlarının başından beri Sebold'un "hıyaneti"nin farkında olduğunu ve FBI'ın ne kadar bildiğini ortaya çıkarmak için oyuna devam ettiklerini iddia etti. Hikaye boşluktan gelen ses gibiydi; hiç kimse *Abwehr'in* 37 maşasını sadece J. Edgar Hoover'in ne bildiğini öğrenmek uğruna feda edeceğine inanmadı. *Abwehr'in* düşüşü başladı; iki yıldan az bir süre sonra dağıldı ve Canaris kovuldu. 1945 yılında da idam edildi. Ritter savaşta hayatta kalmayı başardı ve sonrasında farklı istihbarat birimlerinin başlattığı soruşturmalarla dolu yorucu iki yıl yaşadı.

Sebold'a gelince, Birleşik Devletler hükümeti tarafından hazırlanan yeni bir kimlik altında kayıplara karıştı. Bazı raporlara göre, hayatının kalan kısmını Teksas'da bir çiftçi olarak geçirdi.

GÖKYÜZÜNDEKİ CASUSLAR

1914'ün 26 Ağustos sabahında, Kuzeybatı Rus Ordu Grubu'nun Komutanı General Yakov Jilinsky, radyo vericileri yoluyla Doğu Prusya'yı işgal eden Birinci ve İkinci ordulara bir dizi emir verdi. Radyo ahcı-vericileri, Rus askeriyesinde oldukça yeni bir buluştu; bu yüzden Jilinsky Almanların radyo tevkif operasyonu başlattıklarından tamamen habersiz, emirlerini açıkça radyo yoluyla iletiyordu.

Bilgi naklinin yapıldığı birkaç dakika içinde, Alman komutanlar, Rusların iki işgalci ordusunu ve onların planlarını eksiksiz bir şekilde gözler önüne seren bu emirlerden haberdar oluyorlardı. Bu paha biçilmez istihbaratla donanan Almanlar büyük askeri hilelerinden birine imza attı: Rus ordusu önündeki askeri birliklerinin büyük bir bölümünü harekete geçirip, Tannenberg adındaki küçük bir kasabanın yakınında bulunan diğer bir Rus ordusu üzerine gönderdi. Geri çekilme bir bozguna dönüşmüştü; bu bozgun gelecek iki hafta içinde Rusların 250.000 insanını kaybetmesiyle birlikte, üç

yıl sonra Çar İmparatorluğu'nun tamamen çöküşüne kadar devam edecek olan askeri felaketler zincirinin başlangıcıydı.

Tannenberg Savaşı Avrupa askeri kuruluşlarını tedirgin etti; çünkü bu felaketin arkasında yatan uyarı göz ardı edilebilecek türden değildi: yazıklar olsun ki, milli bir ordu, kendi iletişim sistemini meraklı kulaklara karşı koruyamamıştı. Şimdiki modern ordular, bazen binlerce km uzayıp giden cepheler üzerinden operasyonlar düzenleyebilen geniş ordulardı. Eski günlerin at üstünde yazılı emirleri karargahtan alıp komutanına taşıyan kuryeleri çoktan ölmüştü; artık benzeri görülmemiş hızda manevralar yapan büyük askeri güçlerin modern dünyasında -demiryolları ve iç yakımlı makineler sayesinde- iletişim hemen hemen an meselesiydi. Sadece diğer bir buluş, radyo, böyle bir hızı mümkün kılabildi.

Ve böylece bir yarış başladı: askeriye, iletişimin gizliliğini korumak için iletileri mümkün olduğu kadar çabuk şifrelemeye çalışırken, istihbarat teşkilatları da aynı hızla o şifreleri kıracak şifre çözme metotları geliştirdiler. Her iki taraf da yukarıya dönük şiddetli bir hortum içinde kalmıştı, bir taraf çok daha karmaşık sistemler geliştirirken, diğer taraf bu sistemlere saldıracak daha geniş çaplı kaynaklar elde ediyordu.

İronik bir biçimde, Tanneberg'de alınan derse rağmen, Almanlar savaş boyunca şifre çözücüler yüzünden yaşadıkları korkunç mağlubiyetlerden hep zarar göreceklerdi. Fransız şifre analizcileri, Alman askeri şifre sistemlerine derinlemesine saldırılar düzenledi ve ingilizler, Alman diplomatik şifresini kırıp, Meksika'da bir ayaklanma başlatma planlarını ele veren mesajları okuyarak savaşın en büyük darbesini indirdiler. İngilizlerin bu mesajı tüm insanlara duyurması,

Amerikan kamuoyunun, Almanya'ya karşı bir savaşı desteklemesinde anahtar rol oynadı. Yukarıda anlatılan olayların akışına göre üç durum çalışması yapıldı, ikinci Dünya Savaşı patlak vereceği sırada, savaşçı uluslar önceki savaşta istihbaratın oynadığı rolü dikkatlice inceleyip iki sonuca ulaştılar: (1) şifre yazma sistemini karmaşık bir hale getirilmesi ve şifre çözücüleri engellemek için insanüstü şifreleme yapabilen şifre makinelerinin hayati önem taşıdığı ve (2) yalnızca bir ulusun şifre ilminde teknolojik açıdan gelişimini sağlamakla kalmayacak ve diğer ulusların şifre-makinelerine saldırabilecek geniş şifre çözme kuruluşlarının oluşturulması.

ikinci Dünya Savaşı sırasında gökyüzünde meydana gelecek şiddetli bir savaş için sahne hazırlandı -savaşa katılan bazı uluslarda ortaya çıkan kaçınılmaz sonuçlarıyla birlikte. Bu durum çalışmaları yalnızca bu savaşı ilgilendirmekte, çünkü haberalma istihbaratının casusluk için ne kadar önemli bir rol oynadığını bu savaşın doruğa ulaştığı günlerde gözler önüne serdi.

BRONZ TANRıÇA ULTRA OPERASYONU 1939-1945 *Hitler'in Omzundan Göz Gezdirmek*

"Ve bu bize ne kadara mal olacak?" diye sordu endişeli Gustave Bertrand, çünkü o Fransız askeri istihbarat teşkilatı *Deuxieme Bureau* 'nun istihbarat satın almak için çok miktarda para harcamaya izin vermeyen, 1931 kriz-dönemi bütçesinden haberdardı.

"Çok, korkarım" diye yanıtladı, Almanya'daki ana ajanı Henry Navarre. "ASCHE pahalı bir teklif."

Aslında, Bertrand'ın Belçika'daki gizli bir mitingde onunla ilk görüşmesinde o öyle biri olduğunu kanıtlamıştı zaten. O görüşme Bertrand'ın karar vermesini de sağlamıştı: ne yapmak zorunda kalırsa kalsın, bir şekilde bu çerçevesiz gözlüklü adamı kendine çekmek için bol bol harcaması gereken parayı bulup buluşturacaktı. Bertrand ilk andan itibaren, o adamın ağırlığınca altın değerinde olduğunu anlamıştı.

Navarre' nin ona verdiği kod adıyla ASCHE, Hans Thilo-Schmidt'ti ve onun alt kademedeki pozisyonu onun gerçek değerini gölgelemişti. OKW'nin (Alman Yüksek Komutası) şifre bölümünde katip olan Thilo-Schmidt'in, Bertrand için paha biçilmez bir nesne olan Enigma'ya (Alman şifre makinesi) erişimi vardı.

1929'un başlarında Bertrand, *Deuxieme Bureaunun* radyo istihbarat bölümü başkanı olarak görev yaptığı sırada, Almanların askeri iletişim sistemlerini Enigma diye adlandırdıkları yeni şifre makinesiyle yenilediklerini öğrendi. Bertrand'ın adamları ilk sinyallerin bir kısmını ele geçirmişti ve elde edilenler çok ciddi bir problemle karşı karşıya olduklarını anlamak için yeterliydi. Şifre kırıcıları bu göndergeleri çözmede tamamen aciz kalmışlardı, bu makine öyle karışık şifreler üretiyordu ki, bilinen geleneksel metotların hiçbiri işe yaramıyordu. Mümkün olan tek bir çözüm vardı: Bertrand bu makinenin içini açacak, böylece şifre çözücüler onun sisteminin nasıl çalıştığı hakkında bir fikir edineceklerdi.

Söylemesi kolaydı; Bertrand'ın ileride keşfedeceği gibi, Almanlar Enigma'yı saray mücevherleriymiş gibi sıkı koruma altında tutuyorlardı. Alman askeri iletişim araçları etrafındaki sıkı güvenliği geçme çabaları başarısızlıkla sonuçlandı. 1931 yılına doğru, tekrar silahlanmış yeni Almanya -Fransa'nın geleneksel düşmanı- manzarası karşısında umutsuzluğa kapılan Bertrand, Almanya'nın tüm iletişim güvenliği altında, işleyişlerini devam ettirmenin mümkün olmadığını düşündü.

Tam Bertrand bu problemi çözme umutlarını yitirmişken ASCHE çıktı ortaya. Enigma'nın değerinin farkında olan

Hans Thilo-Schmidt, tamamen para uğruna ülkesini aldatmaya karar vermişti. ASCHE, Berlin'deki Fransız askeri ataşesi maskesi altında hizmet eden Navarre'ye yaklaştı ve yeni Alman şifre makinesinin sırlarını satmayı teklif etti. Belirli bir fiyat söylememişti; ama çok para isteyeceği belliydi.

ASCHE bunun için kesin şartlar belirledi: Alman toprakları üzerinde hiçbir şekilde Fransızlarla görüşmeyecekti, sadece onun belirlediği zamanlarda görüşme yapılacaktı, asla herhangi bir kuytuya hiçbir şey bırakmayacaktı. Ayrıca, Fransızlarla sadece hafta sonları ve bayramlarda görüşecek böylece yokluğunun nedenini açıklayabilecekti.

Belçika sınırındaki bir kasabada yapılan ilk görüşme Thilo-Schmidt'in tatil zamanına denk geliyordu, bu görüşme ASCHE'nin sadece parayı düşünen alaycı ve apolitik kimliğini ortaya çıkardı. Bertrand heyecanını zorlukla gizlemeye çalışırken, ASCHE, ona Enigma makinesinin nasıl kurulduğunu anlatan bazı teknik kağıtlarla kullanım kılavuzunu verdi. Bertrand üslerini bu yeni Almanya kaynağının çok değerli olduğuna ikna etmeyi başarmış ve 1931'de olağanüstü bir miktar olan 10 000 doları yanında getirerek tehlikeli bir teşebbüste bulunmuştu. İlk hazineleri karşılığında ASCHE'ye paranın yarısını verdi ve gelecek diğer malzemeler için daha fazlasını vereceğine dair söz

verdi.

Tecrübeli ve bilgili bir adam olan Bertrand ve aynı derecede kültürlü iş arkadaşları bir sonraki olayla şok oldular: Thilo-Schmidt tüm bu parayı bir hafta gibi kısa bir sürede şaraba, kadına ve pavyonlara yatırmıştı, Fransızlar bile bu manzara karşısında hayrete düştüler. Thilo-Schmidt tarif edilemez bir şehvetle kadın yığınları satın almış, onları üç yıldızlı restoranlarda müsrifçe yedirip içirmiş, sonra seks ve şampanya dolu bir gece için pahalı otellere götürmüştü. Zaten Thilo-Schmidt için bir kerede yatağına üç ya da dört fahişe atıp gün doğana dek sevişmek olağandışı bir şey değildi.

Bir Galyalı şüphesiyle omuz silkti Bertrand, onun bu hayret verici azgınlığını fazla aktif bezlerine bağladı ve dikkatini Thilo-Schmidt'den alınan malzemeler üzerinde yoğunlaştırdı. Elde ettikleri Bertrand'ın ödediği her franka değecek türdendi, çünkü bu Fransızlara insan zekasının en büyük başarılarından birini, Enigma'yı inceleme imkanı vermişti: o isminin belirttiğinden (bilmece) daha kurnaz biçimde dizayn edilmiş bir şifre makinesiydi.

Ama Bertrand ve birkaç diğer adamının daha sonra keşfedeceği gibi, insan zekasının ürettiği bir şeyi, yine aynı insan zekası çözebilirdi. Bu, gizli iletişim tarihinin çok sıra dışı ve önemli öykülerinden birinin ilk esaslı dersiydi. Ayrıca, modern casusluğun İkinci Dünya Savaşı'nın gidişini çarpıcı bir şekilde değiştiren önemli bir parçasını oluşturacaktı.

Bilinen tarihin en başından beri, kodlar ve şifreler insan siyasetinin ayrılmaz birer parçası olmuştur, çünkü daima iletişim sırlarını saklamaya yönelik bir ihtiyaç olmuştur. Ama aslında oldukça farklı olan bu iki terim genellikle aynıymış gibi birbirlerinin yerine kullanılır.

Kod, düzyazının yerine tamamen onun dengi bir kod kitabının koyulmasından oluşan bir sistemdir ve ancak aynı kod kitabına sahip biri tarafından okunabilir. Mesela "yarın" kelimesi veya her hangi başka bir kelime 2031 olarak kodlandı diyelim, bu kodlanmış mesajı okumak için alıcının yapması gereken sadece numaralara veya kod kitabındaki kelimelere bakarak mesajı tercüme etmektir.

Şifre, düzyazıyı belirli ama değişken bir "anahtar" (bir şifreyi çözmek için kullanılan imlerin anlamlarını gösteren çizelge) yoluyla numaralara çevirmekten ibarettir, anahtar düzyazının harflerini, anahtarı bilen bir alıcı için düzenli görünen, bir dizi numaraya dağıtıp karmakarışık bir hale getirir. Basit bir şifre sistemi şu şekilde görünür:

	1	2	3	4	5	6	7
1	**A**	**B**	**C**	**D**	**E**	**F**	**G**
2	**H**	**I**	**J**	**K**	**L**	**M**	**N**
3	**O**	**P**	**Q**	**R**	**S**	**T**	**U**
4	**V**	**W**	**X**	**Y**	**Z**		

Bir mesajı şifrelemek için, sol sütunu okuyup sonra harfi dikey sütunla eşleştirmek gerekir.

Mesela "Come at once" (Hemen gel) 1-7 anahtarıyla 1331 26 15 11 36 31 27 13 15 şeklinde şifrelenecektir.

Genelde, şifreleme beş figürlü gruplar halinde yapılır, böylece nakledilen mesaj şu şekilde okunur:

13312 61511 36312 71315

Böyle bir mesajı deşifre etmek için alıcının burada gösterilen levhanın aynısını kurmaya yarayan 1-7 anahtarını bilmesi gerekir.

Kod ve şifrelerin daha zor kırılmasını sağlayacak pek çok incelik vardır. Kod kitaplarındaki numaraların rutin bir şekilde değiştirilen "ekleri" (bir veya iki basamaklı rakam şeklinde) olabilir. Şifrelerin çok daha fazla hilesi olabilir, mesela bunların arasında anahtarın sürekli değiştirilmesi yer alır: "devrilim/yer değiştirme" (harflerin yeniden düzenlenmesi, sınırlı biçimde sıralarının değiştirilmesi), ve "ornatma/yerine koyma" (özgün metnin temel unsurların yerine başka unsurların konulması) sistemleri gibi.

Ama ne kadar incelikli hazırlanmış olursa olsun bütün kod ve şifreler saldırılara karşı hassastır. Çünkü bu problem dil biliminden kaynaklanır: bütün dillerin ayırt edici bir yapısı vardır ve kod kırıcılar ile şifre çözücüler bu yapıyı kodlanmış ve şifrelenmiş mesajlardan çıkarabilirler. Gazete şifresiyle yazılan yazıyı çözen herhangi birinin bileceği gibi, İngilizce'de yazılmış bir kod veya şifre bu dilin 'e' 'harfi tercihini yansıtır. İngilizce'de her 1000 kelimeden ortalama 591'i bu harfi içinde barındırır. Fransızca'da ise 1000 kelimeden 850'si. Benzer şekilde, İspanyolca'da yazılmış bir mesaj büyük oranda 'q' harfi içerir, Almanca mesajlarda 'e' ve 'n' harfi hakimdir. Sistem ne kadar karmaşık olursa olsun, bir noktada, şifre çözümü için harcanan çabalar yavaş yavaş bu ayırt edici dil yapılarını ortaya çıkaracaktır.

Bu durumun çözümü, bu yapıları gizleyebilecek daha karmaşık sistemlerdir; fakat bu da sorunlara neden olabilir. Özellikle askeri iletişimdeki, özellikle, kodlama ve şifreleme yalnızca hızlı değil, aynı zamanda güvenilir ve memurlar tarafından kullanılması kolay bir süreç olmalıdır.

Bu problem 1915'te, Amerikalı mühendis Edward Hebern'in bir şifreleme makinesi -sıradan bir klavyede yazılan bir mesajı otomatik olarak şifreleyen iç mekanizmaya sahip daktilo görünümlü bir araç- bulmasıyla çözüldü. Aynı araçla donanmış olan alıcı, sadece makineyi göndericiyle aynı anahtar düzenine getiriyor, diğer işlemleri makine otomatik olarak gerçekleştiriyordu.

İlk makineler biraz kabaydı; ama 1920'lerde İsviçreli mühendisler makineyi yeni teferruatlar ve inceliklerle donatarak, sonunda Enigma diye adlandırılmış teknoloji harikasını elde ettiler. İsviçreliler makineyi daha çok ticari piyasa ve özellikle uluslararası görüşmelerini gizlemek isteyen çok uluslu anonim şirketler için dizayn etmişti. Almanlar anında bu makinenin askeri potansiyelini idrak ettiler. Makinenin patentini satın aldılar, sonra 1929'da onun daha gelişmiş bir sürümünü üretmeye başladılar; 1933'e doğru dünyanın en ileri şifre makinesini geliştirdiler. Askeriye makinenin geliştirilmesini sürdürürken, Hitler Enigma'nın ticari satışı üzerine yasak konulmasını emretti.

Deuxieme Bureau'da çalışan Bertrand'ın 1931'de öğrendiği üzere, Alman Enigması'nın kalbi iki rotor üzerinde atıyordu. 26 harften biri makinenin klavyesinde basıldığında, her biri 26 yaldızlı harf

içeren dönen rotorlara elektrik (batarya aracılığıyla) yoluyla sinyal iletiliyordu. Rotorlar döndüğü zaman (bir birlik halinde değildir), makinenin arkasındaki harf dizilerinin gerisinden (daima klavyede basılan harflerden farklıdır) bir ışık beliriyordu. Bu aydınlanmış harf diğer bir Enigma makinesine naklediliyor, alıcı makinenin rotorları, gönderici Enigma'dakine eş, önceden belirlenmiş bir anahtara göre kuruluyordu.

Tüm bunlar Enigma tarafından gönderilen mesajların rastlantısal/dönemli bir yönteme[2] göre gönderildiği anlamına geliyordu; çünkü rotorların her birinin bir yüzünde en az 20 elektrik bağlantısı vardı. Bunlar -hiçbir zaman aynı şekilde dönmeyen- diğer yüzündeki aynı sayıda bağlantıyla rastlantısal biçimde birleştirilmişti. Diğer Alman düzenlemeleri makineye fiş bağlantıları kuran bir sistemin yerleştirilmesini sağladı, böylece makineye rastlantısal elektrik sinyalleri veren diğer bir tabaka daha eklenmiş oldu.

Enigma üzerinde bir kelimeye işaret parmağıyla sert bir dokunuş, onun parlak ışıklı oyuncak bir robot gibi görünmesini sağlayan bir işlem başlatıyordu. Ama bu şifreleme dilinde harikulade bir şeydi: Enigmanın karmaşık elektrik düzeni makine üzerindeki tek bir tuş hamlesi üzerine mümkün olan harf kombinasyonlarının matematiksel olarak yaklaşık 400 katrilyon olasılığını üretebiliyordu. Daha da önemlisi, kullanım açısından çok pratik olmasıydı: tüm bunlar makine tabanlıydı, yani operatörler makineyi her kullandıklarında anahtar düzeneğini (rotorların pozisyonu) kurabilmeleri için çok az bir eğitime ihtiyaç duyuyordu, anahtarın kurulması dışında hemen hemen hiçbir şey yapmıyorlardı. Almanlar makinenin daha güvenli olmasını sağlamak için bu anahtar düzeneğini periyodik olarak değiştiriyorlardı.

Bu nedenle, Bertrand'a Thilo-Schmidt tarafından sağlanan malzemelere rağmen, Fransız şifre çözücülerin hâlâ bir şey yapamamış olmalarına şaşmamalı. Hatta Bertrand gerçek bir Enigma'yı çalarak büyük bir başarı göstermiş olsaydı, bunun bile onlara çok yardımı olmazdı, çünkü şifre analizcileri anahtar çizelgelerini bilemeyecekti. Bertrand bu problemi Britanya Hükümeti Kod ve Şifre Okulu'ndaki(daha sonra

Hükümet Haberalma Merkez Bürosu olarak adlandırıldı, GCHQ) en kaliteli kod kırıcılarla -Enigma'yı kırılamaz diye tanımlamışlardı- tartıştığında aynı tepkiyle karşılaştı.

Fakat Bertrand'ın görüştüğü bir sonraki istihbarat teşkilatı çok daha iyimseverdi. Polonya ordusu genel kurmaylığına bağlı, pek tanınmamış bir kod kırma ünitesi olan *Biuro Szyfrow 4,* Enigma ile Fransızlardan daha çok ilgilenmişti; Rusya'nın devasa büyüklüğü ile Almanya arasına sıkışan Polonya, iki doğal düşmanın arasındaki savaş sırasında bir felaketin eşiğindeydi. *Biuro Szyfrow 4* Alman ve Rus iletişim sistemini kırmaya çalışıyordu, böylece Polonya yakında olması muhtemel bir askeri hareketten, önceden haberdar olacaktı. Polonyalılar, Rus ve Almanların naklettiği hemen hemen her şeyi okumada gösterdikleri dikkate değer başarıdan memnun oluyorlardı; ama Enigma'nın ortaya çıkmasıyla birlikte Alman iletişimine olan erişim de aniden kesildi.

Gwido Langer, *Biuro Szyjmw* 4'ün başkanı, Bertrand'ın ona gösterdiği ASCHE malzemelerine ilk bakışta onlardan esinlenerek, Enigma'yı kırmaya çalışanların yaptığı ortak hatanın geleneksel metotları kullanmak olduğuna karar verdi. Çözüm matematikseldi: rotorların dönüşünü ve değişik elektrik bağlantılarını matematiksel hesaplar aracılığıyla önceden tayin edip sonra da rotorların hareketlerini yeniden düzenlemekti. Ciddi anlamda kafa parlatılması gereken bu iş için Langer en iyi matematikçileri ikmal etti. 1932 yılının aralık ayına doğru, Enigma'yı kopyalamayı başarmışlar ve ilk

kırılmış şifreleri okumaya başlamışlardı.

Ama Langer'in sınırlı sayıda personeli vardı, kısa bir süre sonra Alman güvenlik uygulamaları fazla olmaya başladı: anahtarların her gün değiştirilmesi, daha fazla rotorun eklenmesi... Langerin parlak matematikçilerinin sinirini bozan şey, onların kendilerini sürekli bir yarış içinde bulmalarıydı: Enigma'nın bir versiyonunu analiz ettikleri sırada Alman güvenliğinde yeni bir gelişme onları yeniden körleştiriyor, onu çözmek için yeniden yoğun bir çaba harcamaları gerekiyordu.

Bu böyle yedi yıl, 1938 Aralığına kadar devam etti ve yine diğer bir Alman gelişmesi -temelde beşinci rotorun eklenmesinden ibaretti- Langer'in matematikçilerini duraklattı. Onlar 24 saat çalışmaya devam ettiler, ama dokuz ay sonra, onlar henüz bir sonuca ulaşamadan Almanlar Polonya'yı işgal etti. Onlar da Enigma'nın kopyasını paketleyip Paris'e kaçtılar.

Fransa'nın başkentinde, Polonyalılar şans eseri Bertrand ve İngiliz GCHQ'nun temsilcileriyle karşılaştılar. Fransa'ya karşı Alman tehdidinden dolayı, üç müttefik hep birlikte şuna karar verdiler: Enigma'yı kırma çalışmaları, Polonyalıların başarısını temel alıp sonraki gelişmeleri onun üzerine inşa edecek kaynaklara sahip, geniş haberleşme istihbarat kuruluşları olan Büyük Britanya'da devam edecekti.[3] Onlar henüz farkında olmasa da bu karar çok önemli sonuçlan doğuracaktı.

1940'm başlarında, Winston Churchill "en gizli kaynağım" diye adlandırmaktan hoşlandığı, hükümet istihbarat ulaştırma operasyonuna bir ziyaret düzenledi. İngiliz casusluk kuruluşunun bu kıymetli parçasını, Londra'ya düşen Alman bombalarından korumak için Londra'nın dışında, Bletchley Parkı'ndaki bir malikaneye taşıyan GCHQ Alman kod ve şifrelerini kırmak için her türlü uzmanı ikmal ederek hızlı bir genişleme çabası içindeydi

İkmaller arasında üniversite öğretmenleri, *London Times 'in* satranç editörü, matematikçiler, ve çapraz bulmaca bağımlısı Anglikan bir rahip vardı, ikmallerin büyük bir bölümü garip kişiliklere sahip şahıslardan oluşuyordu. Churchill bu ikmallere bir kez baktı ve yaverine şöyle fısıldadı: "Ben sana ters yüz edilmemiş tek bir taş bırakmamanı söyledim; ama söylediklerimi harfi harfine uygulayacağını beklemiyordum doğrusu."

Onların arasında daha da acayip biri vardı: Alan Turing adında zeki bir Cambridge matematikçisi. Bu adamın zekası, sonunda Enigma'ya karşı başlatılan savaşta çok önemli bir rol oynayacak ve o zaman kendisi fark etmese de, modern bilgisayar devrimini başlatacaktı. Savaştan önce Turing "evrensel otomaton (kendiliğinden hareket eden şey)" diye adlandırdığı bir düşünce geliştirdi: mekanik bir araç, çift değişkenli kodlar üzerindeki sembolleri okuyarak her türlü matematiksel problemi çözecekti (bu bugün elle tutulan hesap makinelerinin bu kadar yaygın olmasını mümkün kılan matematiksel bir hamleydi).

Ama Turing'i bu kadar dikkat çekici bir karakter haline getiren onun acayiplikleriydi: İngiliz poundunun her an çökebileceği inancıyla, tüm parasını gümüş sikkelere harcamıştı, sonra da onları külçeler halinde eritip, Bletchley Parkı'na gömdü ve bir müddet sonra onları nereye gömdüğünü unuttu. Ayrıca kahve kupasını kıskanan pek çok hırsızın varolduğuna inanıyordu ve bu yüzden çalınmaması için kupayı odasındaki kalorifere zincirledi. Kırışık kıyafetleriyle, uzun saçı ve fiyonklu ayakkabı bağıyla klasik dalgın bir profesör görünümü çizen Turing, soyut matematiğin daha derin boyutlarına odaklanmıştı, bu alanda çalışan insan sayısı parmakla sayılırdı. Onun hakkında bilinenler bu kadardı. Bilinmeyenlerse karanlık bir sır gibiydi. Turing bir homoseksüeldi ve o dönemde

Britanya'da homoseksüellik ciddi bir suçtu. Geceleri Bletchley'in çevresindeki sıkı güvenlikten gizlice savuşuveriyor, barları gezinerek kamyon şoförleri bulmaya çalışıyordu.

Vazife saatlerinde, Turing'in dikkate değer zihni gücü Enigma problemi üzerinde yoğunlaşıyordu. Bir gün Polonyalıların matematiksel yaklaşımlarını incelerken, onların *bombi* (bu ismi popüler bir Polonya dondurma markasından almıştı) adını verdikleri bir aracın zekice dizayn edilmiş yapısı dikkatini çekmişti. Bu araç Enigma'nın şifreleme yöntemini taklit etmek için onun rotorları yerine bir dizi tekerlek kullanan hünerli bir mekanizmaya sahipti. Bir gün Turing kritik bir anlayış geliştirdi: *bombinin* hafızası yoktu, bu yüzden önceden aldığı hiçbir bilgiyi geri çağırıp kullanamıyordu. Turing, bilgi depolayabilen hafizaya sahip bir *bombi* tasavvur etti. Şifre analizciler böylece anahtar çizelgesinin mümkün olan her türlü kombinasyonunu kaydeden bir makineye sahip olacaklardı ve bu kombinasyonlarla kesintiye uratılmış bir Enigma mesajını karşılaştırabileceklerdi.

Turing kendi *bombi'sini* inşa etti. O, bakır renkli, 210'a 210 cm ölçülerinde çok geniş ve çirkin bir aletti, onun bulduğu algoritma yardımıyla, Enigma çizelgelerinin mümkün olan kombinasyonlarına göre değişebilen elektromanyetik cihazlarla doluydu. Turing onu bronz tanrıça olarak adlandırdı. Tanrıçanın fonksiyonu rotorların ilk pozisyonunu çözmekti. Bu görev, anahtar çizelgelerinde kolay hatırlanabilen harf kombinasyonlarını -ABC veya XYZ gibi- kullanmak gibi kötü bir alışkanlığı olan Alman kod memurları sayesinde kolaylaşmıştı.

Turing dünyanın ilk gerçek bilgisayarını üretmişti; o Bronz Tanrıça'yı bugün milyonlarca masanın üzerinde duran makinelerin boyutuna getirmek ve zarifleştirmek için transistor teknolojisinin gelişimini sağladı. Bu arada Turing'in icadı kısa zamanda pek çok Enigma mesajının deşifre edilmesini de mümkün kıldı. Bir yıl içinde, Bletchley Parkı personeli -sayısı on bin kişiye ulaşmıştı- Enigma mesajlarını gönderildiği kadar çabuk çözmeyi başarmıştı.

Kod adı ULTRA olan operasyon, ne kadar değerli olduğunu, Fransa için yapılan savaşta ingiliz ve Fransız güçlerinin yolunu kesmeye hazırlanan ezici Alman askeri kuvvetlerini ele vererek ispatladı. Önceden bu uyarıyı almış olmaları bu güçlerin büyük bir çoğunluğunun Dunkirk'ten tahliye edilmesini sağladı.

Bundan sonra da, ULTRA görülmeye değer başarılara imza attı: İngilizlere karşı savaşan bombacılara ve askeri filolara verilen Alman emirlerini okuyarak, zaten sayıca Almanlara göre çok eksik olan İngiliz güçlerinin maksimum etki yaratması için anahtar noktalarda toplanmasını sağladı; Alman denizaltısına ve konvoylara karşı düzenlenecek olan koordine saldırılara ilişkin Enigma mesajlarını çözerek; Alman Mareşal Erin Rommel'in malzeme ve tankın az olmasından şikayet eden mesajlarını okuyarak, ingiliz güçlerinin onu en güçsüz olduğu yerde, El Alamein'de, bozguna uğratmasında etkili oldu.[4]

ULTRA savaşın kazanılmasında esas rolü oynadı. Yaklaşık beş yıldır, tüm önemli Alman askeri iletişimi, düşmanları için açık bir metin gibiydi. Böylece Alman istihbaratı, tam olarak Müttefiklere, Hitler'in istihbarat kuruluşlarını inceleme firsatı verdi.

ULTRA'nın sağladığı artı bir diğer avantaj: Müttefiklere aldatmaca ve çift taraflı ajan operasyonlarının ne kadar etkili olduğunu görme imkanı sağlamasıdır, çünkü Alman istihbaratı bu operasyonların değerlendirmesini ve onlara gösterilen tepkileri yine Enigma aracılığıyla tartışarak Müttefiklerin bunlardan haberdar olmasına neden olmuştur.

ULTRA'nın hayret verici bu başarısı akla şu soruyu getiriyor: Almanlar nasıl bu kadar uzun bir süre kandırılabilmişti?

Bunun iki sebebi vardı. İlki İngilizlerin sonradan Amerikanlarla birleşerek en ufak bir sızıntıya bile izin vermeyen olağanüstü bir güvenlik kurmaları. Her önemli ULTRA deşifresi çok dikkatli bir şekilde yürütülüyordu, böylece Almanlara Enigma'nın sırlarının çözüldüğünü belli edecek, özellikle de muhtemel Alman hareketine karşı yapılacak her hangi bir askeri harekete dair ipucu verebilecek durumlardan kesinlikle kaçınılıyordu. S LU (Özel İrtibat Ünitesi) olarak bilinen, ULTRA'nın özel gizli ajanlarından oluşan bir grup, şifreleme sonuçlarını, onların kesinlikle bildirilmesi gerekli olan bölgelerdeki büyük komutanlara dağıtıyordu. Yaptıkları işin öneminin farkında olan on binden fazla ULTRA çalışanı dikkatsizce sarfedilen bir fısıltının bile savaşı kazandıracak olan bu silahı tehlikeye sokabileceği korkusuyla, bu sırrı titizlikle sakladılar. (1974'te İngilizler nihayet ULTRA'nın varlığını açıkça beyan edene kadar, sessizliklerini korudular.)

İkincisi, *Oberkommandos der Wehrmacht Chifrierabteilung (OKW/chi* şifre bürosu)'un adamları, Enigma'dan ve onun güvenliğinden sorumlu olan organizasyon, böyle inanılmaz bir makinenin çözülebileceği fikrine kendilerini hazırlamamışlardı. Bu adamlar Enigma'yı geliştirdiklerinde onun dayanıklılığı konusunda tarafsızdılar, ama ondan sonraki her gelişme onları Enigma'nın kesinlikle çözülemeyeceğine inandırdı. İmkansızın gerçekleşebileceğini, onların akıllarından daha üstün olan akılların, onların ürettikleri nesneyi mağlup edebileceğini hiç düşünmediler.

Bu inanç el altındaki delillere rağmen devam etti. Almanya'nın tutarlı haberleşme kuruluşu, *Forschungsamt* yetersiz kaynaklarına rağmen Müttefiklerin etkileyici kodlarına karşılık eşit derecede etkili şifre kırma operasyonlarına imza attı. Ayrıca bu kuruluş Birleşik Devletler Ordu Hava Güçleri kodunu kırmayı başardı ve böylece 1943'te, Romanya'daki

Ploesti petrol alanlarına yapılacak saldırıları önceden öğrendi. Almanlar uçaksavar toplarından kurdukları tuzaklarla Amerikan bombacıları katlettiler. *Forschwigsamt* en önemli Amerikan diplomatik şifresini kırmayı da başardı, bu başarıyla Almanlar Müttefik liderlerin Casablanka'da, Kuzey Afrika'da, bir konferans düzenleme planlarını öğrendiler. Alman SD'si Churchill, Roosevelt ve Stalin'e suikast düzenleme kararı aldı; ama *Forschungsamt* çevirmeni aldıkları mesajdaki Casablanka'nın (İspanyolca'deki karşılığı "beyaz saray") aslında bir şifre olduğuna ve toplantının Alman erişiminden uzak bir yerde, Washington D.C.'de olacağı sonucuna ulaştı.

Forschungsamt ayrıca gemi konvoylarının bulunduğu bölgeyi gizlemekte kullanılan yüksek derece OSS (Stratejik Servisler Ofisi) kodlarını, şifrelerini ve yurtdışındaki Birleşik Devletler ataşelerinin gönderdiği pek çok şifreli iletiyi kırdı.

Bu başarılar, hiçbir şifre sisteminin kesin saldırı karşısında kati bir dayanıklılık gösteremeyeceği konusunda Enigma'nın savunucularının gözünü açmalıydı. Almanya'nın dört taraftan sarıldığı güne kadar *OKW/chinin* uzmanları, organizasyonlarını bu şekilde telaffuz etmeyi tercih ediyorlardı. İnatla Enigma'nın güvende olduğuna inandılar. Ne zaman Amiral Kari Doenitz - Alman denizaltılarmın komutanı-gibi biri sıkıntılı bir şekilde 1943 yılı sırasında bir ayda kaybedilen 43 denizaltının belki de düşmanın, denizaltı filolarıyla olan Enigma görüşmelerini okumasından kaynaklandığını dile getirse, *OKW/chi* yeniden güven tazeliyordu: Alman denizaltı haberleşmesi için geliştirilmiş altı-rotorlu özel bir Enigma bir sekstilyon (36 sıfırlı sayı) olası başlangıç çizelgesini üretebiliyordu, yani

1036 farklı anahtar denemesi gerçekleştirebiliyordu. Hiç kimse böyle karışık bir makineyi "bilinen metotlarla" çözemezdi.

OKW/chi'nm savaşta hayatta kalmayı başaran ve 1974'e kadar yaşayan adamları, tamamen şok olmuş bir biçimde, onların imkansız dedikleri şeyin yıllarca önce başarıldığını öğreneceklerdi: Enigma çoktan çözülmüştü. Onlar ayrıca bu başarıdan en çok Alan Turing adındaki tanınmamış bir Cambridge matematikçisinin sorumlu olduğunu öğreneceklerdi. Ama bu zaferine rağmen Turing'in hayatının bir trajediyle sonlanacağından habersizlerdi.

1945'te, Turing ilk aşkına, saf matematiğe geri dönmüştü ve "bilgisayar" -devrimci bir kavram- diye adlandırdığı bir makine üzerinde çalışmaya başlamıştı. Makinenin içinde işlemleri yapacak bir program yüklüydü, bununla birlikte makinenin yan görevlerini yerine getirmesini sağlayacak ve sonra programa geri dönecek olan "ast rota (subroute)" kavramıyla adlandırılan bir kısım daha vardı. Ama o, fikirlerinin yavaş yavaş bugünün bilgisayar dünyasında zirveye ulaştığını görecek kadar yaşamadı. 1952'de on dokuz yaşındaki işsiz bir fabrika amelesiyle yaşadığı "gayri meşru ilişki" dolayısıyla tutuklandı. Ondan hapis cezası ile deneysel hormon tedavisi arasında seçim yapması istendi. O deneysel tedaviyi seçti, ama onlar Turing'in göğsünün büyük oranda genişleyip ona şiddetli ıstıraplar vermesine sebep oldular. Bu ıstıraba ve hor görmelere daha fazla dayanamayarak, 1953'te bir sabah ev laboratuarında siyanürlü bir karışım hazırlayıp içerek intihar etti. Vücudu yakıldı ve külleri savruldu, ikinci Dünya Savaşı'nda zafer kazanılmasına bu kadar katkıda bulunan böyle bir adam için hiçbir anıt dikilmedi.

Yaklaşık dört yıl sonra onun öldüğü günün ertesinde, Büyük Britanya'da homoseksüellik suç olmaktan çıktı.

TAHMİNLE VE TANRIYLA SİHİR OPERASYONU

1936-1945 *Tokyo Apaçık Ortada*

Süper gizli bir casus teşkilata için, bu mekan Frank B. Row-lett'in gözüne pek de uygun görünmedi. Washington D.C.'deki eski Levazım Binası'nın köşesine zar zor sığdırılmış, silahlı korumaları, kimlik rozetleri, giriş çıkış kayıtları gibi sıkı güvenlik araçları olmayan kasvetli bir ofisti. Duvar dekorasyonu DÜŞÜN olarak okunan tek, geniş bir işaretten ibaretti.

Ofisi, Birleşik Devletler Ordusu Sinyal/Gönderge İstihbarat Servisi'nin (SIS) karargâhı olarak resmetmek zordu, 1929'un küçük Amerikan istihbarat kuruluşu içinde oluşturulmuş bu yeni teşkilat bir sırdı, bu yüzden sadece birkaç kişi onun varlığından haberdardı. Hatta çok azı onun yetkilerinin -yabancı ulusların iletişimini kesintiye uğratıp okumak-farkındaydı.

Rowlett, SIS'e masanın arkasında oturan William R Friedman adındaki zayıf ve kel adam -SIS'in şefi- tarafından çağrılmıştı. Friedman, parlak bir matematikçi olan Rowlett'i, "heyecan verici bir macera" diye adlandırdığı tam olarak ne olduğu belli olmayan bir görev için ikmal etmişti. Bu macera, Friedman'ın açıkladığı gibi, dünyanın en önemli kod ve şifrelerini kırmak için bir meydan okuma olacaktı. Rowlett şaşırdı: Şifre ilmine dair hiçbir şey bilmiyordu, o zaman neden Friedman bu kadar hevesle onun yardımını istemişti? Çok yönlü yerine koyma (alfabelerin birbirinin yeıine kullanılması) gibi karmaşık şeylerin gizli saklı dünyasında bir matematikçinin nasıl bir yararı olabilirdi ki?

"Cevabı açık olacak," dedi Friedman. Aniden, Rowlett'e şu soruyu sordu: "Şifre çözme ilmi (cryptanalysis) hakkında ne düşünüyorsun?"

"Daha önce hiç duymadım" diye yanıtladı Rowlett.

"Tabi ki" dedi, Friedman gülerek "Şimdi uydurdum."

Bu merak uyandırıcı kısa konuşma üzerine, Rowlett SIS'in ilk ikmallerinden biri olmayı kabul etti. Zamanı geldiğinde, bir düzine daha olacaktı ve onlar kriptoloji (şifre ilmi) tarihindeki en şaşırtıcı başarılardan birine imza atacaklardı, öyle bir başarı ki, onun etkileri Fransa sahilinden Tokyo'ya kadar hissedilecekti. Süreç içinde, belalı bir miras bırakacaklardı.

Genç matematikçi ile papyon kravatlı şık ve zarif adam arasındaki bu konuşma Amerikan iletişim istihbaratı tarihinde bir dönüm noktası oluşturacaktı.

Sadece 12 yıl önce, Amerikanlar Birinci Dünya Savaşı'na girdiği zaman, tüm askeriyede şifreler ve onların nasıl çözüleceğine dair bir şeyler bilen topu topu üç kişi vardı. Avrupalı uluslar gelişmiş şifre sistemlerinin kurulması ve düşmanlarının şifrelerini kıracak istihbarat teşkilatlarının yaygınlaştırılması üzerine amansız bir yarış başlattığında, yeni Birleşik Devletler Savaş Departmanı telgraf kod kitaplarını henüz dağıtılıyordu -yerel bir Washington ticari matbaası tarafından basıldıktan sonra. Herhangi bir güvenlik sınırlandırması içermiyordu. Dehşete düşmüş olan İngiliz istihbarat uzmanları, bir kod kitabının cadde üzerindeki küçük bir matbaa tarafından basılmasının, hassas iletişimi korumada etkili bir yol olmadığına dikkat çekti. İngilizler onlara yeni kodlarının tamamen yararsız ve boş olduğunu söylediğinde şaşkına dönen Amerikanlar bunun ne anlama geldiğini pek anlamamış gibi göründüler.

O yılın haziran ayında çarpıcı bir değişim meydana geldi. Devlet Departmanı'nda genç bir kod memuru olan Herbert O. Yardley şifre ilmi konusunda gayet bilgili bir insandı ve Amerika'nın ilk haberleşme istihbarat teşkilatını, MI8 denilen Ordu İstihbarat birimini kurması için ordu tarafından ikmal edildi. Yardley, çok çabuk bir şekilde, batı cephesinde Alman şifrelerine karşı pek çok başarı elde eden birinci sınıf bir teşkilat oluşturdu.

Yardley'in ikmalleri arasındaki William F. Friedman, çok değişik şartlar içinden bugünlere gelmişti. Romanya'daki Yahudi katliamından kaçmış olan bir göçmen ailenin oğlu olan Friedman bir genetikçi olarak yetiştirilmişti. 1915'te garip bir milyoner tarafından genetik yapılar üzerinde araştırma yapması için işe alındı; ama bu daha sonra Friedman'ın hayatını değiştirecek bir gelişmeye dönüştü. Patronu, Shakespeare'in pek çok oyununun Francis Bacon tarafından yazıldığını ispatlamaya takmıştı kafasını. Bu inancın temelinde yatan, Elizabeth dönemi edebiyatı hakkında bilgisi olan birkaç insanın da düşündüğü gibi, Bacon'un yazılarının bir kısmında şifre serilerinin olduğu düşüncesiydi. Friedman'dan bu hiç çözülmemiş şifreler üzerinde çalışması istendiğinde, şifre ilmine karşı yeniden canlanmış çocuksu bir ilgi duydu. Konu hakkında bilmesi gereken her şeyi öğrendi ve Bacon'un şifrelerine daldı.

1917'de savaş araya girene kadar geçen sürede pek fazla bir ilerleme kaydedemedi. Yardley, Friedman'ın Bacon üzerindeki çalışmalarından haberdardı, ondan ordu şifre kırıcılarının yetiştirilmesi için başlatılan hızlandırılmış eğitim programını üstlenmesini istedi. Bu vazife tamamlandığında (80 mezunun sınıf resmi, Bacon'ın ünlü sözü "Bilgi güçtür" şeklinde okunan bir kod içinde düzenlendi), Friedman Alman askeri kodlarını kırmakla görevlendirildi. Kendisi gibi şifre

ilmine tutkun olan karısı Elizabeth ile birlikte Alman ana ordu alan kodunu kırdılar. Bu arada, Elizabeth Friedman, Hindu milliyetçilerinin Hindistan'daki karargahları ile dünyadaki değişik devrimci militanlar arasında yapılan görüşmelerinde kullandıkları şifreyi kırmayı başararak İngilizleri büyük ölçüde etkiledi.

Savaşın sona ermesiyle Friedman genetiğe geri dönmeyi düşündü, ama kriptolojinin çekiciliği çok daha güçlüydü. Onun ününden haberdar olan Amerikan Telefon ve Telgraf Şirketi (AT&T) ona enteresan bir teklifte bulundu. Şirket sanat yapımı mükemmel bir şifre makinesi üretmişti ve onu dünya piyasasına sürmeden önce, Friedman'dan AT&T'nin "kınlamaz" diye düşündüğü bu şifre makinesini çözmeye çalışması istendi.

Bu Friedman'ın karşı koyamayacağı bir meydan okumaydı, hemen kabul etti ve gelecek 4 ay boyunca haftada yedi gün ve günde 12 saat çalıştı. Sonra bu bekleyişten sıkılan AT&T mühendislerine makinenin ürettiği her mesajı çözdüğünü bildirdi. Bu dikkate değer başarının söylentileri Amerika'nın gelişmekte olan istihbarat kuruluşu arasında hemen yayıldı ve ordu en kaliteli kod kırma teşkilatını kurma hevesiyle Friedman'a yaklaştı. Derin vatanseverlikleri ve kriptoloji aşkları, ordunun Friedman'ı ve eşini Sinyal İstihbarat Servisi olarak adlandırılan yeni bir teşkilatın kurulması ve idaresi için sivil çalışanlar olarak kiralamasını sağladı. Friedman'a, teşkilatı nasıl isterse öyle yönetmesi ve ihtiyacı olan kimi isterse işe alması için kayıtsız şartsız yetki verildi.

Friedmanlara yıllık maaş olarak 4,500 $ ödendi. Daha sonra bunun haberalma istihbarat tarihindeki en büyük pazarlıklardan biri olduğu ortaya çıkacaktı.

Bu sırada, Amerikan haberalma istihbaratı üç kurum arasında paylaşıldı. Friedman'ın SIS'ma ek olarak, Donanma OP-20-G olarak bilinen gelişmekte olan bir operasyon başlattı ve Devlet Departmanı ilerde çok ünlü olacak bir birimi -Amerika'nın öncü şifre bilimcisi Herbert O. Yardley'in yönetimi altındaki "Siyah Oda"- yönetiyordu.

Fakat 1929'da, Siyah Oda (Black Chamber), "centilmenler birbirinin mesajlarını okumaz" şeklinde tuhaf bir kararla Dışişleri Bakanı Henry Stimson tarafından kapatıldı. Bu ifade, *bütün* büyük güçlerin birbirlerinin görüşmelerini gizlice dinleme çabası içinde olduğu yirminci yüzyıl başlarında, dış ilişkiler hakkındaki korkunç ihmali ele veriyordu. Ve tabi Birinci Dünya Savaşı'nın herkese öğrettiği gibi, bir ulusun niyetleri hakkında elde edilen istihbarattan daha iyi bir kaynak olamazdı. Tehlikeli bir dünyada bu istihbarat kaçınılmazdı.

Siyah Oda diplomatik şifrelerle ilgileniyordu, bu kurum kapatılınca şimdi bu görev Friedman'm teşkilatına devredildi. O da bulabildiği en iyi yedi matematikçiyi ikmal etti ve onları kriptolojik sanatlar hakkında eğitmeye başladı. Matematikçiler Friedman'm neden çok aktif bir şekilde onları ikmal ettiğini ancak bu eğitim sırasında anladılar.

Friedman derslerinde, kriptolojinin (bir şifre tasarlama ve kırma bilimi) yüzyıllardır, bir kodu veya şifreyi açığa çıkaran gizli yapıları görebilecek zekaya sahip kişiler tarafından yürütüldüğünü anlattı. Onlar sezgiyle hareket ederler, onların gizli mesajları çözme yöntemleri sezgilerine dayanır. Bu "alışılmışın dışındaki beyinler" tam manasıyla "tahminle ve tanrıyla" işler dedi Friedman.

Ama Polonyalılar gibi, böyle yaklaşımların artık inanılmaz derecede kompleks şifrelerin yeni dünyasında; özellikle de hızla gelişim gösteren şifre makineleri tarafından üretilenler karşısında işe yaramayacağını da fark etmişti. Bunun çözümü ise matematikte gizliydi; sadece bilim yine bilimin

ürettiğini çözebilirdi.

Friedman, tüm katı resmiyetine (hiç kimse ona "Bay Friedman" dışında bir hitapla seslenemezdi, hatta onunla yıllarca birlikte çalışmış olanlar bile) rağmen ona derin, sevgi dolu bir hürmet gösteren ve uyumlu bir takım ruhu sergileyen bu matematikçilerden küçük bir ekip oluşturdu. Ve hayatını adamlarına adadı, adamları da onların gizli dünyasında, şeflerini tanrısal özelliklere sahip bir insan gibi gördüler ve gelecek kırk yıl ondan hiç ayrılmadılar.

Uyanık olunan her saati kriptolojiye adanmış bir dünyaları vardı. SIS çalışanları arasında Noel kartları bile daima şifreyle yazılırdı ve her gönderici kimin daha zor bir şifre yazacağı konusunda diğerleriyle rekabet ederdi. Friedmanlar, SIS çalışanları için verilen akşam yemeği partilerine ev sahipliği yapmaktan zevk duyardı, ama misafirler uyanık olmak zorundaydı. İlk servisten sonra Friedmanlar ikinci servisin hangi restoranda yapılacağını şifrelerle anons ederdi. Bu ikinci servis için yeterince aç olanlar, ayrıca restoranın adresini açıklayan şifreyi çözmek zorunda olurlardı.

Bu akıl oyunları SIS'in karşılaştığı engelleri aşabilmesi yolunda gerekli pratiği sağlıyordu. Şimdiki görevleri, muhtemel bir savaşta Birleşik Devletler'in potansiyel düşmanı olacağı düşünülen büyük güçlerin önemli şifre ve kodlarının çözülmesiydi. 1930'da en büyük öncelik Japonya'ya verildi, ikincisi ise Almanya'ya.

Elde edilen veriler, her gün Birleşik Devletleri'nin Pasifik ve Atlas okyanusu etrafındaki sınır bölgesinde gizlice inşa ettiği radyo tevkif istasyonu ağından akıyordu. En kritik diplomatik ve askeri şifrelerin işlenmemiş iletileri -diziler ve numaraların beş basamaklı gruplar halindeki dizileri- Friedman ve ekibine veriliyordu. Onlar da saatlerce, masalarında oturup bu numaraları üretmiş olan sistemi çözmeye çalışıyorlardı: o tek seferlik bloknot kullanan "manuel" bir sistem mi, bir devrilim şifresi mi, bir şifreyi diğer birini şifrelemekte kullanan bir "kafes" sistemi mi, sıradan bir kitap kodu mu, rastlantısal ilaveleri olan bir kod kitabı kullanan iletim kodu sistemi mi yoksa makine üretimi bir şifre mi?

Friedman en zeki öğrencisi olan Rowlett ile birlikte en çetin ceviz üzerinde, Japonya üzerinde yoğunlaşacaktı. Karşılaştıkları problem her zamankinin iki misliydi:, yalnızca Japonların en önemli diplomatik ve askeri görüşmelerini gizlemek için geliştirdikleri şifre makinelerinin değil, aynı zamanda kompleks bir labirent olan Japon dilinin de üstesinden gelmek zorundaydılar. Japonlar heceye dayanan bir yazı düzeni ile 5000'den fazla karakter kullanıyordu, ama bu karakterler modern şifrelemede kullanılamıyordu, çünkü karakterler nakledilemiyordu. Bu yüzden Japonlar gizli görüşmelerinde kullanmak için dil bilimi açısından pek çok incelik ve teferruatı olan özel bir Latin alfabesi geliştirdiler.

Fîerbert Yardley farkında olmadan Japonları gizli iletişimlerini çok daha delinemez bir hale getirmeleri için kışkırtarak her şeyi daha da zorlaştırdı. Siyah Oda'nın kapatılmasından sonra hem işsiz kalmıştı hem de borsada hisselerinin birden düşmesiyle iflas etmişti. Parasızlıktan çaresiz bir duruma düşen Yardley, Siyah Oda'daki deneyimlerini çok satan bir kitapta topladı. Onun şifreli yazılar dünyasındaki hayret verici deneyimlerinin en dikkatli okuyucuları Japonlardı; böylece Japonlar Yardley'in Siyah Odası'nın 1920'lerde rutin bir biçimde Tokyo'nun tüm diplomatik trafiğini okumuş olduğunu öğrendi. Japonlar böyle bir şeyin yeniden olmaması konusunda kesin kararlıydılar. Bunu başarmak için hiç kimsenin kıramayacağı, çok karışık ve gelişmiş bir şifre makinesi üretmeye karar verdiler.

Sonuç, gelecek on yıl boyunca Friedman'm hayatına hükmedecek bir makinenin üretilmesi oldu. Friedman ona EFLATUN kod adını verdi.

Yardley'in itiraflarıyla donanan Japonlar çözüm için ön ce Almanya'ya yöneldiler. Almanlar müttefiklerine bir Enigma makinesi verdi, ama Japonlar bununla yetinmediler. Makineyi inceleyen Japon teknisyenlerin dikkat çektiği gibi, makinenin sistemi her ne kadar kompleks olsa da saldırılara dayanıksızdı. Teknisyenler, Enigma'nın sinyallerinden iç yapısının keşfedilip bir kopyasının yapılabileceğini düşündüler, onların tahmini doğruydu Enigma daha sonra bu yöntemle alt edilecekti.

Japonların bulduğu çözüm Enigma'ya benzer bir makinenin üretilmesiydi, ama o çifte şifreleme sistemiyle daha geniş bir makine olacaktı -bunun anlamı orijinal şifrelenmiş mesajların spagetti benzeri elektrik devresi aracılığıyla yeniden şifrelenmesi, bu devrenin klavyede her tuşa basıldığında matematiksel açıklamanın ötesinde pek çok olasılık üretmesiydi.

Tipik zekaları ve çalışkanlılarıyla Japonlar, en kritik diplomatik görüşmeleri için, o dönemki en muazzam şifre makinesini ürettiler. Ona böyle bir teknoloji harikası için gayet sıkıcı bir isim olan *97-shiki-Obun In-ji-ki* adını verdiler (alfabetik daktilo 97). Başlıca özelliği, 6 dereceli bir batarya ile 25 devre akım anahtarına sahip tek prizli karışık bir elektrik devresine sahip olmasıydı. Operatör hangi anahtarın kullanılacağına karar verdi, sonra da fişi prize soktu ve makinenin rotorlarını işaret edilen pozisyona getirdi (anahtar her gün değiştiriliyordu). Sonra operatör iletiye bağlantı kurdu, onu önce kompleks elektrik sistemi aracılığıyla şifreledi ve sonra ekstra güvenlik açısından yeniden şifreledi. Aynı anahtarı kullanan alıcı tarafindaki makine bu işlemin tersini gerçekleştirip mesajı deşifre edecekti.

Yeni makineden alınan ilk mesaj Friedman'a korkunç bir meydan okumayla karşı karşıya olduklarını gösterdi; çünkü bilinen tüm metotlarla ilk şifre kırma çabaları sonuç vermemişti. Friedman, karşısında çok daha karışık ve "kafes" özelliğine sahip, Enigma benzeri bir makinenin olduğu sonucunu çıkardı. Çok cesur bir teşebbüste bulunmaya karar verdi: mesajlar matematiksel olarak analiz edilecekti, SIS bunlardan yola çıkarak bu mesajları üretebilen permütasyonları ve elektrik şemalarını hesaplayacaktı. Bu sırada, SIS kendi tevkif mesajları için makinenin, SIS'e özgü bir versiyonunu inşa edecekti. Böyle bir yöntem daha önce hiç denenmemişti.

Bu yaklaşımı kullanan ilk denemeler başarısız oldu ve bu başarısızlık Friedman'ın 11 dişiye yükselmiş olan personeli arasında can sıkıntısına sebep oldu. Daha önce pek çok değişik şifreye karşı kazanılan başarılar Friedman'ın onları "sihirbaz" diye adlandırmasına neden olmuştu ama, yetenekleri hakkında tekrar edilen moral verici konuşmalar bile, onlara Japonların fevkalade makinelerini çözme konusunda ilham verememişti. 1938'e gelindiğinde SIS iki yıldan fazla bir süredir EFLATUN'u çözmeye çalışıyordu, ama onların tüm bu çabaları en ufak bir ilerleme kaydedememişti. Münih krizinin patlak vermesi ve Japonların Çin'i işgal etmesi üzerine Friedman yakında savaşın patlak vereceğini düşündü; bu yüzden Japon görüşmelerini gizlice dinleme ihtiyacı şimdi her zamankinden daha fazlaydı.

1939'un Şubat ayında, Friedman, hedefe odaklanmış bir hamlenin iyi sonuçlar doğurabileceği ümidiyle, adamlarına her şeyi bırakıp sadece EFLATUN üzerinde yoğunlaşmalarını emretti. Günde yaklaşık 24 saat çalışarak, Friedman ve sihirbazları EFLATUN'a düşünebildikleri her açıdan saldırdılar; kağıt ve kalemle silahlanmış matematikçiler hesaplamalar yaparken, Friedman ın kiraladığı birkaç Japon dil uzmanı EFLATUN'un mesajlarını dikkatlice inceleyerek, şifreyi ele

verebilecek dil yapılarını aradılar.

Nihayet, bir su kanalında yaklaşan patlağı haber veren ilk küçük su sızıntıları gibi, sihirbazlar EFLATUN'u delmeye başladılar. Öncelikle, aşırı nazik Japonların, mesajlarda geçen tipik süslü diplomatik selamlaşmaları alışkanlık haline getirdiklerini fark eden ("Emperyal Japon Hükümeti sizi bilgilendirmekten onur duyar...") sihirbazlar, diplomatik mesajların başında ve sonunda tekrar eden kalıpları bulmaya çalıştılar. Bir süre sonra matematikçiler yavaş yavaş şifreli harflerdeki dil yapısını keşfetmeye başladılar. Onlardan biri, Genevieve Grotjan, çok kritik bir hamleyi gerçekleştirdi: Bu dil kalıplarının matematiksel olarak yeniden yapılandırılması şifrenin nasıl çalıştığını ele verdi. Bu çok önemli bir adımdı ve sihirbazlar her zamanki gibi kendilerine kola ısmarlayarak bu başarıyı kutladılar.

1940'ın yaz aylarında, Friedman bir EFLATUN makinesi üretecek kadar bilgiye sahip olmuştu. Makine tamamlandığında ise, Friedman, ikizini hiç görmeden bir insanı klonlama teknolojisine eşdeğer bir başarıya imza atmıştı. Amerikan EFLATUN'u harekete geçirilmişti -Friedman'ı memnun eden- ve tevkif edilen Japon mesajlarının yüzde 90'ından fazlası hemen deşifre edilmişti. Artık Japonlar'ın, en azından kritik diplomatik mesajları açısından açık bir kitaptı okunacak.

Fakat, günlerce 18 saat yoğun çalışma sonucu elde edilen bu başarının yarattığı stres, Friedman'a darbe gibi indi. O yıl aralık ayında Friedman sinir bozukluğuyla çöktü ve üç ay hastanede yattı. Onun yokluğunda, SIS'in sihirbazları EFLATUN üzerinde elde ettikleri zaferin meyvelerini toplamaya başladılar.

Kod adı SİHİR (bu isim Friedman tarafından, şahsen, onun sihirbazlarına övgü olarak seçilmiştir) olan operasyon, Amerikanların Japonya'nın omzundan göz gezdirmelerini sağladı. Onlar Japonya'nın Nazi Almanyası ile artan ittifakının, Üçlü Pakt konusundaki görüşmelerinin ve hepsinden önemlisi Birleşik Devletler'e karşı artan bir soğukluğun farkına vardılar. Beklenmedik şekilde, Amerikanlar Nazi Almanyası hakkında da fikir edinmiş oldu.

Almanya hakkında bu fikirlerin oluşmasını, Berlin'deki Nazi taraftarı olan Japon askeri ataşesi Oşima Hiroşi sağladı. O Japon Hükümeti'ni savaşa Hitler'in yanında girmesi için ikna etmeye çalışıyordu, bunun için de Tokyo'ya Alman askeri güçleri ve planları hakkında uzun raporlar gönderiyordu -tabi hepsini EFLATUN yoluyla. 1941'in başlarında, SİHİR takımı büyük bir bomba elde etmişti: Hiroşi'den, Hitlerin Sovyetler Birliğini işgal edeceğini haber veren ve uçakların sayısından işgalde yer alacak tümenlerin kimliklerine kadar pek çok detayı içeren tam bir rapor alınmıştı. Başkan Roosevelt, bu paha biçilmez istihbaratın çok acil bir şekilde Winston Churchill'e bildirilmesini emretti, Churchill de kaynağını belirtmeden Stalin'i bu konuda uyardı, ama Stalin buna inanmadı.

SİHİR Japonların, güneyde bir yeri vurma planlarını da öğrendi, ama Japon Dış İlişkiler Bakanı bu saldırının hareket noktasının Pearl Limanı olduğu konusunda bilgilendirilmemişti. Bu yüzden elde edilen ip uçlarında bu yeri işaret eden bir bilgi yoktu. En yakın ip ucu 1941'in aralık ayında geldi, alınan mesajda Birleşik Devletler'deki Japon diplomatlara sahip oldukları kodları yakmaları emrediliyordu, bu açıkça Japonların saldırmak üzere olduklarının kesin bir işaretiydi.

Pearl Limanı saldırsından sonra, SİHİR Japonların savaş makineleri hakkında çok değerli pek çok bilgi edindi. O, Japon savaş emri ve askeri güçlerinin karakterleri hakkında gayet doğru bir tablo

ortaya çıkmıştı: Japonlar Sovyetlere saldırarak Hitler'e yardım etmekten vazgeçmişlerdi ve adalarını işgal edecek bir Amerikan tehlikesiyle karşı karşıya olsalar bile teslim olmayacaklardı (atom bombası atma kararına sebep olan istihbarat). Buna ek olarak, SİHİR Berlin'deki Japon ataşesi Hiroşi'nin mesajlarını okumaya devam etti. Mesajlardan biri muazzam bir katiyetle, Almanya'nın Normandiya bölgesinde planlanan çıkarmaya engel olabilecek olan büyük kalibreli Alman silahlarının bombardıman uçakları ve donanma topları tarafından tam isabetle vurulup yok edilmesini sağlayacak Alman askeri güçlerinin detaylarını veriyordu.

Alman Enigması'nda olduğu gibi, neden Japonların hiçbir vakit EFLATUN'un çözülebileceğinden şüphelenmediği sorusu çıkıyordu ortaya. EFLATUN mucizesini üreten Japonlar, Almanlar gibi, böyle kurnaz bir makinenin insanoğlu tarafından asla çözülemeyeceğine inanmışlardı. Ama Japonlarda buna inanmalarını sağlayacak bir neden daha vardı: Japon haberleşme kuruluşuna nüfuz eden bir kibir. Japonlar, Batı zihniyetinin EFLATUN'un şifrelerini çözebilecek kadar yetenekli olmadığına inanmıştı; çünkü böyle zihniyetler kompleks Japon diline hakim olmayı hayal bile edemezlerdi.[5] Friedman'm Japonca konuşan sihirbazları bunun yanlış bir kanı olduğunu ispatladı. (Japonların teslim olmasından sonra, SIS takımı hâlâ çalışan bir EFLATUN makinesinin olup olmadığını araştırdı. Japonlar onların hepsini yok etmişlerdi, sadece onların Berlin elçiliğinde sekiz parçaya ayrılmış ve son yıkımı bekleyen bir makine vardı. Her şey Friedman'm beş yıl önce dikkatle EFLATUN'un bir kopyesini yaparak ne büyük bir başarı elde ettiğini gözler önüne seriyordu.)

Savaşın sonlarına doğru SIS personelinin sayısı 9.000'e yükselmişti, bu personel kısa bir süre sonra, Soğuk Savaş'ta kullanıma sokulacak olan Birleşik Devletler merkezi istihbarat abidesi Milli Güvenlik Teşkilatı'nın (NSA) oluşturulmasında kaynak olarak kullanılacaktı. Friedman NSA tarafından, onun organize edilmesinde ve diğer birkaç ulusla bağlantılı çalışacak evrensel bir istihbarat ağının kurulmasında özel danışman olarak çalışması için kiralandı. Ama Fried

man, kendisinin meydana getirdiği ve Frankenstein olarak gördüğü bu kurumdan zamanla uzaklaşacaktı. NSA'nın dünyadaki hemen her elektronik sinyali soğuran, yakın müttefiklerinin mesajlarını rutin bir biçimde deşifre eden, Amerika'daki politik muhalefete karşı yerel casusluğu kullanan geniş gücü karşısında, mutsuzluğu artan Amerikan kriptolojisi

157 • CASUSLUK nin en kıdemli üyesi başını elleri arasına alıp figan edecekti, "Ben nasıl oldu da bu şeyin içine girdim?"

Bu durumdan hoşnutsuz olan NSA, sonunda Friedman'ın güvenlik anlaşmasını feshetme kararı aldı. Böylece NSA ve Friedman ortaklığı böldüler. 1969'da Friedman vefat etti ve tam askeri onurla Arlington'a defnedildi.

Bazı arkadaşları tamamen şifreli yazılmış bir ölüm ilanını gazeteye ekleyerek onun ölümüne damga vurdular. Rivayete göre, o şifre asla çözülemedi.

REBEKA'YA ANAHTAR AKBABA OPERASYONU 1942

Çöl Tilkisinin Körleştirilmesi

1942'nin bir mayıs sabahında, üstleri toz olmuş ve sıcak güneşte yanmış olan iki adam Batı Çölü'nden çıkıp Mısır'daki Assiut yakınlarındaki bir ingiliz ordu kampının önünde belirdi. Adamlar aniden ortaya çıkışlarının, Mareşal Erwin Rommel'in *Afrika Korps'un* birkaç yüz mil batıya doğru

Mısır'ı işgal etmiş ve Süveyş Kanalı'na doğru ilerlediği gerçeğine rağmen, etrafta devriye gezinen askerleri alarma geçirmemiş görünmesine şaşırdılar.

Kampta, bu iki adam -biri Amerikan diğeri Mısırlı- askerlere çölde bir keşif gezisi için ciplerini sürerken kaybolduklarını ve sonunda araçlarını orada bırakıp yola koyulduklarını söylediler. Askerlerden biraz su rica edip, Kahire'ye nasıl geri dönebilecekleri konusunda yardım istediler.

Askerler bundan daha yardımsever olamazlardı. Adamlara çay kaynatıp, sihirli ingiliz iksirinden ikram ettiler ve Kahire'ye giden bir tren bulabilecekleri Assiut'taki tren istasyonuna nasıl gidebileceklerini tarif ettiler. Adamlar biraz hoş beş için oyalandıktan sonra yollarına devam ettiler. Onlar gözden kaybolur kaybolmaz, ordu kampındaki radyo vericisinden Kahire'deki ingiliz istihbarat karargahına bir mesaj gönderildi: İKİ PAKET ULAŞTI.

Ve böylece İkinci Dünya Savaşı'nın çok tuhaf casus oyunlarından birinin - *Afrika Korps'un* kaderini, Mısır'ın geleceğini ve Ortadoğu'daki İngiliz emperyalizminin çöküşünü anlatan garip bir destanın- ilk perdesi açıldı. Tüm bu sonuçlar sürekli gösterilen casusluk beceriksizliğinin tipik bir örneği olan Alman istihbaratının inanılmayacak derecede toy operasyonundan cereyan etti. Ama bu olay Almanlara pahalıya mal olacaktı.

Bu iki adam Assiut'da trene bindikleri sırada yanlarında taşıdıkları belgelere göre biri Hüseyin Cafer adında beyaz tenli bir Mısırlı, diğeri ise Peter Monkaster adında bir Amerikalıydı. Aslında, Cafer'in gerçek ismi Johann Eppler'di ve Monkaster ise gerçekte Hans Gerd'di. Mısır'da Alman istihbaratı kurmak ve Rommel'in bu ülkeyi fethi için hazırlık yapmakla görevlendirilmiş *Abwehr* ajanlarıydı. Bu en usta casuslar için bile gayet korkutucu bir görevdi, kaldı ki iki adam hiçbir şey demekti.

Aleksandria'da varlıklı bir Alman ailesinde dünyaya gelen Eppler, 28 yılının büyük bölümünü kumar oynayarak ve Kahire'deki kahvehanelerde takılarak geçiren bir playboy olarak harcadı. Ortadoğu'da maşalar bulmakla görevlendirilmiş ve Türkiye'de yaşamını sürdüren önemli *Abwehr* ikmalcisi Paula Koch 1938'de Kahire'ye gitti. Orada bulunduğu süre boyunca Eppler'den gözünü ayırmadı; çünkü bu adamın Almanca ve Arapça'yı akıcı konuşması, çok az potansiyel maşanın sahip olabileceği bir profile uyuyordu. *Abwehr'in* Ortadoğu'da ingiliz etkisinin ayağını kaydırmak için inşa edeceği geniş istihbarat planı çerçevesinde, Eppler kaçırılmayacak bir ikmal hedefiydi. Koch, onun Alman vatanseverliğinden faydalanarak ve Alman istihbaratı için ne yapması gerektiği konusunda tam bilgi vermeden onu Abwehr e kaydetmeyi başardı. Paul, ona şimdilik uykucu olmasını söyledi. Eppler 1939'un Temmuz ayına kadar başka haber alamadı. Paul onu harekete geçirdiğinde ikinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine sadece birkaç ay vardı. Eppler öncelikle, bir süre, Hitler'in ingiliz karşıtı Arap liderlerle yaptığı görüşmelerde Arapça çevirmenlik yapması için Almanya'ya gönderildi ve sonra Alman radyoları için Arapça propaganda yayınları yaptı. Bunlardan sıkılan Eppler ne zaman gerçek bir casus gibi görevlendirileceğini merak ediyordu.

1942'nin Mart ayında beklenen an geldi. *Abwehr* önce onu casusluk mesleğine ilişkin kısa bir eğitimden geçirdi ve sonra Rommel'in Libya'daki karargahına gönderdi. Orada tipik bir *Abwehr* ikmali olan Hans Gerd ile eşleştirildi. Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin kontrolüne geçmeden önce Alman Doğu Afrika'sı olan bölgede dünyaya gelen Gerd, koyu bir İngiliz karşıtıydı. Yirmi altı yıllık yaşamının büyük bölümünü kaba ve dayanıklı bir gezgin olarak geçiren Gerd, İngilizce'deki akıcılığı sayesinde *Abwehr* tarafından ikmal edilmiş ve radyo operatörü olarak yetiştirilmişti.

Eppler ve Gerd'e, Almanya'nın Ortadoğu'daki en hızlı istihbarat operasyonu olarak tanımlanan plan hakkında özet bilgi verildi. O an bu, Eppler'e casus romanlarından çıkmış bir şey gibi geldi: o ve Gerd Batı Çölü'nden geçerek Mısır'a gizlice gireceklerdi. Bu başarı Macar asıllı ünlü çöl kaşifi Laszlo von Almasy'nin rehberliği altında kazanılacaktı. Oradan Kahire'ye yönelecekler ve orada Eppler -Cafer adı altında gizlenecekti ve bu soyadı ona, doğal olarak, dul annesiyle evlenen Mısırlıdan geçmişti- tembel playboy kişiliğine yeniden bürünecekti. Gerd Peter Monkaster adına düzenlenmiş bir Birleşik Devletler pasaportuyla, Eppler'in zengin Amerikalı bir arkadaşı gibi davranacaktı. Kahire'de bir yere radyo düzeneğini kuracak ve Eppler'in toplayacağı istihbaratı buradan merkeze ulaştıracaktı.

Aslında Eppler'in iki görevi vardı. Birincisi, Mısır'daki İngiliz askeri güçleri hakkında detaylı bilgi toplamaktı, özellikle de Rommel'in Mısır'1 işgaline karşı batıya yönelen güçler hakkında. İkincisi ise, Mısır'ı İngiliz işgalinden kurtarmak için Almanlardan yardım isteyen bir grup muhalif Mısır ordu subayıyla irtibata geçmekti. Enver Sedat adında genç bir subay tarafından yönetilen grup, ayaklanma çıkarma planlarına yardım eden Almanlara bunun karşılığında İngiliz güçleri hakkında istihbarat toplayacaktı.

Tüm bunlar çok hırslı bir istihbarat girişiminin parçalarıydı ve en uygun şartlar altında bile böyle bir girişimi başarıyla yürütebilecek çok fazla ajan yoktu. Görev, Eppler'in yeteneklerinin çok ötesindeydi; güç bela eğitilmişti ki çok sıkı bir İngiliz güvenlik sistemi altında nasıl İngiliz askeriyesi hakkında istihbarat toplaması gerektiğine dair en ufak bir fikri yoktu, aynı şekilde muhalif Mısır ordu subaylarına nasıl yardım etmesi gerektiğini bilmiyordu.

Olayları daha da yokuşa süren, *Abwehr'in* de Eppler ve Gerd'in bu hırslı vazifeleri nasıl yerine getirecekleri hakkında pek bir fikrinin olmamasıydı. Eppler'i huzursuz edense ona sadece Kahire'de ikmal edilmiş diğer aktif ajanın isminin verilmesiydi: o Mısır'daki en ünlü göbek dansçısı Hikmet Fatımi idi. Kinci bir ingiliz karşıtı (duygularını dikkatlice gizliyordu) olan Fatımi Almanlara hizmet etmekteydi.

Belki de Eppler'deki huzursuzluğu sezmiş olduklarından, *Abwehr* denetçileri ona Rommel'in en gizli silahı olan çok büyük bir sırrı açıkladılar. Eppler'e Almanların Rommel'in öndeki birliklerinden bayağı uzakta işleyen ve radyo tevkif operasyonları hakkında özel eğitim almış seçkin bir komando birliği olduğunu anlattılar. Onlar İngilizlerin en geri saflarına kadar derinlemesine sızmışlar, telefon hatlarına gizlice bağlantı kurmuşlar ve ulaşabildikleri her radyo sinyalini tevkif etmişlerdi. Tevkif edilen her şey Rommel'in karargahına gönderilmiş; kodlanmış ve şifrelenmiş materyaller haberalma istihbaratı tarafından çözülmek üzere Almanya'ya iletilmişti.

1942'nin başlarında komandolar petrol yataklarına çarptılar; yani Kahire'deki Birleşik Devletler askeri ataşesi Albay Bonner Fuller'den nakledilen mesajları tevkif etmeyi başardılar. Amerika'yı savaşa sokmaya hevesli olan İngilizler, Fuller'e Kuzey Afrika konusundaki askeri planlarını en ince detaylarına kadar anlatıyorlardı. Fuller bu bilgilerle birlikte, İngilizlerin Mısır'ı *Afrika Korps'a* karşı koruyup korumayacakları konusunda kendi uzman değerlendirmelerini Washington'a bildiriyordu. Almanlar Fuller'in naklettiği mesajların SİYAH diye bilinen oldukça düşük seviyeli Birleşik Devletler diplomatik koduyla kodlanmış olarak gönderildiğini keşfettiler. Bu kodlar kolayca kırıldı ve Rommel için, İngiliz askeri planlarının içine bakan paha biçilemez bir pencere açıldı. Bu, Malta Adası'ndaki önemli hedeflerin teşhis edilmesi, Almanların yenebileceği bazı büyük deniz

konvoylarının saptanması ve İngiliz komandosunun geniş çaplı baskını -Almanların ağır kayıplar vererek yenilgiye uğrattığı- hakkında önceden bilgi vererek çöldeki birkaç büyük saldırıda İngilizlerin alt edilmesini sağladı.

Ama *Abıvehr'in* fark ettiği gibi, bu istihbarat çeşmesinin sürekli akacağına dair bir garanti yoktu (gerçekten de akmadı, 1942'nin yazında ULTRA sızıntıyı fark etti ve onu kapattı). Böylece Eppler, en azından öncelikli olarak, SİYAH istihbaratının devamını sağlamak için arka plana gerilen bir parmaklık gibi hizmet edecekti ve sonra o kapatılırsa onun yerini dolduracak başka bir istihbarat kaynağı bulacaktı. O elde ettiği istihbaratları çölde pusuya yatmış olan komando takımına, Daphne du Maurier'in meşhur romanı *Rebeccayı* kod olarak kullanıp radyo vericileriyle iletecekti.

Sahte belgeler, bir radyo ve 80.000 dolar değerindeki İngiliz poundlarıyla donanmış olan Eppler ve Gerd çöldeki yolculuklarına başladılar. Almasy'nin rehberliğinde birkaç hafta yasak arazileri geçtiler; ta ki, bu Macar rehber onları ustaca Assiut yakınlarına getirip bırakana kadar.

Şimdiye kadar her şey yolunda gidiyor gibiydi; ama aslında İngilizler her şeyin farkındaydı. Bu iki adamı çölden geçirme görevini yerine getiren Almasy bu başarıyı Libya'daki *Abwehr* karargâhına rapor etti, haber buradan da ENİGMA yoluyla Berlin'e iletildi. ULTRA hemen mesajı deşifre etti ve ingilizler iki ajanın Mısır'a gizlice girdiğinden haberdar oldu. Almasy'nin mesajı onların kimliklerini belirtmiyordu; ama ingilizler sınırdaki askeri menzillerini bölgede gezinen ve neden orada olduklarına dair inandırıcı nedenleri olmayan iki adama dikkat etmeleri konusunda uyardı. Ayrıca adamlara engel olunmayacaktı; ingilizler oyuna ayak uydurup ne olacağını görmek istediler. Daha sonra da Assiut'daki menzilden iki adamın Kahire'ye doğru ilerlediğine ilişkin rapor iletildi.

Hiçbir şeyin farkında olmayan Eppler ve Gerd Kahire'ye ulaştı. Eppler göbek dansçısı Fatımi ile kontağa geçti; Fatımi onlara kalabilecekleri bir yer ayarlayacaktı. Onun ilk bulduğu yer pek uygun değildi, orası etrafı yüksek binalarla sarılmış bir apartmandı ama bu yüksek binalar radyo alıcı ve vericilerini engelleyebilirdi. Daha sonra o Nil'e demir atmış yüzen bir ev buldu. İki adam evi savurganca döşediler, bu eşyaların arasında Gerd'in vericisini sakladığı süslü bir radyo kasası da vardı.

Böylelikle *Abwehr'in* AKBABA (KONDOR) olarak adlandırdığı operasyon harekete hazırdı. Gerd Rommel'in komandolarına güvende olduklarını belirten ilk kodlanmış mesaj gönderildi. Komandolar mesajı karargaha naklettiler ve sonrasında Berlin'e ulaştırılan rapor İngilizleri ULTRA aracılığıyla harekete geçirdi. Onlar yalnızca Kahire'de gerçekleşecek olan *Abwehr* operasyonundan değil, aynı zamanda çölde bir yerden yayın yapan belirlenememiş bir radyo üssünden haberdar oldular. İngiliz radyo yön bulma cihazı çalıştırıldı ve radyo üssünün yeri belirlendi. Yapılan baskında Rommel'in iki komandosu ele geçirildi. Onlar hiçbir şey açıklamadılar; ama ele geçirilen malzemeler arasında garip bir şey vardı: *Rebeka* adlı romanın bir kopyası. İngiliz karşı istihbaratı kitabı dikkatlice inceledi ve kitap kapağının iç kısmında sağ üst köşede küçük bir leke fark etti. Mikroskopla bakıldığında "50 escudos" kelimeleri görülebiliyordu. Bu Portekiz para birimiydi ve Lizbon'da yapılan bir kontrol sonunda, çölde ele geçirilen bu kitabın aslında Alman Büyükelçiliği'nde-ki Alman askeri ataşesinin eşi tarafından birkaç ay önce Lizbon'da bir kitapçıdan alınan altı kitaptan biri olduğu ortaya çıktı.

İngilizlerin, bu elde edilenlerden yola çıkarak Kahire'deki iki maşanın mesajları nakletmede kitap kodu olarak *Rebeka'yı* kullanacakları sonucunu çıkarması oldukça basitti. Yetenekli kod kırıcıları

için, özellikle de kitap ellerindeyse, bir kitap kodunu kırmak çocuk oyuncağıydı. Bu kod kırıcılar sabırsızlıkla ilk mesaj nakillerinin gerçekleşmesini beklediler. Ama hiç olmadı; Gerd vericisiyle ciddi problemler yaşıyordu ve onu bir türlü çalıştıramamıştı.

Gerd onu tamir etmeye çalışırken, Eppler de maske kimliğini oluşturma girişimindeydi. Kahire'nin gece klüplerinde ona verilen 80.000 dolar değerindeki poundları müsrifçe harcayan bir playboy rolünü oynamaya başlamıştı bile. Ama Eppler'in cömertliği *Abwehr* operasyonunun diğer bir hata yapmasına sebep oldu. İngilizler kendi paralarını izlemek için sıkı bir para birimi kontrolü tesis etmişlerdi; kısa bir süre sonra onlar bu poundların Alman parası karşılığında Lizbon'daki bankalarda basıldığını keşfettiler -bu, paranın Alman bir casus tarafından harcandığını gösteren açık işaretti.[6]

Eppler, Fatımi aracılığıyla Enver Sedat'la gizli bir randevu ayarladı ama Mısırlılar çok ürkekti. İngilizler muhalif ordu subayları arasında sıkı bir teftiş başlatmıştı ve Sedat yakalanıp hapse atılmaktan çok korkuyordu. Ayrıca, Sedat, Eppler'den pek etkilenmemişti; çünkü onun ordu subayları tarafından planlanan ayaklanmaya *Abwehr'in* nasıl yardım edeceği konusunda hiçbir fikri yok gibiydi. Sedat birkaç istihbarat malzemesi sağlamıştı; ama Almanlarla olan bu ilişkinin daha ileriye gideceği konusunda pek iyimser değildi.

Eppler çok fazla şey öğrenememişti, ama bu küçük bilgi kırıntılarını hiç vakit kaybetmeden Rommel'e iletmek için yüzen evlerine döndü. Fakat, Gerd hâlâ vericiyi tamir etmekle meşguldü. Sonunda makinenin hatalı olduğuna kanaat getirdi ve onun yerine geçebilecek bir şey aramaya başladı. Daha göreve gönderilmeden önce Eppler'e sadece çok acil durumlarda baş vurabilecekleri, *Abwehr* teması sağlayacak bir isim verilmişti. O Kahire'deki İsveç Büyükelçiliği'nde çalışan milli bir Alman işçisiydi. Bunun kesinlikle acil bir durum olduğuna karar veren Eppler, Gerd ile birlikte İsveç Büyükelçiliği'ne doğru yola çıktı.

Orada boyunlarına geçirilen ilmiği daha da sıkılaştırmaktan başka bir şey yapmadılar. İngilizler büyükelçiliği gözaltına almışlardı ve bu iki yabancıyı düşük mevkideki, tesadüfen Alman bir işçiyle olan samimi sohbetlerinden teşhis ettiler.

Radyo yön belirleme cihazlarının Kahire'den -ya da başka hiçbir yerden- hiçbir bilgi nakli teşhis edemeyince şaşıran İngiliz karşı-istihbaratı, aslında sonuca biraz daha yaklaşmıştı. Radyolarının şimdiye kadar iki ajanın yerini kolaylıkla teşhis etmiş olması gerektiğini düşünen avcılar yine de avlarını ele verecek pek çok ipucuna sahipti. Adamlardan birinin gece klüplerinde para harcamış olduğunu biliyordu; bu klüplerin patronlarının araştırılması tesadüfen yeterli bilgiyi de beraberinde getirmişti, Siyonist yer altı örgütünün istihbarat servisi için çalışan bir kadın, ona "köken olarak bir Avrupalı" gibi görünen, müsrifçe para harcayan Mısırlı bir patron gördüğünü söyledi. (O günlerde Siyonistler Londra'nın Yahudilerin anavatanı olarak Filistin Manda yönetimini destekleyeceği umuduyla İngiliz istihbaratına hevesle yardım ediyorlardı.)

Bundan sonra yapılacak şey basit bir polis çalışmasıydı. Eppler'in eşkâli hakkında bilgi edinen İngiliz takımları tüm Kahire'yi taradı ve böyle bir adamı gördüğünü belirten dükkan sahipleri buldu. Bu avlanma bölgesi, birçok pahalı yüzen evin demir attığı Kahire'nin nehir kenarındaki semtinde yoğunlaştı. Bir teftiş operasyonuyla Eppler belirlendi ve izlenmeye başladı, ne yazık ki Eppler o gün Gerd ile birlikte, göbek dansçısı Fatımi ile buluşmak için gece kulübüne gidecekti.

Bu şebeke kapatılınca Eppler ve Gerd, Fatımi ve Sedat ile birlikte tutuklandı. İngilizler tüm

dikkatlerini bu iki Alman üzerinde yoğunlaştırdı, ama ikisi de tek bir kelime bile etmediler. Birlikte küçük bir hücreye kapatılan iki adam, konuşmalarının gizlice dinlenmesinden şüphelenerek (gerçekten de öyleydi) tedbirli davranmaya çalıştılar. Bu yöntem işe yaramayınca İngilizler gelmekte olan birkaç İtalyan POW'u için hücrenin gerekli olduğunu söyleyerek onları aniden hücreden çıkardılar. İki Alman hapishane arazisi içindeki bir çadıra taşındı. İngilizlerin çadırı gizlice dinleyemeyeceğini düşünen Almanlar direğin altında sarkan çadır örtüsünün hemen dışında -İngilizler oraya bir mikrofon yerleştirmişti- serbestçe konuştular.

Yeni bir sorgu raundunda Eppler ve Gerd sorgulayıcıların, onların misyonunu tam olarak öğrenmiş olduklarını farkedince şok oldular. Bunun üzerine Gerd intihar etmeyi denedi ama kurtarıldı ve sonunda gönülsüzce onlarla çalışmayı kabul etti. Eppler, İngilizlere hizmet etmek konusunda daha hevesliydi. İngilizler yanlış bilgi akımını sağlamak için KONDOR operasyonunu çift taraflı kullanmayı planlamışlardı. Tabi bu arada kitap koduna ve Gerd'in vericisine sahip olmaları, Almanlara sürekli olarak çarpıtılmış istihbarat iletiminde etkili oldu.

Bu Rommel için zehirli bir elmaydı. O SİYAH koddan aldığı istihbarat kesilince, Mısır'da onu durdurmak için toplanan güçler hakkında istihbarat elde edemeyeceği endişesine kapılmıştı. KONDOR'un istihbaratı tam zamanında geldi, ama Çöl Tilkisinin ilerde keşfedeceği gibi, bu istihbarat eksikti. KONDOR İngiliz güçleri hakkında yanlış rakamlar vermiş ve bir şekilde İngilizlerin El Alamein adlı küçük bir kasaba yakınlarına, büyük bir karşı atak yapma planlarına değinmeyi unutmuştu. O yıl sonbaharda gerçekleşen bozgun, Rommel'in geri çekilmeye başlayan efsanevi ordusunun bir yıl sonra Tunus'ta teslim olmasıyla sonuçlanacaktı.

İngilizler *Abwehre* AKBABA'nın çok mühim başarılar elde ettiğini vurgulayan ve onun büyümesi için daha çok yardıma ihtiyaç olduğunu belirten mesajlar göndererek oyuna ekstra bir boyut kazandırdılar. Tahmin edildiği üzere, *Abwehr* daha fazla ajan göndermeye başladı; bu ajanlar gelir gelmez İngilizler tarafından toplandı. Bu zamana kadar geçen süre zarfında Eppler tam yetkiye sahip gerçek bir İngiliz karşı-istihbarat ajanı olmuştu; kendisini çifte rolüne öyle hevesli bir şekilde adamıştı ki, artık muhafızları onun Kahire sokaklarında dolaşmasına ve orada zamanının büyük bir bölümünü *Abwehr* tarafından verilen bahşişi gece klüplerinde ve kumar salonlarında harcamasına izin vermişti. (Eppler savaş sonrası Almanya'da kitap satıcısı olarak sakin bir yaşama başladı. Gerd Almanya'ya gitti ve ortadan kayboldu.)

Eppler'in göbek dansçısı olan arkadaşı Hikmet Fatımi onun kadar şanslı değildi. O tutuklanıp hapse atılmıştı ve hastalığından dolayı bir yıl sonra salıverildi. Evlenmek ve evinin kadını olmak için dansçılıktan ayrıldı.

AKBABA'nın sonuçları Rommel ve Alman istihbaratı için sert olsa da, İngilizler için bulunmaz nimetti. İngilizler Sedat'ı tutukladılar; ama o hapis kampından kaçtı ve savaşın sonuna kadar Mısır yer altı örgütünde saklandı. İngilizler bu yer altı hareketini durduramadılar ve Sedat - Cemal Abdül Nasır adındaki diğer bir genç subay arkadaşıyla birlikte-1953'te İngilizlerin başa geçirdiği Kral Faruk'u indirmek için bir ayaklanma başlattı. Üç yıl sonra Mısırlılar Süveyş Kanalı'nı millileştirdiler, böylece Ortaooğu'daki İngiliz hakimiyeti son bulmuş oldu.

Sedat Mısır başkanı ve Camp David ittifakının kahramanı olmaya devam etti. Sedat, 1981'de uğradığı suikastten önce, "garip Alman arkadaşına" ne olduğunu merak ederek savaş yıllarındaki anılarını tazeliyordu.

1

Ç. N.: Alman Nazi rejiminde yer alan gizli polis teşkilatı.

2

Ç. N.: Özgün metnin dönemli ya da sö: de rastlantısal bir kurala göre şifrelenmesi, devrilim ya da ornatma yöntemlerine göre daha gelişmiş bir şifreleme yöntemidir. Bu şekilde şifrelenmiş metinlerin çözülmesi oldukça zordur ve indislerin kullanılmasına dayanan çok sayıda deneme yapılmasını gerektirir.

3

Bertrand Fransa'nın güneyine kaçtı ve orada Alman işgalci güçlerine karşı gizli bir kod kırma operasyonu yürüttü. 1943'te tutuklandı, ama bir Gestapo hapishanesinden kaçıp İngiltere'ye gitti. Hans Thilo-Schmidt, onun şehvetli Alman maşası, 1943'te bir Fransız eğitmen tarafından Almanlara ihbar edildi. Thilo-Schmidt suçunu itiraf etti ve sonra onlardan kendisini vurmalarını istedi, çünkü bayan arkadaşlığı olmayan uzun bir hapis cezası onun için katlanılmaz bir şeydi. Almanlar 1943'ün temmuz ayında onun isteğini yerine getirdiler. Bu arada Polonyalılar İngiltere'ye kaçtı ve orada savaş süresince Alman şifrelerini kırdılar.

4

Ama yine de ULTRA her derde deva değildi. Örneğin, o 1941'de Almanların, Balkanlara saldırı hazırlıkları içinde olduğunu belirledi, ama alınan şifreli veriler aslında tam olarak Balkanlardan bahsetmiyordu. Bu yüzden Alman saldırısı İngilizleri tamamen gafil avladı. Keza, 1944'teki Üstünlük Savaşı olarak bilinen Alman saldırısı, Müttefikler için tam bir sürpriz oldu, çünkü saldırı emirleri sadece kara yoluyla gönderilmişti.

5

İnancın hakikat üzerindeki nadir üstünlüğüne övgü: 1984'te Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı ordu sinyal kuruluşunun yaşayan son üyelerinden biri Kamaga Kazui, bir dergi makalesinde Amerikanların hiçbir zaman Japon kodlarını kıramadığını belirtip, kodların savaş sırasında da güvende olduğunu iddia etti

6

Bu kontroller toplama kamplarında uzman oymacılar bulup, sonra onları yaşamları karşılığında sahte pound banknotları yapmaya zorlayan büyük Alman S D kalpazanlık operasyonuna karşılık başlatılmıştı. Sachsenhausen toplama kampında karargah kuran SD operasyonu BERNHARD 600 milyon dolar değerindeki paranın sahtesini öyle ustalıkla yapmıştı ki, sahte oldukları hemen hemen hiç fark edilmiyordu. Yaklaşık 36 milyon dolar değerindeki sahte para sirkülasyona sokulmuştu. Bu sahte paraların izlenip yok edilmesi ingilizlerin yaklaşık on yılını aldı.

İÇERİDEKİ DÜŞMAN

John Dryden'ın bir zaman bize hatırlattığı gibi, biz "vatan hainlerinden ve hıyaneti sevenden nefret ederiz", hıyanet göreceli bir kavramdır demenin diğer bir yolu. Amerika'nın büyük hainler panteonunda, Julius ve Ethel Rosenberg en alçak hainler arasında sayılır; ama galeri Oleg Penkovsky'i içermez - ülkesinin Birleşik Devletlere nükleer roket atma planlarını ele veren Sovyet albay- çünkü Sovyetler Birliği'nin Üçüncü Dünya Savaşı'nı başlatacağına inanan Penkovsky vicdanının sesini dinleyerek ülkesinin en derin sırrını ele vermiştir ve "barış kahramanı" olarak kabul edilmiştir.

Ama bu, Rosenbergler ve diğerlerinin Amerika'nın Sovyetler Birliği'ne atacağı atom bombasını ele vermelerinde kendilerini haklı çıkarmak için kullandıkları argümanların aynısı değil mi? Onlar da, bu korkunç silahın "emperyalist bir gücün" tek hakimiyeti altında kalmasına izin vermeyerek "barış kahramanları" olduklarını iddia etmemişler miydi? Evet, işte bu; neden tüm ulusların, düşmanları arasından ikmal etmeyi başardıkları insanların ihanetini anlam kaydırmalarıyla haklı çıkartmaya çalışırken, aynı şekilde kendi vatandaşları arasında bu suçu işleyenleri (genellikle ölümle sonuçlanan) cezalandırmalarını açıklıyor.

Hıyanet casusluğun hayati bir parçası. Karşı tarafta neler olduğunu bilen bir kaynaktan, doğrudan doğruya dökülen sırlar kadar iyi istihbarat olamaz. Bu hainler, politik veya ahlaki açıdan sırları açıklama zorunluluğu hissederler ya da tamamen vicdandan yoksun bir şekilde ülkelerini satmaya istekli olurlar. Sovyet istihbaratı bunu *razvedka* (kabaca, "doğru istihbarat") olarak adlandırmayı tercih eder, bu istihbaratın -Stalin'in istihbarat servislerine verdiği öğüdü alıntı yaparsak- "doğrudan düşmanın emniyeti içinden çıkması" anlamına gelir.

İstihbarat teşkilatları düşmanları arasındaki hainleri yetiştirmek ve beslemek için çok zaman harcar. İstihbarat eğitim okullarının müfredatının büyük bir çoğunluğu aldatma tekniklerine adanmıştır: potansiyel hainler nasıl teşhis edilir, onlar nasıl terbiye edilir, insan zaafları (seks, içki, uyuşturucular) nasıl suiistimal edilir ve gerektiğinde nasıl bu teknikler kullanılarak "bal kavanozu" operasyonu şeklinde aldatmacalar hazırlanır (cinsel şantaj).

Burada verilen dört durum çalışması, ihanetin şimdiye kadar ve bundan sonra da hangi tarafın değerlendirdiğine bağlı olarak değişen bir mevzu olduğunun altını çizer. Onlardan ikisi bu yüzyılın en büyük sırrı olan atom bombasıyla alâkalı. İlki, elinde tüm insanlığı tehdit edecek nükleer bir silah bulunduran Nazi rejimini ele vermek için ahlaki bir mecburiyet hisseden dürüst, erdemli bir Alman'ın hikayesini ele alıyor. İkinci çalışma, aynanın yansıması gibi, politik inançla*rı,* onları "dünya barışı" adına Amerika'nın en büyük sırrını açıklamaya iten birkaç adam ve kadınla alâkalıdır.

Üçüncü çalışma ihanetin diğer bir boyutuna değiniyor, yaşadıkları ülkeyi kendi öz anavatanlarına zulmedenler arasına katıldığı gerekçesiyle, kendilerini içinde yaşadıkları o ülkeyi aldatıp sonra da yıkmaya çalışmakta haklı gören bir grup insanı ele alıyor.

Dördüncü çalışma, ihaneti kayıtlı tarihin başlangıcından beri insan siyasetinin ayrılmaz bir parçası haline getiren tüm unsurlarla birlikte çok modern bir aldatmaca öyküsünü içeriyor. İki vatan haininin yollarının nasıl çakıştığını anlatan bir öyküdür bu- biri ülke rejiminin kötü olduğuna inanmış idealist bir adam, diğeri bu vatan hainini sırf para için ele veren bir adam.

Bu çalışmaların açıkça gösterdiği gibi, "vatansever" ve "vatan haini" etiketlerini doğru kullanmak dikkat ve ustalık gerektirir. Bu durumu en iyi eski, alaycı, politik bir vecize dile getirir: "İhanet bir tarih meselesidir

ORTASI OYUK TENIS RAKETİ GRIFFIN[1] OPERASYONU

1937-1945 ***Almanya 'nın Sırları Ele Verildi***

1939'un 9 Kasım akşamı, Norveç'te Oslo'nun nezih bir bölgesinin sakin bir caddesinde Nazi Almanyası'nın bozgunu başladı. Drammensvien 79 bölgesinde bir adam koşarak İngiliz Büyükelçiliği'nin bulunduğu büyük binanın ön kapısına geldi ve pasaport kontrol memuru Francis Foley'i sordu.

Foley'in orada olmadığı söylenen adam, diplomatlardan birinin eline sade kahverengi bir kağıtla sarılmış bir paket tutuşturdu ve şöyle dedi: "Bu paketin, Bay Foley döner dönmez kendisine verilmesi gerekiyor." Sonra da geldiği gibi yine hızla elçilik binasından uzaklaştı.

Paketi alan diplomat deniz ataşesiydi. Paketi açtı ve içinde Almanca yazılmış bir yığın teknik rapor, birkaç diyagram ve ataşenin bir çeşit radyo lambası olabileceğini düşündüğü bir cam tüp vardı. Özellikle bu diyagramlardan biri çarptı gözüne, aldığı eğitime dayanarak onun Alman denizaltıları için geliştirilmiş yeni bir torpil çeşidi olabileceği sonucunu çıkardı, eğer öyleyse bu, o zaman dünyada eşi olmayan bir teknolojiye sahip sese göre hedef belirleyebilen bir silahtı.

Ataşe etkilenmiş bir şekilde malzemeleri bir kenara koydu. Daha sonra Foley geldiğinde, paket ona teslim edildi. O paketi kimin getirdiğini sorma ihtiyacı hissetmemişti; çünkü GRIFFIN adını verdiği adamın sözünü yerine getireceğinden emindi.

Ve gelecek altı yıl boyunca tek başına Hitler'in askeri teçhizat deposundaki her önemli gelişmeyi ingilizlere açıklayacak olan kişiydi GRIFFIN. O, Almanya için savaşın kaderini tersine çevirebilecek büyüklükte bir silahı, Alman biliminin sırlarını da ele vermişti. GRIFFIN bu silahı etkisiz kılarak sayısız insanın hayatını kurtaracak ve Hitler'in devrilmesine önemli katkılar sağlayacaktı. O güne kadar hiç kimse bir ulusun teknik ve bilimsel potansiyelini böyle adamakıllı bir şekilde gözler önüne serememişti. GRIFFIN'in başarıları arasında en önemlisi Alman biliminin en uğursuz silahı olan atom bombasını açığa vurmasıydı.

GRIFFIN Paul Rosbaud'un kod adıydı. Çok az insan onu duymuştu ve çok daha azı onun modern casusluğun önemli adlarından biri olduğunu biliyordu.Bu durum tam Rosbaud'a göreydi, arka planda yer almayı seven, alçak gönüllü bu adam, içinde bulunduğu belirsizlikten gayet memnundu.

Ama bu sessiz kişiliği aslında onun içinde kopan fırtınayı gizliyordu; bu vatanseverlik ile hainlik arasında yaşanan korkunç bir çelişkiydi. Bu çelişkiye sıra dışı bir aldatmacayla son verdi.

Paul Rosbaud, minyon zayıf bir oğlan, sanki akademik kariyer için yaratılmış ciddi ve çalışkan bir çocuktu. Aynı zamanda kederli biriydi: Alman olan annesi Avusturya'ya göç etmiş ve orada bir Avusturyalı ile yaşadığı ilişkiden, 1897'de Graz şehrinde, Rosbaud dünyaya gelmişti.

Babası Rosbaud doğar doğmaz annesini terk etmişti ve Rosbaud tüm çocukluğunu baba özlemiyle geçirdi. Babası olan diğer çocukları kıskanarak ve zamanının büyük bölümünü kitaplara gömülerek harcadı, özellikle de fen dersi kitaplarına.

Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde orduya yazıldı ve İtalyan cephesinde savaştı. 1917'de İngilizler tarafından esir alındı, her ne kadar o zaman kendisi farkında olmasa da, bu onun hayatında yeni ufuklar açan bir deneyim olacaktı. İngilizler ona çok nazik davrandılar, bu Rosbaud'un onları sevmesine ve takdir etmesine sebep oldu.

Savaş sonrası bilim adamı olmayı kafasına takmış bir şekilde, Darmstadt Teknik Üniversitesi'nde kimya okudu ve X-ışınlı sinematografi üzerinde öncü çalışmalar yapacağı Berlin'deki ünlü Kaiser Wilhelm Enstitüsü için burs kazandı. Çalışmaları ona Berlin Teknik Üniversitesi'nden doktora kazandırdı.

Etkileyici kimliği ona, o zaman bilim dünyasının zirvesinde olan Alman biliminin seçkin dünyasına girme şansı verdi. Alaşım maddelerinden nükleer fiziğe kadar Almanların hakim olmadığı tek bir bilimsel veya teknik alan yoktu. Dünyanın en iyi bilim adamlarının kesişme noktası olan Kaiser Wilhelm Üniversitesine, Goettingen Üniversitesi'ne ve Heidelberg Üniversitesi'ne -üstün Alman biliminin sinir merkezleri- araştırma yapmaya geliyordu. (Bu bilim adamları arasında Robert Oppenhaimer adında genç bir Amerikan nükleer fizikçi de vardı.)

Özellikle fizikçiler için, onların gelişi bilim tarihinde önemli bir zamana denk geldi. Albert Einstein, Max Born, Otto Hahn, Lise Meitner ve Werner Heisenberg gibi Alman biliminin titanları nefes kesen bir dizi keşifle klasik fiziği alt üst ediyorlardı. Birkaç sıradan ölümlü, izafiyet teorisi veya quantum teorisi gibi şeyleri tamamen idrak etmiş, üstelik insanoğlunun anladığını sandığı maddesel dünyanın arkasında yatan sırları ortaya çıkararak devrim yapmıştı.

Hemen hemen her gün pek çok yeni buluş ve gelişme oluyordu; bu nedenle Rosbaud bilime en iyi katkısının buradaki gelişmeleri tüm dünyaya duyurmak olduğuna karar verdi. Bu gaye ile, birkaç bilimsel dergi ve bilimsel devrim haberlerini okur dünyasına taşıyacak bir dizi kitap basmak düşüncesiyle Almanya'nın prestijli yayınevlerinden birinde çalışmaya başladı. Onun planı rehber bilim adamlarından gelişmeler hakkında belgeler rica etmek, onları düzenlemek bu yeni buluşları mümkün olduğu kadar çabuk yayımlamaktı.

Bu süre zarfında, Rosbaud Alman bilim dünyasıyla değerli temaslarda bulunmaya başladı. 1933'e doğru, Einstein'dan süpersonik jet uçaklarının mümkün olduğunu ispatlamaya çalışan havacılıkla ilgilenen daha az tanınmış bilim adamlarına kadar Alman bilim ve tekniğindeki dahilerin tam sıfatlarıyla birlikte bir isim kaynağına sahip olmuştu. Rosbaud onların dış dünyayla olan hayati bağlarıydı, çünkü onun yayınları bilim adamlarının çalışmalarını açığa çıkarıyor, diğer bilim adamlarından gelen sonuçlandırıcı geri bildirimi sağlıyor ve yeni fikirler için ilham kaynağı oluyordu. Bu bilim dünyasında yeni keşiflere yol açan bir süreçti.

Ama 1933'te Rosbaud, oluşturduğu bu bilim dünyasını yıkmakla tehdit eden Naziler tarafından giderek artan bir biçimde rahatsız ediliyordu. Almanya'nın Nazileştirilmesi, bilimin de Nazileştirilmesiyle birleşti; Rosbaud'u şok eden şimdi "Yahudilerin ilmi" diye izafiyet teorisiyle dalga geçilmesiydi. Aynı barbarlık Einstein, Meitner, Born ve Almanya dışından gelen diğer büyük bilim adamlarına da yapılmıştı, bilim literatürünün incileri bir şenlik ateşi üzerine fırlatılmıştı -bu literatür Rosbaud'un dünyayı aydınlatmak için çok çalışarak yayımladığı literatürdü.

Yavaş yavaş Rosbaud kendi içinde bir çözüm üretmeye başladı: Ne yapıp edip bu kanseri yenecek, bir yol bulacaktı. Onun bulduğu çözüm fikri, 1935 başlarında sürgün Max Born bazı kişisel

eserleriyle kütüphanesini geri almak için Almanya'ya döndüğünde daha da kuvvetlendi. Rosbaud, evine gidene kadar Born'a eşlik etti -Born'un evine "Yahudi suçlarına" tazminat olarak Nazi Hükümeti el koymuştu- ve orada yirminci yüzyıl biliminin titanını "Yahudi domuzu" olarak çağıran, onun bilimsel notlarını ateşe atıp kendisini tartaklayan alaycı Nazi eşkıya çetesiyle karşılaştılar. Born canını onların elinden zor kurtardı. Rosbaud'a da sövüp sayılmıştı ama çaresizdi; bu eşkıya çetesine karşılık verecek pozisyonda değildi.

Daha sonra yaşamında çok şanslı bir rastlantı meydana geldi. Yahudi olan eşi için çok endişelenen Rosbaud onu Almanya'daki Nazi akını geçene kadar İngiltere'ye gönderme kararı aldı. O, Nazilerle savaşmak için Almanya'da kalacaktı -henüz nasıl yapacağını bilmiyordu ama. Rosbaud karısı için vize almak amacıyla Berlin'deki İngiliz Büyükelçiliği'ne gittiğinde Francis Foley adında dikkate değer bir adamla karşılaştı.

Birinci Dünya Savaşı'nda kıdemli piyade olan Foley 1918'de yaralanınca, yeniden istihbarat bölümüne tayin edildi, savaştan sonra dil bilimi üzerindeki yetkinliği (Almanca'sı çok kuvvetliydi, ana dili gibi konuşabiliyordu) nedeniyle MI6'ya ikmal edildi. 1931'de pasaport kontrol memuru kimliği altında Berlin Büyükelçiliği'ne atandı, orada Nazilerin yükselişini gözlemledi. Hitler ve adamları tarafından çok kötü bir muameleye maruz kalan Foley, vize uygulamalarını bilim adamları ve aileleri başta olmak üzere Almanya'dan kaçmaya çalışan pek çok Yahudi'ye turist vizesi verebilecek şekilde ayarladı (bazen bu düzenlemeleri tümden ihlal ettiği de oldu). Foley'in de çok iyi bildiği gibi, bu "turistlerin" asla geri dönmeye niyetleri yoktu.

1937'nin sonlarına doğru Rosbaud ona rastladığında, Foley Yahudileri Almanya'dan çıkarmak için tam bir kaçakçılık operasyonu yürütüyordu. Bayan Rosbaud'ın İngiltere "ziyareti" için memnuniyetle vize hazırlayan Foley, kocasına da eşiyle birlikte kaçabileceğini belirtti, ama Rosbaud reddetti. Rosbaud ile Foley çabucak kaynaştılar ve Rosbaud Nazilere olan nefretini, bilim adamı olan arkadaşlarına yapılan kötü muamelenin intikamını almak için kararlılığını ve Alman vatanseverliği ile rejime zarar verme niyeti arasında yaşadığı çelişkiyi açıkça dile getirince, Foley ona bir öneride bulundu. Rosbaud'un yayınevi eserlerinin İngilizce çevirisini düzenlemek için periyodik olarak Büyük Britanya'ya gittiğini öğrenen Foley, şans eseri tanıştığı ünlü İngiliz bilim adamlarının adlarını sıralayarak Rosbaud'un onlarla "tartışma" imkânı elde edebileceği önerisinde bulundu. Aslında bu bilerek kontrollü yapılan bir ikmaldi; Rosbaud'un yoğun Alman vatanseverliğinin farkında olan Foley çok dikkatli hareket ediyordu. Foley biliyordu ki, Rosbaud'un isteyebileceği en son şey ülkesine ihanet eden bir İngiliz casusu olmaktı.

Ama bu tam olarak Rosbaud'un olacağı şeydi. Foley'in yönlendirmeleri üzerine Rosbaud'un sonraki İngiltere seyahatlerinde, bu bilim adamlarıyla yaptığı görüşmeler başlangıçta çok yoğun değildi. Fazla ısrarcı görünmeden onlar Rosbaud'a Alman ilminin giderek askerileştirilmesi ve Almanların büyük gelişmeler kaydettiği özel alanlar hakkında sorular sordular. Bilimsel sohbet havasında gelişen konuşmada Rosbaud Almanya'daki son gelişmeler hakkında bildiği her şeyi serbestçe anlattı.

Bu sığ ilişki 1938'in 22 Aralık gecesinde, Rosbaud'un bilim adamı olan arkadaşlarından Nobel ödüllü kimyacı Otto Hahn'ın heyecan verici haberler veren telefonundan sonra aniden değişti. Fritz Strassman ile uranyum atomunun ağır nötronlarla bombardımanı üzerine laboratuar deneyleri yapan Hahn, sonunda fihzyonu gerçekleştirmişti -bu çalışma sırasında uranyum atomunun çekirdeği

parçalandığında inanılmaz derecede bir enerjinin ortaya çıkacağını keşfetti.

Rosbaud, ona buldukları bu sonucun mümkün olan en kısa zamanda bilimsel bir dergide yayınlanması için tüm çabalarını sarfetmelerini önerdi. Rosbaud bu aciliyetin, böyle büyük bir gelişmeyi hemen bilim dünyasına yetiştirme ihtiyacından kaynaklandığını belirtti, ama aslında aklında başka fikirler vardı. Rosbaud'un nükleer fizik alanındaki bilgisi hemen o anda Hahn Strassman'ın buluşunun ne anlama geldiğini idrak etmesini sağladı: bu iki adam atomu parçalamıştı. Ve dahası, eğer bu fizyon çok daha geniş ölçüde kontrol edilebilirse, inanılmaz derecede yıkım gücüne sahip bir silah geliştirilebilirdi. Hepsinden önemlisi, onun bu gelişmeyi bilim dünyasına duyurup diğer nükleer fizikçilerden de bu hipotezin doğruluğu hakkında onay alması gerekiyordu.

Rosbaud, Hahn ve Strassman'm deneyleri üzerine bir yazı basmalarını sağladı. Alman yetkilileri bu basımı durdurmak için hiçbir şey yapmadı; onlar henüz Hahn'ın laboratuarında olan şeylerin nelere yol açabileceğini anlayamamışlardı. Rosbaud tam zamanında harekete geçti, bu yazı basıldıktan sadece birkaç ay sonra, Nazi hükümeti Alman nükleer fizikçilerine "fizyon bombası" üzerinde çalışmalarını emretti. Bilimsel literatürde bu konudaki süregelen tartışmalar yasaklandı ve Almanya'da nükleer fizik üzerine sıkı bir güvenlik kapağı örtüldü. Bu arada Rosbaud'un çabaları istenen tepkiyi topladı: New York'taki sürgün İtalyan fizikçisi Enrico Fermi Hahn-Strassman'ın yazısını okuduğunda ellerini greyfurt büyüklüğünde bir top gibi tuttu, bu büyüklükte bir bomba, Fermi'nin fizikçi arkadaşlarına belirttiği gibi, tüm New York şehrini yerle bir edebilirdi.

1939'da yaklaşan savaş Rosbaud'un gizli yaşamını zorlaştırmıştı. Kısa bir süre sonra İngiltere'ye iş seyahatleri yapılamayacaktı ve Berlin'deki İngiliz Büyükelçiliği'ndeki Foley ile olan temasları da tartışmasız bir biçimde, savaş başladığında büyükelçiliğin kapatılmasıyla kesinlikle sona erecekti. O yıl eylül ayında savaş patlak verdiğinde Rosbaud'un İngiltere seyahatleri kesildi ve o şimdi bilgi aktarımı yapacağı araçlardan yoksundu.

Savaş başlar başlamaz Oslo'daki İngiliz Büyükelçiliği'ne kaçan Foley, ustaca bir çözüm üretmişti. Almanya'da okuyan pek çok Norveçli değişim öğrencisini ikmal etmiş ve onları kurye olarak çalışmaları konusunda ikna etmişti. Almanlar tarafından Nazi sempatizanı olarak görülen öğrenciler, aslında Hitler'in düşüşüne katkıda bulunmaktan memnun olan Nazi karşıtlarıydı, (onlar Nazi taraftarı görünüşlerini Almanların Norveç'i işgalinden sonra da 1945'e kadar devam ettirdiler) .

O eylül ayının bir sabahı, Norveçli değişim öğrencilerinden biri Rosbaud'un Berlin'deki evinin önünde belirdi. "Bay Foley'den selamlar" getirmişti ve Rosbaud'a kuryelik yaptığını belirtip eski arkadaşına iletmesini istediği bir "haber" olup olmadığını sordu.

O sırada Rosbaud İngiliz istihbaratının tam yetkili bir maşasıydı. Bilimsel gelişmelerin yol açabileceği sonuçları düşünmekle meşguldü: Alman bilim kuruluşunun savaş için donanım sağlaması Rosbaud'a üzerinde düşünmesi için çok şey sağlamıştı. Diğer bazı verilerin dışında, Wehrner von Braun adında pek duyulmamış bir ordu roket bilimcisinin başkanlığında Baltık'ta yapılacak gizli bir konferansı öğrenmişti. Orada askeri roketlerin gelişimi tartışılacaktı. Bu haberler Rosbaud'un ciddi bir endişeye kapılmasına sebep oldu, bu roketlerin atom bombasıyla birlikte kullanıldığı düşünülünce gerçekten ürkütücü bir manzara ortaya çıkıyordu.

Rosbaud diğer önemli istihbaratların da akışını sağladı, bunlar arasında Almanların elektronik sinyaller aracılığıyla kontrol edilebilen roket atarlı bir uçak geliştirdikleri haberi de yer alıyordu.

(Gemilere karşı geliştirilen bu silah 1943'te harekete geçirildi, ama Rosbaud'un verdiği bilgiler sayesinde karşı tedbir geliştiren Müttefikler onu devre dışı bırakmayı başardı).

Rosbaud yalnızca bilgi naklini sağlamakla kalmadı, aynı zamanda teknik planları, diyagramları, planların mavi kopyaları ve bazen de askeri teknoloji ürünlerinin elle tutulur örneklerini göndermeye başladı. Foley'in ikmal ettiği Norveçli diplomatlar sayesinde bazı önemli belgeler bu diplomatların çantalarında gümrükten kaçırılıp Norveç'e getirildi. Almanların Norveç istilasından sonra, nakillerin devam etmesi için çok daha ustaca yöntemlerin bulunması gerekliydi. Bu yöntemlerden biri fanatik bir tenis oyuncusu olan Norveçli bir öğrenci sayesinde gerçekleştirildi. Alman yetkililerden raketlerini onarım için evine gönderme izni alan bu öğrenci, raketlerin bir kısmının içinin oyulup mavi kopyalar ve diyagramlarla doldurulmasını kabul etti.

Foley ve MI6'nın farkına vardığı gibi onların Almanya'daki değerli kaynaklarının kimliği ne pahasına olursa olsun korunmalıydı. Hem Rosbaud'u hem de operasyonu temsil eden GRIFFIN kod adı altında, bu vaka çok sıkı kısıtlamalara maruz bırakılmıştı, sadece birkaç memur Rosbaud'un gerçek kimliğinden haberdardı. GRIFFIN'den alınan her istihbaratın sınırlı bir şekilde devir daim yapmasına izin veriliyor, müttefiklere bildirildiği zamansa onun Rosbaud'la olan ilişkisini ele verecek her türlü ipucu yok edilecek şekilde sterilize ediliyordu. Foley Rosbaud'un radyo vericilerini kullanmasının çok tehlikeli olduğuna kanaat getirdi, bu nedenle basit bir plan yaptı: GRIFFIN yazılı raporlarını düzenli bir şekilde Norveçli öğrenciler aracılığıyla iletecek, sonra da bu raporlar Norveç yeraltı örgütü tarafından Londra'ya taşınacaktı. Rapor ellerine geçince BBC radyosu şu anonsu yayınlayacaktı, "Ev tepenin üstünde" sonrada kaç tane kapı ve pencere olduğunu belirtecekti. Bu rakamlar Rosbaud'un raporundaki bazı paragraflara işaret ediyordu, bu kısımlar MI6'nın daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğu konuları içeriyordu.

Rosbaud iyi bir maskeye sahipti ama tabi ki o da mükemmel değildi. Alman bilim sahnesinde uzun süredir varolan bir demirbaştı ve bilim dünyasındaki hemen hemen herkesle samimi bir ilişkisi vardı, hiçbir bilim adamı onun yanında son gelişmeleri açıkça tartışmaktan çekinmezdi. Rosbaud daima dikkatli davranır ve araştırma yapıyormuş gibi görünmemeye gayret ederdi. Bir yayımcı olarak Almanya'daki tüm bilimsel literatürü tekeline almıştı, işi gereği pek çok bilim adamıyla temasa geçebiliyordu. Ayrıca yetkililer, ona hangi bilimsel materyallerin güvenlik nedenlerinden ötürü gizli tutulması gerektiği konusunda fikir danışıyordu.

Rosbaud tüm dikkatini Alman atom bombası programı üzerinde yoğunlaştırdı, bu savaşı anında Almanların lehine çevirebilecek bir bilimsel gelişmeydi. 1942'ye doğru programın geride kaldığını fark etti. Bu durumun nedenlerinden biri kaynak eksikliğiydi; Almanların gerçek bir bomba için gerekli büyük miktarda işlenmiş uranyum üretebilecek yeterli sanayi kaynakları yoktu. Daha da önemlisi, Alman "Uranyum Kulübü" -Alman nükleer fizikçileri kendilerini bu şekilde çağırıyorlardı- bazı kritik bilimsel hatalar yapıyordu. Bunların en önemlisi; kontrollü bir nükleer reaksiyonun bombanın ana parçası olduğunu düşünmeleriydi. Halbuki bu reaksiyon bomba için lazım olan malzemeyi üretmek için gerekliydi.

1943'ün başlarında Rosbaud'un bilgileri İngiliz istihbaratını Almanların bomba üretmeyi başaramadığı konusunda ikna etmek için yeterli oldu. Fakat Rosbaud, "beklenmedik hamle" diye adlandırdığı ihtimale karşı programı yakından takip etmeye devam etti. Ve bu hamlenin asla gerçekleşmemesi için sürekli olarak programı bozmaya çalıştı. Bu sırada reaksiyonun anahtar

parçalarından birinin Norveç'te bir fabrikada üretildiğini keşfetti- nükleer reaksiyonda nötronların akışını yavaşlatmak için kullanılan döteryum oksit. 1939'da Almanlar gizlice buranın idari hissesini satın aldı ve 1943'te onlar tonlarca kimyasal su üretiyorlardı. Rosbaud'dan gelen bilgiler sayesinde önce Norveç direniş komandolarının akını sonra da İngilizlerin bombalı saldırısı fabrikayı devre dışı bıraktı; gemilere yüklenen ağır su Almanya'ya doğru yol alırken gideceği yere ulaşamadan batırıldı.

Bu arada Rosbaud Almanya'nın diğer önemli teknik ve bilimsel sırlarını taşımakla meşguldü. Mesela, Almanların jet motorlar gibi yüksek sıcaklık isteyen uygulamaları için gerekli *Cermet* dedikleri seramik bir madde geliştirdiklerini keşfetti. *(Cermet'in* somut bir örneğini gemiyle Foley'e gönderdi ayrıca dünyanın ilk kullanıma hazır avcı uçağı olan ME-262'nin tüm planını elde etti.) Rosbaud'un, yayılma alanını büyük oranda genişleten Alman denizatlıları için geliştirilen nefes alma borusu *schnorkel'in* detaylarını sunması İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nı memnun etti.

Alman atom bombası programının dışında Rosbaud uzun menzilli roketlerin geliştirilmesi hakkında endişeleniyordu. O Almanların bu roketlere olan ilgisini ilk kez 1939'da hissetmişti, daha sonra ilk konferansın yapıldığı toplantı bölgesi Peenemünde'de büyük bir test etme ve ateşleme tesisatının kurulduğunu öğrendi.

Bu istihbaratla donanan İngilizler 1943'te bombardıman uçaklarına Peenemünde'yi nişan aldırarak, roket programında ağır tahribatlara sebep oldular. Bunun üzerine Almanlar projeyi bir yer altı tesisatına taşımayı başardı; ama asla telafi edemeyecekleri kadar zaman kaybettiler. 1944'te Londra'ya saldırabilecek roketler geliştirmişti, ama bu roketlerin etkili olabilmesi için artık çok geçti.

Savaşın sona ermesiyle birlikte, Rosbaud yeni bir tehditle yüzleşmek durumunda kaldı: Sovyet istihbaratı. Ruslar bir şekilde GRIFFIN'i öğrenmişler (muhtemelen İngiliz maşaları aracılığıyla) ve onu izleme çabası içine girmişlerdi. Rosbaud bu avlama operasyonunu fark edince, MI6 devreye girdi ve onu Londra'ya kaçırdı. Rosbaud Londra'da son görevini yerine getirdi. İngiliz ve Amerikanlar için, Rusların eline düşmesini engellemek amacıyla batıdan aldırılması gerektiğini düşündüğü tüm önemli Alman bilim adamlarını listeleyen kapsamlı bir rapor yazdı.

Ve böylece GRIFFIN'in casusluk kariyeri sona erdi. Bilimsel gelişmeleri yayınlama işine geri döndü ve 1963'te vefatına kadar sakin bir yaşam sürdü. Tamamen unutulmuş bir şekilde öldü; ona hiçbir ödül ya da onur verilmedi, kendisi de hiçbir zaman böyle şeyler umut etmemişti aslında. İkinci Dünya Savaşı sırasında gösterdiği üstün başarı için bile tek bir sent kabul etmemişti ve hiçbir zaman ülkesini korumak adına onu aldatmaya götüren vicdani bunalımı açıkça tartışmamıştı. Tüm mal varlığının toplamı 1000 doları geçmezdi; özel cenaze törenine sadece üç kişi katıldı ve sonrada denize defnedildi.

MI6 ajanı olan Frank Foley, vicdanının sesini dinleyerek binlerce Yahudi'yi Hitler'in katliamından kurtardı. 1958'de İngiliz istihbaratının hafiyeleri için tercih ettiği şekilde, belirsizlik içinde öldü. Onun savaşın kazanılmasına yaptığı büyük katkıdan hiç bahsedilmedi ve İngiltere ona hiçbir ödül ya da onur vermedi. Ama İsrailliler, muhtemelen Foley'in İngiliz Hükümeti'nin verebileceği her türlü ödülden çok daha fazla anlamlı bulacağı, bir onurla ödüllendirdiler. Ölümünden bir yıl sonra, 1959'da İsrail Hükümeti onun anısına bir ağaç korusu diktirdi ve onu "Yahudi olmayan ama adil olan insan" olarak ilan etti.

EN BÜYÜK SıR BONBON OPERASYONU 1941-1945 *Ruslar*

Atom Bombasını Çalar

Yüksek gerilim hattı kadar tehlikeli diye düşündü; en küçük yanlış bir adım onu ölüme götürebilirdi. Tüm bunlara rağmen, her yere pusu kurmuş olan düzinelerce FBI ile Ordu güvenlik ajanlarının şüphesini uyandırmadan hareket edebilirdi. En ufak bir hata tüm dikkatleri onun üzerine çevirebilir ve cüzdanı aranırken dört uzun mikrofilm şeridini ortaya çıkarabilirdi.

Ve bu, onun çok iyi bildiği gibi, BONBON Operasyonu'nun sonu olurdu, tabi Sovyetler Birliği'nin geleceğiyle birlikte.

1945'in serin bir Ocak günü, New Meksika'daki Albuquerque tren istasyonunda beklerken, orada bekleyen yolculara şüpheli gözlerle bakan adamların hiçbiriyle göz göze gelmemeye özen gösterdi. Ayrıca belgelerini göstermek zorunda olan ve evrak çantaları ile cüzdanları aranan yolcuların gelişigüzel duruşlarına da dikkat etmemeye çalıştı.

Koyu bir komünist ve *Komit Gosudarstvennoy Bezopasnosi* (KGB) ajanı olan Lona Cohen, gerçek bir aslan ininin içinde olduğunun farkındaydı. Çok uzakta değil, Los Alamos adında belirsiz bir çöl kasabasında tarihin en büyük sırlarından biri gece gündüz harıl harıl çalışıyordu: Atom bombası üretmeye çalışan Manhattan Projesi. Tüm sırların en önemlisi olan bu projeyi korumak için her yere dikkatlice çok geniş bir güvenlik birimi yerleştirilmişti. Ne kadar önemsiz olursa olsun her şüphe uyandıracak hareket, her üstü kapalı imâ ve en az şüpheli görünen insanlar bile şimdiye kadar görülmemiş bir güvenlik teftişiyle iyice denetleniyor, ordu Albuquerque gibi bir yerde, güvenlik kontrollerinden geçirmeden sinek bile uçurmuyordu.

Fakat Lona Cohen, büyük sırrın içerden delindiğini, ve bu sırrın KGB tarafından ikmal edilmiş birkaç maşa tarafından ele verildiğini biliyordu. Onların arasındaki en iyi kaynağa dair tek bildiği şey kod adının PERSEUS olduğuydu. Cohen kocası Morris (eşi gibi o da ateşli bir Amerikan komünistti) ile birlikte on yıl önce KGB tarafından Birleşik Devletler'deki casusluk operasyonları için ikmal edilmişti. Onların görevi PERSEUS'un ele geçirdiği ve Albuquerque'daki bir kuytuya bıraktığı materyali alıp onun New York'taki KGB idaresine teslim etmekti. Bu mükemmel bir plan değildi belki, ama PERSEUS ele geçirdiği materyalin hayati önem taşıdığını belirtmişti, ki Cohen'i bölgedeki sıkı güvenlik güçlerinin hışmına uğratacak kadar önemliydi.

Bu arada Cohen'in kendisini gizlemek için takındığı maske de pek kalın sayılmazdı. Mary K. Johnson adına düzenlenmiş bir ehliyetle, sosyal güvenlik kartına sahipti, bir de neden New Meksika'ya gittiğini belgeleyen kağıtlara. Bu belgelere göre o, tedavi için New Meksika sanatoryumunu periyodik olarak ziyaret eden bir tüberküloz hastasıydı. Ama Cohen'in de farkında olduğu gibi dikkatsizce yapılan bir kontrol bile Mary K. Johnson diye birinin olmadığını ortaya çıkarıp onun gerçek kimliğini ele verebilirdi. Ayrıca o tüberküloz hastası değildi ve sanatoryum aslında bu aldatmacaya yardım etmeye hevesli Amerikalı bir komünist tarafından idare edilen, çok methedilen bir doktorun ofisiydi.

New York treninin geliş saati yaklaşınca, Cohen cüzdanındaki mikrofilm için bir çare düşünmeye başladı. Küçük bir paket Kleenex (Selpak) satın aldı ve bayanlar tuvaletinde mikrofilmi paketteki kâğıt mendillerin arasına yerleştirdi. Tren istasyona vardığında, kağıt mendillerden birini ağzına bastırıp ara ara öksürdü ve tüberkülozdan rahatsız bir hasta görüntüsü yaratmaya çalıştı.

Trene binmeye hazırlanırken mendil paketini, yolcuların trene binmesine yardım eden kondüktöre verdi. "Rica etsem bana yardım edebilir misiniz, lütfen?" dedi en çaresiz ses tonuyla. Birkaç güvenlik ajanının dikkatle ona baktığını görebiliyordu. Kondüktör onun basamakları çıkmasına yardım etti. Vagona girmek üzere dönünce, kasıtlı olarak adamın elindeki kağıt mendil paketine baktı. Umduğu gibi kondüktör bir anda elindeki paketi anımsadı ve basamaklardan hızla çıkıp "Mendilinizi unuttunuz bayan" dedi. Adam paketi uzatırken, Cohen güvenlik ajanlarının artık ona bakmadığını fark etti ve böylece rahat bir nefes aldı. Bu arada kondüktöre teşekkür etmeyi de unutmadı.

Ve böylece bütün zamanların en sıkı şekilde korunan sırrı Moskova'ya doğru yola koyuldu. Birkaç gün sonra New York'taki Sovyet Konsolosluğunda bir radyo saatler süren yayınına başladı. Sayfalarca yazılmış beş-rakamlı kod grupları olağanüstü bir mesaj gizliyordu: Manhattan Projesi'nin dünyanın ilk nükleer silahını üretmekte karşılaşılan bilimsel ve teknik engellerin üstesinden geldiğini açıklayan çok gizli teknik raporların çevirisini. Kısa bir müddet sonra, bir grup Rus bilim adamına verilen bu raporların bilimsel açıdan Rosetta taşı -1799'da Mısır'da Reşit civarında bulunan, üstünde Yunanca ve hiyeroglif yazılar olan bazalt tablet- kadar aydınlatıcı olduğu ortaya çıktı. Bu raporlar sayesinde bütün belirsizlikler ve engeller aşılmıştı; artık emindiler, bilim adamlarının Stalin'e söylediği gibi, onlar bir zamanlar üretimi için yirmi ya da otuz yılın gerekli olduğunu düşündükleri Sovyet atom bombasının şimdi çok daha kısa bir sürede, sadece dört yılda tamamlanabileceğini iddia ediyorlardı. Sovyetler Birliği artık onu süper bir güç haline getirecek mucize bir silaha sahip olacaktı.

Tarihte, çok nadir bir şekilde, bir casusluk operasyonu dünya siyasetinde bu kadar dramatik bir rol oynuyordu. Sovyet istihbaratının BONBON kod adı verdiği atomik casusluk operasyonu daha önce nadiren rastlanan, çok parlak bir başarıya imza attı. Sovyetler bu başarıyı istihbarat uzmanlarının ustalıklarına ve daha da önemlisi karşı tarafı kandırma yetilerine borçluydu. İlk başta Sovyetlerin kabul ettiği gibi, politik ideolojileri adına ülkelerine ihanet etmeyi kabul eden uzun bir liste halindeki vatan hainleri olmasaydı BONBON Operasyonu bu kadar başarılı olamazdı.

Onlar bu ideolojinin bedelini ağır ödeyeceklerdi.

1938'de iki Alman bilim adamı deneysel metotla atomu parçalamayı başarıp yirminci yüzyıl biliminde yeni bir sayfa açınca BONBON Operasyonu başlatıldı. Daha sonra Amerikan fizikçi Robert Oppenheimer nükleer fiziğin nasıl dünya siyasetiyle kesiştiğini -ikisi için de çok önemli sonuçlar doğurmuştur- açıklarken şöyle diyecekti: "Biz günahkâr olarak tanındık."

Dünyadaki diğer meslektaşları gibi, Rus bilim adamları da Alman deneylerinin çok mühim bir gelişmeye işaret ettiğini anladı: şimdiye kadar benzeri görülmemiş bir güce sahip nükleer bir silah - bütün bir şehri tek seferde yerle bir edebilecek güçte gerçekten "mucizevi bir silah"- artık teorik açıdan mümkündü.

Dünyadaki diğer siyasiler de bunun farkına varmıştı ve Sovyetler de dahil olmak üzere pek çok ülkede gizlice atomik silahlar üzerine araştırmalar başlatıldı. İlk çabalar biraz karamsar şekilde yürütülüyordu; çünkü Japonya, İtalya, İngiltere ve Sovyetler Birliği'ndeki bilim adamları çok büyük bir problemle karşı karşıya olduklarının farkındaydı. Öncelikle bir laboratuarda atom parçalanacak, sonra bu daha yaygın şekilde yapılacak, bir şekilde kontrol edilecek, sonra da bu inanılmaz enerji hedef üzerine fırlatılabilen bir silaha çevrilecekti. Pek çok bilim adamı tüm bunların bir ömürlük sürede başarılabileceğinden bile emin değildi.

Hem GRU *{GlavnoyeRazevedyaltelnoye)* hem de KGB, başlıca Sovyet istihbarat teşkilatları, nükleer silah geliştirmede karşılaşılan bilimsel sorunları anlamışlardı, ayrıca iyi istihbarat teşkilatlarının ele geçirilen bilgileri olduğu gibi kabul etmeyip onları sorgulaması gerektiğini de biliyorlardı. Sonunda batıdaki düşmanlarının herhangi birinin bu aşılması zor engellerin üstesinden gelip gelemediğini araştırmaya karar verdiler.

En büyük endişeleri Almanya'ydı. Komünizmi Avrupa'dan söküp atmaya ahdetmiş ezeli düşmanları Hitler'in bu nükleer silahlara sahip olduğunu düşünmek bile akıllarda dayanılmaz derecede dehşet verici bir tablo çiziyordu. Bilimsel standartlarla değerlendirildiğinde atom bombasını üretme ihtimali en yüksek olan ülke Almanya çıkıyordu; çünkü Almanya bilimde öncüydü, atom enerjisinin keşfinde ilk bilimsel hamleyi gerçekleştirmişti, ülkenin güney bölgesinde önemli uranyum yataklarına sahipti, gelişim programına yardımı dokunabilecek kayda değer teknik kaynakları vardı. Bunun yanı sıra, Almanya dünyada döteryum oksidinin (ya da ağır hidrojen) üretildiği tek fabrikada idari bir hisseye sahipti. Norveç'teki bu fabrika, kontrollü bir fizyon (bölünme) operasyonunda nötronların yavaşlatılması için gerekli döteryumdan gayet büyük miktarlarda üretiyordu; buradaki düzeneğin devasa elektrik türbinleri 100.000 (450.000 litre) galon normal suyun bir galon (4.5 litre) döteryuma çevrilmesi için gereken enerjiyi sağlıyordu.

Hepsinden önemlisi, Almanlar başarılı bir bilimsel araştırma projesinin en önemli unsuruna sahipti: beyin gücü. Pek çok bilim adamı ülkeden kaçmış olsa da, Alman ilim dünyasının *Wunderkind'i* (harika çocuğu) Werner Heisenberg Almanya'da kalmaya karar vermişti. Bu kararını açıklarken de şöyle demişti: "Almanya'nın bana ihtiyacı var." Ne için ona ihtiyaç duyulmuştu? Nükleer silah programı için tabi ki; çünkü o dünyanın en iyi nükleer fizikçilerinden biriydi, 1925 yılında 23 yaşındayken fiziği zirveye ulaştırıp Nobel ödülü alan bir adamdı. O, geleneksel atom modelinin yanlış olduğunu ispatlamıştı; tanecikler çekirdeğin etrafında gezegenlerin güneş etrafında döndüğü gibi dönmüyordu, aslında Heisenberg'in keşfettiği gibi elektronlar enerjiyle bir yörüngeden diğer bir yörüngeye sıçrıyorlardı. Tüm bunları başarmış zihniyetin neler yapabileceğini tahmin etmek hiç de zor değildi, o atomların dünyasını çözmüştü ve onları havaya uçurabilecek bir yol elbette ki bulabilirdi.

Rusları endişelendiren başka rahatsız edici ipuçları da vardı. Hitler 1939'da Polonya'nın işgali sırasında Danzig'de yaptığı bir konuşmada "ona sahip olduğumuzda kimse bize saldıramayacak" diye gizemli bir silahtan bahsetmişti; o dönem KGB, öncü Alman nükleer fizikçilerinin Kaiser Wilhelm Enstitüsü'nde toplanıp, nükleer silah araştırmalarına başladıklarını öğrendi. Nükleer fizik araştırmalarının Alman bilim yayınlarından kaybolması da yine bu döneme rastlar. Başka bir ipucu da Alman basınının gelişmekte olan bir "ölüm ışınını imâ etmesi ve bir İstanbul gazetesinin de, kaynağını belirtmeden, Almanların yakında "atom enerjisiyle çalışan süper bir silah" üreteceklerine değinmesiydi.

Her şey, üretilmekte olan bir Alman atom bombasına işaret ediyordu. 1941'in Haziran ayında Almanya'nın Sovyetler Birliği'ni işgal etmesi, Sovyet istihbaratının görevini her zamankinden daha acil bir hale getirmişti: Stalin, Hitler'in Rusları savunmasız bırakacak bir silahla donanmak üzere olup olmadığını öğrenmesi için, istihbarat teşkilatının elinden gelen tüm çabayı sarf etmesini emretti. Her ne kadar beklenmedik bir kaynaktan, İngiltere'den öğrenilse de istihbarat teşkilatı Stalin'in istediği yanıtı vermeyi başardı.

Ruslar gibi İngilizler ve onların Amerikan müttefikleri de Almanya'nın bir atom bombasına sahip olma ihtimalinden ciddi şekilde endişelenmeye başlamışlardı. İngilizler, göçmen Alman bilim adamlarının Almanya'da kalan meslektaşlarının bir atom bombası geliştirme çabası içinde olduklarını belirten uyarılarından esinlenerek Tüp Alaşımları Projesi kod adı altında kendi programlarını başlattılar. Manhattan Projesi ise, Albert Einstein'ın Başkan Roosevelt'e Alman atom bombası hakkında yazdığı uyarı mektubundan sonra kuruldu. (Sonunda İngiliz ve Amerikan çalışmaları tek bir proje altında birleştirildi ve bu proje 1945 yılında çalışır vaziyette bir bomba üretmeyi başardı.)

Her ne kadar İngilizler oyunun çok başında Almanların bir bomba üretemeyecekleri sonucunu elde ettiyse de, öncelik İngiliz-Amerikan atom bombası projesine verildi. Amerikanlar, İngilizlerin Alman nükleer programının incelikleri hakkında gayet sağlam bir şekilde bilgilendirildiğini fark edince çok şaşırdılar; ama İngilizler müttefikleri bu sağlam bilgilerin kaynağı hakkında baskı yapınca onları aydınlatmaktan vazgeçtiler. İngilizler Almanya'daki "en değerli kaynaklarını (Paul Rosbaud, GRIFFIN) korumak için tüm bu detayları nasıl öğrendiklerini açıklamak istemediler. Bu nedenle İngilizler, müttefiklerine gayet emin bir şekilde Almanların "yanlış viraj" aldıklarını ve savaş sona ermeden bir Alman bombası üretmelerinin mümkün olmadığını belirtince, Amerikanlar şüphe duymaya başladı.

En çok şüphe edenler arasında yer alan Manhattan Projesi başkanı ve aynı zamanda onun istihbarat kolu şefi Generai Leslie Groves, Alman nükleer programının ne durumda olduğunu öğrenmekle görevlendirilmişti. Almanya'da GRIFFİN gibi kaynaklar olmadan, Grove'un istihbaratçıları ancak dolaylı ipuçlarını süzgeçten geçiriyor ve programın gayet iyi işlediği ve anında nükleer bir silah üretebileceği sonucuna ulaşıyordu. OSS'de Alman kaynakları olmadığı için aynı sonuca ulaşmıştı.

Bu iki hüküm de yanlıştı. Aslında GRIFFIN (İngilizler de tabi) haklıydı: Almanlar çaresizce tıkanıp kalmışlardı. Onlar yalnızca bomba yapımında önemli elementlerden biri olan plütonyumu, işlenmiş uranyum ürününü, gözden kaçırmamışlar; aynı zamanda kontrollü nükleer reaksiyon deneyini çalışabileceği büyüklükte yapmayı becerememişlerdi. (Enrico Fermi bu hataya düşmemişti, 1942'de dünyanın ilk zincirleme nükleer reaksiyonunu yapmayı başardı, bu başarı bomba yapmak için atılan ilk önemli adımdı.)

İngilizler Grove'dan Alman atom bombasının yakında vaki olacağı inancını destekleyen çok zayıf olsa bile elle tutulur bir kanıt göstermesini istedi. Grove böyle bir kanıtın olmadığını kabul etti, ama enteresan bir fikir ileri sürdü: hiçbir kanıtın olmaması Alman bombasının varlığını ispat ediyordu. Bu delil yetersizliği, hiçbir sızıntıya izin vermeyen, göz açtırmayan bir güvenlik sistemine işaret ediyordu.[2]

İngilizler onunla bu konuyu tartıştığında, Grove şöyle demişti: "Peki ama, siz de *emin* olamazsınız". GRIFFIN sayesinde İngilizler elde ettikleri sonuçlardan gayet emindiler; ama sadece tedbirli davranmak açısından, Tüp Alaşımları Projesinde çalışan genç ve zeki bir fizikçiyi GRIFFIN'in elde ettiği sonuçları bilimsel açıdan değerlendirip, tamamen güvenilir olup olmadığına kanaat getirmesi için görevlendirdiler. Bu vazife için seçilen fizikçinin ismi Alan Nunn May'di. Tesadüf ki, May Tüp Alaşımları projesini en ince detayına kadar Moskova'ya bildiren bir KGB maşasıydı. Bu görevle ekstra bir kazanç daha elde etmişti. Böylece Ruslar, May sayesinde, hem Almanların bomba yapma umutlarının kalmadığını, hem de Amerikanların, Alman bombası tehdidiyle

kendi silahlarının üretimine başladıklarını öğrendi.

Bu noktada, Sovyet istihbaratı çok kritik bir karar aldı. Almanlar bombayı üretemediğine göre, bomba konusunda geriye tek bir alternatif kalıyordu; İngiliz-Amerikan projesi. Açıkçası sadece bu iki müttefik atom silahları üretmek için gerekli kaynaklara sahipti. Bu nedenle Sovyet istihbaratı Alman programını tamamen göz ardı edecek, tüm çabasını İngiliz-Amerikan projesi üzerinde yoğunlaştıracaktı. Daha basitleştirecek olursak, Amerikan atom bombası tehdidi -ve bombanın "ana düşmanlarına" savaş sonrası güç vermesi -zayıf Alman bombası tehdidine nazaran çok daha ciddiydi.

Sovyet istihbaratına elinden gelen tüm çabayı sarf edip, bu Müttefik bombanın sırlarını ortaya çıkarması emredildi. Böylece Sovyetler Birliği ona ayak uydurabilecekti. Bu operasyona BONBON kod adı verildi.

Sovyet dış istihbarat teşkilatı kocaman bir makine gibi harıl harıl çalışmaya başladı. KGB'nin İngiltere'deki yıldız köstebeği Donald Maclean'a, bomba üzerine yapılan İngiliz-Amerikan müzakereleri hakkında bulabildiği her şeyi iletmesi emredildi. O da ingiliz ve Amerikanların birlikte aldıkları çok gizli kararlar hakkında 60 sayfalık cevher değerinde bir rapor sundu. KGB ayrıca göçmen İtalyan Komünist fizikçi Bruno Pontecorvo'yu ikmal etti, onun değeri kendisi gibi göçmen bir bilim adamı olan Enrico Fermi ile olan samimi ilişkisinden kaynaklanıyordu. Bu bağlantı Ruslara Fermi'nin 1942'deki başarılı nükleer reaksiyon deneyi hakkında çok önemli bilgiler sağladı.

Bu sırada KGB ve GRU ajanları bomba üzerine araştırma yapan yardımcı bir şubeye, Kanada'ya yerleştirildi. Orada bu ajanlar bomba için gerekli plütonyumun üretilmesinde kullanılan gazlı yayılım yöntemi gibi hayati önem taşıyan teknik sırları ortaya çıkaran bir düzine Kanadalı komünisti çabucak harekete geçirdi. Ruslar, Alan Nunn May'in bomba programının Kanada şubesine tayin edilmesiyle yeni bir avantaj daha elde ettiler, Alan bu pozisyonda iken Ruslara işlenmiş uranyum örnekleri gönderdi.

Ama operasyon tam olarak Birleşik Devletlerde gerçekleştirildi; bu da büyük bir oranda üstün yetenekli beş istihbarat memurunun çabaları sayesinde sağlandı:

GREGORY KHEIFETZ: San Francisco'daki *rezident.* Kheifetz 1939'da Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MİT) öğrenciydi ve burada aldığı eğitim, onun nükleer fizik dalını çok iyi kavramasını sağlamıştı. O, çok dikkatli bir şekilde Amerikan bilim topluluğu içindeki komünizm sempatizanları ile bir dizi temasta bulunmaya çalıştı. Bu temaslar şimdi meyvesini veriyordu: Kheifetz, Birleşik Devletler atom enerjisi araştırma merkezi ve Manhattan Projesi için ana ikmal bölgesi olan Berkeley'deki Radyasyon Laboratuarı'na gizlice girebilmişti. (Buranın müdürü, Robert Oppenheimer, proje başkanı oldu.) Laboratuarda çalışan üç maşa sayesinde, Kheifetz 1941'in sonlarına doğru Moskova'yı Amerikan bomba projesinin gidişi hakkında bilgilendirdi. Ayrıca kaynaklarının çok geniş olduğunu taahhüt eden Kheifetz, Amerikanların başaracaklarından emin göründüklerine de dikkat çekti.

VASSILI ve ELIZABETH ZARUBIN: Washington D.C.'de *rezident.* Vassili Zarubin diplomatik maskesi altında, Birleşik Devletler'deki BONBON Operasyonu'nun baş sorumlusuydu. Kaliteli bir KGB ajanı olan eşi Elizabeth, beş dilde akıcı bir şekilde konuşabiliyor ve Sovyetler Birliği'nin de bir müttefik olarak atom bombasını paylaşması gerektiği düşüncesine ılımlı bakan Amerikan komünistleriyle kapsamlı temaslarda bulunuyordu. Elizabeth projede yer alan öncü bilim adamı

PERSEUS'u ikmal etti (KGB onun gerçek kimliğini hiçbir zaman açıklamadı). Ayrıca ingiltere'de Tüp Alaşımları projesinde çalışırken KGB'ye hizmet etmiş olan komünist, göçmen Alman bilim adamı Klaus Fuchs'i de ele geçirmişti. Onu Los Alamos bölgesinde çalışmaya ikna etti ve Fuchs orada Zarubinlere bombanın yapımına ilişkin detaylı teknik bilgiler sağladı. Bu istihbarat Sovyetler Birliği'nin ilk atom bombasının inşasında çok kritik bir rol oynadı.

GAIK OVAKIMIAN: New York'ta AMTRONG (Sovyet ticari organizasyonu) temsilciliği maskesi altında işlem gören, en önemli KGB hafiyesi olan Ovakimian, ajan ikmal etme konusunda bir dahiydi. 1930'larda Amerikan teknolojisini çalmak amacıyla pek çok Amerikan komünistini ikmal etmişti. İkmal ettiği komünistleri atom bombası hakkında bilgi toplamakla görevli casuslara çevirdi ve bu arada Julius ve Ethel Rosenberg adındaki iki maşanın Los Alamos'da bir akrabaları olduğunu öğrendi. Bu kişi, Ethel'in erkek kardeşi David Greenglass'tı, önemli bir mevkide değildi, sıradan teknik bir görevi vardı ama çok kritik bir rol oynadı: projenin en sıkı şekilde korunan sırlarından birini deldi, bombanın eşi görülmemiş dizaynının bir kalıbını yapmayı başardı.

ANATOLI YATSKOV: New York'a yerleştirilen diğer önemli bir KGB ajanı olan Yatskov da çok miktarda Amerikalı komünisti ikmal etmişti, özellikle de Birleşik Devletler hükümetinde yetkiye sahip olanları. KGB'yi, Manhattan Projesi'nin faaliyet alanı ile uranyum gereksinimini karşılamak için dizayn edilmiş üretim tesisatı hakkında bilgilendirdi (Bu Rusların, Amerika'nın ortalama kaç bomba üretebileceğini tahmin etmesini sağlıyordu).

1944'e doğru Manhattan Projesi, BONBON Operasyonu tarafından iyice delinmişti ve hemen hemen Rusların onun hakkında bilmediği hiçbir şey kalmamıştı. Moskova yaklaşık iki yüz maşanın sağladığı istihbaratla, doğrudan projenin komuta merkezinden çalınmış olan 286 çok gizli dokümana sahip olmuştu. BONBON Operasyonu'nun izleme ve rapor etme görevi sona eriyordu.

Fakat zafer an meselesiyken bir felaket meydana geldi. Bu felaket Rusların hiç beklemediği bir yerde patlak vermişti; onların radyo düzeneklerinde. Şimdi onların da fark ettiği gibi, böyle büyük yığınlar halindeki materyali Moskova'ya radyo ile iletmenin bedeli ağır olacaktı; çünkü bu durum şifre memurlarına dayanabileceklerinden çok daha fazla iş yüklemişti. Hayati istihbaratın çok acil bir şekilde iletimi sırasında memurlar bazı hatalar yaptı. Bazı durumlarda tek kullanımlık bloknotları iki kez kullanma hatasına düşmüşler, başka bir durumda bilgileri çok hızlı iletebilmek için kolay şifreler kullanmışlardı ve bazen de dikkatsizce değişik ajanlar ve maşalar hakkında gereksiz pek çok detay vermişlerdi. Amerikan ve İngiliz istihbarat teşkilatları 1945'te Rusya'yı hedef aldı ve geniş yığınlar halindeki savaş zamanı Rus istihbarat bağlantılarını kırmaya başladı.

Kısa bir süre sonra, BONBON Operasyonu'nun kirli çamaşırları ortaya döküldü. Fuchs, Zarubin'in anahtar kuryelerinden biri olarak Harry Gold adıyla yakalandı. KGB mümkün olduğu kadar çok adamını oradan aldırmaya çalıştı; Lona Cohen ve eşini dışarı çıkarmayı başardı, ama Rosenberger sahte pasaportlarını alamadan yakalandılar. Bruno Pontecorvo kaçmayı başarmıştı ama Fuchs (itiraf etti) ve Alan Nunn May tutuklandı.....

Olayları daha da çıkmaza sürükleyense, GRU'nun Igor Gouzenko adlı şifre memurunun 110 şifreli telgrafla birlikte Kanada, Ottowa'da teşhis edilmesiydi. Bu BONBON Operasyonu'nun iletişim trafiğinin daha çok delinmesine sebep oldu. Operasyonun tüm Kanada şubesi, Birleşik Devletler'deki diğer maşalarla birlikte teşhis edildi.

Zarubinler ve diğer üst düzey Sovyet istihbarat ajanları, BONBON Operasyonu gözleri önünde parçalanırken, diplomatik dokunulmazlıkları sayesinde Moskova'ya geri dönebilmişlerdi. Moskova Merkezi olarak bilinen KGB karargâhında soğukkanlılıkla karşılandılar; çünkü karargâh felaketin sorumlusunun zayıf şifre güvenliği olduğunu düşünüyordu. KGB ile GRU'nun kıdemli memurlarının, atom bombasını çalmak için oluşturulan bu geniş Sovyet istihbarat ağının gelecek operasyonlar için daha elverişli bir hale geleceğini hiç bıkmadan usanmadan hatırlatmalarına rağmen, şimdi o ağ perişan bir şekilde yerlerde sürünüyordu. Moskova'nın benzer bir ağı yeniden yapılandırması yılları alacaktı ama hiçbir zaman bunu tam olarak başaramadı.

BONBON Operasyonunun çöküşünün gerçek yükü, Sovyet istihbaratının en çok ihtiyacı olduğu zaman kendilerini şevkle onun hizmetine adayan Komünistlerin omzunda kaldı. Onların hıyanetleri şimdi apaçık ortadaydı ve onlara duyulan güveni tamamen yerle bir etmişti. Onlar Soğuk Savaşın düzene başkaldıranları sindirme avı içinde darmadağın olacaklar ve Amerikan komünizmi sonsuza kadar yok edilecekti, tabi bir noktaya kadar İngiltere ve Kanada'daki emsalleriyle birlikte.

Sonunda BONBON operasyonu için tuhaf ama önemli bir dipnot düşüldü. Bu dipnot, 1945 baharında Heisenberg ve diğer Alman nükleer fizikçilerinin hapsedildiği bir İngiliz mülküne geldi. Alman fizikçiler, Amerikan, İngiliz ve Rusların onların beyninden faydalanmak istedikleri için orada tutulduklarını düşünmüşlerdi. Ama hiç kimse gelip onlara ne bildiklerini sormuyordu. Onları asıl şok eden şey: 7 Ağustosta Hiroşima'ya atılan atom bombası haberi oldu.

O an, Almanlar yüzyılın en büyük bilimsel eserinde, bırakın baş rolü, sadece figüran rolünü üstlendiklerini anladılar. Heisenberg'in belirttiği gibi tarih onların yanından geçip gitmişti. Ulusların kaderinde son sözü söyleyen bilimin gücü, şimdi yaban ellerdeydi.

Son olarak "Ve Tanrı hepimizin yardımcısı olsun" dedi.

BLACK TOM ALMAN SABOTAJ OPERASYONU 1915-1917

Amerika'yı Havaya Uçurmak

1916 yılının 29 Temmuz Cumartesi gününün şafak sökmeden önceki ilk saatleri, henüz aydınlanmamış boş sokaklar ve New York. O gün New York sakinleri mevsim normalleri dışında 23 derecelik serin bir havaya şahit olacaklardı. Aslında o sabah, sıra dışı güzellikte hava şartlarının yaşanacağı bir haftayı müjdeliyordu. Yazın alışılagelmiş nemli havasının yerine böyle serin hava şartlarıyla karşılaşan New Yorklular bu duruma hem şaşırmış hem de sevinmişti. Pek çoğu bu havayı değerlendirmek için ertesi günü, Coney Island'm oyun alanına gidip şehrin üç profesyonel takımından birinin beyzbol maçını izleyerek geçirmeyi planladı.

O sabah erkenden basılan gazeteler, Avrupa'da giderek şiddetlenen savaş haberleriyle doluydu; ama çoğu okuyucu dikkatini savaş haberlerinden son yılların en heyecanlı beyzbol sezonunun haberleri üzerinde yoğunlaştırmıştı. Gazete haberleri, Brooklyn Robinleri (=Brooklin'in kızıl ardıç kuşları) -daha sonra takım, ismini Dodgers (=hilekarlar) olarak değiştirmiştir- takımının dış saha oyuncusu Casey Stengel'in, St Louis Kardinallerini yenmek için önceki gün Ebbets sahasında attığı sekizinci üç kalelik top vuruşlarından bahsediyordu. Bu arada ikinci ve üçüncü minder arasında oynayan oyuncusu Honus Wagner ile ön plana çıkmış olan Pittsburg Korsanları takımıyla Devler takımı arasında Polo Grounds'da oynanacak büyük cumartesi müsabakasına da yer vermişti.

Özgürlük Heykeli yakınındaki New Jersey'den New York Koyu'nun üstüne çıkıntı yapan dağlık burunun üzerindeki geniş doldurma bölgesi Black Tom diye adlandırılmıştı. O gece Black Tom'daki Ulusal Rıhtım ve Depolama Şirketi'nin gece bekçileri günlük devirlerini yaptılar: Ertesi gün Avrupa'daki harp alanlarına gitmek üzere gemiye yüklenmeyi bekleyen büyük harp silahlarının geniş yığınlar halindeki mermi kovanlarını, yivli silah cephanelerini ve oraya sıralanmış barut kutularını tek tek kontrol ettiler. Orada yaklaşık 90 hektarlık (45 acres) Black Tom arazisinin her bir karesini kaplayan milyonlarca ton patlayıcı vardı. Amerikan silah fabrikalarının verimi, Büyük Britanya, Fransa ve Rusya'ya savaş malzemeleri sağlayarak gayet güzel bir kazanca çevrilmişti.

Dünyanın en yoğun şekilde nüfuslanmış alanlarının birinden sadece beş mil uzakta olan bu geniş patlayıcı kutusu hakkında şimdiye kadar halktan en ufak bir şikayet gelmemisti. 24 saat durmadan işleyen bu silah fabrikalarında pek çok işçi çalıştırılıyordu ve New York limanı da bu hızlı satıştan gayet mutluydu. Savaş, Amerikan tophaneleri için başarı demekti ve hiç kimse bu başarıdan şikayetçi değildi. Elbette ki, Başkan Woodrow Wilson gibi pek çok Amerikalı için savaş iğrenç bir şeydi, ama Birleşik Devletler tamamen tarafsız olduğu için Amerikalıların bu şeyin içinde yer alması mümkün değildi. 3000 mil genişliğindeki okyanusun ardında güvende olan Amerika için, Avrupalılar birbirini öldürürken onun kazanç sağlamasının bir zararı yoktu.

Fakat sabah saat 2:08'de savaş Amerika'ya da geldi.

Black Tom bölgesinde geceyi gündüze çeviren müthiş bir patlama oldu. Patlamadan yayılan şok dalgaları Manhattan'daki camları paramparça etti, şarapneller Özgürlük Heykeli'ne çarptı, göçmen girişi olan Ellis Island bölgesindeki binalarda geniş delikler açıldı ve Brooklyn Köprüsü sallandı. Maryland kadar güneyde olan insanlar bile patlamanın sesiyle uyandı.

Dünyanın sonunun geldiğini düşünen Manhattanlılar kırılan cam sesleriyle yataklarından fırlayıp, ne olduğunu anlamaya çalışan gözlerle caddelere koştular. Güneyde New Jersey sahilinde çok büyük bir yangın olduğunu gördüler. Onlar bu yangını izlerken daha az etkili birkaç patlama daha oldu; ama 20 dakika sonra ilki kadar yıkıcı, büyük bir patlama daha meydana geldi. Çok katlı, yüksek binalar rüzgarda sallanan körpe fidanlar gibi titriyordu. Sonra sessizlik hakimdi. Bu büyük yangın, bir mil genişliğindeki duman bulutuyla güneye doğru şiddetleniyordu.

Şafak söktüğünde, yetkililer ne olduğunu anlamaya başladılar. Black Tom'un cephane kümeleri alev almış ve depo edilen tüm o malzemelerden geriye sadece kül yığmlarıyla eğilmiş çelik parçaları bırakan devasa bir patlamaya sebep olmuştu. Mucizevi bir şekilde patlamada sadece iki kişi ölmüştü, ikisi de Black Tom bölgesinde çalışan gece bekçileriydi. Bunun dışında 38 kişi yaralanmıştı ve bunların çoğu etrafta uçuşan cam kırıkları tarafından bir yerleri kesilen Manhattan sakinleriydi.

Yangını söndürmek bir günden fazla zaman aldı. Daha sonra patlama bölgesini incelemek için yangın tehlikesine karşı binaları kontrol eden görevlilerle, endüstriyel patlayıcı uzmanları geldi. Onlar bir çeşit serseri kıvılcımın ya da tesadüfi bir yıldırım düşmesinin cephaneyi ateşlemiş olabileceğini düşündüler. Bu patlama karşısında sinirlenen New York yetkilileri belki de cephanenin Black Tom gibi açık bir alanda tedarik edilmesinin iyi bir fikir olmadığı konusunda ikna edildi. Yeni, daha güvenli bir depolama tesisatının kurulacağı ve Black Tom gibi bir facianın tekrarlanmayacağı söylendi.

Yavaş yavaş Black Tom olayı insanların belleklerinden silinmeye başladı ve onun yerini 1916'nın

fevkalade yazının eğlenceleri aldı. Ama Lehigh Vadisi Demiryolları yöneticileri bu durumu pek unutacağa benzemiyordu; Black Tom faciasında buharlaşan yük vagonları, raylar ve demiryolu makasları yüzünden milyonlarca dolar zarara girmişlerdi ve bu patlamanın nedenini ortaya çıkarmaya kararlıydılar. Eğer patlamanın Ulusal Rıhtım ve Depolama Şirketi'nin bir ihmali yüzünden kaynaklandığını ispatlayabilirlerse, demiryolunun kayıplarını karşılaması için şirkete sivil mahkeme davası açılacaktı....

Olayı araştırması için demiryolu tarafından bir grup gizli dedektif kiralandı. Dedektiflerin çalışması sonucu birkaç gün içinde, Black Tom'daki gece bekçilerinin başlarına bela olan sivrisinek bulutlarını kendilerinden uzaklaştırmak için geceleri ateş yakmayı alışkanlık haline getirdikleri ortaya çıktı. Fakat Black Tom bölgesinin yakınında oturan görgü şahitleri patlamanın olduğu gece böyle bir ateş görmediklerini söylediler; onlar sadece Black Tom'un ortasındaki raylar üzerinde duran kapalı bir yük vagonunun içinde küçük bir ateş gördüklerini belirttiler. Bu çok anlamsızdı. Detektifler Black Tom'da çalışan her bekçiyi dikkatlice izlediler. Bazıları sivrisinekleri kaçırmak için sahil kenarında, varillerin içinde ateş yaktıklarını itiraf etti; ama hiçbirinin kapalı yük vagonu içindeki ateşten haberi yoktu. Sivrisinekler için yaktıkları ateşin patlayıcılardan mümkün olduğu kadar uzakta, çelik variller içinde ve suya yakın yerlerde yakıldığını belirttiler. Hiçbiri bunca mermi yığını arasında kapalı bir yük vagonunun içine ateş yakmazdı.

Dedektifler patlamadan birkaç ay önce işten ayrılan bir gece bekçisini takip ettikleri zaman beklemedikleri bir yanıtla karşılaştılar. İrlanda göçmeni olan bu adam önceleri olay hakkında hiçbir şey bilmediğini iddia etti, ama detektifler hemen onun bir ayyaş olduğunu anladılar. Onu bir bara götürüp durmadan içki içirdikten sonra, yavaş yavaş çenesinin düşmeye başladığını fark ettiler. O önce "gizli plan" dediği şeyin bir parçası olduğunu iddia ederek patlamadan elde ettiği kazanç hakkında övünmeye başladı, sonra da detektiflere onu yapanın *"jairmans"* olduğunu söyledi. Sonrada bir grup Alman casusundan oluşan fantastik bir gizli planın taslağını çizmeye başladı. Amaç Black Tom'u havaya uçurarak savaşta Müttefik güçlere destek sağlayan Birleşik Devletler silah fabrikalarına gözdağı vermekti. Manhattan'ın kahve -rengi kumtaşından yapılmış evlerinde yapılan gizli toplantılarda İngiliz karşıtı İrlanda göçmenlerini ikmal etmek için çok para döküldü, Black Tom'un güvenlik sistemi hakkında bilgi vermeleri için gece bekçilerine rüşvet teklif edildi ve son olarak birinci sınıf Alman sabotajcıları bombaları Black Tom'a yerleştirdi. Bu tehlikeli bombaları yerleştirirken neredeyse kendilerini havaya uçuracaklardı.

Tüm bu anlatılanlar sanki dehşet verici bir casus kurgusundan alınmış gibiydi, ama dedektifler anlatılanların arkasını iyice deşmeye devam etti. Sonunda bu sarhoş adamın doğru söylediğini gösteren yeterli delil elde edilmişti, evet doğruydu: Black Tom'a sabotaj düzenlenmişti. Demiryolu işletmesinin hâlâ, bu itirafları depolama şirketine gevşek güvenlik sistemi yüzünden açılacak bir davada kullanma umudu olsa da, bu öğrendikleri onu pek tatmin etmiş görünmüyordu. Ama zaten dedektifler yeminli beyan almak için gece bekçisine geri döndüklerinde, o çoktan gitmişti. Komşuları onun birkaç "Alman adam"la gittiğini belirtti. Sonra da tamamen ortadan kayboldu.

Bu dedektiflerin ilk şüphelerinde haklı oldukları tam 63 yıl sonra kesin olarak ispatlanmış olacaktı. Black Tom patlamasının ardındaki gerçeğin su yüzüne çıkması için de hemen hemen bu kadar uzun bir süre gerekliydi.

Black Tom olayı Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman istihbaratının Birleşik Devletler'de imza

attığı en önemli başarıydı. Fakat Almanların en iyi ajanları tarafından tasarlanıp yürütülen bu görülmeye değer sabotaj operasyonu, aynı zamanda Almanlar için tam bir felaket olmuştu. Harikulade bir havai fişek gösterisiyle Alman istihbaratı kendisini feda etmiş ve asıl yapması beklenen vazifeyi başaramayacağı garantilenmişti. Black Tom Almanya için çok ciddi sonuçlar doğurmuştur, o sadece Amerikan kamuoyu üzerinde kötü bir etki yaratmamış, aksine Amerika'nın savaş hakkındaki yaygın tutumunu tersine çevirip sonunda Amerikan'ın savaş ilan etmesine sebep olmuştur, ki bu olay Birinci Dünya Savaşı'nda Alman yenilgisinin en önemli sebebidir.

Almanların bu felaket sırasında ikmal ettiği Amerikan göçmenlerin durumu da pek iç açıcı değildi: "Amerikan vatandaşlığı elde etmiş bu göçmenlere" karşı yenilenen bir milli güvensizlik oluşmuş ve onlara karşı politik bir ayrım güçlenmeye başlamıştı. Ayrıca Amerikan toplumu için de bazı etkileri olmuştur: Amerika'da dahili güvenlik sistemi kurulmuş ve bu sistem ulusun tarihi boyunca sivil özgürlüklere getirilen en büyük tehdit olmuştur.

Tüm bunlar küçük bir grup adamın yaptıklarından kaynaklanmıştı ama alınan önlemleri kaçınılmaz kılan onların geçmişleri ve bıraktıkları izlenimdi.

Birinci Dünya Savaşı patlak verdikten dokuz gün sonra, Birleşik Devletler'deki Alman Büyükelçisi Kont Johann von Bernstoff, Berlin'de Dış İşleri Bakanlığı'nda yapılacak gizli bir konferansa çağırıldı. Von Bernstoff e, Alman Genel Kurmaylığının istihbarat servisi *Dienst III-B'nin* Birleşik Devletlerde büyük bir istihbarat operasyonu başlatmaya karar verdiği bildirildi. Bu operasyonun dört ana gayesi olacaktı: (1) Amerikanların tarafsız kalmasını sağlamak, (2) muhtemel İngiliz propagandalarına karşı kapsamlı propaganda operasyonları yürütmek, (3) Amerikan limanlarından Müttefik devletlere gönderilen silah dolu gemiler hakkında istihbarat toplamak, (4) Almanya ile ilişkisi kesin olarak gizlenmiş maşalar aracılığıyla mümkün olduğu zaman bu tahmil bölgesine sabotaj düzenlemek.

Bu operasyondan tamamen von Bernstoff sorumlu olacaktı; ama zamanının büyük bölümünü güç koridorlarını kullanarak Amerika'yı bu Avrupa savaşından uzak tutmak için harcayacaktı. Diğer görevler için, *III-B* Amerika'ya en iyi hafiyelerini yollayacaktı. Bu hafiyelere ödeme, von Bernstoff un kontrolünde, 15 milyon dolarlık -o günlerde inanılmaz bir miktardı- bir bütçeden yapılacaktı.

Amerika'ya gönderilen çeşit çeşit ajanlar sayesinde, von Bernstoff biraz soluk alabilmişti. Onların arasında istihbarat bölümüne yönlendirilmiş Karl Boyed adında bir deniz subayı vardı. Von Bernstoff bu deniz subayının fanatik bir Alman milliyetçisi olduğunu fark etmişti, çünkü bu deniz subayına göre casusluk anavatanına çok büyük getiriler sağlayacaktı. Ama onun casusluktan anladığı, bir şeyleri havaya uçurmaktan ibaretti.

Bu görüş, grubun Franz von Papen adındaki Prusyalı bir süvari askeri olan lider ajanında da hakimdi. Von Bernstoff un Birleşik Devletlerde sabotaj operasyonları yürütmenin kötü bir fikir olduğunu söylemesi ve bunun Amerikan kamuoyunda ters tepki yaratacağı konusundaki uyarılarına rağmen, Von Papen de tıpkı deniz subayı olan meslektaşı gibi sabotaj fikrine takılıp kalmıştı. Zaten von Bernstoff un söylediklerini kaâle bile almamıştı.

Grubun diğer bir üyesi olan Horst von der Goltz, von Papen'in kilisede pazar günü din dersleri veren bir rahip gibi göründüğünü söyledi. İngilizlere olan nefretiyle hırslanan von der Goltz, hemen bir plan öne sürdü, çok sayıda İrlandalı göçmeni ikmal edip Kanada'ya bir saldırı düzenleyeceklerdi.

Von Bernstoff bu fikri hemen geri çevirdi, ama von der Goltz'un sorun yaratmaya devam edeceğini düşündü.

Her ne kadar büyükelçi diğer iki ajan hakkında daha az endişe duysa da, Alman istihbaratının böyle adamları niye ikmal ettiğine anlam veremedi. Onlardan biri haznedar olarak hizmet etmesi için, ticari ataşe maskesi altında Alman elçiliğine gönderilen Heinrich Albert'ti. Von Bernstoff onun her sabah kendine güçbela çeki düzen veren dalgın bir acemi olduğunu keşfetti. Keza o Alman istihbaratı tarafından gizlice satın alınan Manhattan'ın ünlü kahverengi taşlarından yapılmış pahalı evinde oturan, çok güzel ve çekici bir opera sanatçısı olan Martha Held'den de etkilenmediğini belirtmişti. Held'in orada oturmasının nedeni New York'ta yürütülen istihbarat operasyonları için bir emniyet evi sağlamaktı, özellikle de İngiliz tahvili için yapılacak operasyonlar için. Von Bernstoff bu planın işleyeceğinden pek emin değildi, çünkü Held gür sesiyle, her gece alışkanlık haline getirdiği gibi, Wagnerian melodilerinin provasını yapacaktı ve böylece mahallede tüm dikkatleri kendi üzerine toplayacaktı, tabi onun tek kelime İngilizce konuşmaması da cabası.

Her şeye rağmen, başlangıçta Alman casuslar bazı başarılar elde ettiler. Von Papen, şehir liman bölgesindeki ayak takımının ikmal edildiği bir operasyon başlattı. Bu ikmaller kendi adlarına pasaport alacaklar ve bu pasaportlar savaş patlak verdiğinde İngiliz deniz kuşatma gemileriyle dönemeyecek olan ve Birleşik Devletlerde kapana kısılan binlerce Alman askeri yedek subayının ülkeden çıkarılmasında kullanılacaktı. Bu pasaportlar onların tarafsız Amerikanlar olduğunu tasdik edecek, onlar da serbestçe seyahat edebileceklerdi.

Boyed ise yürüttüğü bir operasyonda bulaşıcı ve tehlikeli bir hayvan hastalığı olan sakağının öldürücü kültürünü , ekle etmişti; bu mikroplar İngiliz ve Fransızlara gönderilecek olan silahların gemilere yüklenmesinde kullanılan atlara ve katırlara bulaştırılacaktı. Bu arada, enerjik von der Goltz da kimyacıları toplayıp sigara ve iri parçalı maden kömürü şeklinde patlayıcılar yaptırmıştı. Bu patlayıcılar saatli bomba şeklinde düzenlenip, İngiltere'ye gitmeye hazırlanan gemilerin ambarına atılıyordu; gemiler kıyıdan uzaklaşıp gözden kaybolunca fitil ateşleniyor ve bomba infilak ediyordu. Pek çok gemi bu şekilde açık denizde yok edildi.

Elde edilen ilk başarılar ne kadar etkileyici olsa da, 1915'te *Dienst III-B'den* gelen bir bildiride Amerikan fabrikalarından Müttefik ordulara yapılan silah yardımının kesilmesi için daha fazla çaba harcanması emrediliyordu. Von Bernstoff un tüm itirazlarına rağmen tüm güç bir sabotaj operasyonunun düzenlenmesi emrediliyordu.

Eski süvari askeri olan Prusyalı von Papen bu vazifeyi üstlendi. Müsrif bir şekilde harcamalar yaparak o ve diğer Alman ajanlar Amerika'nın geniş İrlandalı göçmen nüfusu arasından maşa ikmal etmeye devam ettiler. Bu ikmaller sırasında İrlandalılara onların anavatanına zulmedenleri defetme sözü veriliyordu.

Almanlar bunlardan çok daha çekici bir ödül de sunuyorlardı: İngilizler def edildikten sonra özgür ve bağımsız bir İrlanda vaadi.

Bu vaatlere kanan yüzlerce İrlandalı-Amerikan, anavatanlarına yardım etmenin en büyük sorumlulukları olduğuna inandırılan yüzlerce Alman-Amerikan ile birlikte, Müttefiklere giden levazım desteğini durdurmak için kurulan orduya katılmıştı. İlk hedef Weiland Kanalıydı, Ontario ile Erie göllerini birbirine bağlayan bu kanal ayrıca Müttefiklerin silah fabrikalarında işlenmesi için

gönderilecek olan demir madeni ile diğer işlenmemiş madenlerin gemiye yüklenmek üzere taşınmasını sağlıyordu, bu kanal havaya uçurulmalıydı. Fakat onlar Welland'i çevreleyen askeri güvenlik hattını aşamadılar, bu yüzden dikkatlerini çok daha kazançlı bir hedefe, Black Tom'a çevirdiler.

Black Tom'daki pek çok İrlandalı göçmen işçi sayesinde, Almanlar bu bölgede hemen hemen hiç güvenlik olmadığını, emniyetin sadece birkaç gece bekçisine bırakıldığını öğrendiler. Hem Weiland Kanalı'na nazaran çok daha az patlayıcı madde gerekliydi, çünkü Black Tom Avrupa'ya gidecek olan barut ve patlayıcıların karıştırıldığı çok geniş bir fabrika bölgesine sahipti; etrafta bunca patlayıcı varken küçük bir bomba bile devasa patlamalara yol açabilirdi.

Alman casus çemberi içindeki iki tecrübeli sabotajcı, Lothar Witzke ile Kurt Jahnke işçi gibi giyinip Black Tom bölgesinde keşif için tetkikat yaptılar, bu tetkikat sırasında güvenlik sisteminin gerçekten gevşek olduğuna kanaat getirdiler, artık sabotajı kolayca gerçekleştirebilirlerdi. Bir ambar dolusu patlayıcı toplayıp onları Held'in oturduğu eve sakladılar.

Bu ev ayrıca geceleri düzenlenen stratejik görüşmeler için kullanılıyordu, bu görüşmeler Almanlar ile onlara gerçek sabotaj operasyonunda yardım edecek olan bazı İrlandalı-Amerikanlar arasında yapılıyordu. İrlandalılar bu görüşmelerden pek hoşlanmıyorlardı; çünkü gecenin eğlencesine -Marta Held'in piyano eşliğinde Wagner operasından parçalar söylemesine- katlanmak zorunda kalıyorlardı.

Operasyon pürüzsüz şekilde gerçekleştirildi. 1916 yılının 29 Temmuzunun alacakaranlığında Witzke ile Jahnke yanlarına iki İrlandalı maşayı da alarak, saatli bomba ile kundak patlayıcılarıyla dolu kayıklarını Black Tom bölgesine getirdiler. Gece bekçilerinden kolaylıkla yakayı sıyıran sabotajcılar önce bombaları yerleştirdiler sonra da hızla kürek çekerek oradan uzaklaştılar. Fakat patlama beklediklerinden çok daha şiddetli olmuştu, patlamanın şok dalgalarıyla sarsılan kayıkları neredeyse devrilip sabotajcıların boğulmasına sebep olacaktı. Sahile ulaştıklarında marifetlerinin neticesini izlemek için bir müddet orada beklediler.

Bu görülmeye değer patlama New Jersey-Kingsland'deki Kanada Vagon ve Döküm Şirketi'nin fabrikasında gerçekleşen diğer bir patlamayla devam etti. Pek çok İrlandalı göçmen işçiye sahip olan bu fabrika, İngilizler için ayda üç milyon topçu mermi kovanı imal ediyordu. Buradaki İrlandalı işçiler fabrikaya bomba yerleştirmeleri için Almanlar tarafından ikmal edilmişlerdi. Bir gece, 500.000 mermi kovanı ile tüm fabrika büyük patlamayla yok oldu. Fakat hiç ölen ya da yaralanan olmadı.

Berlin bu sabotaj başarılarıyla memnun olurken, Amerika'daki casus ağının pek fazla şansı kalmamıştı. İlk olarak

Black Tom ile Kingsland'e sabotaj düzenlendiği gerçeği sızdırıldı. Bunun üzerine Amerikan gazeteleri ülkede sinsice dolaşan Alman sabotaj ordusuna ilişkin korkunç öykülerle doldu. Hiç kimse güvende değildi.

Tüm bunlar yetmezmiş gibi, Almanlar inanılmaz derecede aptal bir hata yaptılar. Bu hata Heinrich Albert tarafından yapılmıştı. Sabotaja yardım eden maşalara paralarını ödemek için New York'a giderken, yanına para dolu ve gelecek sabotaj operasyonlarının isimlerini, planlarını detaylı bir şekilde listeleyen belgelerin olduğu bir evrak çantası almıştı. Bir gün yol üstünde uzayan

köprülerden geçen metro hattında seyahat ederken uyuyakaldı. Durağa yaklaştıklarında henüz uyanmıştı ve çok acele bir şekilde trenden indi, tabi bu arada uyku sersemliğiyle evrak çantasını trende unutarak. Çanta bulundu ve polise teslim edildi, daha sonra polis onu Adalet Bakanlığı'na gönderdi.

İngiliz propagandacıları bayram etti, çünkü Albert'in evrak çantasında bulunanları aklayacak hiçbir delil yoktu. Başkan Wilson Albert'e von Papen ve Boyed ile birlikte ülkeyi terk etmesini emretti. Çemberin diğer üyeleri Martha Held de dahil olmak üzere Meksika'ya kaçtı. Martha, Manhattan'daki kahverengi taşlı evini terk etmiş, çıkmadan önce yardımsever şekilde evin anahtarlarını gelecek kiracı için yemek odasının masası üzerine bırakmıştı.

Büyükelçi von Bernstoff, ülkesinin barışçıl yaklaşımları konusunda Amerika'yı ikna etmek için harcadığı çok uzun ve zorlu bir çabanın, dumanlar arasında kayboluşunu izledi. O bu büyük zararı telafi etmek için her şeyi denedi ama ne çare, herkesin şahit olduğu bu Alman alçaklığının telafisi olamazdı. Daha da kötüsü, Birleşik Devletlerde Almanlara karşı artan düşmanlığın farkındaydı, Amerikan gazeteleri artık onun memleketlilerinden bahsederken "Barbar" kelimesini kullanıyordu.

Berlin bu felaketten ders almamış gibiydi, dağılan Amerikan casus çemberini 1917'de Meksika'da yeniden oluşturmaya başladı, üstelik onlara ihtilal başlatmaları ve Birleşik Devletlerin ayağını kaydıracak idari bir teşkilat kurmaları emredildi. Bu çılgın fikir Alman Hükümeti'ndeki üst düzey yetkililer arasında rağbet gördü ve Dışişleri Bakanı Arthur Zimmerman bunu Meksika Hükümeti'ne üstü kapalı bir mesaj olarak iletti. Zimmerman Alman askeri güçlerinin Meksika'ya "kaybedilmiş toprakların geri alınmasında" yardım edeceklerini iletti, bu topraklardan kastı Kaliforniya, New Meksika, Arizona ve Teksas'ın büyük bölümüydü, ingilizler bu mesajı gizlice dinleyip, analiz ettikten sonra onu tüm dünyaya duyurdu. Zimmerman' in dillere düşen bu hain mesajından iki hafta sonra, Başkan Wilson Milli Meclisi toplayıp Almanya'ya savaş ilan etti.

Alman istihbaratının sebep olduğu bu felaketin çok incelikli bir etkisi daha vardı. Amerikan yönetiminde "içerdeki düşmanlar" -Almanlara yataklık eden İrlandalı-Amerikanlar ile Alman-Amerikanlar- hakkında bir saplantı meydana getirdi. Çok ani bir düzenlemeyle Casusluk Kanunu meclisten geçti; bu yasaya göre savaş sırasında yabancı güçlere yardım ve yataklık edenler ölümle cezalandırılacak ve şu andan itibaren tamamen yeni bir dahili güvenlik sistemi kurulacaktı. Bu yasanın uygulamaları arasında Adalet Bakanlığı'na bağlı bir teşkilatın kurulması yer aldı, bu teşkilata Araştırma Bürosu adı verildi. Daha sonra J. Edgar Hoover liderliğinde genişletilen ve yeniden kuvvetlendirilen teşkilat, Federal Araştırma Bürosu olarak yeniden adlandırıldı ve dahili düşmanlara karşı yeni yasaların çıkarılmasını sağladı. Bu düşman listesi Bolşevikleri, anarşistleri ve sosyalistleri kapsayacak şekilde genişletildi; savaşın bitimine doğru Amerikan sivil özgürlükleri yok denecek kadar azdı. Daha sonra dengeyi sağlayacak yeni düzenlemeler yapıldı; ama vatandaşlık hakları ve dahili güvenlik, Amerika'nın yıllarca kanayacak yarası haline geldi.

Irlandalı-Amerikanlara gelince, onlar için Alman sabotajının mirasları çok daha ağır oldu. Birkaç İrlandalının Almanlarla işbirliği yapması onlara duyulan güveni tamamen sarstı, artık ülkelerini zaptetmiş olan bu "beladan" kurtulma ve bağımsızlıklarına kavuşma ümitleri kalmamıştı. Bu sorun da bugüne kadar devam etti.

O cumartesi sabahı Black Tom'da neler olduğu ise, çözülmesi altmış yıldan fazla alan siyasi bir düğüm haline geldi. Savaştan sonra Birleşik Devletler hükümetiyle Alman hükümeti karşılıklı olarak

savaş zararlarının ödenmesini talep eden bir komisyon oluşturdular. Almanya batan *Lusitania* gemisinde ölen Amerikanların akrabalarına 2.5 milyon dolarlık tazminat ödedi; ama bu miktar Black Tom'daki zararın karşılanması için bulunan taleplerle tam 23 milyon dolara yükseltildi. Almanlar Amerikan temsilcilerini çileden çıkaran bir iddiada bulundular: Black Tom'a sabotaj düzenlediklerini inkar edip bunun için tek bir sent bile ödemeyi reddettiler. Amerikanlar Black Tom'un Almanlar tarafından havaya uçurulduğunu ispat eden pek çok delil sunmalarına rağmen, Almanlar kıllarını bile kıpırdatmadılar. Kendi istihbarat kayıtlarının yok edildiğini savunan Almanlar, Amerikan kayıtlarının doğruluğunu gösteren bir şey yok dediler. Bu mesele 1936'ya kadar devam etti ve sonunda bir uzlaşmaya varıldı: Almanlar bu miktarın yarısını ödeyecekti. Fakat bir yıl sonra başa geçen Nazi Hükümeti bu anlaşmayı feshetti.

1941 yılında Alman borçlarının bir kısmı Birleşik Devletler bankalarındaki Alman hesaplarından tahsis edildi. Borcun kalan kısmı 1979'a kadar ödenmedi, sonunda Batı Alman Hükümeti sessizce meseleyi halletti. Bu taleplerde bulunan tüm hak sahipleri çoktan ölmüştü, bu nedenle para onların mirasçılarına ödendi.

Bu süre içinde, Batı Almanya Black Tom faciasından Almanya'nın sorumlu olduğunu "pişmanlıkla" kabul etti; ama onun "pişmanlık" kelimesiyle neyi kastettiği anlaşılamadı. Belki de onlar Black Tom faciasından sonra Almanya'ya dönen Franz von Papen'in politikaya atılıp Hitler'i başbakan yapan girişimlerinden bahsediyorlardı. Zaten bundan daha fazla pişmanlık uyandırabilecek bir gelişme hayal edilemezdi.

GENERAL POLYAKOV A BIR KURŞUN SILINDIR ŞAPKA OPERASYONU 1959-1985 *CIA Moskova'ya Sızıyor*

Tıpkı bir on sekizinci yüzyıl valsi gibi casusların dansı da yavaş ve epey törenseldi. FBI karşı casusluğu bir Sovyet istihbarat ajanına olan ilgisini ima etme sürecine "mendil atma" olarak adlandırmayı tercih ediyordu. Sinyaller özellikle kurnazcaydı: casus olduğunu biliyoruz ve eğer hayatta payına düşenden memnun değilsen yardım etmeye hazırız. Casus ya "mendili alırdı" ya da fark etmemiş gibi yapıp onu yerde bırakırdı.

FBI'ın SİLİNDİR ŞAPKA adını verdiği adamın icabet ettiği dans, 1959 ekiminde New York'taki Birleşmiş Milletler karargahında başladı. Sovyet elçiliği, çoğu ilk büyük deniz ötesi göreviyle mesleğe başlamakta olan yeniyetmelerden oluşan KGB ve GRU ajanlarıyla emekliyordu. BM çevresinde sıcak istihbarata engel olacak pek bir şey yoktu, ama burası, sonradan çok daha karmaşık ve tehlikeli görevler üstlenecek ajanlar için iyi bir tatbikat zeminiydi.

SİLİNDİR ŞAPKA Dmitri F. Polyakov'du ve FBI onu hedeflerken çok büyük bir balık oltalama çabasındaydı. Şu çok açıktı ki o, yükselen bir yıldızdı. 1951'de otuz yaşında bir GRU hafiyesi olarak, BM personeline atanmış bir diplomat kisvesi altında Sovyet BM elçiliğiyle ilkin New York'a gönderilmişti. Ağır sorumlulukların yanısıra (Birleşik Devletlerin teknolojik sırlarını ele geçirmek), önemli bir deniz ötesi görev için biraz genç olması GRU'nun onu daha büyük ve önemli şeyler için hazırladığını gösteriyordu. 1956'da, Polyakov BM'deki görevini tamamlayıp Moskova'ya döndüğünde, BM'deki Sovyet istihbarat istasyonuna yayılmış FBI gözetimi onu özel takip edilmesi gereken GRU yıldızlarından biri olarak listeye çoktan almıştı bile.

Üç yıl sonra, Polyakov başka bir görev için BM'ye döndüğünde üzerindeki yoğun FBI gözetimi ilginç bir şey ortaya çıkardı: Sovyet sistemi onu hayal kırıklığına uğratmaya başlamıştı. FBI, Polyakov'un hayal kırıklığının çoğunlukla para merkezli olduğunu keşfetti. GRU'da meteorik bir kariyer tırmanışı anlamına gelen bir dizi terfînin sonucu albaylığa yükseltilmesine rağmen, Polyakov yıllık 10.000 dolar tutarında ve büyük bir bölümünü Sovyet üslerine geri ödemek zorunda olduğu önemsiz bir maaş alıyordu. Bu, Sovyet sistemindeki olağan uygulamaydı; ama Polyakov'u Moskova'da yaşayan karısı ve üç çocuğuna hediye almaktan bile aciz bırakıp, bir fukara gibi yaşamasına neden oluyordu.

Aynı zamanda her gün New York sokaklarında görebildiği eşitsizlik Polyakov'u gittikçe daha çok sarsıyordu. Mütevazi bir maaşa sahip Amerikalılar bile ailelerine bakmayı ve Amerika'nın bolluk boynuzunun bazı nimetlerinin tadını çıkarmayı karşılayabilirken Polyakov'un karısı her sabah ekmek almak için uzun bir kuyrukta beklemek zorundaydı. Ama Sovyet Komünist Partisi ve hükümet kodamanları kuyruğa girmiyordu; onların, elit tabakadaki üyeliklerinin bir göstergesi olarak ödenen özel "altın rubleleriyle" (sıradan Rusların değersiz kağıt rublelerinden faklı olarak) herşeyi alabilecekleri özel devlet mağazaları vardı.

Polyakov gibi subaylardan altın rubleyle lüks bir hayatın tadını çıkarmak için elit tabakanın üst makamlarına tırmanabilecekleri zamana kadar tamâhkâr bir varlığı sürdürmeye katlanmaları bekleniyordu. Ama Polyakov'un olağan kariyer yollarını izlemeye hiç niyeti yoktu. Aksine, Rusya'ya zarar verdiğine artık emin olduğu bu sistemin yıkılmak zorunda olduğu sonucuna varmıştı. Ve onun epey zarara yol açabilecek bir konumu vardı.

1960'ın başlarında iki FBI karşı casusluk ajanı kendilerini kasten Polyakov'a belli ettiklerinde, o da niyetini gösterdi. Rus, bir sabah şehirdeki bir sokakta gezinti için dışarıdayken gerçekleşen bu karşılaşma sırasında casuslukla ilgili hiçbir şey söylenmedi. Ajanlar, yıllar sonra bir sınıf arkadaşlarına rastlamış iki eski üniversite arkadaşıymışlar gibi sadece şakalaşıp kendi aileleri hakkında sohbet ettiler ve sonra Polyakov'a tartışmak istediği herhangi bir "sorun" olursa kendilerini görmesini söylediler. Polyakov ketumca karşılık verdi; ama bu yaklaşmayı geri püskürtmemesi ya da Sovyet istihbarat tüzüğünün ölüm cezası yaptırımıyla talep ettiği gibi durumu üslerine rapor etmemesi yeterince anlamlıydı.

Başka bir deyişle FBI mendili bırakmıştı ve Polyakov da onu almıştı. Kısa bir süre sonra Polyakov da adımını attı. Diplomatik bir kabulde Amerikalı bir diplomata yaklaştı ve ona FBI'yla konuşmak istediğini söyledi.

İşte şimdi Soğuk Savaş casusluğundaki en önemli dönemlerden biri, bir yirmi beş yıl daha sürecek bir öykü başlıyordu. Bu, Sovyet ve Amerikan istihbaratları arasındaki müthiş bir yeraltı savaşının odak noktası olacaktı. Her iki taraf da karşı tarafa ihanet aşılamaya çalıştığından, temelde bu bir hainler savaşıydı. Yazılı tarihin hiçbir döneminde ihanet, başka hainlere ihanet eden hainlerin, gerçek hainleri tuzağa düşürmek için görevlendirilen sahte hainlerin ve "ihanet" sözcüğünün sadece karşı tarafın görevlendirdiği kişiler için kullanılması gerektiğini, kendi tarafının görevlendirdiklerinin "vatansever" olduğunu buyuran yüksek bir politik ahlaksızlığın hüküm sürdüğü bu derece yaygın bir amelî sanat haline gelmemişti.

Sovyetlerin dağılmasıyla savaş nihayet sona erecekti ama yol boyunca pek çok kayıp vardı. Bu kayıplardan biri de SİLİNDİR ŞAPKA'ydı; ironik bir şekilde başka bir hain tarafından ihanete

uğramıştı.

Polyakov neredeyse acılı görünüyordu. FBI dinleyicilerini soğukça bilgilendirdi, hayır, hiç para istemiyordu. "Bunu sizin için yapmıyorum," dedi. "Bunu ülkem için yapıyorum."

Polyakov, güya ev sahiplerini gücendirmeme kaygısıyla, FBI'ın minnetinin kabul etmekten mutluluk duyacağı bir maddi göstergesi olabileceğini alelacele ekledi. Ateşli bir el yapımı antika silah koleksiyoncusuydu. Bir gün Beşinci Cadde'deki süslü bir mağaza vitrininde güzel bir el yapımı tabanca görmüştü. Fiyat mütevazi gelirinin çok üstündeydi; ama sık sık silah ustasının şaheserini özlemle seyretmek için o mağaza vitrinine dönüyordu. Eğer FBI onu Polyakov'a hediye olarak alırsa çok memnun olacaktı.

Sonuç olarak, vergi mükelleflerinin parasının 6.000 dolar kadarı Amerikan kıymet bilirliğinin bu göstergesi için harcandı. Polyakov minnettar biri olarak neredeyse hemen bu paranın casusluk tarihindeki en akıllıca yatırımlardan biri haline geleceğini kanıtlayacaktı.

New York çevresindeki emniyet evlerinde SİLİNDİR ŞAPKA'yla yapılan görüşmeler sırasında FBI tam bir saf altını işe aldığını öğrendi. Polyakov'un hayat hikayesi herşeyi anlatıyordu: Ukraynalı bir kitapçının oğluydu, İkinci Dünya Savaşı sırasında topçu memuru olarak çalışmıştı, buradaki cesareti ve liderliği savaştan sonra Sovyetlerin Batı Noktası olan prestijli Frunze Askeri Akademisi'ne alınmasını sağladı. Yıldız bir öğrenci olduğu için, akademi öğrencilerinin kaymak tabakasını istihbarat kariyeri için çekip alan GRU tarafından işe alındı. 1951'de BM'deki ilk denizaşırı görevinin ardından Sovyet istihbaratının en önemli istasyonlarından biri olan Berlin'e gönderildi. Orada kanunla başı derde giren kişileri Batı Almanya'ya kaçırıyordu. Bu harekatlar o kadar başarılıydı ki; 1959'da tam bir albay olmuştu ve GRU'nun gelecekteki liderleri listesindeydi.

Polyakov işin başına geçtiğinde FBI çalışanları için çok rahatsız edici haberleri vardı. "Ordunuza sızdık," dedi. "Bizim için herşey açık bir kitap gibi. Bize yardım eden hainler var." Sonra GRU'nun Amerikan ordusundaki başlıca maşalarının adlarını verdi.

JACK E. DUNLAP: Tam anlamıyla para için çalışan alkolik bir çavuş olan Dunlap, çok gizli Ulusal Güvenlik Teşkilatı (NSA) için şoför-kuryelik yapıyordu. NSA belgelerini GRU'ya gösteriyordu. Böylece GRU da özel yüksek-hızlı kameralarla bu belgeleri, fotoğraflarını çekip Dunlap'ın kurye programında hiç gecikmeye yol açmadan geri veriyordu. Dunlap, lüks sürat motorları, hızlı arabalar ve pahalı bir metresten oluşan bir yaşantıyı sağlayan yüksek ödemeler karşılığında yıllarca hiç şüphe çekmeden Rusların NSA'ya sızmalarını sağlamıştı

WILLIAM H. WHALEN: Sovyet istihbaratının Birleşik Devletler'deki en değerli maşalarından biri olan Whalen, 1959'da istihbarat elde etmek için paha biçilmez bir avantaj noktası olan Birleşik Personel Amirleri'nde danışmanlık yapan ordudaki bir yarbaydı. Tıpkı Dunlap gibi Whalen da ülkesine tamamen para için ihanet etti; yaklaşık 400.000 dolar karşılığında GRU'ya Amerikan nükleer silahları hakkındaki ayrıntıları, savaş halinde Birleşik Devletler güçleri için yapılan harekat planlarını, Amerikan istihbaratının Sovyet askeri kapasitesi üzerine tahminlerini ve masasına gelen ilgi çekebileceğini düşündüğü herşeyi aktarıyordu.

NELSON DRUMMOND: Dunlap olayında olduğu gibi Drummond'un kendi öneminin çok altında, alçak bir askeri rütbesi vardı. Savaş gemisinde küçük rütbeli bir subay olmasına karşın servisinin en gizli iletişim sistemlerine giriyordu. Londra'daki bir donanma iletişim merkezine yerleştirildiğinden,

donanma yayılması üzerine geniş bir çok gizli telgraf sahasıyla silah ve şifre sistemlerinin teknik ayrıntılarına erişim sahibiydi. Tamamen para için ihanet etti. Polyakov onu ele verdikten sonra Pentagon onun sızdırdıklarının yerine yenilerini koymak için yüz milyonlarca dolar harcamak zorunda kaldı.

HERBERT W. BOECKENHAUBT: İşte bir başka kıymetli bağlantılara sahip alçak rütbeli asker; Boeckenhaubt hava kuvvetlerinde çok gizli haberleşmeyle uğraşan bir çavuştu. Paragöz bir hain olarak hava kuvvetlerinin kod ve sinyal sistemlerini ve hepsinden yıkıcı olanı, dünya savaşı çıkması halinde kullanılacak olan stratejik hava kumandası için üretilen özel şifre sistemlerini sattı.

Polyakov'un nadiren belirtme gereği duyduğu üzere, 1950'lerin ikinci yarısında herhangi bir zamanda Amerika'nın Sovyetlerle savaşa girmemiş olması büyük bir şanstı; çünkü girseydi kaybederdi. Yalnızca Whalen ve Boeckenhaubt'un istihbaratı bile ABD askeri planlarının açık bir kitap haline gelmesi anlamına geliyordu. Polyakov, İngilizlerin de daha iyisini yapamayacağına işaret etti, çünkü GRU Frank Bossard adında, yüklü ödemeler karşılığında İngiliz güdümlü torpil endüstrisindeki bütün İngiliz torpillerinin ayrıntılarını açığa çıkaran bir araştırmacıyı görevlendirmişti.

Polyakov'un bir GRU sızıntısı olabileceği yolundaki şüphelerinin tümü FBI onun Birleşik Devletler'deki GRU maşaları hakkındaki açıklamalarını araştırmaya başladığında ortadan kalktı. Tamamen haklı olduğu ortaya çıktı ve FBI maşaların tek tek ipini çekmeye başladı. İhanetleri için muhtelif kaderlere katlanacaklardı: Dunlap ajanlar izine yaklaştığında intihar etti, Whalen 40 yıl hapis cezası aldıktan sonra hapishanede öldürüldü ve Drummond'la Boeckenhaubt ihaneti suçların en iğrenci olarak değerlendiren bir federal jüri tarafından uzun dönem hapis cezalarına çarptırıldılar. (Bossard İngiliz karşı casusluğu tarafından enselendi ve uzun bir hapis cezasına çarptırıldı.)

FBI bu davalarda çok dikkatli davrandı, çünkü onları açığa çıkarırken ne pahasına olursa olsun SİLİNDİR ŞAPKA'nın rolünü gizli tutmalıydı. Bir dizi incelikli hile ve sahte kanıt sayesinde FBI, GRU'yu GRU'nun üst kademelerindeki bir hainden başka nedenlerin kıymetli maşalarının kaybından sorumlu olduğuna inandırmayı başarmıştı.

Böyle bir bahane sadece SİLİNDİR ŞAPKA'yı korumak için değil bir sonraki aşama için zemin hazırlamak açısından da önemliydi. 1962'nin sonlarında görevi biten Polyakov, başka bir deniz ötesi işe aktarılacaktı. Yasaya göre FBI deniz ötesi istihbarat harekatlarında çalışamadığından Polyakov'un kontrolü Merkezi İstihbarat Teşkilatı'na (CIA) geçti. Bütün Sovyet maşalarına kuşkuyla yaklaşan CIA karşı casusluğunun şüpheciliğine karşın Polyakov gerçek bir kaynak olduğunu kısa zamanda kanıtladı.

Önce Rangoon'a atanan Polyakov -CIA tarafından BOURBON ve GT/ACCORD kod adlarıyla biliniyordu- en üst seviyede istihbarat pompalıyordu. GRU'nun Çin ve Vietnam silahlı kuvvetleri üzerine rakipsiz bilgi bankasından öğrendiği her şeyi, GRU'nun teknoloji hırsızlığı harekatları hakkındaki ayrıntıları (ki bu, Sovyet savaş uçaklarını çalıntı Amerikan teknolojisini ne kadar ileri bir düzeyde özümsediğini gösterir) ve en çarpıcı darbesi, Sovyetlerle Çin arasındaki bozuşmanın içyüzünün ayrıntılarını aktarıyordu. Polyakov'un istihbaratı o kadar ayrıntılıydı ki, Vietnam savaşının bitmesine yol açan tek etmen olan Nixon yönetiminin bu bozuşmadan faydalanma ve Çin'e "açılmayı" başlatma kararında temel bir rol oynamıştı.

1974'e gelindiğinde Polyakov generalliğe terfi etmişti, bu kariyer yükselişinde CIA'in

Polyakov'un iyi niyetini pohpohlamak için onu beslediği istihbarat kırıntılarının rolü pek küçük değildi. Herşey bir yandan kariyerini geliştirirken bir yandan da üzerine gelebilecek herhangi bir kuşkuyu engelleme amaçlı bir idare planının parçasıydı. Güvenlik önlemleri olağanüstü sıkıydı; Polyakov Moskova'ya geri atandığında CIA küçük ziyaretlerin ya da başka herhangi bir çeşit doğrudan bağlantının fazla riskli olacağına karar verdi. Onun yerine yıldız maşaları için gelişmiş bir teknolojik cihaz formüle ettiler. Bu, ortalama bir hesap makinesi boyunda, Polyakov'un 50 sayfaya kadar istihbarat yazabileceği özel bir iletişim aletiydi. Alet yazılanları kendiliğinden şifreliyor ve istihbaratı 2.6 saniye içinde aktarıyordu. Yöntem epey güvenliydi: Polyakov gönderecek bir şeyi olduğunda bilgiyi alete yüklüyor sonra da sadece Moskova'nın aşağı mahallelerine giden bir otobüse biniyordu. Otobüs ABD elçiliğinin önünden geçerken Polyakov cihazdaki bir tuşa basıyor ve bilgileri elçilikteki özel bir alıcıya gönderiyordu.

Bu kadar önleme değerdi; çünkü 1980'e gelindiğinde Polyakov çoktan CIA'in Sovyetlerdeki 11 maşa listesinin taç mücevheri olmuştu. Raporları CIA karargahlarında 25 dosya dolabı doldurmuştu ve gerisi de geliyordu. Polyakov'un Sovyet General Personeli'nin iç askeri çalışmalarına erişimi vardı ve bunları CIA'e akıtıyordu. Herşeyin ötesinde, CIA Rusların nihayet bir nükleer savaşı Sovyetlerin hiç kazanma şansının olmadığına karar verdiğini öğrenmişti.

1985'te artık Polyakov neredeyse 25 yıldır, alışılmadık ölçüde uzun bir süredir önde gelen Amerikan maşalarından biriydi. Yine de Moskova'nın sırlarının sızdırılması ve Batı'daki önemli maşalarının yok olmasına rağmen tek bir kuşku kırıntısı bile Polyakov'un yakınına uğramıyordu. Ama o yıl, bir ocak sabahı Bogota, Kamboçya'daki bir KGB emniyet evinde Amerikalı bir köstebek oturdu ve Polyakov'un sonunu getirecek olan şu sözleri söyledi: "Saatinizi temizliyorlar."

En iyi niyetli değerlendirme bile Aldrich Ames'i pek yüksek bir yere koymazdı; isteksiz, hayal gücünden yoksun, tembel ve alkol sorunlarına sahip. Ames, herhangi bir kuruluşun sahip olmaktan gurur duyacağı cinsten bir adam değildi. Yine de Ames, bütün bu kusurlarına rağmen kıdemli bir CIA çalışanıydı.

Neden böyle bir adamın 32 yıllık bir kariyer çizgisinde düzenli aralıklarla kıdemli yönetici makamlarına atanmış olduğuna dair hâlâ akılcı bir açıklama yoktur. Belki ailesi yoluyla bir açıklama yapılabilir: Kendisi de mükemmellikten uzak bir CIA çalışanı olan Carleton Ames'in oğlu olarak çoğunlukla Rick Ames adıyla anılan adam, 1962'de bu hayatta başka hiçbir şey yapamayacağı ortaya çıkınca iş bulmak için babasının nüfuzuna güvenip CIA'e katıldı.

Bu tanıdık ağı aynı zamanda neden üstlerinin -pek çoğu babasının arkadaşıydı- cansız başarılarına rağmen sürekli iyi iş performansı değerlendirmeleri verdiğini de açıklıyor. Bu değerlendirmeler Ames'in Roma istasyonuna atandığında bir çeşme havuzunda zil zurna sarhoş bulunması gibi olayların bir şekilde göze çarpmamasını sağlıyordu.

Çalışma arkadaşı olan CIA ajanları Ames'i beceriksiz bir soytarı olarak değerlendiriyordu ki. Bu hüküm pek çok yabancı teşkilat arasında da yaygındı. Küçük görüldüğünün farkında olan Ames gücenmişti; bu zamanla için için bir nefrete dönüştü ve öteki ajanların hepsinden daha zeki olduğu yolunda bir kibri de beraberinde getirdi. Olaylar geliştikçe bu düşünce şekli tehlikeli bir hal alacaktı.

1983'te Ames hayatını değiştirecek bir deneyim yaşadı. Mexico City'ye atanınca Kolombiya elçiliğinde kültür ateşeliği yapan Maria Del Rosario'nun taraf değiştirmesini sağladı. Şansa bakın ki

Rosario aynı zamanda Küba DGI'sına bağlı bir köstebekti ve Kastro'nun komünizminin onu hayal kırıklığına uğrattığı varsayımına dayanarak Ames'e Rosario'nun kafasını karıştırma görevi verilmişti. Ender başarılarından birini sergileyerek onu ikna edebilmişti; ama bu süreç içerisinde köstebeğiyle duygusal ilişkiye girmek gibi affedilmez bir suç işlemişti. Ames o sırada evliydi ve bu ilişki kısa sürede evliliğini yıktı. Boşanma acı olmuştu ve çok geçmeden Ames kendini bakması gereken bir eş (1985'te Rosario'yla evlendi) ve yıllık 54.000 dolar tutarındaki nafaka ödemesiyle baş başa buldu.

Onu uçurumun kenarına maddi baskıların mı yoksa karısının aklını çelmesinin mi ittiği asla bilinmeyecek; ama 1985'te Ames KGB'ye yaklaştı ve bildiği her şeyi anlatmayı teklif etti. Bir CIA ajanı olmasına rağmen Ames'in teklifi ilk bakışta KGB'ye müthiş kârlar vadetmiyordu. Sonuçta Ames'in Rusların bilmek isteyeceği çoğu şeye erişimi yoktu. Ama sabırlı olmak eski bir KGB geleneğiydi; böylece Ruslar, iyi bir konuma gelmesi halinde cömertliklerinin karşılığını alabilecekleri varsayımına dayanarak Ames'e yüklü ödemeler yapmaya başladılar.

Sadece bir yıl sonra KGB sabrının karşılığını umabileceğinin çok ötesinde aldı: Ames inanılmaz bir şekilde CIA'in Sovyetler bölümünün karşı casusluk kısmına şef tayin edilmişti. Ames, mesleğinin doğası gereği hemen CIA'in Sovyetlerdeki harekatları hakkındaki her sırra, en önemlisi maşaların isimlerine ulaşabildi.

CIA, Sovyet köstebeklerini görevlendirmede uzun süreli ve kesintisiz başarıya alışkın olduğundan 1985'te her şey bir anda yanlış gidiyormuş gibi göründüğünde normalde şaşıracağından daha fazla şaşırmıştı. Köstebekler bir biri ardına ortadan kayboluyordu, bu da yakalandıkları ve neredeyse daima kafalarına sıkılan bir kurşunla noktalanan bir KGB karşı casusluk sürecinin içinde öğütülmekte olduklarının şaşmaz bir göstergesiydi. Kurbanlar arasında Dmitri Polyakov da vardı.

Bu arada FBI'ın ardı ardına gelen akıl çelme çabaları da kof çıkıyordu. Büro en çok Washington'daki Sovyet elçiliğinden taraf değiştirtmeyi başardığı Valeri Martynov ve Sergei Motorin adlı iki diplomat konusunda rahatsızdı. FBI CIA'e diplomatların görevlendirilmesi konusunda olağan bilgilendirmeyi yaptıktan hemen sonra birden bire Moskova'ya geri çağrılıp idam edilmişlerdi. FBI düşünülemez olanı düşünmeye başladı: CIA'in en üst seviyelerinde bir KGB köstebeği mi vardı? Aynı şey CIA'in de aklına geldi; ama tam şüphe derinleşecekken cevap gibi görünen şey Roma'da taraf değiştiren KGB ajanı Vitali Yurchenko'dan geldi. KGB karşı casusluğunda yüksek rütbeli bir subay olan Yurchenko, Birleşik Devletler' de en önemlileri Edward Lee Howard olan pek çok önemli KGB köstebeğini yakalatmıştı. Moskova istasyonundaki bir göreve atanmış eski bir CIA ajanı olan Howard, CIA kendisinde yalan makinesi testiyle uyuşturucu kullanımı ve başka kişilik sorunları çıkarınca atandığı yerden geri çekildi. İşten atılan Howard daha sonra KGB'ye yaklaştı ve bildiği herşeyi onlara sattı.

Howard tutuklanmadan önce Sovyetler Birliği'ne kaçtı ama artık herşey daha anlaşılırdı: CIA ve FBI'in bütün o başarısızlıklarından o sorumluydu. Ama başarısızlıklar devam ettiğine göre CIA'de bir yerlerde başka bir KGB kaynağı daha olmalıydı. Çünkü CIA önde gelen köstebeklerinden birinin, KGB karşı casusluğundaki üst düzey bir subayın tutuklanıp idam edildiğini öğrenmişti. Howard bu kaynak hakkında bir şey bilmiyordu. Londra'da çalışırken MI6 tarafından taraf değiştirtilen bir KGB ajanı olan Oleg Gordievski hakkında da bir şey bilmiyordu. Gordievski Moskova'ya geri çağrıldı ama kaçmayı başardı. Emniyete ulaştığında MI6'yı ve CIA'i KGB'nin üst düzey bir CIA kaynağı olduğu konusunda uyardı. Şimdi, Polyakov ve Godievski'nin varlığından haberdar olacak kadar

incelikli istihbarata erişebilecek bütün ajanların listesini çıkarmak gibi can sıkıcı bir iş başlıyordu. Ames listedeydi ama üzerindeki kuşkuyu dağıtmak için hiçbir girişimde bulunmadı. Hattâ ihanetinin reklamını yapan bir neon lambası takmak dışında herşeyi yaptı. Ames, minnettar bir KGB tarafından CIA'in Sovyetlerdeki önde gelen 11 köstebeğini ele vermesi karşılığında ödenen yaklaşık 1.5 milyon dolarla 540.000 dolarlık bir ev, bir Jaguar ve bütün bir katalog dolusu tüketim maddesi satın aldı. Normalde yılda 60.000 dolar kazanan bir adam için şüpheli bir belirti olan bu müsrif harcamalar, asla yakalanamayacağına olan aşırı güveninin göstergesiydi. Bu, aynı zamanda iki tane yalan makinesi testini nasıl geçebildiğini de açıklıyor.

Ama kaçınılmaz olarak, karşı taraftan Ames hakkında birşeyler bilen birinin ilmiği boynuna takması an meselesiydi. Ames'in günü 1989'da teşkilatın şifre bölümünde çalışan KGB'den taraf değiştirmiş bir köstebek CIA'de bir KGB kaynağı olduğuna işaret eden kanıtlar ve bu kaynağın KGB denetçi subayıyla Kolombiya'nın Bongotâ kentinde bir emniyet evinde pek çok kez görüştüğüne ilişkin bilgi aktardığında gelmişti. Verilen tarihlerle CIA'in izin tablolarının karşılaştırılması bir çakışmayı ortaya çıkardı: Bu görüşmeler Ames'in Bogota'ya gittiği tatillerle aynı döneme denk geliyordu.

1991'e gelindiğinde FBI'ın takibi Ames'in onların adamı olduğu yolunda yasal nitelik taşıyan deliller ortaya koymaya başladı. Ames şaşırtıcı bir biçimde çok dikkatsizdi. Evinin çevresinde suç unsuru belgeler ve KGB için yazdığı raporların kopyalarını içeren bilgisayar diskleri bırakıyordu. FBI'ın evinde yaptığı bir arama KGB'den 2.5 milyon dolar aldığını ve kendisine CIA'den emekli olup Sovyetler Birliği'ne yerleştiğinde nehir kenarında güzel bir *dachanın* verileceğinin vadedildiğini gösteren belgeler ortaya çıkardı.

Ames sonunda 1993'te ihanetine yardım eden karısıyla birlikte tutuklandı (Ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı). CIA'deki büyük köstebek avı başladığında doğuya doğru kaçmayı neden hiç düşünmediği sorulduğunda sadece "Ben bir Amerikalıyım ve daima öyle kalacağım" dedi. Bu, Polyakov'un bir zamanlar KGB izine yaklaşırsa batıya kaçması teklif edildiğinde söylediklerinin uğursuz bir yankısıydı. "Hayır," demişti. "Ben bir Rusum ve Rus olarak öleceğim."

1

Ç. N.: Grifîin, yarısının aslan diğer yarısının kartal olduğuna inanılan ejderha.

2

Groves, Alman bombasının üretimini yarıda bırakmak amacıyla Werner Heisenberg'in kaçırılması fikrini öne sürdü. Operasyon OSS tarafından, Heisenberg İsviçre'de bilimsel bir konferansa katıldığı sırada gerçekleştirilecekti, o bu fikirden vazgeçti ama ajanlarından birini, eski Red Sox takipçisi yeni casus Moe Berg'i konferansa gizlice sızması için gönderdi. Bir rivayete göre Berg dokuz dil konuşabilen bilgili bir adamdı ve takım arkadaşı bir keresinde onun "bu dillerin hiçbirinde takılmadığını" belirtmişti. Berg silahıyla konferansa gidecek ve Heisenberg nükleer silahlar konusundaki "önemli gelişmeleri" tartışmaya başlarsa, onu vuracaktı. Ama Berg'in fizik hakkında hiçbir bilgisi yoktu, Heisenberg'in tam olarak neyden bahsettiğini nasıl anlayacağı ise tanı bir meçhuldü. Ama her halükarda onu vurmaktan vazgeçmişti.

AYNALARIN BOŞLUĞU

"Bir köstebeğimiz var, Jim," der John Le Carre'nin *Tenekeci, Terzi, Asker,* Casus'undaki yaşlı uzman casus ve başka hiçbir söz bir istihbarat teşkilatını ürpertmek için bundan daha fazla hesaplanmış olamaz. Bu sözün rakibin içine derin ve dikkatle planlanmış bir sızmayı içeren anlamı, yalnız casusluk mesleğine özgüdür.

Sızma harekatları casusluk edebiyatının olmazsa olmazıdırlar; çünkü dedektiflik hikayelerinin ve arkası yarın dizilerinin iştah açan öğelerini ve eskimeyen konular olan güven, ihanet ve kuşkuyu içerirler. Gerçek casusluk dünyasında sızma harekatları nadiren tam gerçekliğin keskinliğiyle son bulduğundan kurmacanın hayali çizgilerinden çok daha fazla belirsizlik içerir.

Genelde, bir sızma harekatının iki amacı vardır. Birincisi, bir düşmanın ne düşündüğünü ya da tasarladığını öğrenmek için iç meclislerine girmek için tasarlanmıştır, ikinci amaç ve işlerin karmaşıklaşmaya başladığı nokta ise gücünü yanlış yönlendirmesine neden olarak ya da rakibinin asıl amacını gizleyerek düşmanı yanlış yola sevk etmektir. Ancak bu amaç, tıpkı genişleyen bir labirent gibi pek çok kandırmaca katmanının içinde başka kandırmacalar da içerebilir; ta ki bu belirsizlik kalın bir sis halini alana kadar.

Karşı casusluk teşkilatları en canlı tasviri CIA karşı casusluğunun eski başı James Angleton tarafından "bir aynalar boşluğu" olarak yapılan bu labirentte kolayca kaybolabilirler. Rakip teşkilattan taraf değiştiren ajan X örneğini ele alalım. Siyasi yönden hayal kırıklığına uğradığını iddia ediyor ve yeni koruyucularına ülkesindeki liderlerin devasa askeri güçlerini sadece savunma amaçlı kullanmaya karar verdiği konusunda ısrar ediyor. Bu doğru olabilir, ama o ülkenin düşmanca niyetlerini gizlemek ve rakiplerini uyutmak için uydurulmuş bir yalan da olabilir. Ama konuyu o ya da bu şekilde açıklığa kavuşturmak bizi karanlık bir koruluğa götürür: niyetler anlaşılması zor şeylerdir, bu yüzden taraf değiştiren kişinin doğruyu söyleyip söylemediği konusunda asla kesin bir cevap olmayabilir; savaş patlak vermediği sürece. Bir savaş olmadıkça bir ülkenin askeri yapılanmasını azaltma taraftarı olanlar köstebeğin açıklamalarını yapılanmanın gereğinden fazla geniş olduğuna ilişkin saptamaları için delil kabul ederlerken karşı çıkanlarsa köstebeğin yanlış bilgi yayan bir sahtekar olduğunu iddia edeceklerdir. Ya da ajan Y örneğini ele alalım. Çalıştığı istihbarat teşkilatının başka bir ülkedeki dengi hakkındaki değerlendirmelerden sorumlu ve o teşkilatın zayıf, etkisiz olduğu ve ülkesine yönelik bir tehdit oluşturmadığı sonucuna varıyor; hiçbir önemli kaynağa sahip değil. Ama ikinci ülkenin istihbarat servisinden bir köstebek, gerçekte ajan Y'nin öteki taraf için çalıştığını ve değerlendirmelerinin başlıca köstebekleri gizlemek için yapılmış kasıtlı çarptırmalar olduğunu söylüyor. Ajan Y bunu reddediyor ve köstebeğin aslında istihbarat teşkilatında nifak söküntüleri açmak ve üzerinden düğümler atmakla görevlendirilmiş bir sızıntı ajan olduğunu söylüyor. Tıpkı "bütün Tebalılar yalancıdır..." diye başlayan ünlü mantıksal çelişki gibi düğüm, eğer çözülebilirse, çok zor çözülecektir.

Bu tür belirsizlik, takip eden dört durumda sık sık tekrarlanan bir konudur. Bunlardan birincisi; casusluk tarihindeki en karmaşık labirent, 1960'lar ve 1970'lerde 12 yıl süren KGB ile CIA arasındaki "köstebek savaşı", bütün bir casusluk kurgusu kütüphanesini etkilemiş bir olayla ilgili. Buna karşılık diğer üç durum Soğuk Savaş casusluğunun karmaşıklıkları arasında kalmış ünlü bir insani yardım projesi, en sonunda dört istihbarat servisi ve neredeyse onu opak yapacak kadar çok

belirsizlik içeren çok katmanlı bir CIA sızma harekatı ve gelecekteki bir Birleşik Devletler başkanının babasına itibar kaybettirmek için İngiliz istihbaratı tarafından kullanılan Birleşik Devletler Hükümeti'nin en üst seviyelerine Alman istihbaratı tarafından gerçekleştirilen bir sızıntı ile ilgili.

KÖSTEBEK SAVAŞI CIA-KGB ÇEKİŞMESİ 1961-1974

Dallas'ta Bir Ölüm

Yuri Nosenko'nun 1964 Şubatı'nda CIA lehine taraf değiştirmekle ilgili kararı konusunda son dakika şüpheleri olsaydı bile, yeni evine ulaştığı anda yok olurlardı. Aslında orası evden çok malikaneye benziyordu: sere serpe uzanan Virginia Eyaleti'nde kapalı bir yüzme havuzu ve tam donanımlı spor salonuyla devasa bir CIA emniyet eviydi.

Nosenko, Sovyet hayatının sertliği ve yoksunluklarından sadece hayalini kurabildiği bir dünyaya girmişti. Her isteği bir hizmetçiler sürüsü tarafından yerine getirilirken, her gün zamanının belli bir bölümünü CIA yetkilileriyle arkadaşça sorgulara ayırıyordu. Nosenko onlara eski işvereni KGB'nin Birinci Bölümü (dış istihbarat) İkinci Baş Müdürlüğü'nün harekatları hakkında bildiği herşeyi anlatırken atmosfer oldukça dostaneydi.

CIA'irı köstebeğini rahat ettirmek için herşeyi düşündüğü çok açıktı. En sevdiği Küba puroları tedarik ediliyor ve geceyi CIA'in sağladığı fahişelerle geçirebileceği Baltimore'a ve Washington'a düzenli gezilere götürülüyordu.

Ancak bir ay sonra, tam da Nosenko bu hayatı sevmeye başlamışken hoş bir rüyadan uyanır gibi her şey bir gece aniden bitiverdi. Başına silah dayamış siyah üniformalı bir adam tarafından sertçe sarsılıp uyandırıldığmda şafak sökmeden hemen önce uykudaydı. "Kalk ve giyin." dedi adam. O sırada Nosenko, odada ayakta duran, yine siyah üniformalı üç adam daha fark etti.

Onu yakaladılar, bileklerine kelepçe geçirdiler ve dışarı sürükleyip bir kamyonun arkasına attılar. Beş saat boyunca kamyon dolambaçlı olduğu anlaşılan bir yolda ilerledi. Sonunda Nosenko'ya henüz terk ettiği malikaneden bir dünya boyu uzaktaymış gibi görünen sık ağaçlı bir alandaki tanımlaması zor bir evin önünde durdu. (O lüks emniyet evinden sadece 80 kilometre kadar uzakta olduğunu bilmiyordu.)

İçeri alındığında Nosenko yeni yaşama alanına itildi: tek bir ampulün aydınlattığı 365 santimetreye 365 santimetrelik derme çatma bir hücre. Bütün eşya bir tabure, metal bir karyola ve bir yem kovasından ibaretti. Kilitlenip ne olup bittiğini tahmin etmesi için yalnız bırakıldı. Nosenko anlamaya çalışarak çılgınca hücresini arşınladı. O adamlar kimdi? Neden hapsedilmişti?

Nosenko başka bir üç yıl daha cevapları öğrenemeyecekti. Bütün bu süre boyunca psikolojik işkence, aralıksız sorgular ve bu korkunun yıllarca sürebileceğini anlamanın ürkütücülüğü kâbusunu yaşayan bir esir olacakı. Yalnız ve unutulmuş olduğunu biliyordu; kimse yardımına gelmeyecekti. O hücrede ölecekti.

Nosenko'ya olanlar Amerikan istihbarat tarihinin en utanç verici olaylarından biri olacaktı. KGB'li Sovyet bir köstebek üç yıl boyu kanunsuz bir şekilde hapis tutuldu, Birleşik Devletler kanunlarının yasakladığı türde kötü muameleye maruz kaldı ve bir göçmen olarak en asgari

haklarından bile yoksun kaldı.

Nosenko olayı, Soğuk Savaş casusluğunun, CIA ve KGB arasındaki üstünlük için yarıştıkları amansız yeraltı savaşının en karanlık dönemlerinden birinin gizemli noktasıdır. On iki yıl boyunca çifte ajanlar, üçlü ajanlar, köstebekler, taraf değiştirenler ortalığı birbirine kattı. Sonunda hangi tarafın "kazandığını" söylemek zordu; kazanmak, bu bağlamda düşünerek kullanılması gereken bir sözcük. Her iki taraf da çarpışmadan zarar gördü ve ikisi de uzun süreli hasar yaşayacaklardı.

Savaş James Jesus Angleton, Harold Adrian Russel Philby tarafından sömürüldüğünü fark ettiğinde başladı.

Hiç kimsenin istihbarat oyununun inceliklerini akıl güçlerini karşı casusluğun gizemli sanatına dönüştürmeye karar vermiş, pek çok zihinsel yeteneğe sahip bir adam olan Angleton'dan daha çok sevmediği söylenir. Angleton, bir edebiyat dergisi çıkardığı ve kampusun en önde gelen güzel sanat meraklısı öğrencisi olduğu Yale'den II. Dünya Savaşı sırasında OSS'e ikmal edildiğinde OSS X-2 (karşı casusluk) dalında hayatının amacını buldu. Savaşın sonunda, sadece yirmi sekiz yaşında olmasına karşın Alman istihbarat harekatlarını başarısızlığa uğratmada parlak bir rekora imza atmıştı. Kaçınılmaz bir şekilde 1947'de kuruluşu sırasında CIA'e katıldı ve bir anda kurucu üyelerin en dikkat çekeni oldu. Cl'ın (yeni CIA'in karşı casusluk bölümü) şefi olarak, teşkilata KGB'nin sızmamasını kesinleştirme emirleri sayesinde müthiş bir gücü elinde tutuyordu. Bütün harekatları karşı casusluk belirtileri (Sovyetler tarafından sızılmaya yatkınlık) için tekrar gözden geçiriyordu, bütün iletileri görüyordu, bütün kiralama ve buluşmaları gözden geçiriyordu, gelen bütün istihbaratı muhtemel kandırmaca unsurlarına karşı değerlendiriyordu ve CIA'in öteki istihbarat servisleriyle olan ilişkilerini o servislerden herhangi bir irtibat memurunun CIA'den alması gerekenden daha fazla istihbarat almaya çalışıp çalışmadığına ilişkin her türlü ipucuna gözlerini dört açarak gözlemliyordu.

Angleton'u 1949'da Washington'daki MI6'ya atanan yeni istasyon şefi Philby'yle bağlantıya geçiren de bu son işleviydi. Böyle durumlarda sıkça olduğu gibi iki adam da karşı tarafın *gerçekten* neyin peşinde olduğunu bulmaya çalışarak kurnazca bir ayine başladılar. İngiliz ve Amerikan istihbarat teşkilatları savaş sırasında sıkı bağlar kurmuşlardı; ama işin içindeki herkesin anladığı üzere, istihbarat nankör meslekti. Ne İngilizler Amerikalı kuzenlerine herşeyi anlatmakla meşguldü, ne de Amerikalılar bütün kartlarını açmaya hazırdı.

Angleon ve Philby, yakın bir iş ilişkisinin yanı sıra arkadaş da oldular. Haftanın pek çok günü sakin bir Georgetown restoranında birlikte öğle yemeği yiyor, yeterince alkolün bir dil sürçmesine yol açacağını umarak birbirlerine durmadan içiriyorlardı (ikisi de iyi içicilerdi). Deneyimli istihbaratçılar olarak her ikisi de öbürünün oynadığı oyunun farkındaydı ve kimi zaman bunun katışıksız saçmalığına kahkahalarla gülüyorlardı.

Angleton Philby'nin yeteneklerine saygı duymaya başlamıştı ve majestelerine olan sadakatinden bir an bile şüphe duymamıştı. 1951'de Guy Burgess ve Donald Maclean'in ihanetinin ardından bazı CIA yetkilileri, Maclean'i yaklaşan tutuklanması konusunda uyaran ve kendi de bir KGB köstebeği olan Philby'nin "üçüncü adam" olduğundan şüphelenmeye başlamıştı. Angleton Philly'yi iş arkadaşlarının daha çok içsel yetilerine olan sadık bir inanç olarak kabul ettikleri şeye dayanarak şiddetle savundu: altıncı hissi Philly'nin sadık olduğunu söylüyordu, o zaman öyleydi.

Sonuçta 1955'te, gittikçe daha çok kanıt Philby'nin gerçekten bir KGB köstebeği olduğunu

gösterdiğinde yaşanan şaşkınlık çok daha büyüktü. Angleton'u iyi tanıyanlar sonradan haberin onu darmadağın ettiğini ve kendini bütün Philby aldatmacasının baş hedefi olarak görmeye başladığını söyleyeceklerdi. Nedeni ne olursa olsun, Angleton artık KGB tarafindan Batı'yı kandırmak için hazırlanmış kütlesel ve kurnazca bir düzenin

amacı Batı'yı kesin bir komünist işgaline hazırlık için zayıflatmaktan aşağı olmayan beklenmedik bir aldatmaca harekatı teorisini kurmaya başlamıştı. Böyle bir canavar planın varlığından şüphe duyanlara Angleton daima Philby örneğini verirdi. Angleton'un iddiasına göre, ortada MI6'nın başına geçmesine kıl payı kalmış bir adam vardı; çok açık bir şekilde o teşkilatı ele geçirmek için KGB tarafindan zekice hazırlanmış bir harekatın sonucu olarak. Ve bu harekata kaç köstebek yardım etmişti, hâlâ işte olan kaç köstebek? Dahası, Angleton ekliyordu, KGB CIA'i "baş düşman" kabul ettiğine göre Rusların CIA'i içten çökertmek için benzer bir harekat tasarladıklarını var saymak akıllıca olurdu. Ve aklında Philby'nin Ruslara bunu nasıl yapacakları konusunda tavsiyelerde bulunduğuna dair hiçbir şüphe yoktu.

Karşı casusluğa egemen olan paranoyak mantık türüyle sıkıca değerlendirildiğinde teori anlamlıydı, Angleton hiç kanıtı olmadığını kabul etse de. Bir gün o kanıtı bulacağına, kendini dinleyenlere Philby'nin ihanetinin öcünü almaya odaklanmış takıntılı bir nefret gibi görünen bir havayla yemin ederdi. Onlara göre tıpkı Bermuda Şeytan Üçgeni ve uzaylıların kaçırdıkları insanlar gibi Angleton'un teorisi içinde hiçbir tutarlı kanıt bulunamazdı.

Ama 1961'de kanıt geldi, ya da Angleton öyle olduğuna inandı.

O aralık ayında Anatoli Golitsin adında tıknaz, kaim enseli bir KGB'li Helsinki'de CIA lehine taraf değiştirdi. Golitsin, KGB karargahındaki Batı Avrupa harekatlarnı da içine alan işi sayesinde KGB'nin kullandığı köstebeklerin uzunca bir listesinin ayrıntılı bir taslağına sahipti. Düzinelercesinin ayağını kaydırdı, en önemlisi de Fransız Hükümeti'nin üst kademelerinde iş görmekte olan SAPPHIRE adlı bir şebekenin. Ek olarak, Philby'nin 1934'ten beri bir KGB köstebeği olduğuna ilişkin son kanıtı da sağlamıştı, ki bu açıklama Philby'yi Moskova'ya kaçmak zorunda bırakmıştı.

Ne kadar değerli olursa olsun, bu açıklamalar Angleton için Glotsin'in asıl değerinin yanında ikinci planda kalıyordu: KGB'nin Batı istihbaratını çökertme amaçlı temel planı hakkında bildikleri. Golitsin, Angleton'a İsa'nın Kutsal Kadehi'nin yerini açıklayan bir adam edasıyla 1959'da Moskova'da kıdemli KGB yetkililerinin "düşmanın temel düşünüşünü etkilemeyi" amaçlayan bir plan konusunda bilgilendirildikleri özel bir KGB konferansına katıldığını anlattı. Glotsin'e göre bu plan, yanlış bilgi yaymak için batıya doğru sahte köstebekler gönderip Batı'yı Sovyetler Birliği'nin asıl amaçları konusunda yanlış yönlendirmek ve Batı'yı kandırıp askeri hazırlıklarını azaltma amacıyla çok sayıda büyük aldatmaca harekatı düzenlemeyi kapsıyordu.

Glotsin, Stalin-Tito ayrılığının ve Çin-Sovyet sürtüşmesinin incelikli aldatmacalar olduğunu iddia etti, bu çoğu CIA yetkilisinin gülünç bulduğu bir iddiaydı. Yine de Angleton'un teşkilattaki etkinliği nedeniyle Glotsin'in iddialarını araştırmak için özel bir komite kuruldu. Alaycı bir şekilde kendilerine "Dünya Düzdür Derneği" diyen komite üyeleri, pek de şaşırtıcı olmayan bir şekilde Tito'nun gerçekten Sovyetlerle arasının açık olduğunu kanıtlayan dağlar kadar delil olduğu ve Çin-Sovyet sürtüşmesinin de son derece gerçek olduğu sonucuna vardılar.

Golitsin bu reddedilişten yılmamıştı, aksine bunun sadece KGB'nin yanlış bilgi yayma

çalışmalarının ne kadar başarılı olduğunu gösterdiğini iddia ediyordu. Daha da beteri, Angleton'u CIA kurumunun böyle kandırmacaları ortaya çıkarmaktaki başarısızlığının temelde bütün Batılı istihbarat teşkilatları gibi içine sızılmasından kaynaklandığına inandırmıştı. Golitsin, CIA'in Sovyet Bölümü'nün üst kademelerinde bir "süper köstebek", temel işlevi öteki KGB maşalarını korumak ve CIA'in Moskova'nın yaydığı yanlış bilgileri kabul etmesini kesinleştirmek olan kurnaz bir KGB maşası bulunduğunu savunuyordu. Süper köstebeğin kimliğini bilmiyordu ama kod adını bildiği iddiasındaydı: SASHA.

Varlığına çoktan karar verdiği komplonun artık kalbine girmekte olduğuna inanan Angleton, Golitsin'i fiilen tek kişilik karşı casusluk teşkilatı haline getirmişti. Müthiş bir gizlilik içinde Golitsin'i New York'ta kuryelerin CIA'in en gizli personel dosyalarını taşıdığı bir apartmana yerleştirdi. Golitsin dosyaları inceleyecek, SASHA'ya giden ipuçları arayacaktı.

CIA güvenliğinin bu akıl almaz ihlali yetmezmiş gibi Golitsin bunu köstebek fikri üzerine başka bir macerayla daha birleştiriyordu. Angleton'a artık KGB için çok tehlikeli olduğundan Moskova'nın mutlaka, görevi Golitsin'in söylediği her şeye kuşku düşürmek olan akıllı bir çifte ajan, sahte bir hain göndereceğini anlattı. Golitsin itibardan düşünce CIA'in içindeki süper köstebeğin ve daha küçük kölelerinin yolları üzerinde teşkilatı çökertmek için hiçbir engel kalmayacaktı.

Angleton, bu inanılmaz senaryoyu KGB hakkındaki kendi asıl planıyla yine mükemmel bir uyum içinde buldu. Ve tam da Golitsin'in tahmin ettiği gibi 1964'ün başlarında bir KGB yetkilisi taraf değiştirmeye karar verdi. Adı Yuri Nosenko'ydu.

KGB'nin başı Laventri Beria'nın 1953'teki ölümünden sonra teşkilata katılan pek çok yetkili gibi Nosenko da KGB kariyerini Sovyet hiyerarşisindeki önemli aile bağlantılarına borçluydu. Nikita Khrushchev'in bir arkadaşı olan babası (Gemi inşası bakanı olmasını sağlayan bir bağlantı) oğluna donanmada bir iş edinmek için kullandığı önemli bir perde arkası güce sahipti. Babasının kendisi için istediği donanma kariyerine özel bir ilgi duymayan Yuri, donanma istihbaratına kaydı. Bu işte geçirdiği 3 yıldan sonra babasının bağlantıları sayesinde KGB'ye aktarıldı.

O zamanlar KGB çok iyi bir kariyer tercihi kabul ediliyordu. Sovyet sistemindeki özel rolü sayesinde, KGB sıradan bir Rus'un kazanabileceğinin çok ötesinde bir gelir de dahil olmak üzere üyelerine önemli ayrıcalıklar sunabiliyordu. Ayırt edici kırmızı kaplamasıyla bir KGB kimliğinin bir anlık görüntüsü, herhangi bir KGB çalışanının bir tiyatro ya da sinema kuyruğunun en önüne geçmesi ya da bir restorandaki en iyi yere oturması için yeterliydi.

Babasının amaçsız bir hayalci olduğunu düşündüğü Nosenko, karşı casusluk için beklenmedik bir kabiliyet gösterdi. 1955'e gelindiğinde Amerikalı turistler, misafir akademisyenler ve işadamları aleyhine şantaj ve tuzağa düşürme çalışmaları yürüten, KGB'nin en gizli bölümlerinden Yedinci Bölüm'de önde gelen bir ajandı. Alışılageldik yöntem, bir Amerikalı'yı bir kadın fahişeyle (Sovyet istihbarat argosunda "kuzgun" denir) ya da bir erkek fahişeyle (kırlangıç) bir araya getirip sonucu fotoğraflamak, sonra da resimleri hedef kişinin eşine ya da işverenine göstermekle tehdit etmekti; kurban "işbirliği" yapmak istemediği sürece.

Ama 1962'de, Nosenko Sovyet sisteminden hayal kırıklığına uğrayınca CIA'le bağlantı kurmaya karar verdi. Nosenko bir Sovyet silahsızlanma delegasyonuna eşlik etmesi için Cenevre'ye gönderildiğinde (Görevi onları KGB için gözlemekti) CIA'in Birleşik Devletler delegasyonuna bağlı

adamını buldu ve konuşmak istediğini ima etti. Daha sonra, güvenli bir CIA binasında Sovyetler Birliği sınırları içinde asla CIA ajanlarıyla görüşmemek şartıyla yerinde kalıp işbirliği yapacağını bildirdi. Sebebini açıklaması istendiğinde KGB'nin, ABD elçiliğindeki Rus işçilerin (hepsi KGB için çalışıyordu) tanıdıkları CIA ajanlarının ayakkabılarının tabanına sürdüğü kimyasal bir toz geliştirdiğini söyledi. KGB, nereye giderlerse gitsinler CIA ajanlarının izini sürmek için özel kimyasal tarayıcılar kullanıyordu.

Nosenko iyi niyetini göstermek için birkaç küçük çaplı KGB maşasını ele verdikten sonra CIA'e paylaşacak daha fazla istihbaratı olduğunda onlarla bağlantı kuracağını söyleyip delegasyonuna geri döndü. Nosenko'dan başka hiçbir şey duyulmamıştı; ama bu arada kaderi Anatoli Golitsin'in New York'taki sığınağında şekillenmekteydi. CIA'in Nosenko'yla ilk konuşmalarının tutanakları kendisine gösterildiğinde Golitsin ona hemen "aldatmaca" damgasını bastı. Golitsin, Nosenko'nun casus tozu hikayesiyle bunun sadece Moskova'da diplomatik kılıf altında çalışan CIA ajanlarının kimliklerini ele veren KGB süper köstebeğini gizlemek için uydurulmuş incelikli bir masal olduğunu söyleyip alay etti. Dahası, Nosenko'nun sırf Golitsin'in itibarını sarsmak amacıyla bir noktada taraf değiştireceği tahmininde bulundu.

Tabi ki tam da Golitsin'in öngördüğü gibi 1964'ün başlarında Nosenko Cenevre'de tekrar ortaya çıktı ve CIA'le bağlantıya geçti. Moskova'ya dönmesini emreden bir geri çağırma telgrafının henüz eline ulaştığını söyledi; ona göre bu, şüphe çektiğine dair tartışmasız bir işaretti. Bir an önce taraf değiştirme niyetinde olduğunu bildirdi. Sadece CIA'in değerini anladığından emin olmak için büyük sürprizi patlattı. Birkaç yıl önce Lee Harvey Oswald adında muhalif bir Amerikalı Sovyetler Birliği'nde yaşarken KGB Nosenko'yu genç eski denizciyi gözetleyip bir CIA maşası olup olmadığını belirlemesi için görevlendirmişti. Nosenko, olmadığı sonucuna varmıştı. Sonra KGB onu işe almayı düşündü ama sonunda Oswald'in "işe yaramaz" olduğuna karar verdi.. Bu aşama dan sonra onu yalnız bıraktılar, hatta Sovyet hayatından bıktığında Rus asıllı karısıyla ABD'ye dönmesine bile izin verdiler.

Nosenko davası şimdi karanlık bir batağa girmişti. Eğer Golitsin'in iddia ettiği gibi Nosenko KGB'nin aldatmaca harekatının bir parçasıysa bu, Oswald hakkında söylediği her şeyin yalan olduğu anlamına gelirdi. Angleton'un düşüncesine göre KGB, bir tanesi de CIA'i Oswald'la bir ilgisi olmadığına inandırmak olan pek çok amaç için Nosenko'yu sahte bir taraf değiştirici olarak ortaya bırakıyordu. Bu yüzden, tam tersi doğruydu: KGB'nin OswaldTa bir ilgisi *vardı,* bir başkana KGB tarafından düzenlenmiş bir suikast hortluyordu.

Nosenko'yu taşıyan uçak Washington'a inişe geçerken, Nosenko'nun aşağılarda esen korkunç fırtına hakkında hiçbir fikri yoktu. Başlangıçta ona özellikle iyi davranılmıştı, böylece yumuşayacak ve gelen şoka hazırlıksız yakalanacaktı. Esareti sırasında onu yıldırmak ve Angleton'un birer gerçek olduğuna zaten karar verdiği şeyleri itiraf ettirmek için tasarlanmış bir dizi psikolojik işkenceden geçirildi: Yuri Nosenko, görevi CIA'i KGB'nin Başkan Kennedy suikastindeki rolü konusunda yanlış yönlendirmek olan bir KGB'liydi.

Ama bu yöntemlerin hiçbiri işe yaramadı. Gardiyanları hücre ısısını çok sıcak ve çok soğuk arasında dönüşümlü olarak değiştirdiler, çok geç saatlerde sorgu için dışarı sürüklediler, bir seferde haftalarca açlık sınırında yaşamaya zorladılar, tütün vermediler, hücresini şiddetli ışıkla aydınlatıp uyumasına izin vermediler, onu her an kimsenin haberi olmadan öldürebileceklerini söyleyen sorgu

takımları düşmanca sorular sordular.

Aslında Nosenko da sorgucularına mühimmat sağlamıştı. Şu "geri çağırma telgrafı" mesela; Cenevre'deki silahsızlanma müzakereleri boyunca Sovyet haberleşmelerini gözlemleyen Ulusal Güvenlik Teşkilatı'nın kayıtlarının gözden geçirilmesi Moskova'dan böyle bir telgrafın hiç gönderilmediğini göstermişti. Ve bir albay olduğu iddiası da boş çıkmıştı, aslında bir binbaşıydı. Nosenko iki yalanı da itiraf etti ama sadece CIA'in onu Birleşik Devletlere getirmesini kesinleştirmek için önemini artırmak istediğini söyledi. Ve gardiyanları onu ne tür korkularla kötü muameleye maruz bırakırlarsa bıraksınlar hikayesine bağlı kaldı: O gerçekten taraf değiştirmişti ve Lee Harvey Oswald KGB'nin işe almamaya karar verdiği bir çatlaktı. Golitsin'le ilgili olarak da KGB'nin ondan kurtulmaktan memnun olduğunu söyledi: Katlanılmaz bir egoistti, bir keresinde gerçekten kendisinin başında olacağı tamamen yeni bir Sovyet istihbarat yapılanması önermişti.

Nosenko sadece boynunu giyotin bıçağına daha da yaklaştırdığının farkında değildi. Açılmamak için inatla direnmesi Angleton tarafından KGB davasına olan bağlılığının açık bir göstergesi olarak yorumlanıyordu. Şimdilik Nosenko meselesinde bir netleşme olmadığından Angleton ve Golitsin zamanlarını Golitsin'in CIA personel dosyalarından kaç tane muhtemel KGB köstebeği çıkardığını belirlemeye ayırıyorlardı. Dehşet verici 120 kişilik bir "şüpheli" listesi çıkardılar. Bu, sonra 50 "ciddi şüpheliye" en sonunda da 16 "casusluk vakasına" indi.

Onaltı CIA yetkilisinden casusluk gibi ciddi bir suç için şüphelenilmesinin tek nedeni Golitsin'in personel dosyalarını incelemesiydi. Sadece Angleton'un anlar gibi göründüğü garip bir indirgemecilikle, Golitsin bir KGB ajanında olması beklenen kişilik özelliklerini, yani 'şaşmaz ipuçları'nı insanların geçmişinde arıyor ve kimin olası bir KGB ajanı olduğuna bu şekilde karar veriyordu. Üstelik, Golitsin Angleton'u Avarell Harriman ve ingiliz Başbakanı Harold Wilson'un da muhtemelen KGB için çalıştıklarına inandırdı.

Bu düşünme şeklinin katışıksız çılgınlığına rağmen, Angleton artık gizliden gizliye Moskova için çalışıyor olma şaibesi altındaki bir düzine CIA yetkilisinin kariyerlerini çökertecek köstebek avını başlattı (Bu şüpheliler arasında Sovyet Bölümü'nün süper köstebek SASHA olmasından kuşkulanılan başı da vardı.)

Ama zaman geçtikçe ve CIA'in Angleton'un çılgınca aramasında altı üstüne geldikçe süper ya da başka türlü hiçbir KGB köstebeğinin ortaya çıkmayacağı açıklığa kavuştu. Hâlâ gizlice hapiste tutulan Nosenko, hikayesine bağlıydı ve Angleton'un CI üyeleri, şüphelenilen köstebekler aleyhine zerre kadar kanıt bulamamıştı. CIA'in üst kademeleri sabırsızlanmaya başladı ve Angleton'a Nosenko meselesini artık kesinlikle çözmesi emredildi. Son bir sorgulama turu da hiçbir yere varamayınca Nosenko'nun salıverilmesi emredildi. Nosenko'ya yapılan muamelenin kamuoyunda ortaya çıkmasından kaygılanan CIA ona 30.000 dolar nakit ödeme yaptı ve (Angleton'u kızdırmasına rağmen) teşkilatta bir danışmanlık görevine getirdi. CIA yöneticisi Richard Helms davanın bir teşkilat içi incelemesinin yapılmasını emretti. Araştırmanın sonucunda Nosenko'nun tamamen dürüst olduğu ortaya çıktı.

Nosenko'yu kabul kararı Angleton ve büyülü bilgelik kaynağı Golitsin için sonun başlangıcı oldu. Angleton hakkında artan şikayetler vardı ve 1974'te CIA'in yeni yöneticisi William Colby CI şefinin CIA'i masalsı KGB köstebeklerinden korumak adına aralarında Nosenko'nun yasadışı hapsi de olan pek çok ağır suç işlediğini ortaya çıkardı. Ayrıca Colby Angleton'un şüphelendiği CIA yetkililerinin

evlerini yasadışı bir şekilde dinlemeye aldığını ve yıllarca uluslararası postanın KGB tarafından ajanlarıyla haberleşmek için kullanılıp kullanılmadığını (ki kullanılmıyordu) öğrenmek için yasadışı bir posta açma çalışması yürüttüğünü de ortaya çıkardı. Angleton istifa etmeye zorlandı, Golitsin'e hizmetlerine artık ihtiyaç olmadığı bildirildi.

Büyük köstebek avı bitmişti. Angleton'un kovulmasından bir yıl sonra, yerine atanan George Kalaris CIA karargahında olağanüstü bir olayla karşılaştı. Bu, Sovyet karşı casusluk yöntemleri üzerine bir konferanstı; konuşmacı Yuri Nosenko'ydu. Konuşmasını bitirdiğinde ayağa kalkan dinleyicilere kendi hikayesini anlattı; sonunda göz yaşları içinde "Ama hâlâ Amerika'yı Seviyorum" dedi. Ayakta alkışlandı.

Sonraları, köstebek avının kurbanlarına, kuşku yüzünden kariyeri zedelenen CIA yetkililerine sessizce ödenen telafiler olacaktı. Angleton 1987'deki ölümüne kadar baştan sona haklı olduğunda ve tamamıyle bir KGB uydusu haline geldiğini anlamayı reddetmenin CIA'in saflığı olduğunda ısrar etmeyi sürdürdü.

Soğuk savaşın en çok tırmandığı, tam da Angleton'u başlangıçta istihbarat işine çeken öğeler olan belirsizlik, şüphe ve yanıltmacanın hüküm sürdüğü bir zamanda CIA ve KGB arasındaki müthiş yeraltı casusluk savaşının baş kurbanı belki de Angleton'dur. Çok daha az açığa vurulsa da KGB de epey kayıp vermişti. Pek çok KGB emektarı, teşkilatın köstebekler, karşı köstebekler, sahte taraf değiştirenler ve yanlış bilgilendirme oyunlarına kendini çok fazla kaptırdığından artık kimseye güvenilmediği ve kimsenin gerçeğin ne olduğunu bilmediği günleri hüzünle anıyor.

Hayatta olsaydı Angleton KGB-CIA savaşının son derece ilginç sonuçlarından birine çok şaşardı. Bu, teşkilatın savaştan ne kadar çok etkilendiğini ölçmek için onun ayrılığından sonra CIA komitesi tarafından hazırlanmış uzun bir teşkilat içi rapordu. Teşkilatın çok ciddi hasar gördüğü sonucuna varan rapor, bu hasara teşkilatı yanlış yönlendirmek için üst kademelerdeki kurnaz bir "süper köstebek" tarafından yönetilen kasıtlı bir KGB harekatının yol açtığı kararına ulaşmıştı.

Rapora göre söz konusu KGB köstebeğinin adı James Jesus Angleton'du.

"DÜRÜST BIR GAYRIMUSEVİ"NİN ESRARI WALLENBERG DAVASI 1944-1990 *Lubyanka 'daki Zehir*

1944 kışının olağandışı olaylarla dolu dünyasında bile, Budapeşte'deki Alman karargâhı çalışanları böyle bir şeye tanık olmamışlardı. Bir Aralık günü zayıf, seyrek saçlı İsveçli bir diplomat karargâh binasına fırtına gibi daldı, doğruca general August Schmidhuberin odasına yürüdü ve onu tehdit etti.

Pek az insan Schmidhuber gibi güçlü bir adamı tehdit edecek kadar saf cesaretine sahipti. Schmidhuber, aylar önce Almanya'nın kolayca işgal ettiği bir ülkede üstün güce sahip yaklaşık yarım milyon askerin komutanı olarak sadece parmaklarını şıklatarak bir saniye içinde bu haddini bilmez diplomattan kurtulabilirdi. Ama Raoul Wallenberg'in yoğunluğundaki bir şey onu sessizce diplomatı dinlemeye itti.

Wallenberg, Schmidhuber'in Berlin'den yerli faşistlerle işbirliği yapıp Budapeşte'deki Yahudi gettosunu yok etmesi ve burada bulunan 70,000 korkulu yerleşimcinin Auschwitz'e gemiyle

yollanmaları için *Schutzstajfel'e* (SS) aktarılması doğrultusunda emir aldığını duyduğunu söyledi. Bir öfke pırıltısı içinde "Eğer bu olursa savaş suçları için yargılanmanızla kişisel olarak ilgileneceğim" dedi.

Schmidhuber bir an için hiçbir şey söylemedi. Sonra, emrindekileri büyük bir şaşkınlığa uğratarak telefonu aldı ve havlarcasına bir emir verdi: Yahudi gettosuna dokunulmayacaktı ve bölge Alman askerî koruması altında olacaktı, 70.000 Yahudi'den herhangi birine zarar verecek her kim olursa olsun en kısa zamanda vurulacaktı. Telefonu kaparken Wallenberg'in elini sıktı ve dışarı çıkarılmasını emretti.

Raoul Wallenberg Macaristan Yahudilerini kurtarma savaşında bir zafer daha kazanmıştı ama bu ona yeterince rahatlık vermemişti. Naziler, işgalci Ruslar Macaristan'ın tamamını almadan önce Yahudilerin kökünü kurutmak için 24 saat çalışırken çok fazla yenilgi yaşanıyordu. Yüz binlerce Yahudi toplama kamplarına gönderilecekti. Onların kaderleri, bir ölüm makinesini yenmek için hayatını riske atan Wallenberg'e acı çektiriyordu.

Sonunda Wallenberg 100.000 civarı Macar Yahudi'yi kurtarmayı başardı. Bu yüzden tarih onu Avrupalı Yahudileri kurtarmak için bir şeyler yapan maalesef sayıları pek az bir kaç kişiden biri olarak kutsadı. Yahudi halkı onu Oskar Schindler ile birlikte daima kötülerle savaşan iyiliğin gücü olarak "dürüst gayrımusevi" adıyla hatırlayacaktı. Raoul Wallenberg'in öyküsü hem ilham verici hem de trajiktir. En büyük başarısından -Budapeşte gettosundaki Yahudileri kurtarmak- yalnızca bir kaç hafta sonra Ruslar tarafından yakalandığı ve bir daha hiç görünmediği için çağdaş tarihin büyük gizemlerinden biridir. Sonraki elli yıl boyunca kaderi milyonlarca insanın merakını mıknatıs gibi kendine çekti. Sovyetler Birliği'nin Wallenberg davasını tartışmayı bile reddetmesi bu bilmeceyi daha da opaklaştırdı. Ortadan kaybolan diplomatın davası haline gelen derin gölgede sürekli, tekrarlanan dedikodular vardı. Casus olduğunu düşünen Ruslar tarafından vurulmuştu. Hapse atılmış ve 1947'de ölmüştü. 1965 gibi yakın bir geçmişe kadar Sibirya'daki bir esir kampında hâlâ hayattaydı; ama işkenceden aklını kaybetmişti. Aslında hep gizli bir Rus ajanıydı ve sonradan ülkesine dönüp yeni bir kimlik edinmişti. Ruslar tarafından ortaya çıkarılan bir Amerikan ajanıydı ve daha sonra tamamen yeni bir kimlik altında bir KGB derin sızma ajanı yapılmıştı.

Şimdi, kaybolmasının neredeyse yarım yüzyıl ardından nihayet gizemi ortadan kalkmakta. Raoul Wallenberg'in gerçek öyküsünün Stalinist paranoya, ikiyüzlülük, görünüşte müttefikler arasındaki güvensizlik ve hepsinin ötesinde olağanüstü ahlaklı bir adamın seçkin kişiliğinin eşit oranlarda şekillendirdiği karmaşık bir casusluk bilmecesi olduğu ortaya çıkıyor.

Raoul Wallenberg hakkında hatırlanması gereken en önemli gerçek, yalnızca doğumunun bile II. Dünya Savaşı öncesi Avrupa'nın gerginliklerinden muaf bir hayatın güvencesi olduğudur. İsveç'teki efsanevi varlıklı bankacı Wallenberg hanedanının bir üyesi olarak doğmasının yanı sıra, Wallenberg banka imparatorluğunun bu kadar zenginleşmesini sağlayan uluslararası hisse senetlerinin komisyonculuğunu yapan başka bir aileye çok genç yaşta damat olarak girerek kendisi de bir banker olmuştu. Amcası Marcus Wallenberg öteki büyük Avrupa bankalarıyla, özellikle de Alman Reichsbank'la kapsamlı ortaklıklara sahip isveç'in en büyüğü olan Enshilda Bankası'nın sahibiydi. Bir başka amca Jacob Wallenberg de Sovyetler Birliği de dahil dünya finansal kuruluşları arasında önemli bağlantılardan oluşuna kadar büyük bir nüfuz ağına sahip ileri gelen bir bankerdi. Bu bağlantılar Wallenberglerin hayati sonuçlan olan politik hamlelerde bulunmalarına yol açacaktı.

Yarım düzine dilde uzmanlaşmış parlak bir dilbilimci olan Raoul hayatının çok erken aşamalarında bankacılıktan başka bir kariyer düşünmeye başladı. Michigan Üniversitesi'nde mimarlık okudu ve hâlâ hayatta tam olarak ne yapmak istediği konusunda kararsız bir halde Stockholm'e döndü. Zamanı dikkate alarak isteksizce aile bankasında çalışmaya razı oldu. 1938 yılında 25 yaşındayken Wallenberg hayatını değiştirecek bir deneyim yaşadı.

Bazı işleri konuşmak için aile temsilcisi olarak Filistin'e gönderildiğinde Nazilerin dünyanın en geniş Yahudi topluluğuna yaptıklar hakkında korkunç hikayeler anlatan Avrupa'dan kaçmış çok sayıda Yahudi mülteciyle karşılaştı. Şaşkına dönen Wallenberg dünyanın geri kalanının bunu durdurmak için ne yaptığını sordu. Cevap: Hiçbir şey.

Stockholm'e dönerken, Wallenberg'e daha çok dilsel yetenekleri nedeniyle aileye ait bir ithalat-ihracat firmasını yönetme görevi verildi. Ortaklarından biri Macaristan'ın yedi yüz bin Yahudisinin kaderi için gittikçe derinleşen kaygılarını açığa vuran bir Macar Yahudisi'ydi. Nazi Almanyası'na yaklaşmakta olan faşist Macar hükümeti Nazi Almanyası'ndaki Yahudileri pek çok meslekten men eden, Yahudi olmayanlarla bağlantı kurmalarını yasaklayan, yolculuk haklarını elinden alan ve onları kısıtlı alanlarda yaşamaya zorlayan benzer yasaları örnek alarak hazırlanmış, ırk yasaları diye anılan yasaları yürürlüğe koyarak Hitler'in gözüne girmeye çalışmıştı. Ortağı bunun sadece bir başlangıç olduğu ve daha büyük felaketlerin yaklaşmakta olduğu yolunda onu uyarıyordu.

Ortağı artık Macaristan'a yolculuk yapamadığından Wallenberg 1941'de onun yerine bir iş gezisine gitti. Budapeşte'de, Macaristan'ın savaşta Hitler'e katılıp Sovyetler Birliği'nin işgaline yardım için kuvvet sevketmesine karşın şehrin efsanevi neşesini kaybettiğini gördü. Ama Wallenberg Yahudilerin olağanüstü gergin ve korkmuş olduğunu fark etti. Ve tabi ki; Macaristan'ın yerel Faşist hareketi "Oklu Haç"ın çizmeli askerleri her yerdeydi. Sokaklarda Yahudileri tehdit ediyorlar, sık sık dövüyorlar ve genellikle hayatı çekilmez bir hâle getiriyorlardı. Geleneksel bilgi kaynakları olan kafelerde Hitler'in Macar Hükümeti'ne Yahudileri "yeniden yerleştirme" için kendisine teslim etmesi için baskı yapıyor olduğuna ilişkin fısıltılar dolaşıyordu. Şimdiye kadar Macarlar Hitlerin Yahudilerin vatandaşlıktan men edilmesiyle yetineceğini umarak karşı koymuşlardı; ama Macarlar daha ne kadar Berlin'den gelen amansız baskıya direnebilirlerdi?

Wallenberg'in Budapeşte'de gördüklerinden midesi bulanmıştı, isveç'e döndüğünde ailesini ve onların iyi bağlantıları olan dostlarını yoklamaya başladı; bu berbat suçları durdurmak için bir şeyler yapılamaz mıydı? Omuz silkişler ve herhangi bir müdahaleyi engelleyen "politik engellerle" ilgili karmaşık açıklamalarla karşılaştı. Ona anlatmadıkları ise Wallenberg ailesinin çok yönlü aklında başka şeyler vardı, özellikle de uluslararası dalavere.

Asıl karmaşık hikaye 1942'de Stockholm'deki KGB *rezident'i* Boris Rybkin İsveçlilerle gizli bir iş kotardığında başladı. Havacılık sanayileri için yüksek gerilebilirlikteki çeliğe muhtaç olan Ruslar (Sovyet metalürji kaynakları Almanlar tarafından ele geçirilmişti) kendi platinyum rezervlerine karşılık İsveç çeliğinin ticaretini yapmak istiyordu. İsveç tarafsızlığının büyük bir ihlâli olan anlaşma, Jacob Wallenberg'in anahtar bir rol oynamasıyla Enshilda Bankası'nca komisyonlanmıştı.Wallenberg bu iş sayesinde bankasına epey yüklü bir kâr sağlamıştı ama bu, Wallenberg'in nasıl daha fazla yararlı olabileceğini hesaplamaya başlayan KGB'nin dikkatini çekmesine neden olmuştu.

Marcus Wallenberg bu sırada bankanın Finlandiya'daki yatırımlarından kaygı duyuyordu.Bu

holdingler Finlandiya'nın Sovyetler Birliği'ni işgal ederek Hitler'e yardım etme kararı sonucu ciddi bir tehlike içindeydiler. Wallenberg'in hesaplarına göre Ruslar savaşı kazanırlarsa Finlandiya'nın kurumlarına savaş tazminatı olarak el koyacaklardı. Wallenbergler açısından böyle bir durumun pek çok eksi yanı olacaktı, nitekim Sovyetler kapitalistlerin kayıplarını telafi etmekle ün yapmış bir ülke değildi. Ve Wallenbergler de kesinlikle kapitalistti.

Böyle bir felaketin önüne geçmek için Wallenberg, Marcus Rybkin'in aracılığıyla gizlice KGB'ye yaklaştı, ve bir öneride bulundu. Finlandiya'daki nüfuzunu kullanarak Moskova ve Finliler arsında bir barış anlaşması kotarmaya çalışacaktı. Kaybedecek bir şeyleri olmayan Ruslar ona onay verdi. 1944'te Marcus Wallenberg holdinglerini koruma altına alan Rusya Finlandiya arasındaki barış anlaşmasının imzalanmasında anahtar bir perde arkası rolü oynuyordu. Marcus artık bilerek ya da bilmeyerek kardeşi Jacob'un durumundaki gibi tamamıyla bir KGB maşası olarak kabul ediliyordu.Ruslar iki adamın da günün birinde işe yarayabileceğine karar vermişti. Ama Wallenbergler de Stalin'in paranoyasını beslemek adına çok şey yaptılar. KGB'nin öğrendiğine göre Marcus'un İngiliz teşkilatıyla çok sıkı bağları vardı ve İsveç'in tarafsızlığını ihlâl ederek, üstelik Almanların bilgisi dışında, İsveç firmalarının İngiltere'ye hayatî ham madde satmalarına izin verilmesi için gizli mukavelelere girmişti .Aynı zamanda Marcus Alman Hükümeti'nin üst kademelerinden pek çok yetkiliyle sıkı bağlantı içinde olmayı sürdürmüştü. İngiltere'deki bağlantıları sayesinde Marcus Berlin'den Londra'ya giden başarısız bir barış heyetinde arabuluculuk yapmıştı ve bu KGB'yi epey endişelendirdi. Bizzat Hitler'in teşvikiyle gönderilen heyet sonunda İngilizler tarafından kendi taraflarına çekilmişti; ama KGB'nin şüpheliler listesine de Marcus Wallenberg aleyhine siyah bir işaret eklenmişti. Marcus'un bir çeşit İngiliz istihbarat maşası olması mümkün müydü?

KGB Jacob Wallenberg'in çok daha kuşkulu özelliklerini bulacaktı. 1942'de Hitler'i devirip bir an önce Batı'yla bir barış imzalayarak yeni bir hükümet kurmayı tasarlayan ve Almanya'daki Nazi karşıtlarından oluşan bir yeraltı örgütü kurmaya yardım eden Alman sosyalist politikacı Kari Gördlefin yakın arkadaşıydı. Yeraltı örgütünün üyesi olan pek çok Alman diplomat Batı'yla anlaşmak için istekliliklerini göstermek için gizlice İngiliz muadillerine yaklaşmışlardı. Bu gelişmeden, en önde gelen ingiliz köstebeklerden biri H.A.R. Philby tarafından haberdar edilen KGB telaşlanmıştı: -büyük olasılıkla Almanların Doğudaki savaşı sürdürmelerine izin verecek- ayrı bir barış anlaşması Stalin'in merkezî, takıntılı korkusuydu. Philby, Alman yeraltı heyetinin sümenaltı edilmesini sağlamıştı; ama KGB de Jacob Wallenberg hakkında kapsamlı bir dosya hazırlamaya başlamıştı.

KGB'nin gözünde o, açıkça çitin her iki yanıyla da oynayan bir adamdı; bir yandan İngilizlere yardım ederken bir yandan da Alman yeraltı örgütüyle Londra arasında bir anlaşma kotarmaya çalışıyordu. Her iki taraftan birinin de istihbarat servisinin maşası olabilirdi; ya da aynı anda ikisinin de.

Bütün bu uluslararası dalaverenin ayırdında olmamasına karşın, Raoul Wallenberg kendisini bütün dünyada üne kavuşturacak davaya katılırken sonunda kaderini belirleyeceğini öğrenecekti.

Wallenberg'in davası, 19 Mart 1944'te şafak sökmeden birkaç saat önce Hitler Alman askerlerine Macar Hükümeti'ni devirip ülkeyi işgal etmeleri emrini verdiğinde doğmuştu. Hitler yüzbinlerce genci kaybettikleri savaştan bıktığı için Macarlar'ın, Ruslarla müstakil bir barış imzalamaya çalıştıklarını öğrendiğinde harekete geçti.

Nazi soykırımının gerçekleşmesinden tam on iki gün sonra Adolf Eichmann Budapeşte'ye ulaştı. Macar Yahudi meclisini toplanmaya çağırırken "Benim kim olduğumu biliyor musunuz? Ben bir tazıyım" demişti.

Yahudiler, ne demek istediğini çok çabuk öğreneceklerdi. Listelenmeye ve sarı yıldızlar takmaya zorlanıp binlerle toplanarak kamyon kasalarına tıkılıyorlar ve günde üç bin kişi gibi bir hızla Auschwitz'e gemiyle yollanıyorlardı. 1944 yazı başladığında 250.000'den fazla Macar Yahudisi gazla zehirlenmişti. Eichmann'ın ilan ettiği amacı, Macaristan'ı *judenrein* (Yahudisiz) hale getirmeyi, gerçekleştirmesi an meselesi gibi görünüyordu. Oklu Haç canilerinin de yardımıyla Eichmann ve katil mangası neredeyse günde yirmi dört saat çalışıyordu; çünkü Ruslar Macaristan'a doğudan girmişlerdi ve gittikçe ilerliyorlardı. Eichmann işini Ruslar ülkeyi ele geçirmeden önce tamamlamak istiyordu.

Katliamdan derinden etkilenen Amerikan elçisi Herschel Johnson Başkan Roosvelt'e bir şeyler yapması için yalvardı. Roosevelt Savaş Mültecileri İdaresi ve Dünya Yahudi Meclisi'yle çalışıp mümkün olduğunca fazla Macar Yahudisi'ni kurtarmak için bir plan üzerinde anlaştı. Diplomatik kırmızı bandı aşıp Yahudilere tarafsız ülkelere çıkış vizeleri edinmek için olağanüstü yetkilerle donatılmış tarafsız bir temsilci Budapeşte'ye gönderildi.

İsveç tarafından iki tarafla da bağları olan tarafsız bir temsilcinin uygun olduğuna karar verildi. İsveçliler de buna katıldı ve Raoul Wallenberg'in bu iş için en uygun adam olduğu sonucuna vardılar; pek çok dili iyi konuşuyordu, hem Macaristan'ı hem de Filistin'i iyi tanıyordu.

Eichmann, 1944 sonbaharında Budapeşte'de Wallenberg'le ilk karşılaşmasında ondan pek etkilenmemişti. Asistanlarına onun "sıradan yozlaşmış bir diplomat" olduğunu söyledi, bu kırışık takım elbiseli (Wallenberg böyle şeylere pek önem vermezdi) cazibesiz adam soykırım davalarına bir engel teşkil etmeyecekti.

Ama Eichmann Wallenberg'i fena halde hafife almıştı. Varışının üzerinden daha birkaç gün geçmişti ki yorulmak bilmez İsveçli her yerdeydi. Yahudileri Eichmann'ın pençelerinden kurtarmak için rüşvet veriyor, pohpohlayıp kandırıyor, olmazsa tehdit ediyor, elinden gelen her şeyi yapıyordu. Sinirlenen Eichmann Wallenberg'i ölümle tehdit etti; ama Berlin İsveçli diplomatı rahat bırakmasını sıkı sıkı tembihledi, İsveç'le dostça ilişkiler içinde olma hevesindeki Almanya bu ilişkilere gölge düşürecek herhangi bir olay istemiyordu. Eichmann elinden geldiğince idare etmek zorundaydı.

Korkunç bir yarış sürüyordu: Eichmann eline geçirebildiğince Yahudi'yi istiflerken Wallenberg de olabildiğince fazlasını kurtarıyordu. En sevdiği yöntemi, sahipleri İsveç vatandaşı olmak üzere olduğu için İsveç'in koruması altında olduğunu belgeleyen binlerce İsveç vizesi dağıtmaktı. (Berlin, diplomatik nedenlerle Almanlara bu tür belgelere saygı göstermelerini emretmişti.) Wallenberg ayrıca Yahudiler için sahte belgeler düzenleyen geniş çaplı bir sahtekarlık harekatı başlatmıştı. Öteki durumlarda da Yahudilerin fırınlara yapacakları gemi yolculuğunu bekledikleri Macarların kontrolündeki toplama kamplarına müdahale ediyordu. Ya Macarlara Yahudileri bırakmaları için rüşvet veriyordu ya da bütün esirleri salıvermezlerse savaş suçlarında yargılatmakla tehdit ediyordu.

1944 kışına gelindiğinde 20.000 Yahudi'yi İsveç belgeleriyle kurtarmış, başka bir 13.000'i Macar kamplarından salıverilmelerinin ardından Budapeşte çevresindeki emniyet evlerine gizlemiş ve Alman komutanına baskı yaparak başka bir 70.000 Yahudi'nin istiflendikleri Budapeşte gettosundan salıverilmelerini sağlamıştı.

Wallenberg için bu başarıların bir anlamı yoktu; çünkü yaklaşık 400.000 Macar Yahudisinin ya çoktan öldüğünün ya da ölüm kamplarına gönderilme sürecinde olduğunun farkındaydı. Ruslar her geçen gün Budapeşte'ye biraz daha yaklaşıyordu, bu yüzden eğer olabildiğince fazla Yahudi kurtarırsa almanlar sonunda Macaristan'dan çıkarıldığında güvende olacaklarına inanan Wallenberg her zamankinden sıkı çalışıyordu.

Kanlı bir terör atmosferinde çalışıyordu. Faşist Oklu Haç Naziler tarafından serbest bırakılınca Yahudileri rasgele tutuklamaya başlamıştı. Bazıları vurulup cesetleri sokaklarda bırakılmıştı, diğerleri güpegündüz öldüresiye dövülmüş ya da Tuna Nehri'nin kenarına götürülüp soyunmaları emredilmiş ve sonra da faşistlerin "yüzme dersi" diye adlandırdığı dondurucu suya atlamaya zorlanmışlardı. Ahlaklı bir adam olan Wallenberg saf kötülüğün neye benzediğini hep merak etmişti; ama artık biliyordu.

Kabus Ocak 1945'te Ruslar Budapeşte'ye girince bitti. Ama Wallenberg'in asıl sıkıntısı henüz başlıyordu. Budapeşte'deki KGB ajanlarının geldiği günden beri kendisini izlemekte olduklarından habersizdi. KGB, Macarlar her iki tarafa da savaştan çekilmek için heyet gönderdiklerinden beri Macaristan'daki gelişmelerle yakından ilgileniyordu. Rusların duyumlarına göre Macarlar Moskova'ya yaklaşmıştı, ama Moskova'nın gözünde affedilmez bir şekilde ingiltere ve Amerika'ya da yaklaşmıştı. Bu hareket Stalin'e göre'yeterince kötüydü; ama Amerikalılar 1944 başlarında müstakil bir barışı görüşmek için kod adı SERÇE olan gizli bir OSS misyonu göndererek Stalinist paranoyayı şiddetlendirmişti. Stalin için bu misyon yüzeysel müttefiklerin ikili oynama heveslerini simgeliyordu.

Stalin'in paranoyasını daha da derinleştiren İsveçli Wallenberg'in Alman generaller, Macar faşistler ve hatta SS'le birlikte görüldüğünü bildiren KGB raporlarıydı. Almanlarla bir anlaşma kotarmak için hazırlanmış şeytani bir İngiliz-Amerikan planının parçası olması mantığa yatkın değil miydi? Dahası, iki ferdi daha kuşkulu ikili oynama olaylarında rol almış Wallenberg ailesindendi. Bu noktada Stalin, Raoul Wallenberg'in sıradan bir diplomat olmadığına karar verdi; Yahudileri koruma misyonu daha derinlikli bir oyun için kılıftı. Wallenberglerle ilgili bir şeyler yapmanın zamanı gelmişti.

17 Ocak 1945'te Raoul Wallenberg kurtarmayı başardığı binlerce Yahudi'ye yiyecek ve barınak sağlamayı görüşmek için Sovyet askeri kumandanının Budapeşte dışındaki karargahına kendisiyle bir görüşme yapmaya gönderildi. O görüşmeden asla geri dönmedi. 24 saat geçince, kaygılanan asistanları ve Yahudi cemaatinin önderleri Ruslara Wallenberg'in nerede olduğunu sordular. Ruslar nazikçe kararlaştırılan görüşmeye hiç gelmediği yanıtını verdiler. Önce günler, sonra haftalar geçti. Wallenberg'den hâlâ iz yoktu. Yeryüzünden silinip gitmişti.

1945'teki o Ocak sabahı, Wallenberg'e tam olarak ne olduğunun öğrenilmesi için yaklaşık elli yıl geçmesi gerekiyordu. Şu anda, görüşme yerine ulaştığında KGB ajanları tarafından şoförü Macar Vilmos Langfelder'le birlikte gözaltına alındığı biliniyor.

Başlangıçta Wallenberg'e şeref konuğu gibi davranılmıştı. Lüks bir trenle Moskova'ya götürülmüş, KGB'nin ana hapishanesinde VIP mahkumlara ayrılmış, alçak gönüllü bir otelin havasına ve olanaklarına sahip özel bir bölümde tutulmuştu. Moskova'nın görülmeye değer yerlerini, en tuhafı da Moskova metrosunu içine alan bir şehir turuna çıkarılmıştı. Bütün bunlar olurken KGB onu yoldan çıkarmaya çalışmakla meşguldü; planları, Wallenberg'i temel görevi güçlü Wallenberg ailesi ve onun geniş ekonomik, siyasi bağlantılarına bir pencere sağlamak olan bir maşa haline getirmekti.

KGB aynı zamanda Wallenberg'in Budapeşte'de tam olarak neyin peşinde olduğunu bulmaya da istekliydi. Bu kadar zengin bir ailenin veliahdının kendini Yahudileri kurtarmaya adayacağına inanamayan Ruslar, onu nazikçe ama amansızca hangi teşkilat için çalıştığı konusunda sorguladılar. Wallenberg tekrar tekrar hiçbir istihbarat teşkilatı için çalışmadığı yanıtını verdi ve Ruslar için çalışmak gibi bir niyetinin olmadığını da açıkça belirtti.

Yumuşak dokunuşun işe yaramayacağı anlaşılır anlaşılmaz Wallenberg'e yapılan muamele aniden değişti. KGB'nin ana hapishanesinin en kötü bölümlerinden birine atıldı ve KGB'nin en korkunç gardiyanlarından olan Viktor S. Abakumov'un ellerine teslim edildi. KGB lideri Beria Laventri'nin Stalinist sağ kolu olan Abakumov, özel yeteneği başka kimsenin elde edemeyeceği sonuçlara ulaşmak olan sadist bir zorba olmakla ün yapmıştı.

Wallenberg'in en büyük işkencesi başlamıştı: 24 saat süren sorgular, açlık nöbetleri, aralıksız dayaklar ve Abakumov'un insanları yıldırma sanatına adanmış kariyerinde hafirlayabildiği seçkin işkencelerin tümü. Ama Wallenberg yılmadı. Eichmann gibi Abakumov da İsveçliyi hafife almıştı; banka veznedarı gibi görünen ufak tefek, zayıf adam göründüğünden çetin ceviz çıkmıştı.

Stalin, sabırsızlanarak Abakumov'un elde etmekten asla şaşmadığı türde sonuçlara ulaşmasını bekliyordu. Ama haftalar geçmesine rağmen Wallenberg hiçbir teslim olma belirtisi göstermiyordu. Bu arada Ruslar zamanla oynuyorlardı: Wallenberg'in babasına şifreli bir telgraf göndermişlerdi, "Oğlun Rusya'da ve iyi durumda."

İsveç'in diplomatik baskıyı artırmasına karşın bundan başka bir açıklama yapılmadı. Ruslar Wallenberg'le ilgili bütün bilgi taleplerine karşı çıldırtıcı bir belirsizlik içindeyken KGB de çeşitli dedikodular yaymakla meşguldü. Bunlar arasında Wallenberg'in inatçı Macar Faşistler tarafından öldürüldüğüne dair bir rapor ve Sovyetler Birliği'ne gidip "dünya barışı için çalışmaya" karar verdiğine dair bir başkası vardı.

1947 başlarken Wallenberg'i yıldırmanın hiç yolu olmadığı açığa çıkmıştı. Ancak Ruslar şimdi incelikli bir sorunla karşı karşıyaydı: İki yıl süren işkence Wallenberg'in sağlığını çökertmişti. Ciddi şekilde hastaydı ve yaşlı bir adam gibi görünüyordu. Wallenberg'in kaderi konusunda gittikçe meraklanan bir dünyaya onu bu haliyle bırakmanın imkanı yoktu. Sonunda Stalin delilin yok edilmesine karar verdi.

17 Temmuz 1947'de Wallenberg hücresinden çıkarıldı ve kötüleşen bir kalp sorunu için revire ilaç almaya götürüleceği söylendi. Revirde ona küçük bir şişede bir miktar sıvı verildi. Bu, aslında güçlü bir zehirdi. Hemen öldü. Cesedi hiç vakit kaybetmeden yakıldı ve külleri dağıtıldı. Bir yıl sonra şoförü Langfelder de aynı akıbete uğradı. Ardından Abakumov kayıtları tarayıp Wallenberg'in KGB tarafından hapiste tutulmasına ilişkin bütün belgeleri yok etti.

Wallenberg esrarının Rus tarafına bir sessizlik perdesi indi. Ruslar bütün araştırmalara ve bilgi taleplerine ısrarla bir şey bilmedikleri yanıtını verdiler. Bu, 1956'da Stalin ölüp Moskova birden bire İsveçli diplomatlara Wallenberg'in 1945'te "Almanya için casusluk yapma" suçundan tutuklandığını ve 1947'de doğal nedenlerden hapishanede öldüğünü açıklayana kadar değişmedi. Bütün suçu Abakumov'un üzerine yıkıp zalimliğiyle ün yapmış bu KGB boğasının 1953'te "devlete karşı işlenmiş suçlardan" tutuklandığını ve bir yıl sonra idam edildiğini belirttiler. Sovyetler üzüntüyle(!) Abakumov'un Wallenberg'le ilgili bütün Sovyet bilgilerini mezara götürdüğünü açıkladı.

Böylece, takip eden otuz yıl boyu KGB'nin yanlış bilgilendirme masallarıyla süslenen başka bir sessizlik perdesi indi. Bu masallar arasında Wallenberg'in bir akıl hastanesinde olduğu, 1977'ye kadar Gulag'da hayatta olduğu, 1961'de kalp sektesinden öldüğü ve Batılı istihbarat teşkilatlarıyla olan ilgisini itiraf edip Ruslardan merhamet ve af dilediği gibi pek çok senaryo vardı.

Gerçekler ancak Sovyetler Birliği çöktükten sonra ortaya çıktı. Wallenberg davasının kamuoyunda ateşli bir tartışma konusu haline geldiği isveç'ten gelen baskılara karşılık Ruslar bir İsveç delegasyonuna davayla ilgisi bilinen KGB yetkilileriyle görüşmeleri için daha önce benzeri görülmemiş bir erişim izni verdiler. Sonuçlar çapraşıktı; Ruslar öyle çok yalan söylemişti ki, artık gerçeğin ne olduğunu kendileri de bilmiyor gibiydiler.

1990' da bu gizemin anahtarı ingilizler lehine taraf değiştirmiş kıdemli bir KGB yetkilisi olan Oleg Gordievski'yle geldi. Stalin'e (ve onun yerine geçenlere) Wallenberg'le ilgili sunulan KGB raporlarını gören Gordievski, tam olarak ne olup bittiğinin kapsamlı bir resmini çizebilirdi. Ayrıca Wallenberg'i "muhteşem ve çok cesur bir adam" diye anarken mezar taşında yazanları da aktardı.

GAZETECİ BÜFESİNDEKİ KADIN BERLİN'DEKİ CASUS ATLIKARINCASI 1966-1989 *Üçlü Bir Ajan*

Amerikan istihbarat terimcesinde karşı tarafa gösterişli bir yem gösterip aklını çelmeye çalışmak bazen "olta" diye adlandırılır (ingilizler "kaşınmak" deyimini tercih ederler). Terimin geçtiği balıkçılıkta da olduğu gibi umulan, oltanın ucundaki yemin büyük bir balığı cezbetmesi ve kancayı yutturmasıdır.

Hu Simeng Gasde'nin durumunda, çok büyük bir balık yemi yutup yakalanmıştı ama olaylar geliştikçe bu, Soğuk Savaş casusluğunun derinliklerinde bir yerde düğümlenen bir meselenin sadece bir yüzü olarak kalacaktı. Sonunda öyle çok dolambaç oluştu ki olayla ilgili hiç kimse, kimin kim için casusluk yaptığını tam olarak kavrayamadı. Eğer "aynalar boşluğunun" etkisini mükemmel bir şekilde örnekleyen bir olay varsa; bu, bir çok yere bağlılığı olan Çinli bir bayan, Batı Almanya'daki bir gazeteci büfesi, çok az Almanca konuşabilen bir CIA ajanı, çok meşgul bazı Doğu Alman uzman casuslar, kafası karışmış pek çok KGB ajanı, aşağılanmış Çin istihbarat teşkilatı ve bir markette casusluğun çok kârlı olabileceğini keşfeden bir karı-kocayı içine alan bir olaydır.

Her şey Hu Simeng'le başladı. Çince lehçeler üzerinde çalışan bir Doğu Alman lisansüstü öğrenci olan Horst Gasde'yi 1966'da görüp aşık olduğunda Pekin Üniversitesi'nde otuz yaşında bir lisansüstü öğrenciydi. Dile olan ortak ilgileri, son derece farklı olan bu iki insan arasındaki kültürel ve etnik ayrılıkların çok çabuk üstesinden geldi. Sonunda bir çevirmen olmak amacıyla Batı dilleri üzerinde çalışan Hu Simeng, memnuniyetle Gasde'yle çok iyi olduğu Almanca'yı konuşabiliyordu. Aynı şekilde Çince'de çok iyi olan Gasde de onunla bu dilde sohbet edebilirdi. Zihinsel jimnastik olarak sık sık dönüşümlü şekilde bu iki dilde sohbet eder ve iki dilde birden sohbet etmekten zevk alırlardı.

Bir yıl sonra evlendiler. Kocası çalışmalarını bitirip Humbolt Üniversitesi'nde dil profesörü olmak için Doğu Almanya'ya dönerken Hu Simeng de onunla gitmeye karar verdi. Casusluk serüvenleri de işte tam bu noktada başladı.

İlkin, Gasde daha çok, sınırlarındaki (çoğu Çinli olan) yabancı öğrenciler hakkında rapor vermesi için Doğu Alman istihbaratına danışman olarak alındı. Doğu Almanya hesabına çalışmaya meyilli

yabancı öğrencilere özellikle dikkat etmesi söylenmişti. İşin arkasında KGB vardı; bir doğulu yüzler denizi olan Çin'e Ruslar sızamadığı için buradaki acil ihtiyaçlarından olan yerli köstebekler edinmesini sağlayacak Çinli öğrencilere özel bir ilgi duyuyordu.

Gasde'nin Doğu Alman kontrolüne ilk önerdiği olası köstebekler arasında kendi karısı da vardı. Belirttiği gibi, karısı Almancalarını geliştirmeye çalışan ve Doğu Almanya'ya yerleştirilmiş Çinli diplomat ve işadamlarına dil öğretmenliği yapıyordu. Böylece, Hu Simeng'e teklifte bulunuldu ve o da Doğu Almanya'daki Çinli topluluk içinde özellikle diplomatlara dikkat ederek casusluk yapmayı kabul etti. Doğu Almanlar çok zor bir hedefe sızabilecek bir köstebek aldıkları için kendilerini tebrik ettiler. Yeni köstebeklerinin doğu Almanlar arasında casusluk yapması için daha önceden Çin istihbaratı tarafindan görevlendirildiğini bilmiyorlardı. Bu gelişme ilginç olasılıkları da beraberinde getirdiğinden kocası durumu bilmesine rağmen karşı çıkmadı. İşler karışmaya başlıyordu.

Doğu Almanlar memnun bir şekilde en önde gelen Çinli köstebeklerinin üzerine titrerlerken Çinliler de kendi köstebeklerine sahip olmaktan aynı ölçüde memnundular. Hu Simeng ise her iki taraftan da para aldığı için memnundu. Bu, kocasının Doğu Almanlardan almakta olduğu parayla birleşince kendi düzeylerindeki vatandaşların nadiren ulaşabildiği bir yaşantı sağlıyordu. Yeni bir arabaları, hoş bir evleri, kişisel bilgisayarları (Doğu Almanlar için duyulmadık bir lüks) ve Batı Almanya'ya düzenli aralıklarla yapılan alışveriş seferleriyle zenginleştirilen büyük boy bir giysi dolapları vardı.

Gasdeler katışıksız ticari casuslardı; istihbarat teşkilatlarının önemli bilgi olarak algıladıkları her şeye yüklü miktarlarda para ödediklerini keşfedince herkesin üzerine -tabi ki belli bir ücret karşılığında- bir şeyler yazabileceği boş sayfalar haline geldiler. Bir ana maden damarının varlığının çok çabuk farkına vardılar: Çin-Sovyet ayrılığından doğan büyük istihbarat boşluğu. Sovyetler Birliği'nin uzantısı olan Doğu Almanlar, Moskova için Çinliler hakkında ellerine geçen her türlü istihbaratı toplamak için çıldırıyorlardı. Buna karşılık Çinliler de Sovyetler hakkında ellerinden geldiğince çok şey öğrenebilmek için çıldırıyorlardı; ve Doğu Almanya'nın bunun için uygun bir arka kapı olduğuna inanıyorlardı.

Temelde, Gasdeler apolitik hesapçılardı. Hu Simeng Doğu Almanlara Kültür Devrimi'nin yayılması nedeniyle ülkesine ihanet etmeye istekli olduğunu söylemeyi seviyordu. Çinlilere karşıysa ateşli bir devrimciydi, Doğu Almanlara yeterince komünist olmadıkları ve nefret uyandıran Ruslarla işbirliği içinde oldukları için ihanet ettiğini söylüyordu.

Taraflardan hiçbirinin onun sadakatinden zerre kadar kuşkusu yoktu. Doğu Almanlar (ve genişletme nedeniyle Ruslar) hakkında öğrendiklerini derinlemesine konuşmak için Çin'e muntazaman ziyaretlerde bulunmaya davet edilmişti, bu ziyaretlerinde kraliçeler gibi ağırlanıyordu: VIP otel odaları, savurgan yemekler, ailesini ziyaret etmesi için yeterince zaman. Akrabaları, bu kadarını Almanca öğretmenliğinden kazanılan parayla nasıl elde ettiğini merak etmelerine karşın önemli olduğu açık olan konumundan ve zenginliğinden epey etkilenmişlerdi.

Doğu Almanlar da minnetlerini göstermeye hazırdı. 300 dolarlık bir maaşa ek olarak (o günlerde bir Doğu Alman işçinin yıllık geliri) Gasdelere ayrıcalıkların en değerlisi, Batı Almanya'ya istedikleri sıklıkta seyahat edebilme izni verilmişti. Orada, Doğu Almanya'da bulunmayan tüketim maddelerini satın alabilirlerdi.

Gasdelerin de farkında oldukları gibi bu varlıklı yaşantı Doğu Almanlar ya da Çinliler oyunlarını çözdüğü anda tehlikeye girebilirdi. Bunun gerçekleşmesini engellemek için Simeng cesur bir kumar oynadı: her iki tarafa da karşı tarafın taraf değiştirmesi için kendisine yaklaşmakta olduğunu bildirdi. Tahmin ettiği gibi iki taraf da haberlerden hoşnut kaldı. Rakibin içine sızma yöntemi olarak tekliflerle oynamaya teşvik edildi.

Artık oyun olağanüstü karmaşık bir hal almıştı; ama Gasdeler bununla başa çıkmakta müthiş bir yetenek gösteriyorlardı. Doğu Almanlar'a Hu Simeng'in bağlantıya geçtiği bütün Çinli istihbarat yetkililerinin kimliklerini açıkladılar, sonra dönüp Doğu Alman istihbarat yetkililerinin kimliklerini de Çinlilere verdiler. Bir sonraki adım, Gasdeler açısından çok daha zevkliydi: iki taraf da karşı tarafın kan dolaşımına şırıngalanması için yanlış bilgi aktarımı yapmaya başladı. Tabi ki Gasdeler her iki müşterilerini de bu kandırmaca konusunda bilgilendirdi, üstelik karşı tarafı daha da suni istihbaratla şaşırtmak için yan ürün olarak daha başka senaryolar da üretiyorlardı.

1977'de bu karmaşık istihbarat atlıkarıncası on yıldır dönmekteydi ve tek sonuç Gasdelerin zenginleşmesiyle Doğu Almanya ve Çin istihbarat servislerinin kafalarının iyice karışmasıydı. Doğu Almanlar'ın Çin'e iki taraflı sızma olduğunu iddia ettikleri şeye gittikçe daha fazla ilgi duyan KGB'nin de kafası karışmıştı: köstebekleri sadece istihbarat toplamıyordu, aynı zamanda bir Çinliye taraf değiştirtmişlerdi. Bu nedenle, Gasdeler Doğu Almanlara sadece Çinlilerle ilgili bildiklerini anlatmıyordu, buna ek olarak Çin istihbaratının personelini ve yöntemlerini de öğrenmişlerdi. Bu arada, Çinliler de tam olarak bunun aynadaki yansımasının doğru olduğuna inanıyorlardı.

Gasdeler'in bu kadarını hiç tökezlemeden nasıl başardıklarının hikmeti hâlâ kandırmaya olan özel yeteneklerinde aranıyor. Yetkilileri Gasdeler'in neyi peşinde oldukları ve aslında kime sadık oldukları konusunda kararsızlık yaşayan KGB'nin daima şüphe taşıyan yöneticilerini bile uyutmayı başarmışlardı. Yine de Çinliler hakkında bir takım nadide istihbarat ele geçirmekten memnun olan KGB Doğu Almanların işleri bu şekilde yürütmelerine ve karışıkları kendi başlarına çözmeye çalışmalarına izin vermeye istekliydiler.

Ama düğüm daha da karmaşıklaşmak üzereydi, çünkü Doğu Almanlar 1978'de oyuna başka bir oyuncu daha sokmaya karar verdiler: CIA. Karmaşıklığın bu yeni katmanı Gasdeler'in nihai engeli olacaktı.

Doğu Almanlar Berlin'deki CIA istasyonunu bir süre dikkatle takip ettiler. Bu gözlemler ışığında söz konusu istasyonun CIA'in en verimlilerinden biri olmadığı sonucuna vardılar. Ajanlarının nitelikleri genellikle zayıftı (çoğu Almanca bile bilmiyordu), mesleki becerileri yetersizdi ve güvenlik konusunda dikkatleri gevşekti. CIA istasyonu yıllarca neredeyse bütün enerjisini Ruslara ve Doğu Almanlara adamış olmasına karşın Birleşik Devletlerle Çin arasındaki tarihi yumuşama CIA'in kaynaklarının daha büyük bir kısmını Çin'e yönlendirmesine neden olmuştu. Çin'de iyi kaynaklardan yoksun kaldığı için CIA dünyanın dört bir yanındaki istasyonlarına yurt dışında çalışan Çinlileri CIA hesabına çalışmaya ikna etmelerini emrediyordu. Çinlileri işe alma üzerine yoğunlaşması emredilen deniz aşırı istasyonlar arasında Berlin karakolu da vardı.

Doğu Almanların da belirttiği gibi CIA'in akıl çelme çabaları düztaban olma eğilimindeydi. Çoğunlukla, CIA ajanları doğrudan doğruya bir Çinli'ye yaklaşıyor ve Birleşik Devletler için çalışmak ister miydi diye soruyordu. Bu pek etkili bir köstebek edinme yöntemi değildi; ama CIA istasyonunun mümkün olduğunca çabuk bir köstebek bulması için müthiş bir baskı altında olduğu çok

açıktı.

Bu gayretkeş atmosferde, Doğu Almanlar bunun bir "olta" kullanmak için mükemmel bir zaman olduğu hissine kapıldılar. Seçilen yem Hu Simeng'di.

CIA'in Çinlilere yaklaşmayı tercih ettiği yerler arasında, önde gelen bütün Çince gazeteler, dergiler ve kitaplar da dahil olmak üzere geniş bir yabancı yayım seçeneğine sahip, Batı Berlin'deki bir gazeteci büfesi de vardı. 1978 baharından itibaren Hu Simeng Doğu Berlin sınırını aşıp her gün büfeye gidiyor, gazete ve dergiler arasında saatlerce oyalanıyordu. Ve tam da Doğu Almanların tahmin ettiği gibi CIA'in her gün büfenin sattıklarına göz atmak için usanmadan Doğu Berlin'den gelen genç Çinli bayanı fark etmesi an meselesiydi. Bir gün, kendini Doğu Avrupa siyaseti üzerine yoğunlaşmış bir enstitünün "araştırma görevlisi" olarak tanıtan bir Amerikalı ona yaklaştı. Almancası o kadar kötüydü ki Hu Simeng konuşmayı İngilizce sürdürdü; çünkü söylediklerinin tek bir kelimesini bile anlamıyordu.

Bir CIA ajanı olduğunun reklamını yapmaktan başka her şeyi yapan Amerikalı, arkadaşlık da kurmaya çalıştı ama Simeng'in geçmişi, nerede çalıştığı, Doğu Almanya'daki hayatı hakkında düşündükleri hakkında sorular sorarak bu şansını kaybetti. Hu Simeng, çok dikkatli bir şekilde Çin'de olanlardan pek memnun olmadığını, Doğu Almanya'daki hayatın da onu bundan fazla heyecanlandırmadığını temkinli sözlerle ima etti. CIA'li sevecen bir şekilde onayladı, sonra da ona enstitüsünün Çin'deki siyaset ve diğer konulardaki gelişmeler üzerine "raporlar yazabilecek" Çinliler aradığını söyledi. Tabi ki bu tür "raporların" yazarlarının emeklerinin karşılığını çok iyi bir şekilde alacaklarını da aceleyle ekledi.

Hu Simeng, teklifle fazla ilgilenmiyor gibi yaptı, sonra da bu konuda düşünmek için zaman istedi. Bir kaç gün sonra da CIA'liyle görüşmek için buluşmalar ayarladı. Doğu Berlin'e döndüğünde müjdeyi verdi, yem yutulmuştu.

Bir hafta içinde Hu Simeng tam bir CIA köstebeği haline gelmişti. Düzenli olarak kontrol noktası Charlie'den geçip Batı Berlin'e gelecek, ardından arabayla Batı Berlin'deki pek çok güvenlik evinden birine götürülecekti. Orada, Doğu Almanya'da çalışmakta olan Çinli diplomatlar ve iş adamları hakkında ele geçirdiği bütün istihbaratı ezbere okuyacaktı. CIA bu verilerin son derece kıymetli olduğuna, yeni Çinli köstebeğine verdiği aylık 300 dolara değdiğini düşünüyordu. İstihbaratın Doğu Almanlar tarafından pişirildiğini bilmiyordu. Doğu Almanlar da aktardıkları yanlış bilgileri Hu Simeg'in Çinlilerden edindiği yanlış bilgilere dayanarak hazırlıyorlardı.

Artık dört ayrı istihbarat teşkilatını içeren baş döndürücü aldatmacalar işte böyleydi. Bunlar yetmezmiş gibi Hu Simeng oyuna yeni bir dolambaç daha ekledi: CIA'e kocasının da işe alınmasını teklif etti, Doğu Alman rejiminden soğumuştu ama üst seviyedeki hükümet yetkililerine erişimi olduğunu iddia ediyordu. Horst Gadse sonunda CIA tarafından kadroya alındı (böylece. Gadseler'in sürekli büyüyen banka hesaplarına ayda 300 dolar daha eklendi) ve atlıkarınca artık tamamlanmıştı. Bu herkese açık istihbaratı özetlemek kolay değil ama aşağı yukarı şuna benziyordu: Hu Simeng, aynı zamanda Doğu Almanlar için de çalıştığını bilmeyen Çinliler için çalışıyordu, bunun yanında onun bir Çinli köstebeği olduğunu bilmeyen ama hem Doğu Almanlar hem de Çinliler için çalıştığından habersiz olan CIA için çalıştığını bilen Doğu Almanlar için de çalışıyordu. Çinlilere aktarmakta olduğu bilgiler aslında Doğu Almanların ve KGB'nin ürettiği safsatalardı; ama Çinliler bunu biliyordu, bu yüzden Doğu Almanlara aktarması için onlar da Hu Simeng'e yanlış bilgiler

veriyorlardı. Doğu Almanlar da buna karşılık, Hu Simeng'in kendilerine sağladığı istihbaratın diğer üç istihbarat teşkilatı tarafından habersiz olan CIA'e, kendilerine aktarılan yanlış bilgileri temel alarak başka yanlış bilgiler aktarıyorlardı. Bu arada Horst Gasde de bir CIA köstebeği olmuştu ama CIA'in onun aslında CIA'e aktarması için devamlı yanlış bilgiler üreten Doğu Almanlar için çalıştığından haberi yoktu. Bunlar olurken Çin'in gelişmelerden haberi vardı, çünkü Horst durumu karısına anlatmıştı. O da Çinlilere anlatmıştı, ama Çinlilerden önce Doğu Almanlara anlatmıştı ve CIA bunları da bilmiyordu.

Gasdeler bu korkunç derecede karmaşık oyunu on yıl daha sürdürmeyi başardılar, ta ki sonunda yakalanana kadar. Doğu Alman rejimi yıkılırken istihbarat dosyaları Batı Almanya'nın eline geçti. Batı Almanlar Hu Simeng'in Çin istihbaratıyla olan bağlantılarını da ortaya çıkaran Gasdeler'le ilgili dosyalarla aşama aşama karşılaştılar. CIA bilgilendirildi ve Langley sessizce Çinlilerin Hu Simeng'in onları sömürdüğünü öğrenmelerini sağladı.

Kocası cesurca CIA'le olan son görüşmesine gitti ve daha da cesurca geçen ayın "işi" için ödemesinin yapılmasını istedi. Terslenince bazı belirsiz tehditlerde bulundu.

CIA ajanı bildik Amerikan umursamaz tavrıyla "o zaman bana dava aç" dedi.

Ve böylece çok yönlü Gasde aldatmacası sona ermişti. 1990'da eski Doğu Alman istihbarat kontrolcülerinden biri kapılarına geldi ve inanılmaz bir şekilde Gasdeler'i KGB'ye katılmaları için ikna etmeye çalıştı. Geri çevrildi, uzun bir süreden sonra Gasdeler artık oynamaktan bıkmışlardı.

BAY KENT ÇAY İÇMEYE GELİR AMERİKAN SIRLARININ ÇALINMASI 1939-1941 *Hedefteki Büyükelçi*

18 Mayıs 1940 sabahı İngiliz MI5 karşı casusluk bölümünün başı Guy Liddell, ABD Büyükelçisi Joseph P Kennedy'nin ofisini arayıp öğleden sonra üçte yardımcısının "hassas bir konuyu" tartışmak için kendisiyle görüşmesinin mümkün olup olmadığını sordu.

Bu tipik bir üstü örtülü İngiliz sözüydü. Liddell'in yardımcısı Maxwell Knight ulaştığında. Büyükelçi Kenedy'ye baş şifre yazıcısı Tyler Gatewood Kent'in bir Alman casusu olduğunu bildirdi. Knight, şaşkın haldeki Kennedy'ye Kent'in apartmanında sadece birkaç saat önce ele geçirilen iki binden fazla çok gizli diplomatik telgraf gösterdi. Bunlar arsında Başkan Roosevelt ve Winston Churchill arasındaki son derece hassas özel konuşmaların da tutanakları vardı.

Knight, Kent aleyhine sürdürülen davanın boyutlarını çizerken Kennedy'nin şaşkınlığı öfkeye dönüştü. Knight, gergin ve hafif bir gülümsemeyle MI5'in Kent Ekim 1939'da Londra elçiliğindeki görevi için Londra'ya geldiğinden beri onu yakın takibe aldığını anlattı. Bu aşamada, MI5'in Kent'i bilinen bir Alman casusuyla görüşürken yakaladığını ve o andan itibaren ihanetini ortaya çıkarmayı başaran MI5'in gözetiminde olduğunu söyledi.

Sinirlenen Kennedy sordu: "Kent'in ben bundan haberdar edilmeden önce *sekiz ay* boyunca gözaltında olduğunu mu söylüyorsunuz? Bu kabul edilemez."

Knight samimi bir şekilde özür diledi ama MI5'in Kent'in ihanetinden emin olamadığını söyledi, ta ki "yakın zamana kadar."

Kennedy, Knight'ın kendisine bütün gerçeği anlatmadığından şüphelenmeye başladığı için sadece kısmen sakinleşmişti. Aptal olmadığı için bu davayla ilgili çok garip bir şeylerin dönmekte olduğunu da hissediyordu. Bu ruh hali içindeyken öfkesini diplomatik dokunulmazlığı kaldırılmış olan Kent'ten çıkardı. Casusluk suçlarından tutuklanan Kent, kameralardan uzak tutuldu (İngilizler de Amerikalılar da şu gizli Roosevelt-Churchill konuşmalarının kamuoyuna duyurulmasını istemiyordu), suçlu bulundu ve on iki yıl hapse mahkum edildi.

Ve bu, nispeten sade bir casusluk vakasının sonu gibi görünebilirdi. Aleyhine açılan davaya göre karmaşık nedenlerden dolayı bir Nazi sempatizanıydı. Kindar bir Yahudi düşmanı olmasının yanı sıra Roosevelt'in ABD'yi özellikle savaşa soktuğuna inanan bir izolasyonistti. Roosevelt'le Churchill arasındaki el altından ingilizlere yardım etmek için yapılan düzenlemeler konusunda Almanları uyarmak için onlara bu diplomatik telgrafları sağlıyordu. Yaptıklarının casusluk ya da ihanet olduğunu düşünmemişti.

Ama görünüş aldatıcıydı. Aslında Kent, amacı bozguncu olduğunu düşündüğü bir Amerikan büyükelçisini yerinden etmekten başka bir şey olmayan İngiliz istihbaratının hazırladığı bir dalaveredeki küçük bir piyondu. Bu, amacı Amerika'yı İngiltere'ye ve dolayısıyla savaşa yaklaştırmak olan daha büyük bir planın parçasıydı. Ama bu dalaverede İngilizlerin haberinin olmadığı başka bir oyuncu daha vardı: KGB.

Nasıl bir şeyin içinde olduğuna dair hiçbir fikri olmayan bir balon kafalı olan Kent, sadece Alman istihbaratının maşası olmakla kalmıyordu; aynı zamanda bir KGB maşasıydı ve daha da önemlisi dikkatle hazırlanmış bir İngiliz harekatında öyle olduğundan haberi bile olmayan bir İngiliz maşasıydı. Başka bir deyişle, tam bir konu salağıydı. Kişiliği göz önünde tutulursa bu rol üzerine çok iyi oturmuştu.

Doğu WASP kuruluşunun güçlü bir ailesinin ferdi olarak dünyaya gelen Tyler Gatewood Kent erken bir yaştan itibaren kendini önemli bir diplomat olarak görmeye başladı. Ancak Hazırlık okulunun ve Ivy League geçmişinin dışişlerine alınmasını sağlayacağını düşünmesine karşın devlet öyle düşünmüyordu. "Nörotik" olması nedeniyle geri çevrilmişti. Muhtemelen bu, Kent'in uluorta, yüksek sesle ve sıklıkla dile getirmekten hoşlandığı hastalıklı Yahudi düşmanlığına yapılmış bir atıftı.

Ama iyi bağlantıları olan ebeveynleri sayesinde ona bir yerlerde bir boşluk bulunabildi. 1934'te yirmi üç yaşındayken Moskova'daki yeni ABD elçiliğinde şifre yazıcılığı gibi alçak da olsa- bir görev teklifi aldı. Kent, Dışişleri Bakanlığı'nın parlak (en azından o öyle sanıyordu) yeteneklerini anlayamamasına kızdı ve ailesinin baskısıyla isteksizce işi kabul etti. Ama intikamını almaya kararlıydı.

Moskova'ya varır varmaz firsat eline geçti, çünkü klasik bir KGB "bal küpü" harekatının tam ortasına düşmüştü. Bu harekattaki bal, KGB'nin ABD elçiliğindeki genç Amerikalı diplomatları cezbetmekle görevlendirdiği güzel bir Bolshoi aktristi olan Tatiana Ilovaiskaya'ydı. Ilovaiskaya Kent de dahil olmak üzere yarım düzinesini büyülemeyi başarmıştı. İş dışındaki zamanlarını bitmek bilmez içki, esrar ve güzel kadın ikramlarına dalarak Moskova'daki lüks apartman dairesinde ya da şehir dışındaki *dachasında* geçiriyorlardı.

KGB bu gelişmeleri kaydediyor ve sonuçlarını olayda rol almış bazı kişilere işbirliğine zorlamak

için şantaj yapma amacıyla kullanıyordu. Örneğin, ABD büyükelçisinin yardımcısı genç oğlanlarla ilişkiye girerken kameraya alınmıştı ve otuz yıl sonraki ölümüne kadar sürdürmek zorunda kalacağı bir rol olan KGB köstebekliğine zorlanmıştı.

Kent'e de şantaj yapılmıştı ama onun durumunda neden paraydı. Ilovaiskaya'yla karaborsacılık işine girmişti ve kısa bir süre içinde iki araba ve bir şifre yazıcısının alım gücünün çok ötesinde olan lüks tüketim mallan alacak kadar para kazanmıştı. Paranın zengin ailesinden geldiğini varsayan elçilik çalışanları bunun fazla üzerinde durmadılar. Ama durmalıydılar, çünkü Kent KGB tarafından bir şantaj tuzağına düşürülmüştü: "Ya bizimle çalışırsın ya da seni yasa dışı kara borsa ticaretinden mahkemeye veririz ve diplomatik kariyerin zarar görür." Masasına gelen gizli diplomatik telgrafların kopyalarını KGB'ye vermeye başladı.

Aslında, ABD elçiliğinde istihbarat adına KGB'nin ilgisini çeken pek fazla şey yoktu ama, Kent gibi adamların işe alınması gelecek vaad ediyordu. 1938'de Moskova'daki dört yıllık görevi sona erince Kent yeni görevini beklemeye başladı. KGB'nin önerisiyle diplomatik iletilerin Rusların daha çok ilgisini çektiği Berlin'e atanmayı istedi. Kent bunun yerine Londra'ya atanmıştı. KGB hayal kırıklığına uğradı ama olaylar geliştikçe Moskova beklenmedik bir avantaj kazandı.

Başlangıçta, KGB'nin yeni Amerikan köstebeği kurumuş gibi görünüyordu. Açıklamadığı nedenlerden dolayı Kent, Moskova'yı terk eder etmez KGB'yle bağlantısını kesti; karaborsayla olan ilgisine gösterilen sabrın tükenmekte olduğuna ilişkin imâlar bile bir cevap gelmesini sağlamadı. Ama sonra her şeyi değiştiren tuhaf bir olay oldu.

Bir gün, Kent yeni görevi için batıya doğru trenle yolculuk yaparken Alman bir işadamıyla sohbete başladı. Hemen kendilerini bu sohbete kaptırdılar çünkü ikisi de fanatikçe bir Yahudi düşmanlığını paylaşıyorlardı. Sonunda, Kent'in Hitler'in Yahudilere karşı yürüttüğü savaşa duyduğu hayranlığı belirtmesinin ardından, Alman ondan bir iyilik yapmasını rica etti. Londra'ya ulaştığında oradaki bir otelde kalmakta olan bir arkadaşına küçük bir paket ulaştırabilir miydi? Kent'in kabul etmesi kaçınılmazdı.

Londra'ya varır varmaz emanet sahibini aradı ve paketi verdi. Adamın bir SD ajanı olduğundan habersizdi. Daha da önemlisi, adamın MI5 gözetimi altındaki bir SD ajanı olduğundan habersizdi. MI5 Amerikalıyla ilgili ne gibi bir sonuca varması gerektiğine karar veremedi (bir SD kuryesi miydi?); bu yüzden onu da takip edip olacakları görmeye karar verdi.

Kent üzerindeki bu ilk MI5 bulgusu sonradan önem kazanacaktı; çünkü üst kademelerdeki bir harekat için mükemmel bir iz bırakacaktı. Hedef, Büyükelçi Kennedy'iydi.

1938'de Büyükelçi Kennedy'nin Londra'daki görevinin başına geçmesiyle birlikte İngilizler şaşkınlığa uğramışlardı. Acımasızlığıyla tanınan Boston İrlandalı cemaatinin patriği olan Kennedy, büyük bir servet yapmıştı ve Demokrat Parti'ye yaptığı yüklü bağışlarla politik nüfuz satın almıştı. Ondan hoşlanmayan Roosevelt, yaptığı bağışlara karşılık olarak İngiltere büyükelçiliğini vermişti Kennedy'nin aklının Birleşik Devletler Başkanı olma fikriyle meşgul olduğunun herkes kadar farkında olmasına rağmen. Öteki takıntılı ihtirasıysa para kazanmaktı.

İngilizlerin canını sıkacak şekilde bütün zamanını ya politik senaryolarla ya da 400 milyon dolarlık servetini artırmak için borsayı takip ederek geçiriyordu. Ara sıra İngiliz kaymak tabakasına hava atmak için iki büyük oğlunu, Joseph Jr ve John'u Londra'ya getiriyordu ama İngilizler bundan

etkilemiyorlardı. Babalarının kopyası olan iki genç adam da kadınlar konusunda saplantılı görünüyordu ve dünya siyaseti konusunda pek az anlayışa sahiptiler.

Büyük olan Kennedy kendini bu konularda uzman sanıyordu ve sorun da tam burada çıkıyordu. Gizli bir Nazi hayranı haline gelmişti ve Washington'a gönderdiği raporlarının tekrarlanan bir konusu vardı: Nazi Almanyası geleceğin akımıydı ve İngilizlerin varlıklarının sürdürme şansları bile yoktu. II. Dünya Savaşı başladıktan sonra Kennedy Almanların İngilizleri yeneceği konusunda ısrar etti ve bu nedenle Amerikalıların yenilgiye mahkum bir ülkeye yardım ederek vakit kaybetmesi için hiçbir gerekçe yoktu. Washington'la Berlin arasında muhtemelen Hitler'in Avrupa'daki toprak iddialarının tanınması anlamına gelen bir "anlaşmadan" yanaydı.

Kennedy bilmese de iletileri haberleşme istihbaratı kurumu Atlantik kablolarına girmeyi ve Dışişleri Bakanlığı'nın hassas denizaşırı telgraflar için kullandığı şifreyi kırmayı başaran İngilizler tarafından okunuyordu. Okudukları dehşet vericiydi. Kennedy'nin bozgunculuğunun ve açıktan açığa İngiliz karşıtı önyargılarının resmî Amerikan görüşleri üzerinde bir etkisinin olabileceği fikri ürkütücü bir ihtimaldi. Churchill'in Kennedy'yi atlayıp Roosevelt'le gizli, özel bir haberleşme bağlantısı açmasının nedeni de buydu. Yine de Kennedy ciddi bir sorun olmaya devam ediyordu. Bir şeyler yapıp onu tarafsızlaştırmak ya da daha iyisi ondan kurtulmak gerekiyordu. Ama nasıl?

Tyler Kent cevabı verdi. Devam eden MI5 gözetiminden hiçbir şey çıkmadı; Kent gayretle işini yapıyor gibi görünüyor ve akşam saatlerini de evli bir Amerikalı kadınla geçiriyordu. Ama 1940 başlarında -MI5 ajanları- onda Sağ Klüp adında tuhaf bir örgüte kayma gördüler. Yahudi düşmanları ve bazıları Hitlerci olan çeşitli aşırı sağcı çatlaklardan oluşan örgütün toplanma yerleri Londra'daki Rus çayhaneleriydi. New York'taki benzer isme sahip kafeyle ilgisi olmayan bu kafe, Çarist bir emekli amiral olan Nicholas Wolkoff tarafından işletiliyordu. Kent, amiralin ilginç bir rastlantı sonucu Sovyetlere giden ve oradan gelen posta ve mektupları açıp okuyan gizli bir projede İngiliz istihbaratı için çalışan şiddetli bir Yahudi düşmanı olan kızıyla arkadaş olmuştu.

MI5'in ülke içi politik gruplara Almanların sızmasını da içeren karşı casusluk harekat sorumlusu Maxwell Knight, gelişmekte olan bu durumu gözetime almaya karar verdi. Üç kadını Wolkoff Kafe'ye girip Anna Wolkoff a yaklaşmak ve Kent'in orada ne yaptığını öğrenmekle görevlendirdi. Ek olarak, aşırı sağcıların Almanlarla herhangi bir bağlantı kurup kurmadıklarını da öğreneceklerdi.

Knight'ın üç kadın ajanı, ateşli Yahudi düşmanları ve Hitler hayranları olan muhalif Savunma Bakanlığı çalışanları gibi yaparak Sağ Klüp çevresine girmeyi başardı. Ajanlardan biri Joan Miller, Anna Wolkoff un güvenini kazanmayı başardı. Daha da yakınlaştıklarında Wolkoff, arkadaşı Tyler Kent'in Roosevelt'le Churchill arasındaki Birleşik Devletleri İngiltere'nin yanında savaşa sokmak için gizli bir anlaşmanın yapılmakta olduğuna dair gizli telgrafları gördüğünü anlattığını söyledi.

Bu aşamada, Knight, basitçe ABD elçiliğini Kent'in güvenlik için risk oluşturduğu konusunda bilgilendirebilirdi. Kent geri çağrılırdı, mesele de burada kapanırdı. Ama Knight'ın kafasında daha önemli hedefler vardı ve bir satranç oyununu başlattı. İlk hamlesi Miller'a, Wolkoffa Kent'ten bazı ilginç telgrafları çalıp kendisine getirmesini istemesini öğütlemeyi emretti. Sonra da bu telgrafları Almanlara ulaştırırdı. Wolkoff ve Kent seve seve kabul ettiler.

Wolkoff, Kent'in elindekileri Almanlara nasıl ulaştıracağını bilmiyordu; ama aniden İtalyan elçiliğindeki yardımcı ateşe Antonio Del Monte'yi tanıdığını hatırladı. Del Monte'nin Londra'daki

İtalyan askeri istihbaratının en önde gelen temsilcisi olduğunu bildiğinden Kent'in çaldığı telgrafların kopyalarını ona vermeye başladı. Çok geçmeden telgraflar Roosevelt'in Churchill'e 50 ağır ABD destroyerini veremeyeceğini bildirdiği ileti gibi ayrıntılara epey ilgi duyan Almanlara ulaşıyordu.

Kent harekatını başlatan Knight bir kaç aylığına onu kendi haline bırakıp asıl iki amacına ulaşmaya döndü. Bu amaçlarından biri Sağ Klüp'ün bazı üyelerini savaş zamanı iç güvenlik statüleri dahilinde gözaltına almaya yetecek kadar delil elde etmekti. Bu aşamaya kadar Sağ Klüp, sadece konuşma ve GİZLİCE geceleri üzerinde İNGİLTERE: UYUŞTURUCU VE YAHUDİLİĞİN ÜLKESİ yazan posterler asmak gibi çocukça gösterilerden ibaretti. Artık, yalanlanamaz delillerle grubun önder üyelerinden Anna Walkoff un casusluk işlerine karıştığı sabitti, MI5'in iç güvenlik tehdidinden söz etmeye yetecek kadar verisi vardı.

Ama ikinci hedef olan Büyükelçi Joseph R Kennedy'yi yerinden etmek Knight'ın oyununun en önemli etkisi haline gelmişti. Knight, 1940'ta o mayıs sabahı Kent hakkındaki kötü haberleri iletmek için Kennedy'nin ofisine girdiğinde, büyükelçinin başının büyük dertte olduğunun son derece farkındaydı. Birincisi, Londra elçiliğindeki güvenlik sızıntısının haberleri Kent'in patronuna gölge düşürecekti; Beyaz Saray'ın ilk merak edeceği, Kennedy'nin ofisinde Amerikan diplomasi sırlarında bu kadar ciddi bir sızıntıya yol açabilecek ne tür sakar bir güvenliğin bulunduğu olacaktı. İkincisi, Kent'in apartmanında bulunan telgraf definesi sayesinde İngilizler kendi tutuklamalarını ve ABD'nin diplomatik şifrelerini kırışlarını açıklamak zorunda kalmadan sessizce Kennedy'nin tavizini basına sızdırabilecekti. Kennedy, Churchill gibi İngiliz liderler hakkında aşağılayıcı yorumlarla dolu olan bu raporların gizli kalacağını sanmıştı.

Kennedy'nin diplomatik konumunun daha ziyade Roosevelt Londra'daki olaylara şüpheyle yaklaşmaya başladığı için tamir edilemez halde zarar gördüğü çok açıktı. Alt kademeden bir şifre yazıcısının elçilikten dışarı kucak dolusu gizli telgrafla basitçe yürüyebileceği ve bunları Almanlara aktarabileceği fikri güvenilirliğini zedelemişti. Kent'in, elçilikte daha üst kademelerdeki, Berlin'in Roosevelt-Churchill bağlantısından ve Almanların yararlı bulabileceği ilginç ayrıntılardan haberdar olmasını isteyecek Alman yanlısı birilerinin seçilmiş maşası olması mümkün müydü?

Bu yalnızca bir kuşku esintisiydi ama Başkan ve Londra'daki büyükelçisi arasındaki ilişkiler bağlamında zehirliydi. Kent'in tutuklanmasının ertesi günü Kennedy, Beyaz Saray'da derinleşmekte olan bir soğukluk sezdi, Roosevelt'in Churchill'le üsler karşılığı destroyer verme işini görüşmeye başladığında kendisini saf dışı bıraktığını aşağılanma duyguları içerisinde öğrendiğinde, bu soğukluktan artık emindi. Gururu kırılan Kennedy istifa etti ve İngiliz-Amerikan ilişkileri hemen iyi yönde bir değişimden geçti, sonunda da yakın müttefiklerin "özel ilişkisine" dönüştü.

Yeni İngiliz-Amerikan ilişkisi, Kent davasının bazı rahatsız edici yönlerini belirsizlikte bırakıyordu, bunlar arasında MI5'in Kent'i sekiz ay boyunca -telgraflar çaldığı süre zarfında- gözetim altında tuttuğu yolundaki itiraf da vardı. Neden MI5 Amerikalıları hemen çalışanlarından birinin Amerikan elçiliğinin en hassas alanının güvenliğini tehdit ettiği konusunda uyarmadı? Ve eğer MI5 Kent'in bütün bu telgrafları Almanlara verdiğinin farkında idiyse neden bu ciddi güvenlik açığının devam etmesine izin verdi? Casusluğu kanıtlamak için MI5'in Kent'in iki bin telgrafını çalmasına ihtiyacı yoktu, sadece bir kaç tanesi onu casusluk suçundan tutuklamak için yeterli olurdu.

FBI bu yanıtlanmamış sorular konusunda meraklanmaya başladı. MI5'ten aldığı yanıtlardan tatmin olmayan J. Edgar Hoover Kent davasıyla ilgili tam teşekküllü bir soruşturma yapılmasını emretti. FBI

ajanları Moskova'dan başladılar ve orada, Amerikan elçiliğindeki şaşırtıcı güvenlik boşluklarını, Bolshoi aktrisinin KGB adına yaptığı yoldan çıkarmaları ve Kent'i tuzağa düşüren karaborsa harekatını açığa çıkardılar. Kent'in bir KGB köstebeği olduğuna inanan ajanlar, Londra'daki faaliyetlerini yepyeni bi ışıkta görmeye başladılar.

Başlangıçta aşırı sağcı bir çatlak olduğu düşünülen Anna Wolkoff şimdi yeni bir renk kazanıyordu. Suç ortaklığından Kent'le birlikte hapse atılan Anna (bir kaç yıl sonra orada ölecekti), FBI ajanları gelip onun gelişmelerdeki rolünü sorduklarında hiç yardımcı olmamıştı. Ama ajanlar, onun gizlice mektup açmakla ilgili istihbarat görevi hakkında bir şeyler buldular; bu, KGB'nin dikkatini çekmiş bir harekattı. Şüphelere bakılırsa, Wolkoff o işinde Ruslar lehine ihanet etmişti, bu da Kent'in telgraflarının Almanlara aktarılmasını düzenlediği süre boyunca bir KGB köstebeği olduğu anlamına geliyordu. KGB için başka kopyalar da üretmiş olabilir miydi?

FBI durumu asla bu yöntemlerden herhangi biriyle kanıtlayamadı. 1972'de bile bazı ajanlar hâlâ bu işin peşini kovalıyor ve bunun için Kent'le yüz yüze görüşmek de dahil her şeyi deniyorlardı. O dönemde, 1946'da hapisten çıkmış olan Kent, Amerikan tarihinde sadece bir dipnot olarak kalmış ve yurttaşlarının çoğu tarafından uzun süre önce unutulmuştu. FBI ajanlarının da gördüğü gibi, yıllar onu değiştirmemişti: hâlâ yaptığı hiçbir şeyin yanlış olmadığında inat eden boş kafalı bir Yahudi düşmanıydı. KGB'nin olaydaki rolü hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve Ruslar tarafından kendisine şantaj yapıldığını reddediyordu, diplomatik telgrafları da asla KGB'ye vermemişti. (FBI daha iyi bilir, ama sınırlama statüsü ortadan kalkmıştı, bu da meseleyi akademik bir boyuta taşıyordu.)

FBI Kent'i epey lüks şartlarda buldu. Hapisten çıktıktan sonra Carter'in Küçük Ciğer Lokmaları servetinin varisiyle evlendi ve bu da onun Yahudilerin dünyayı nasıl ele geçirdiklerine ilişkin deli saçması fikirleri için megafon olarak kullandığı Florida'da çıkan küçük bir gazeteyi satın almasını sağladı.

Ama bu uzun sürmeyecekti. Beceriksiz bir işadamı olarak karısının bütün servetini sonradan batan spekülatif bir Meksika yatırımına yatırdı. 1982'de Teksas'ta karısıyla fakirlik sınırına yakın yaşıyorlardı. Altı yıl sonra kanserden öldü, ölümü çok az kişi tarafından fark edilmişti.

İhanetinin gerçek sırrı da onunla birlikte öldü. Bize kalan, yalnızca MI5'li Maxwell Knight'ın 1940'ta Kent'in tutuklanmasından sonra söylediği şifreli sözler: "Bazen bir kaplanı korkutmak için bir maymunu yakalamak gerekir."

FELAKETLER

İnsan emeğinin söz konusu olduğu tüm diğer alanlarda da olduğu gibi, casusluk da yanlış gidebilecek şey yanlış gider mantığındaki Murphy'nin Yasası'na tabidir. CIA yetkilileri buna "şaplama" derler, bazı önemli istihbarat harekatlarının kötü gidip sonunda da fazlaca sık bir şekilde kamuoyunun dikkatini epey üzerine çeken olağanüstü bir patlamayla sonlanma eğilimleri.

Tabi ki neden, bu tür harekatlar insanların başlatıp yürütmesi ve bunun akla getirebileceği her şeydir. Evrim çemberinin en tepesinde olmalarına rağmen insanların da hata yapma alışkanlıkları vardır. Aslında casusluk; belirsizlik, kuşku, kararsızlık, önyargıyla dolu ve çoğunlukla tamamen tahmine dayalı bir insan faaliyeti alanı olduğundan bu eğilimdeki en kötü sonuçları ortaya çıkarabilir.

"Ben bir hata yaptığımda, bu güzel bir şeydir" diye sık sık söylerdi Harry Truman ve bu, aşağıdaki üç örnek için bir yol işareti kadar tanımlayıcıdır. Birincisi, istihbarat felaketi için yapılan benzetmeyle, Pearl Harbor'la ilgilidir. Yaygın kanaate göre hata tamamen Amerikalılarınsa da aslında casusluk acemiliğinin bu kalıcı simgesi iki taraflıydı: Japonlar da en az Amerikalılar kadar kötü hata yaptı ve hataları için korkunç bir bedel ödediler.

Doğrudan ilkiyle ilişkili olan başka bir örnek, II. Dünya Savaşı öncesi dönem boyunca Amerikan istihbaratının Japonlara olan takıntısıyla ilgilidir. Körü başlayan bir harekat, süreç içinde parlak bir deniz kolordu subayını ve ünlü bir bayan havacıyı tüketerek olağanüstü bir hatayla bitti.

Son örnekse, tarihi öneme sahip II. Dünya Savaşı sonrası, dünyanın yeni süper güçleri ABD ve Sovyetler Birliğimin Doğu Avrupa'da birbirlerine cephe aldıkları döneme ait bir olaya ilişkindir. Sovyet dalgasını durdurma amaçlı bir Amerikan istihbarat akını başarısızlığa uğramıştı ve bunun yankıları daha sonra yıllarca hissedilecekti.

DOĞU RÜZGARI, YAĞMUR Z OPERASYONU 1932-1941 *Pearl Harbor Faciası*

5 Aralık 1941 akşamı Honolulu'da, Japon Konsolosluğu'ndaki konsolos yardımcısı Ito Morimura Tokyo'dan acil bir ileti aldı. Hata payı olmaksızın Pearl Harbor'da hangi savaş gemilerinin olduğuna dair tamamen doğru bir sayım yapıp bu istihbaratı ertesi gün Hawai saatine göre en geç akşam altıda göndermesi emredilmişti.

İleti, Morimua'nın aylardır gözlemekte olduğu bir yer olan Pearl Harbor'la ilgili bu ani aciliyeti açıklamıyordu; ama ipuçlarını bir araya getirebilirdi. Yalnızca 24 saat önce Konsolos, kod defterlerini ve öteki hayati belgelerini yakması doğrultusunda emirler almıştı. Açıkça, Japonya Amerika'ya karşı savaşa giriyordu, Pearl Harbor'a düzenleyeceği bir saldırıyla başlatacağı bir savaşa.

Morimura, omuzlarında tarihin ağırlığıyla ertesi sabah Hawai'deki son casusluk görevine başladı. Kimse, böyle dikkat çekmeyen, körfez sularının üzerindeki mekanları gezen bir adamın üzerinde bu kadar can alıcı bir sorumluluğun olabileceğini tahmin edemezdi. Tıpkı bu sulu cenneti ziyaret eden ve hiçbir ayrıntıyı kaçırmazken görülmeye değer her şeyi görmeye çalışan öteki Japon turistlerden biri gibi görünüyordu.

Morimura, yeterince sıradan bir şekilde bir dürbün, bir fotoğraf makinesi ve izlenimlerini kaydetmesi için küçük bir defterle donanmıştı. Kimse onun sıradan görüntüsüne dikkat etmiyordu, öğle yemeği zamanı bir restoranda durup açık havada körfeze bakan bir masa istediğinde de kimse şüphelenmedi. Ve Morimura düzenli aralıklarla körfezi gözden geçirip defterin notlar alarak yemeğinin başında oyalanırken ,de kimseye olağandışı gelen bir şey yoktu. Sonuçta Pearl Harbor'la ilgili gizlenen hiçbir şey yoktu; kilometrelerce öteden görülebiliyordu. Aslında, turistlerin rıhtımdaki savaş gemilerinin, donanma tersanelerinin ve liman faaliyetlerinin fotoğraflarını çekmelerine bile izin verilen düzenli turistik geziler yapılıyordu.

O gece Morimura konsolosun radyosuyla Tokyo'ya şifreli bir ileti gönderdi. Körfezdeki bütün Amerikan donanması gemilerini ve demirlemiş haldeki beş savaş gemisine üçünün daha eklendiğini ayrıntılarıyla bildiriyordu. Aktarım tamamlandığında Morimura ve diğer pek çok konsolosluk çalışanı iletinin gönderildiği MOR şifre makinesini ortadan kaldırdılar. Sonra, iki dosya dolabı dolusu belgeyi dışarı taşıdılar. İki büyük varil kullanarak her bir sayfayı yöntemsel bir biçimde yaktılar.

24 saatten az bir süre sonra, Pearl Harbor hâlâ batık gemilerin ve parçalanmış uçakların duman bulutuyla kaplıyken Morimura ciddi görünüşlü bir grup FBI ve ONI (donanma İstihbarat Bürosu) ajanı konsolosluğa dalarken sessizce bekliyordu. Şu anda Japon İmparatorluğu'yla Amerika Birleşik Devletleri arasında bulunan savaş durumu nedeniyle Japon diplomatik personelinin tutuklandığını bildiriyorlardı; aynı uygulama daha sonra Japonya'daki Amerikalı diplomatlar için de geçerli olacaktı.

O an için, Pearl Harbor'a yapılan sürpriz saldırının casusluk zaferi Morimura'ya ait gibi görünecekti. Tokyo'dan gelen ABD donanmasının gücüne ve her bir geminin tam yerine ilişkin ayrıntılı istihbarat taleplerini yetkin bir biçimde karşılayarak Amerikan deniz üssünü neredeyse bir yıl boyunca gözlemlemişti. Buna karşın Amerikan hatası daha çarpıcı olamazdı. Amerikalılar Japonların Amerika'ya karşı savaşa girme kararını sezmeyi başaramamışlardı, Pearl Harbor'a yapılacak saldırının hazırlıklarını öğrenmeyi başaramamışlardı, bu saldırıyı gerçekleştiren Japon deniz gücünü görmeyi başaramamışlardı ve Pearl Harbor'ı yaklaşan bir darbeye karşı uyarmayı başaramamışlardı. Daha büyük bir istihbarat fiyaskosu düşünülemezdi.

Yine de gerçek, Pearl Harbor'da iki büyük istihbarat hatası olduğudur. Bunlardan biri Amerikalılara aitti. Öteki de Japonlara. Japonların hatası tamamen Japon istihbaratının doğasıyla ve onun en tipik çalışanlarından olan Japon İmparatorluğu Donanma İstihbaratı Bölümü'nden Ito Morimura'nın, ya da gerçek adını kullanırsak, Ensing Takeo Yoshikawa'nın yöntemleriyle ilgiliydi.

Yoshikawa, tipik bir savaş öncesi Japon askeri kültürü ürünüydü. Çocukluğundan itibaren askeri kariyere yönlendirildiğinden okuldayken geleneksel bambu kılıç müsabakalarının şampiyonuydu ve önündeki çetin hedefler için vücudunu hazırlamak adına dondurucu denizde 13 kilometre yüzebilirdi. Japon donanmasına katıldı ama 1936'da, sadece yirmi üç yaşındayken, genç subay, karnıyla ilgili bir sağlık sorunu yüzünden Japonya'nın yeni nesil donanmasının savaş gemilerinde aktif görev alma hayalinden vazgeçmek zorunda kalmıştı.

Masabaşı işiyle sınırlandırılınca bu göreve de denizcilikte gösterdiği heves ve gayretle sarıldı. Genç asker, istihbarata alındı ve Amerikan masasına atandı. Dört yıl yoğun bir şekilde İngilizce çalıştı ve 1941'in başında bütün Japon istihbaratının en önemli makamına seçildi.

Bütün halinde incelendiğinde, Yoshikawa'nın atanması basitti. Diplomatik kılıf altında Ito Morimura kimliğiyle Honolulu'ya gönderilecekti. Aldığı emir Pearl Harbor hakkında mümkün olan her bir bilgi kırıntısını toplamaktı: gemilerin sayıları ve türleri, kaç askerin ve denizcinin orada konuşlandırıldığı, savunma tedbirleri ve zaafları.

1941'in başlarında yeni Japon konsolos yardımcısı Honolulu'ya ulaştı. Varışının üzerinden saatler geçmişti ki görevinin başına geçti. Sonraki aylarda, yorulmak bilmez, kendini tamamen işine adamış ve sinirsiz Yoshikawa, Japon istihbaratına Pearl Harbor'la ilgili küçük bir ayrıntı yığını sağlayacaktı. Sorun, Japonya'nın gerçekten bilmek istediğinden başka her şeyi bulmasıydı.

Pearl Harbor, 1932'de Japon Donanma Komutanı Isoroku Yamamoto ilginç bir şey keşfettiğinden beri Japon Donanması'nın dikkatinin odağındaydı. ABD Donanması Filo Problemi XIV adında ABD Pasifik Filosu'nun yoğunlaşmasına karşı Pearl Harbor'a bir hava saldırısı olacağını farz eden geniş bir tatbikat başlattı. Tatbikat, Hawaii'den 300 kilometre kadar uzaktaki uçak gemilerinden yapılacak bir saldırının üssün savunmasına karşı kesin bir zafer kazanacağını ortaya koydu.

Birleşik Devletlerle kaçınılmaz bir kapışma olacağı tahmin edilen karşılaşmaya donanmasını hazırlamakta olan Yamamoto, şimdi Pasifik Filosu'nu dağıtmak için Pearl Harbor' a havadan ateş açmayı düşünmeye başlamıştı. 1940'a gelindiğinde Z Harekatı'nın ayrıntılarını belirlemişti. Bu, ABD Pasifik Filosu'na indirilecek, Amerikalıların Filipinler gibi hayati tabyalarına ikmal yapmalarını engelleyecek can alıcı bir darbenin ardından Japon Donanma kuvvetinin kütle halinde güneye doğru kaydırılmasıydı.

Açılış darbesiyle ilgili plan cesaret isteyen ve riskle dolu bir plandı. Bir donanma darbe kuvveti Kuzey Pasifik'i disiplinli bir radyo sessizliğiyle geçecek ve bilinen bütün gemicilik hatlarını atlatacaktı. Pearl Harbor'a 375 kilometre kadar bir mesafede hava saldırısını başlatacaktı. Uçaklar, Amerikan hava devriyelerince kullanıldığı bilinen hava koridorlarında uçacaklardı; Japonlar, Amerikalıların gelenlerin dost mu yoksa düşman mı olduklarını belirlemek için gereksinim duyacakları zamanın Japon filosunun körfezde demirlemiş gemilere ulaşmasına yeteceğini umuyorlardı.

Ayrıntılı planlamaya inanan Yamamoto görev kuvvetini topladı ve Japonya'daki aşağı yukarı Pearl Harbor'un boyutlarında ve görünümünde olan Kagoshima Körfezi'ne gerçek saldırıyı düşünerek çalışmaya gönderdi. 1940 sonbaharında Japon istihbaratı ona fazladan bir silah verdi.

Yamamoto, taşıyıcı uçakların bomba yükleme kapasiteleri sınırlı olduğundan hep pilotlarının mümkün olan en yüksek hedefi tutturma kabiliyetine ulaşmaları gerektiğini düşünmüştü; her bir bomba tam olarak hedefin üzerine düşmeliydi. Yıkıcı gemi katilleri olan hava torpidolarını kullanamayacağına karar verdi, çünkü Pearl Harbor'un sığ suları (11,5 km civarı) bir hava torpidosunun ihtiyacı olan 2.5 km'den azdı. Ama 1940 Eylülü'nde İngilizler İtalya'nın Taranto Körfezine hava torpidoları kullanarak epey başarılı bir saldırı düzenlediler. İtalyan Filosu torpidolarla dağılmıştı, çünkü Taranto'nun sığ sularında gereksiz sayılan torpidosavar ağları gerilmemişti. Japonlar, Alman istihbaratıyla olan bağlantıları sayesinde İngilizlerin sığ sular için hazırlanmış torpidolar kullandıklarını bildiren olay sonrası İtalyan raporlarına ulaşmışlardı.

Bu istihbarat sayesinde Yamamoto'nun mühendisleri Japon torpidolarını sığ sularda çalışmalarını sağlayacak özel ahşap başlıklar ekleyerek yeniden yapılandırdılar. Yeni torpidolar Kagoshima

Körfezi'nde dubadan hedeflere karşı denendiklerinde mükemmel çalıştılar. Yamamoto artık demirlemiş gemilere karşı saldırı uçaklarının nispeten daha uzun mesafelere taşıyabilecekleri can alıcı bir silaha sahipti. Tek bir torpido bile doğru nişan alındığında yaşamsal bir noktayı vurursa bir savaş gemisinin güvertesini kırabilirdi.

Ama torpidolardan mümkün olan en yüksek verimi alabilmek için Yamamoto'nun, pilotlarının silahlarını tam doğru noktaya doğrultabilmek adına hedeflerin yeri hakkında ayrıntılı bilgiye ihtiyaçları vardı. Aynı ihtiyaç, bomba bırakacak uçaklar için de geçerliydi. Her şeyin ötesinde, bütün saldırı planı bir kumardı; Yamamoto'nun da anladığı gibi, taşıyıcı uçaklarının sınırlı silah taşıma kapasitesi ve aynı ölçüde sınırlı sayıları göz önüne alınırsa, Pasifik Filosu'nu devirebilmek için tek bir atış hakkı vardı. Mükemmel bir atıştan daha azı felaket olurdu.

Bu yüzden Japon istihbaratına ağır iş düşüyordu: Pasifik Filosu ve Pearl Harbor hakkında Yamamoto'nun saldırı kuvvetinin Z Harekatı'nı tam olarak uygulayabilmesine yetecek kadar, yani olağanüstü ayrıntılı istihbarat sağlaması gerekiyordu. Bu nedenle, Takeo Yoshikawa'nın görevi hayatî önem taşıyordu.

Yoshikawa'nm öğrendiği kadarıyla Pearl Harbor bir belediye parkının bütün güvenliğine sahipti. Yerleşim yerleriyle çevrili olmasının yanı sıra önde gelen bir turist mekanıydı (özel uçaklar isterlerse üssün üzerinden uçabiliyorlardı) ve her gün hiçbir güvenlik talebi olmaksızın binlerce sivil işçi çalıştırıyordu. Körfez çevresindeki tepelerden her hangi bir kimse demirlemiş gemilerin ve bütün alet edevatın fotoğrafını çekebilirdi.

Ama Yoshikawa'yı bu kolaylıklar bile tatmin etmiyordu. Daha ayrıntılı istihbarat toplamak için Filipinli baldırı çıplak bir çöpçü kılığına girdi; bu kılıkta, Pearl Harbor'daki çöplerin içeriklerini inceleyip orada kaç denizci bulunduğuna dair ipuçları ve dikkatsizlikle atılmış olabilecek önemli belgeler aramaya başladı. Körfezin deniz tarafında yüzerek sahilin eğimini ve akıntı şiddetini ölçtü. Bir iki dedikodu yakalayabilme umuduyla geceleri ABD Donanma personelinin gittiği barların ve gece klüplerinin çevresinde dolaşıyordu.

Yoshikawa, Japon istihbaratının Hawai'de ve çevresinde edindiği diğer kuvvetlerce destekleniyordu. Denizaltılar düzenli olarak körfeze yanaşıyor ve periskoplarından keşif fotoğrafları çekiyordu. Hawai'de ise Japonlar Pearl Harbor hakkında istihbarat toplamaları için on iki Japon asıllı adalıdan oluşan bir ağ oluşturmuşlardı. (İşe yaramaz çıktılar; içlerinden biri, eski bir donanma subayı, komşularına dönemdaşı olan subayların -kendininki de dahil- imzalı fotoğraflarını göstermek istemişti.)

Yoshikawa'nın Japon harekatçıların beyaz Amerikan yüzlerine karışması zor olacağından farkında olan üstlerinin aklına ona Japon olmayan bir yardımcı bulma fikri geldi. Alman istihbaratına yapılan bir ricanın sonucu, Bernard Kuehn adında gezici bir her -işe-gelir ajan oldu. Kuehn, Japonlardan aldığı 25.000 dolar karşılığında karısı ve kızıyla birlikte Honolulu'ya iltica etti, bir ev aldı, sonra da Yoshikawa'ya Pearl Harbor'a sızma planını anlattı. Plan, karısının üssün yakınında bir güzellik salonu açmasıydı; Kuehn Yoshikawa'ya güvence veriyordu, denizcilerin karıları dükkanın düşük fiyatlarıyla büyüleneceklerdi, saç kurutucusunun altındayken kocaları hakkında dedikodu yapacaklardı. Kuehn, bu yolla akıl almaz miktarda istihbarat elde edileceğini söyledi.

Yoshikawa etkilenmemişti, başka bir Kuehn fikriyse daha da az cezbediciydi: Japonlar Pearl

Harbor'u gerçekten vurduklarında o ve karısı evlerin ışıklarını ve asılı çamaşırları düzenleyerek saldırının gelişimini bildirecekler, denizaltılar da böylece olanları takip edebileceklerdi. Bu, Yoshikawa'nın duyduğu en aptalca fikirdi ama nazikçe hiçbir şey söylemedi ve sadece Tokyo'ya Kuehn'in planının ayrıntılarını aktarmakla yetindi. (Tokyo planın harika olduğu fikrine vararak onu şaşkınlığa uğrattı.)

Kasıma gelindiğinde, Yoshikawa Tokyo'yla Pasifik Filosu, Pearl Harbor'daki tertibat, Amerikan hava devriyeleri ve körfezdeki her bir geminin tam yerine ilişkin şaşırtıcı ölçüde ayrıntı içeren yirmi dört uzun rapor dosyalamıştı. Filonun en zayıf anının azaltılan mürettebattan ve devriyelerden anlaşıldığı kadarıyla üssün düşük alarm halinde olduğu pazar sabahı olduğunu öğrenmişti. Ek olarak, donanmanın zaten dar olan denize açılma kanalını sınırlandırmak istemediği için torpido ağlarının normalde körfezde kullanılmadığını da öğrenmişti. (Dahası, ABD Denizcilik uzmanları hava torpidolarının Pearl Harbor'ın sığ sularında kullanılamayacağından emindiler.)

Ama bir bütün olarak bakıldığında Yoshikawa'nın gayretli bilgi toplayışı Japon istihbaratının en büyük hatasını gösteriyordu: fasulye sayma takıntısı, önemli ya da önemsiz devasa ölçülerde bilgi toplamak, düşmanın yeteneklerinin kapsamlı bir resmini çizmek. Pearl Harbor harekatı sorunu mükemmel bir şekilde gözler önüne seriyordu. Yoshikawa'nın raporları Tokyo'ya Amerikan savaş gemilerinin demirliyken ne yana eğildikleri gibi özel şeylerle ilgili bilmek istediği her şeyi anlatabilirdi; ama Japonların Amerikalıların o gemilerle ne yapmayı tasarladıkları hakkında ya da ilk konumda başlıca hedef olarak bir değerlerinin olup olmadığına ilişkin hiçbir fikirleri yoktu.

Daha da önemlisi, Yoshikawa'nın ana istihbarat hedefleri arasında Pasifik Filosu'nun dört uçak gemisi vardı. Yine, Yoshikawa'nm sağlayabileceği istihbarat sınırlıydı; üslerine gemilerin her hangi bir zamanda limanda olup olmadığını söyleyebilirdi ama aldıkları yüzme emirlerin içyüzünü bilmiyordu. İşler ilerledikçe bu önemli bir istihbarat boşluğu halini almaya başladı. Yoshika, Japon saldırısından günler önce *Lexington* ve *Saratoganın,* genellikle Pearl Harborda duran dört uçak gemisinden ikisi öteki ikisi West Coast'taydı- Wake Adası ve Guam'a uçak götürmek üzere emir aldığından habersizdi. 5 Aralık'ta Yoshikawa yerlerinde olmadıklarını fark etti. Gemilerin körfezde olmadığını rapor edebilirdi; ama nereye gittiklerine ya da neden gittiklerine ilişkin hiçbir fikri yoktu. Japon'un tek bildiği Japonya'yı bir kaç gün önce terk eden gemiler doğruca Yamamoto'nun saldırı kuvvetlerine doğru yol alıyor da olabilirlerdi.

Ne talih ki, öyle yapmıyorlardı. Japonlar bu açıktan zararsız kurtulmayı başardılar; çünkü onların istihbarat hataları Amerikalıların yaptıkları daha büyük istihbarat hatalarının gölgesinde kalıyordu. Amerikalıların Japonların bütün niyetlerinin farkında olduklarını, Pearl Harbor'un Japon istihbaratının ilgisinin odak noktası olduğunu bildiklerini ve hepsinden şaşırtıcısı Yoshikawa'nm Tokyo'ya gönderdiği her kelimeyi okumakta olduklarını göz önüne alırsak bu hatalar çok daha şaşırtıcıdır.

Pearl Harbor donanma üssünün inşaasının başladığı 1919'dan itibaren Birleşik Devletler Pasifik'teki rakibi Japonya'yla savaşın kaçınılmaz olduğu varsayımına göre hareket ediyordu. ABD Donanması 2000 km uzunluğundaki bir mühimmat yoluna bağlı, savaş halinde kolayca kapatılabilecek tek bit daracık giriş kanalına sahip ve gemileri, yakıt deposu ve tamirhanesi nispeten dar bir alana sıkıştırılmış bir üs fikrine asla sıcak bakmadıysa da Pearl Habor'ın Japon saldırganlığına karşı caydırıcı etmen olması tasarlanmıştı.

Donanma daima üssün saldırıya açık olduğunu düşünmüştü ama filolarının düşmanlık durumunda denize açılıp Japon donanmasını toplu bir deniz savaşına çekebileceğini varsayıyorlardı. Böyle bir savaşta, Amerikalıların tahminine göre, üstün Amerikan savaş gemileri ve uçakları Japon donanmasının kısa sürede işini bitirirdi. Ancak 1930'larm sonlarına gelindiğinde Japon ordusu hakkındaki ABD istihbaratı ciddi şekilde geri kalmıştı; kötü örgütlenip yönetilmekte olduğundan Japon askeri teknolojisindeki önemli gelişmeleri kaçırıyordu.

En kötü hatalardan biri Japonya'nın 45 cm'lik silahları olan ve bütün Amerikan savaş gemilerinden yapıca ve sınıfça üstün olan yeni nesil savaş gemilerini gözden kaçırmalarıydı. En fazla 40 cm'lik bir gülleye dayanabilecek şekilde tasarlanmış olan ABD gemileri onlar karşısında toz duman olurdu. Öteki istihbarat hataları arasında Amerikan cephanesindeki her şeyden daha üstün olan Japon "uzun menzil" torpidosunun ve hepsinden yıkıcısı, Amerikalıların karşısına yeni silahlar çıkardıkları 1942'nin sonlarına kadar nispeten yavaş Amerikan uçaklarını düşüren hareketli Zero Fighter'ın gözden kaçırılması vardı. (Zero istihbarat hatasını özellikle anlamak zor; çünkü bu Japon uçağı 1937'de Çin-Japon savaşında kullanılmıştı.)

Temelde sorun Amerikan istihbaratının kötü bir şekilde bir araya getirilmiş olmasıydı, örgüt birbiriyle istihbarat paylaşmayan yarım düzine farklı teşkilat arasında bölünmüştü. Tıpkı işbirliği yapmadan bir yap-bozu tamamlamaya çalışan bir sürü insan gibi, her bir teşkilat bütün öteki parçaları görmeden bir anlam taşımayan küçük bir parçayı elinde tutuyordu. Amerikan tarihinde bu türdeki en kötü felaket olan Pearl Harbor'a yol açan da bu parçalanma olacaktı.

Parçalanmış Amerikan istihbaratının Pearl Harbor'da nasıl başarısızlığa uğradığını anlamak için önce, saldırıdan evvel Japonya'ya karşı düzenlenen istihbarat kaynaklarını bilmek gerekiyor. Bu kaynaklar, aşağıdakilerden oluşuyordu:

• ONI Pasifik çevresine konuşlandırılmış Japon donanma sinyallerini doğrultu bulucularla avlayan ve gemi hareketlerini öyküleyen "alt" radyo tarayıcı istasyonları. "Alt sistemin donanmaya Japon gemilerinin her hangi bir anda nerede olduklarını bildirmesi gerekiyordu.

• OP-20-G, denizde hareket halinde olan gemilere karargâhtan gelecek harekatla ilgili emirleri öğrenebilmek için Japon Donanma kodlarını hedef alan bir ONI kod kırma birimi.

• Ajanlara gönderilen Japon istihbarat çalışmalarının odak noktasını açığa çıkarabilecek emirleri taramak için Hawai ve başka her yerdeki Japon üslerine karşı ABD'nin yürüttüğü telle gizlice dinleme harekatları.

• Tokyo'dan gelen gizli düşmanlık belirtisi olabilecek herhangi bir emri yakalayabilmek için Amerika'daki ticari ve diplomatik Japon heyetlerine karşı yürütülen ONI telle gizlice dinleme harekatları.

• Amerikan istihbaratının baş tacı olan MAGIC, yüksek düzey Japon diplomatik kodunu kırmış ve bu sayede Japon Hükümeti'nin savaşa girme kararını öğrenebilecek olan Amerikan askeri kriptanalitik harekatı.

İlk bakışta bu, oldukça etkileyici bir istihbarat düzenlemesi gibi duruyor ama çok açık bir eksikliği var: Japonya'da hiç kaynağı yok. Bu, Amerikalıların Japon düşünüşüne hiç içerden bakamadıkları anlamına geliyor, Japon filosunun denizcilerinin limanda özgürlük adına mı

bulundukları (bu gemilerinin savaşa girmeyeceği anlamına gelir) gibi temel istihbarat bildiriminde bulunabilecek bizzat Japonya'da bulunan köstebekleri de yoktu. Hiç Japon kaynağı olmayan Amerikan istihbaratı Japon savaş gemisine çoğunlukla elektronik olan şaşmaz ipuçlarının düşmanca niyetlere karşı uyarı sağlayacaklarını umarak ancak dışardan bakabiliyordu

Kısmen sistemin fazla parçalanmış yapısından, kısmen en çok ihtiyaç duyulduğu anda sistem çöktüğünden böyle bir uyarı hiç gelmedi.

İlk kırılma ABD Donanma istihbaratında oldu. 1941 Kasım'ında büyük bir Japon deniz kuvvetinin aniden normal yerinden Japonya'nın ana adalarının kuzeyine, Kurilelere doğru hareket ettiğini fark etti. Uğursuz bir şekilde kuvvetin radyosu bütünüyle sessizdi (demek ki bu bir tatbikat değildi) ve böylece donanmanın belirleme yapmak için radyo sinyallerine ihtiyacı olan "alt" istasyonlarını kör etmişti. Bir kaç gün içinde donanma istihbaratı gizemli deniz kuvvetinin izini tamamen kaybetti. Donanma şimdi Japonya'da hiç kaynağı olmamasının bedelini ödüyordu.

Japon Donanması'nın ana kodunun en azından bir bölümünü çözmeyi başaran OP-20-G kod kırıcılar sayesinde bu gizemli deniz kuvvetinin neyin peşinde olduğunu öğrenmenin hâlâ bir yolu vardı. JN-25 diye bilinen kod, 33.000 kod sözcüğünden ve 500 sayfalık bir kitap dolusu rasgele eklenen anlamsız sözden oluşan çok karmaşık bir sistemdi. Japonlar bunu karargâhlardan denizdeki gemilere harekatla ilgili emirleri aktarmak için kullanıyorlardı. Radyosu sessiz olsa bile deniz kuvvetinin hâlâ emir alması gerekiyordu. Ama bu dönüm noktasında Japonlar JN-25'i değiştirip tamamen okunmaz hale getirmişlerdi. ABD Donanma istihbaratı kör olmuştu.

Öyleyse şu anda, Amerika'yla Japonya arasındaki gerilimin gittikçe tırmandığı bir dönemde Pasifik'te bir yerlerde büyük bir Japon deniz kuvveti dolaşıyordu. Fransız Indochina'nın Japonlar tarafından işgaline tepki olarak Başkan Roosevelt Japonya'ya karşı petrol ambargosu koymuştu. Bu hareketin Amerika'yla Japonya arasında bir savaş çıkmasını kaçınılmaz hale getirdiği yolunda yaygın kanı olmasına karşın Amerika, Japon düşünüşüne içerden bakmasını sağlayacak Japonya'da bulunan yüksek düzey kaynaklardan yoksundu.

Doğru, MAGIC vardı; ama bu kriptografi mucizesi bile sınırlara sahipti. Ordu, şifresi çözülmüş metinleri sıkı kontrol altında tutuyordu, bu metinler ancak sınırlı sayıda seçilmiş yetkiliye (Roosevelt de onlardan biriydi) gösteriliyordu. Asıl sorun, söz konusu yetkililer öteki istihbaratlara ulaşmadıkları sürece bu metinler tek başlarına bir anlam taşımıyorlardı. 1941'in sonlarına doğru, şifresi çözülen metinlerin tümü ABD-Japon diplomatik ilişkilerinde bir kopmaya işaret ediyordu. Söz konusu olan, yalnızca yaklaşan bir savaşın şaşmaz belirtisi değildi, metinler aynı zamanda bu kırılma için disiplinli bir zaman çizelgesinden söz ediyordu, bu da doğrudan doğruya askeri bir müdahaleyi beraberinde getireceği anlamına gelirdi.

Pearl Harbor'daki kara ve deniz kumandanları üslerinin muhtemel hedef olacağını kestirebilirlerdi belki; ama MAGIC istihbaratının alıcıları arasında olmadıklarından Tokyo'yla Washington'un kırılma noktasına yaklaştığının farkında değillerdi. Japon denizaşırı diplomatlarının kod kitaplarını ve öteki hassas belgeleri yakmaları -yaklaşan savaşın başka bir kesin belirtisi- doğrultusunda emir aldıklarından da habersizdiler.

Daha da önemlisi, MAGIC, Hawai'deki Japon Konsolosluğundan Japonya'ya gönderilen hepsi de Pearl Harborla ilgili tonlarca istihbarat raporu okuyordu. 5 Aralıkta MAGlC'in, Pearl Harbor'daki

Amerikan gemilerinin konumlarıyla ilgili ayrıntılı istihbaratın aciliyetini bildiren Tokyo'dan gelen emri okuması üssün kumandanları için hayati bir ipucu teşkil ederdi. Ama onlara ne bundan bahsedilmişti, ne de daha önemli bir MAGIC istihbaratı olan Japon istihbaratının Alman köstebeği olan Kuehn'in Pearl Harbor'a yapılacak gerçek bir saldırının gelişimini sinyalle bildirmek için yaptığı düzenlemeleri bildiren rapordan bahsedilmişti.

Benzer şekilde, askeri kumandanlar, kasım ayındaki önemli MAGIC istihbaratları yoluyla bir Japon saldırısının yaklaştığını anlayabilirlerdi. Bunlar, Japonların zararsız gibi görünen hava raporları aracılığıyla diplomatlara savaşın her an başlayabileceğini bildirdikleri şifreli iletilerdan oluşan bir sistem kurduklarını ortaya çıkardı. MAGIC'in bulgularına göre bunlar arasında Birleşik Devletlerle savaş anlamına gelen *higashi no kaze ame* (doğu rüzgarı, yağmur) gibi şeyler vardı. Ancak yine, kıdemli askeri kumandanlara duyurulduğu anda bütün askeri üsleri tam alarm durumuna geçirmelerine neden olacak bu alarm zilinden söz edilmemişti.

Bu istihbarat sakarlıkları zincirinin son halkası, 6 Aralık 1941'de MAGIC Tokyo'dan Washington'daki Japon elçiliğine 14 parçalık olağandışı bir iletim şifresini çözdüğünde eklendi. İletide, özel iki Japon elçisine Amerikalılarla barış görüşmelerini bırakmaları ve bunu Amerikan Dışişleri Bakanı Cordell Hull'a tam olarak 7 Aralık doğu saati uygulamasına göre 13:00'da bildirmeleri emrediliyordu. Roosevelt ve danışmanları ilginç bir biçimde belirtilmiş olan saatin anlamı üzerine düşündüler; neden Japonlar barış görüşmelerinin kesileceği saate bu kadar özen gösteriyorlardı? Sonunda biri 36 yıl önce Japonların Rus-Japon savaşını başlatırken Port Arthur'da Rus Filosu'na yaptıkları sürpriz saldırıdan önce de Rusya'ya benzer bir ileti gönderdiklerini hatırladı.

"Bu savaş demek" dedi Roosevelt, artık Japonların saldırmak üzere olduğuna inanmıştı. Ama nereye? Danışmanları haritalar ve şemalar getirip Hollandalı Doğu Hint Adaları ve Filipinler de dahil olmak üzere Japon saldırısının muhtemel hedeflerini gösterdiler. Listenin en sonlarında Pearl Harbor da vardı.

Roosevelt'e yakın çemberdeki herkes gibi, başkanın baş askerî danışmanı, ordu başkomutanı George Marshall'ın da muhtemel hedeflerden hangisinin vurulacağına dair hiçbir fikri yoktu. Bu istihbarat sisinde, sonunda Pasifik Filosu'nun üssü Pearl Harborun en olası hedef olduğuna karar verdi. Üssün kumandanına üssü genel alarma geçirmesini emreden bir telgraf gönderdi. Ancak bir yazıcının dikkatsizliği sonucu yüksek öncelikli askeri iletişim sistemi yerine Western Union'la gönderilmişti. Ertesi sabah 7:55'te Japonlar saldırdıklarında Honolulu Western Union şubesinde bir posta kutusundaydı.

Kibo Butainin (saldırı kuvvet) Hawai sahilinden 400 km ötedeki bir noktaya varmak için Kuzey Pasifik'i geçmesi on gün almıştı. 432 uçakla yüklü altı uçak gemisi, iki savaş gemisi, dokuz destroyer, iki ağır kruvazör, bir hafif kruvazör, sekiz tanker ve üç denizaltı binlerce kilometre hiç fark edilmeden yol almıştı.

Japon uçakları, körfezde demirlemiş 96 gemiye ve Ford Field'da bırakılmış uçaklara yapacakları saldırı için konum alırken alarma geçirilmemiş Pearl Harbor'dan hiçbir direnişle karşılaşmadılar. "Tora! Tora!" dedi radyoya en öndeki pilot, bu Amerikalıların gafil avlandığını bildiren şifreli bir sözdü. Bir saatten az zamanda gemilerden, üçü savaş gemisi olmak üzere, on sekizi vurulmuştu. Ford Field'da yanyana park edilmiş 394 uçağın yarısı yok edilmişti. Yaklaşık 2400 Amerikalı öldürülmüştü.

Ancak bu noktada Japonların istihbarat hataları ayyuka çıkıyordu. Saldırının sonuçlarını ya da Amerikan destek kuvvetlerinin yolda olup olmadığını bildirecek herhangi bir düzeneği olmayan saldırı kuvvetinin kumandanı Amiral Chuichi Nagumo harekatı görmeden yönetiyordu. İlk saldırı dalgasından olan pilotlar muhteşem sonuçlar bildiriyorlardı ama Nagumo'nun da iyi bildiği gibi pilotlar kendi çabalarının sonuçlarını abartmaya bayılır, ikinci saldırı dalgasındaki pilotların körfez bölgesini kaplayıp yeni hedefler saptamayı ya da önceki hedeflerin sorumluluklarından çıkıp çıkmadığını belirlemeyi imkansız hale getiren ağır ve kalın sis yüzünden kafaları karışmıştı. Nagumo'nun açısından daha da kaygı verici olansa nereye gittiğini bilmedikleri Amerikan uçak gemileriydi. Nerede oldukları hakkında hiçbir fikri yoktu ve bu uçak gemilerinin pek de uzak olmayan bir yerde kendi uçakları Pearl Harbor'la meşgul olan saldırı kuvvetine bir darbe indirmeye hazırlanıyor olmaları kuvvetle muhtemeldi.

Nagumo hayati bir kararla karşı karşıyaydı: uçaklarını tamir edip, yeniden silahlandırıp yeniden saldırmaları için Hawai'ye göndermeli miydi? O noktada sağlam bir istihbaratın kendisine yol göstermesi için her şeyi yapardı ama böyle bir şeyi yoktu. Japon istihbaratının Alman Kuehn'i kullanarak sinyal sistemi kurma planı da asla yürürlüğe girmedi. Zaten, Japon denizaltı kuvveti ABD destroyerlerinin saldırısına uğradıklarından epey meşguldüler (bir denizaltı batmıştı). Naguma çok geçmeden en kötü hatalarını keşfedecekti, Japon istihbaratı Pearl Harbor'ı didik didik incelemesine rağmen en önemli hedefin gemiler değil Pasifik filosu için kullanılan tüm yakıtı bulunduran yakıt deposu ve tersane olduğunu Naguma'ya bildirmemişti. Eğer bu iki hedeften biri vurulsaydı Amerikan Donanması'nın başı ciddi derde girecekti: yakıt olmadan ve aynı ebatlardaki en yakın tersane olan 4500 km ötedeki San Francisco'yu kullanmak zorunda kalınca kendine gelmesi aylar alırdı.

Her yanında olabilecek görünmeyen tehlikelerden bıkan ve Pearl Harbor'da can alıcı bir darbe indirdiğine inanan Nagumo ikinci saldırıyı iptal etti ve Japonya'ya geri döndü. Japonlar kısa süre sonra başarısız olduğunu öğreneceklerdi. Pearl Harbor'da vurulan on sekiz gemiden on beşi tamir edilip savaşın geri kalanında Japonya'ya dünyayı dar etmeleri için tekrar denize bırakılacaklardı. Yani saldırının en parlak sonucu, pek çok savaş gemisinin batırılması, önemsiz bir kayıp halini alacaktı. Kurbanlardan biri *Utah,* sadece tatbikat için kullanılan eski bir gemiydi, öteki ikisi *Arizona* ve *Oklahoma* ABD Donanması'nın ölçütlerine göre bile eski modeldi. Ford Field'de vurulan 188 uçağın çoğu eski modellerdi.

Uçak gemileri, tersaneler, tamirhaneler ve Pasifik Filosu'nun yakıt deposu, yani ABD Donanması'nın temel yenilenme araçlarına dokunulmamıştı bile. Üstelik sadece altı ay sonra dönüm noktalarından biri olan Midway savaşında Birleşik Devletler Pearl Harbor saldırısında rol alan altı Japon uçak gemisini batırdı.

Sonraki üç yıl boyunca Japonya istihbarat hatalarının bedelini ağır ödeyeceğinden Pearl Harbor'da döndürülmeye başlayan bir spiralde epey hasar görecekti. Söz konusu istihbarat hataları sadece Japonya'nın Pearl Harbordaki hataları değildi. En büyüğü Birleşik Devletler'in böyle bir saldırıya nasıl şiddetle karşılık vereceğini ve Japonya'nın ulaşma umudunun olmadığı bir sanayi gücünü üzerine salacağını hesaplayamaması olan çok daha büyük istihbarat boşluklarını içeriyordu.

Pearl Harbor saldırısını planlamada ve uygulamada rol alan Japonların pek azı savaştan sağ çıkabildi (Fikir babası Amiral Yamamoto 1943'te öldürüldü). Japonya'ya konsolos yardımcısı Morimura kimliğiyle dönen Ensing Yoshikawa kurtulanlar arasındaydı. Savaş yıllarını boş yere

Büyük Amerikan Armadaları' nın bir dahaki sefere nereyi vuracaklarını belirlemeye çalışarak Japon donanma istihbaratında geçirdi. Savaşın ardından yirmi beş yıl sonraki ölümüne dek bir benzin istasyonu çalıştırdı.

Ölümünden hemen önce, Yoshikawa kendini beklenmedik bir şekilde zamanda geri gidip 1941'de Honolulu'da, Amerika'da ortaya çıkan tuhaf bir Pearl Harbor hayaletinin başını çektiği bir olayın içinde buldu. Japonlar için çalışan kadersiz Alman casus Bernard Kuehn'in dul eşi Amerikan Hükümeti'nin 1941'de Pearl Harbor'dan sonra Honolulu'da kocasını casusluktan tutukladığında evlerine el koyduğu için kendisine borçlu olduğunu iddia ettiği 25.000 doları istiyordu. (MAGIC şifre çözücüler sayesinde yakalanan Kuehn, önce idama sonra da müebbet hapse mahkum edildi; 1945'te salıverildi ve 1965'te öldüğü Almanya'ya sürüldü.)

Kuehnler'in evine federal ceza kanunlarına göre el koyan Amerikan Hükümeti Bayan Kuehn'in iddialarından Yoshikawa'yı tanık göstererek kurtuldu, imparatorluk Japonyasınm Pearl Harbor'daki yıldız casusu Kuehnlerin evinin israflıktan başka bir şey olmayan Japon istihbarat fonlarıyla alındığını doğruladı, Yoshikawa Kuehn hiçbir işe yaramadığından bu ifadeyi kullanmıştı. Ancak ardından Pearl Harbor'dan zaten hiç faydalı bir şeyin çıkmadığını ekledi.

DEMİR PERDEDE YENİLGİ CIA’İN YERALTI SAVAŞI 1947-1956

Doğu Avrupa'da Trajedi

Hatırladıklarına göre bir kâbus sahnesi gibiydi. Az sayıdaki eşyalarını çantalara ve valizlere tıkıştırmış, keskin kış soğuğunda bir araya itelenmiş kadınları ve erkekleri görebiliyorlardı. Sopalar, kamçılar ve hırlayan köpeklerle donanmış askerler insanları aşağı yukarı yüzer kişilik gruplara ayırıyorlardı.

Tren geldiğinde askerler gruplara yük vagonlarına binmelerini emretti, onları sanki sığırmışlar gibi itip kakıyorlardı; duraksayan ya da direnenler bayılana kadar sopalanıyor sonra da yük vagonuna fırlatılıyordu. Sonunda yük vagonları tıka basa insanla dolduğunda tren hareket etti. Uzun bir yük vagonu kuyruğuna sahip başka bir tren geldi, içine daha fazla insan yüklendi ve süreç tekrarlandı. Gün doğana kadar saatler boyu bu devam etti, 80.000 insan ölümlerine gönderilmişti. Korkunç bir canavarlık gerçekleşmişti.

14 Ocak 1945'te artık gece inmişti. Romanya'nın Bükreş şehrindeki ana demiryolu istasyonunda durdurma güçleri olmayan bu suça tanık olan Amerikalı grubun midesi bulanmıştı. Ama o gün gördükleri şey azimlerini pekiştirmişti: bu suça iştirak edenlerin dünyanın hiçbir yerinde insanlar üzerinde asla böyle bir güce sahip olmalarına izin verilmemeliydi. Ve bu suç için emir verenler yok edilmeliydi.

Ertesi gün, ajanları demir yolu istasyonundaki felakete tanık olan Bükreş'teki OSS misyonunun başı Frank Wisner Washington'daki OSS karargâhına uzun bir rapor yazdı. Kendisi ve adamlarının önceki sabah gördüklerini ayrıntılı bir şekilde anlatıp geçen bir kaç ay boyunca Romanya'da gerçekleşen olayların uzun bir değerlendirmesini yaptı. Ortaya tamamı Sovyetler Birliği tarafından ülkeyi komünizme geçirme sürecinde gerçekleştirilen boyun eğme, siyasi korkutma, suikastler, acı ve baskıdan meydana gelen tekdüze bir katalog çıkıyordu.

Bütün niyetler ve amaçlar açısından Sovyetler Birliği'yle Birleşik Devletler arasındaki Soğuk Savaş o gün başladı. Wisner'ın raporu OSS karargâhında büyük rahatsızlık yarattı ve bu rahatsızlık kısa sürede hükümetin kalanına da aksetti. Raporu okuyan pek çok yetkili için bu, en büyük korkularını doğruluyordu: Roosevelt yönetiminin umduğunun aksine savaş zamanındaki müttefiklik Stalin ve yardakçılarını yatıştırmamıştı. Romanya'daki (ve ardından Kızıl Ordu tarafından işgal edilen öteki ülkelerdeki) olayların da ortaya koyduğu gibi Sovyet komünizmini Doğu Avrupa'ya zorla yerleştirmeye kararlıydılar. Birleşik Devletlerin yeni bir düşmanı vardı.

Wisner, bunların o sırada son yenilgisine yaklaşmakta olan Naziler'den farkı olmayan bir düşman olduğuna karar verdi. O kış sabahı Bükreş istasyonunda olanlar Doğu Avrupa'da Ruslar kontrolü ele geçirdikçe çeşitli şekillerde tekrarlanıyordu. Avrupa Yahudilerini katliama götüren trenler şimdi Sovyetler Birliği tarafından yüz binlerce insanı KGB'nin idam kilerlerine ya da köle işçi kamplarına taşımak için kullanılıyordu.

Kimdi bu kurbanlar? Temelde, Stalin'in olası ya da değil, Sovyet hegemonyasına tehdit olabileceğini düşündüğü herkes. Romanya'da, Alman kanı taşıyan her bir Rumen vatandaşının Rumen insanlar dayattığı komünist rejim içim tehdit unsuru olduğuna karar vermişti. Sonuç olarak, on yedi ve kırk beş yaş arası bütün "Alman kökenli" Rumenler toplandı ve Sibirya'daki köle işçi kamplarına gönderildi. Tek suçu, Alman bir büyükanneye, hatta uzak bir Alman akrabaya sahip olmak olan 80.000 kadar insan yiyecek ve su olmaksızın yük vagonlarına tıkıldı. Günler sonra trenler Sibirya'ya ulaştıklarında neredeyse yarısı ölmüştü. Kalanlar da bir kaç ay içinde hayatını kaybetti.

Bazı şartların bir araya gelmesi sonucu, Sovyetlerin Doğu Avrupa'daki boyun eğdirme ve hakimiyet kurma yöntemlerini tartışmasız en kapsamlı biçimde ve en uzun süre izleyen ABD ekibi olan VVisner'in OSS takımı böyle vahşetlere tanık olmak için en ön sıradan bilete sahipti. Wisner'in gördükleri ve raporlarına yazdıkları önem kazanacaktı; çünkü bunlar Amerikan istihbaratının Sovyet totaliterciliğinin ilerleyişini önce durdurmak, sonra da yenmek için açacağı büyük bir örtülü savaşa neden olacaktı.

Bu savaş kırk yıldan fazla sürecekti. Birleşik Devletler kaybedecekti; ancak sonunda asıl zafer tarihin olacaktı. Sovyet komünizmi, Moskova'nın oluşturmak için epey çaba sarf ettiği Doğu Avrupa uydusuyla beraber tamamen ortadan kalkacaktı.

Frank Wisner'in ömrü, bu tarihi olayı görmeye yetmeyecekti. Savaştaki ilk kayıplardan biriydi; olayların gelişmesiyle beraber, yakılmasına yardım ettiği yangın tarafından yutulmuştu.

Pearl Harbor'a saldırıldığı gün, Frank Wisner henüz otuz iki yaşında, Mississippi doğumlu, Manhattan'daki bir güvenlik şirketinde çalışan bir avukattı. Sıkılmış bir avukattı; enerjik, yılmak bilmez bir adam olarak o sırada dünyanın temellerini sarsan olaylarda rol alması için yaratıldığına inanmıştı. ONI'ya başvurdu ama kısa zamanda bulduğu donanma istihbaratındaki işi de -masada oturup gemi konvoyu istihbaratının Almanların eline geçmesini önlemek için planlarla ilgili raporları sıraya dizmek- güvenlik şirketindeki işi kadar sıkıcıydı. Tanıdık bir Manhattanlı avukat olan dinamik William (Vahşi Bili) Danovan tarafından yürütülen OSS adında yeni bir Amerikan istihbarat teşkilatının varlığını duyunca transfer olmak için başvuruda bulundu.

Kısa zamanda İstanbul gibi yabancı yerlerin entrikasında yeteneğinin geliştiğini fark etti. Wisner istihbarat işine bayılıyordu, ne kadar zorsa o kadar iyiydi. Eylül 1944'te Danovan ona en çok Wisner

in entrika ve çifte muameleye olan yatkınlığına uyduğunu düşündüğü çetrefilli bir görev verdi. Bu, Wisner'in hayatını değiştirecek bir görev olacaktı.

Ağustos 1944'te Romanya Kralı Michael, yönetimdeki faşist hükümete karşı bir darbe girişiminde bulundu ve Romanya'yı savaştan çıkarmak için Sovyetler Birliği'yle görüşmelere başladı. İyi niyetini kanıtlamak için birden bire bütün

Almanlara ancak valizlerini toplayabilecek kadar süre tanıyıp ülkeyi terk etmeleri emrini verdi. Bu arada Batı'daki müttefikleriyle de bağlantıya geçip çoğunluğu Almanların yakaladığı batık pilotlar olan yaklaşık iki bin İngiliz ve Amerikalı savaş esirinin ülkelerine dönmeleri için düzenlemelerde bulunacak delegasyonlar göndermeye davet etti.

Danovan'a göre, altın bir fırsat ele geçirilmişti. Wisner'e, Romanya'ya gidip Amerikalı savaş esirlerinin tahliyesini düzenleyecek olan bir kaç düzine askeri yetkiliden oluşan Amerikan Hava Birimi'nin başı kılığında çalışma görevi verilmişti. Birimin geri kalanı kılık değiştirmiş OSS ajanlarından oluşuyordu. İşlevleri üç aşamalıydı: (1) Amerikan esirleri Müttefiklere ulaştırmak, (2) Almanların alelacele bölgeyi terk ederken arkalarında bırakmış olabilecekleri her hangi bir Alman istihbaratını ele geçirmek, (3) bu kez Romanya'yı işgale girişecek olan Rusları sıkı gözetim altında tutmak.

Bu son görev, Danovan'ın Sovyetler'in savaş sonrası niyetleri hakkında gittikçe derinleşen şüphelerinden kaynaklanıyordu. Şimdi Ruslar bir ülkeye el attıklarında neler olacağını, özellikle de yönetimdeki hükümeti kandırmak için kullanacakları gizli yöntemleri izleme fırsatı doğmuştu. Wisner'in bu alanda temkinle yol alması gerekiyordu; Danovan, Rusların işleri yürütme yollarıyla ilgili sessizce toplayabildiği bütün istihbaratı onlara müdahalede bulunmadan toplaması konusunda uyardı. Bu istihbarat, Danovan'ın Amerikan Hükümeti'nin üst kademelerini Sovyetler'in niyetleri konusunda uyardığı kendi izlenim yazılarına payanda olarak kullanılacaktı. Doğu Avrupa ülkelerinde çalışan öteki OSS istasyonlarına ve yetkililerine de benzer gizli talimatlar gönderilmişti.

1944 Kasımı'nda Wisner ve birimi Bükreş'e ulaştılar ve varır varmaz bir istihbarat madenine rastladılar. Danovan'ın tahmin ettiği gibi Alman Abwehr ve SD'si yakmaya vakit bulamadıkları dağlarca belge bırakmışlardı: istihbarat raporları, Romanya'da kullandıkları köstebeklerin isimleri ve Doğu Avrupa'daki Sovyet istihbarat çalışmalarıyla ilgili öğrendikleriyle ilgili değerli malzemeler. Wisner Rumen hükümetiyle Amerikalı esirleri Bükreş'teki havalimanına götürmenin ayrıntılarını ve taşıma için gelecek uçakların iniş koşullarını konuşurken adamları da terk edilmiş Alman ofislerinde buldukları belge hazinesini yükleyeceklerdi.

Bu belgeler, 1888 Amerikalı esirle birlikte Bükreş'ten havalanmıştı ama bu arada Wisner bir düşman edinmişti: KGB. Sovyet ajanları o ekim ilerlemekte olan Kızıl Ordu'nun hemen ardından gelmişlerdi ama Alman ofislerinde ancak boş dosya dolapları ve kasalar buldular. Almanların dosyaları ve kayıtları yakmaya vakit bulamadıklarının farkında olan KGB; hemen Wisner'in ekibi tarafından alındıkları sonucuna vardı. Wisner bu tür belgelerden haberinin olmadığını iddia etti ama Ruslar o kadar saf değildi. Wisner, izlenmeye değer bir adamdı.

Ancak KGB'nin ilgisini asıl çeken konu, Stalin'in Kral Michael'in naip hükümeti ve onun demokrasi ve özgürlük söylemlerinden kurtulmak için kurduğu planda üzerine düşen roldü. Stalin'in Romanya'da istediği son şey demokrasiydi ve Wisner, Rusların isteklerini uygulamaya koyma

yöntemlerinin eşsiz bir manzarasına tanık olmuştu.

İlk adım kolaydı. Michael yeni hükümeti kurarken, üyeleri Romanya'nın farklı siyasi görüşlerini yansıtan bir bakanlar kurulu oluşturdu. Hiçbir siyasi kesimi gücendirmemek için komünistlere de hangi görevi istediklerini sordu. Cevapları yeterince mantıklı bir biçimde Adalet Bakanlığı'ydı. Ama yerel komünistlerin, KGB'den aldıkları emirlerle, istedikleri daha ötesiydi. İlkin, "düzeni koruma" kılıfıyla, komünizm karşıtlarının düzenlediği her hangi bir siyasi gösteri ya da toplantı olarak tanımlanan "rahatsızlıkları" dağıtma göreviyle bir araya getirilmiş serserilerden oluşan bir solcu birlik olan Milliyetçi Savunma Muhafizları nı kurdu.

Adalet Bakanlığı görevi komünistlerin Romen istihbarat servisini ellerine geçirmelerini de sağladı. Almanlarla işbirliği yapanlar temizlendi, yerlerine teşkilatı komünist olmayan bütün liderler aleyhine kulaktan dolma bilgi toplayan yerel bir casusluk örgütüne çeviren komünistler getirildi.

Wisner ve ekibi, Romanya'nın kaymak tabakasından komünistlerin Rumen hayatının neredeyse her aşamasına süzülüşlerini izlemelerine yardım edecek köstebekler edindiler. TİFO kod adı verilen Wisner raporları, her gece radyoyla OSS karargâhına aktarılıyordu. Başlangıçta bu raporlar Almanlar hakkındaki savaş dönemi istihbaratları çevresinde dönüyordu ancak bu belgelerin gönderilmesi üzerlerinde yazılacak yeni raporları gereksizleştiriyoniu. Zamanla, TİFO'nun raporları Wisner'in uyanık olduğu her saniye kafasını kurcalamaya başlayan meseleyle, yani Romanya'nın komünizme geçmesiyle ilgili olmaya başladı.

Ülkenin dönüşümünde Sovyetlerin parmağının olduğunu bulmak Wisner'in OSS misyonu için pek çaba gerektiren bir şey değildi. Bükreş, pek çoğu Adalet Bakanlığı'na "danışmanlık" yapan KGB ajanlarıyla kaynıyordu. Bakanlık etki alanını genişletmekle meşguldü ve zamanla İçişleri Bakanlığı'nı da ele geçirdi. Bu önemli bakanlık ellerindeyken komünistler ve Sovyet danışmanlar artık bütün ülkenin kontrolünü ellerine almaya yönelebilirlerdi.

Bütün komünizm karşıtlarını işbirlikçi damgasıyla toplayıp hapse atmak için mükemmel bir araç olan, bütün kurumları Almanlarla işbirliği yapanlardan temizlemek de İçişleri Bakanlığı'nın görevleri arasındaydı. İçişleri Bakanlığı yetkilileri suçlamaları kanıtlayan gizli bilgiler olduğunu ama ulusal güvenliği tehlikeye atmamak adına bu bilgileri açıklayamayacaklarını iddia ediyorlardı. Bu arada Sovyet askerleri de gayretli bir biçimde Romen petrol sahalarındaki aletleri söküp gemiyle Sovyetler Birliği'ne gönderiyorlardı. Geride kalmış Alman kuvveti olmadığından rahatsız edilmeksizin çalışıyorlardı; Wsner'in sonradan keşfedeceği üzere, Stalin, Alman kumandanlarla Rus ilerleyişine yakalanan iki Alman bölüğünün ülkeden kaçmasına izin verilmesi karşılığında Hitler'in Romanya'ya karşı saldırıya geçmeyeceğine dair Almanlardan güvence alması konusunda gizli bir anlaşma yapmıştı. (O Aralık ayında Müttefiklerin Romanya'da yok edildiğini sandıkları o iki bölük, Belçika'daki Bulge Savaşı'nda durumdan habersiz Amerikan askerlerinin karşısına çıkacaktı.)

1944 sonlarında İçişleri Bakanlığı tarafından farklı temellerde yasal hale getirilen ve 1945 Ocağı'ndaki "Almanların" toplanmasıyla zirveye ulaşan Sovyetler Birliği'ne sürgünler başladı. Wisner daha da kötüsünün gelmekte olduğunu hissettiğinden ajanlarına Sovyet destekli hükümete sızma çabaları hakkında bilgi sağlayacak daha çok köstebek bulmalarını emretti. Ancak Wisner OSS'in oyunun tamamen dışında kaldığını çok geçmeden gördü: KGB'nin sadece Bükreş'te 1200 ajanı, şehirdeki aşağı yukarı bütün telefonlarda dinleme cihazı ve yerel komünistler arasından bulunmuş köstebekler ordusu vardı.

KGB, Wisner ve Amerikalıların neyin peşinde olduklarını çok iyi biliyordu. Ruslar Wisner'in resmi görevi olan Balkanlar daki Amerikan savaş esirlerinin taşınmasının, asıl görevi olan Ruslar ve Romanya'yı ele geçirişleri hakkında istihbarat toplamak için sadece bir kılıf olduğunu biliyorlardı. Yunanistan'daki ingiliz etkisine karşı Romanya ve Yugoslavya'da Moskova'ya "egemen ses" olma hakkını tanıyan Churchill'le Stalin arasındaki bir anlaşma sayesinde Stalin bir düzine Amerikalının Romanya'da ne görmek istiyorlarsa onu görmelerine izin verebilirdi. KGB Amerikalıların ne yaptığını izlemekle ve köstebeklerinin kontrolünü ele geçirmekle tatmin oluyordu. Ve eğer Amerikalılar komünistlerin aç köstebekler gibi Romen hükümetinin altını kemirdiğini görmüşlerse ne olmuş? Romanya kimin umurundaydı?

Wisner'in umurundaydı ve Sovyet pençesinin sıkılaştığını gördükçe raporları daha telaşlı bir hal alıyordu. 1945 Şubatında KGB "Ulusal Demokratik Cephe" adında yeni bir siyasi hareketin bayrağı altında büyük gösteriler düzenlemeleri için bir müfreze uzman komünist kışkırtıcı getirdi. Rumen halkının "kendine özgü" sesi olarak tanıtılan hareket, Bükreş sokaklarında eylem yapıp hükümette söz hakkı istiyordu. Olay çıktı ve uygun bir şekilde bir buçuk kilometre ötede duran Sovyet askerleri durdurmak için müdahale etti. İçişleri Bakanlığı "antidemokratik" güçlerin gösteriyi dağıtmaya çalıştıklarım iddia edip yeni bir tutuklama dalgası başlattı. (Aslında çıkan olaylar özellikle böyle davranmaları tembihlenen KGBliler'in işiydi)

Kral Michael hükümete daha fazla komünist sokma talebine direnmişti; ama 27 Şubat 1945'te Stalin inatçı yabancı liderleri baskı altına alma konusunda en önde gelen canisi olan Dışişleri Bakan Yardımcısı Andrei Vyshinsky'yi gönderdi. Vyshinsky, Michael'la yaptığı bir görüşmede bizzat Stalin'in Romen hükümetinde daha fazla komünist istediğini vurguladı. Michael ne zaman bir şey söylemek istese Vyshinsky yumruğunu masaya vuruyordu. Sonunda hışımla odadan çıkıp arkasından kapıyı öyle sert çarptı ki kapı çatladı. Michael, binanın dışında "olağan devriye yürüyüşündeki" yüzlerce Sovyet askerini görebiliyordu. Kral durumu anladı ve bir kaç saat içinde komünistlerin hükümetteki çoğu bakanlığı ve komisyonu ele geçirmesini kabullendi.

Sonrası zorbalığa giden yoldu. Mart 1945'te Michael yurt dışına kaçınca, komünistler hükümeti ele geçirdiler. KGB'li "danışmanların" delik deşik ettiği yeni hükümet bir baskı kâbusu başlattı. Binlerce Rumen, komünistlere muhalif olmalarının yalnızca "emperyalizmin ajanı" olmalarından kaynaklandığını itiraf etmeleri için yeni bir hapishaneler ve işkence evleri ağına sürüklendi. 24 aydan kısa bir süre sonra Romanya komünist bir devlet ve Sovyet satraplığı haline gelmişti. Bu sırada 282.000 Rumen tutuklanıp Sibirya'ya sürülmüştü (190.000'den fazlası orada, köle işçi kamplarında ölecekti). Kalan Romenlerin hayatlarıysa her tür "yanlış düşüncenin" bastırılması, ülke içindeki bütün hareketler üzerinde sıkı kontroller, ortaklığa zorlanma ve mecburi işçilikten ibaretti.

Wisner'se ülkeyi terk edeli çok olmuştu. Eylül 1945'te OSS görünürdeki görevi savaş esirlerini ülkelerine geri götürme işi bittiği için çekilmişti. Ama Wisner'in Romanya'daki deneyimleri onda büyük bir değişikliğe neden olmuştu. Savaştan sonra hukuk mesleğine döndü ama aklında hep Romanya'da gördüğü dünyanın geri kalanını ele geçirme yolunda ilerleyen Sovyet putunun vahye benzer görüntüsü vardı, doğal olarak Güvenlik ve Takas Komisyonu tüzüğü gibi angaryalar için heves duymuyordu. Komünist tehdidiyle ilgili bir şeyler yapmak istiyordu. 1947'de Merkezi Haberalma Servisi (CIA) kurulduğunda şansı döndü. Kurucu üyelerinin çoğu -aralarında teşkilatın ilerideki şeflerinden biri olan Allen Dulles da vardı- Wisner'in Romanya'nın Sovyetleştirilmesiyle

ilgili raporlarını okumuştu. Dulles, Wis*ner'i* CIA'e alma sürecinde ona "gözlerimizdeki perdeyi kaldırdın" demişti. Ama Wisner sadece yeni bir ajan olmayacaktı; CIA'in onun için çok daha büyük planları vardı.

Temelde, bu planlar Doğu Avrupa'daki komünistleri geri püskürtme amacı güden gizli bir savaştan ibaretti. Birleşik Devletler, açıktan askeri müdahale içermeyen her yolla, komünist rejimler üzerinde nüfuz kullanarak, dengelerini bozarak, baskı altına alarak Sovyetler Birliği'yle başa çıkmak için her şeyi yapacaktı. Rejimleri, kurulma yöntemlerini kullanarak yıkacaktı.

CIA bu amaca ulaşmak için yönetimi ve finansmanı kendisine ait olmasına karşın teknik olarak Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bulunduğundan özellikle belirsiz bırakılmış bir ismi olan Politik Düzen Ofisi (OPC) örgütünü kurdu. Wisner OPC'nin başına geçirilir geçirilmez bir imparatorluk yaratmaya koyuldu. 1949'a gelindiğinde kendisi için çalışan 302 kişi ve 4.7 milyon dolarlık bir yıllık bütçesi vardı; 1952'de ise 2812 çalışanı ve 82 milyon dolar tutarında yıllık bütçesi vardı, CIA'in bütün bütçesinin yarısına sahipti.

OPC'nin olağanüstü büyümesinin CIA içindeki önemi daha fazla değildi. Wisner'in gizli savaşı Sovyetler Birliği aleyhindeki Amerikan karşı saldırısının keskin ucunu temsil ediyordu. Süper güçler arasındaki doğrudan askeri yüzleşmeyi düşünülemeyecek boyutlara getiren nükleer silahlarla dolu bir dönemde Wisner'in çalışmaları Amerika'nın Sovyet tehdidine verdiği cevaptı.

Wisner buna "muhteşem Wurlitzer" demeyi tercih ediyordu, her türlü politik yöntemi içeren tam güçle yapılan bir saldırıydı: propaganda, rüşvet, baskı, yanlış bilgilendirme, ajan sızdırma, sabotaj ve komünizm karşıtı sürgünlerin (yazık ki çok sayıda Nazi savaş suçlusu bu gruba dahil) desteklenmesi. Wisner, Doğu ve Batı Avrupa'da çizgi ötesi gerilla işlevi görecek Batı Avrupa'nın Sovyet işgaline uğraması halinde Sovyet askeri kuvvetlerini epey uğraştıracak, Wisner' in yarattığı gizli ordu kaşeleri taşıyan bekleme halinde çok sayıda yeraltı grubu örgütlemişti.

Enerjik Wisner bu devasa yatırımı yürütmek ve hep yeni fikirler üretmek (Doğu Avrupa'ya propaganda kitapçıkları dağıtmak için bir balon filosu gönderme fikri gibi) için günde yirmi dört saat çalışıyordu. Ama Wisner ne denerse denesin, hiçbir şey işe yaramıyor gibi görünüyordu. Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin dengesini bozmak için yapılan her girişim başarısızlığa uğruyordu, üstelik bazen çok feci şekilde.

Wisner'e göre, OPC'nin ana işlevi Doğu Avrupa'da insanları isyana kışkırtıp rejimleri devirtmeye yetecek kadar hoşnutsuzluk yaratmaktı. Ancak çok geçmeden anlaşıldığı gibi, OPC'nin karşılaştığı sorunlar -devasa iç güvenlik sistemleri, en ufak devinimi bile duymak için kulaklarını açmış bekleyen KGB ve hepsinden önemlisi Kızıl Ordu'nun varlığı-Wisner'in umduğu kadar kolayca üstesinden gelinir şeyler değildi.

Wisner'in asıl ağırlık verdiği alan olan Romanya ilk dersi verdi. 1947'deki CIA ajanları, komünist rejime sızma ve onun dengesini bozmanın ilk aşaması olarak geniş bir anti-komünist ağı oluşturmak için çok fazla çaba sarf etmişlerdi. Ağ, kısa sürede KGB tarafından fark edilmiş, Amerikalılar bir miktar yanlış bilgiyle şaşırtıldıktan sonra toplanıp yok edilmişti.

Benzer şekilde, Macaristan'daki aynı amaca yönelik bir girişim de KGB karşı casusluğuna kurban gitmişti; sadece bir gün içinde komünist rejimi devirecek antikomünist koalisyon hükümeti için CIA tarafından bir araya getirilen 102 kişi yakalanmıştı.

Wisner'in zor yoldan öğrendiği gibi bir polis devletinde gizli faaliyetler yürütmek kolay değildir, hele de bu devlet çekirdekten yetişmiş bir gizli polis kuvveti olan KGB'nin ajanlarıyla ve yüz binlerce Sovyet askeriyle kaynıyorsa. Bu ders en acı şekilde Polonya'da öğrenilmişti.

1950'de Polonya gerçek bir OPC zaferini simgeliyor gibiydi. Zafer, Özgürlük ve Bağımsızlık Hareketi adında bir örgütün Polonya dilindeki kısaltması olan WIN'in adıyla anılıyordu. Londra'daki ana Polonyalı göçmen hareketi olan Polonya Politik Konseyi'yle işbirliği içinde çalışan WIN OPC'nin yardımıyla 1947'den beri Polonya içinde büyük bir yeraltı hareketi örgütlüyordu. 1950'ye gelindiğinde WIN 500 aktif ajana, 20.000 "kısmen aktif' ajana ve bunların dışında batıya doğru bir Sovyet istilasının gerçekleşmesi durumunda Sovyet hattının ardında gerilla olarak savaşmaya and içmiş 100.000 adama sahipti.

Grubun, liderlerini II. Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında hem Almanlara hem de Ruslara karşı partizan olarak savaşmış antikomünistler olarak tanıyan Londra'daki Polonyalıların da doğruladığı başarısı Wisner'e onu genişletmek için daha fazla kaynak ayırması konusunda cesaret verdi. Kaçakçılık ve paraşüt yoluyla Polonya'ya para, askeri malzeme ve radyo araç gereçleri gönderildi. 1952'ye gelindiğinde Wisner WIN'in artık komünist rejimi tek başına devirebilecek noktaya çok yakın olduğunu düşünüyordu. Sonra, felaket patlak verdi.

1952 Aralığında Polonya devlet radyosu, kaçakçılıktan duyduğu tatmini güçlükle engelleyerek WIN'in kurulduğu ilk andan beri KGB'ye bağlı bir uydu örgüt olduğunu duyurdu. Radyo kanalının açıklamasına göre 1947'de küçük WIN hareketi KGB tarafından yok edilmişti. Liderleri ailelerinin idamıyla tehdit edildiklerinden işbirliği yapmaya razı olmuşlardı. Sonraki beş yıl boyunca, WIN'in başarısını doğrulamak için Polonya'ya gizlice gelen bir OPC ajanına gösterilmek üzere bütün bir yeraltı "hükümeti" yaratan incelikli bir oyun da dahil olmak üzere pek çok hileyle OPC'yi kandırmışlardı.

Stalin'in WIN hakkındaki gerçekleri açıklamaktaki amacı belliydi: kötü yabancılara karşı vatandaşları "koruma" kisvesi altında Doğu Avrupa'da daha fazla baskı yapılmasını haklı çıkarmak için kullanılacaktı. Yıldırılmış Doğu Avrupalılar bile ancak bu kadar baskıya dayanabilirken Doğu Alman işçiler 1953'te isyan ettiklerinde Wisner OPC'nin sonunda başardığını sanmıştı. Ama Sovyet tankları isyanı bastırdı, bu, Wisner'in büyük akınının merkezindeki zayıflığın yanında hafif kalan bir olaydı: Doğu Avrupa'da geniş Sovyet askeri kuvvetleri bulundukça bu rejimlerin içerden yıkılması için gerçekten umut yoktu. Sovyetler Birliği'nin buna asla izin vermeyeceği gün gibi aşikârdı ve bu kararlılığını destekleyecek askeri adalelere sahipti. II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Avrupa'nın Sovyet denetimi altına girmesi büyük ölçüde gerçekleşmişti çünkü komünist tehdidi diş kazandıracak geniş Sovyet askeri gücü daima mevcuttu.

Ne yazık ki Wisner bu gerçeği anlayamadı. Çabaları Macaristan'da bir faciaya yol açacaktı. OPC yıllarca Macarlara başlarındaki zorbaları devirmeleri doğrultusunda cesaret veren propaganda yayınları yapmak da dahil olmak üzere baskının en çok hüküm sürdüğü Doğu Avrupa ülkesi olan Macaristan'da iş başında olmuştu. 1956'da başardılar, popüler bir çıkış, komünist hükümeti devirip yerine komünist olmayan bir yönetim getirdi. Ancak Moskova'nın böyle bir isyanın başarıya ulaşmasına göz yumup öteki Doğu Avrupa ülkelerine ilham vermesine izin vermesinin imkânı yoktu. Sovyet askerleri isyanı zalimce bastırdılar. OPC propaganda yayınlarında yayılan beklentilerin aksine ABD'nin askeri müdahalede bulunup III. Dünya Savaşını başlatmaya hiç niyeti yoktu.

Wisner canını dişine takıp Macar isyancıları kurtarmak için bir ABD askeri müdahalesinin yapılmasına destek bulmaya çalıştı ama Ortadoğu'daki krizle (İsrail, Fransa ve İngiltere Mısır'ı işgal etmişti) meşgul olan ve Macaristan'a yapılacak hiçbir askeri müdahalenin o bölgedeki kaygı verici Sovyet gücü karşısında şansı olmadığını bilen Amerikan hükümeti hiçbir şey yapmamaya karar verdi. Wisner kızgınlık içinde Avusturya-Macaristan sınırında durup güvenliğe kaçmaya çalışan isyancıların avlanıp makineli tüfekle öldürülmelerini izledi. Yeniden Ocak 1945'e dönmüştü, hatta o zamankinden de kötüydü.

Bu deneyim Wisner'ı çok sarsmıştı. Sinirlerinde çökme oldu ve altı ay işe dönmedi. Ancak başka bir çökme daha yaşadı ve 1961'de CIA'den emekli oldu. Hiçbir ilaç tedavisi hissettiği korkunç öfkeyi ve suçluluğu aklından silemezdi.- Bu savaşı korkunç bir kötülüğe karşı koymak için başlatmıştı ama tam kazandığı sandığı anda her şey yerle bir olmuştu.

Wisner bu yükün artan işkencesi altında 1965'te bir sabah bir silah alıp beynini dağıttı. Ölümünden önce sadece savaşı için canını vermeyi isteyen bir "iyilik askeri" olarak anılmayı istedi.

ALBAY VE HAVACI BAYAN

MANDA ADALARI'NDA CASUSLUK 1922-1937 ***Anlaşılmaz Bir Çelişki***

Kocasına yazdığı son mektubunda "başarısızlık kadınlara daha çok azim vermelidir" diyordu. Yenilgiyi asla kabul etmeyen bir kadının genelde iyimser olan mektubundaki bu ilginç şekilde kötümser sözler mezar taşına yazılacaktı.

Amelia Earhart, bu mektubu 1937'de dünya çevresindeki uçuşunun son ayaklarından birine başlamak için uçağına binmeden az önce yazmıştı. Uçuşunu asla tamamlayamayacaktı; Pasifik Okyanusu'nda bir yerlerde kayboldu- ve havacılık tarihinin en büyük gizemlerinden biri haline geldi.

Bu olaylı uçuştan yaklaşık altmış yıl kadar sonra bile başına ne geldiği bilinmiyor. Ona olanlar aynı zamanda bir casusluk gizemidir de; çünkü Earhart'ın son uçuşu entrikalarla doluydu. Onlarca yıl, Earhart'ın korkunç şekilde yanlış giden işe yaramaz bir Amerikan istihbarat görevinde bir şekilde rol aldığı yolunda aralıksız dedikodular, ipuçları, başı görünüp ucu gelmeyen işaretler ortaya çıktı durdu.

Hiç kimse Earhart gizeminin bu en entrikalı yönünü aydınlatmayı başaramadı; ama hikayeye daha geniş bir bağlamda bakıldığında çıkarılabilecek pek çok sonuç var. Söz konusu bağlam, parlak bir deniz müfreze subayının trajik kaderinin, zengin bir adamın yatının ve Amerikan istihbaratının hâlâ sürmekte olan bir saplantısının bir araya gelmesiyle oluşuyor.

Hawaii ve Filipinler arasında Orta Pasifik'te binlerce kilometre kareye yayılmış yüzlerce mercanada ve volkanik adacık Manda Adaları diye anılıyordu. Aslında, üç ayrı takım ada olarak biliniyorlardı: Marshallar, Carolineler ve Marianalar. Bir zamanlar Almanya'nın imparatorluk amaçlarının doruk noktasını simgeliyorlardı; ama bu uzak koloniler 1914'te Japonya Almanya'ya savaş ilan ettiğinde ellerinden çıktı. Parlak bir ganimetti: sarf edilen çok az askere ve paraya karşılık Japonya Güney Pasifik'teki kendi imparatorluk hedeflerinin altını çizen dev bir Pasifik imparatorluğunu güvence altına almıştı.

Japonya'nın Pasifik'teki egemenliğinin en büyük rakibi olan ABD'yi kaygılandıran da tam olarak buydu. Japonlar, adalarda manda yönetimi kurmak için Milletler Cemiyeti'nin onayını almıştı ama pek

az insanı kandırabilmişlerdi: Japonya'nın manda yönetiminin gerektirdiği gibi gelecekte ada halklarına bağımsızlıklarını vermek gibi bir niyeti yoktu.

Pasifik haritasına şöyle bir bakmak, Amerika'nın yeniden canlanmakta olan Japonya'nın Manda Adaları'nın kontrolünü ele geçirmesinden neden kaygı duyduğunun anlaşılması için yeterlidir. Japonlar bu adaları silahlandırıp üzerlerinde askeri hava alanları ve donanma üsleri kurmaya kalksalardı, Güney Asya'ya yaklaşanları ve Hint okyanusu'na geçişi kontrol altına alırlardı. Japonya'yla Birleşik Devletler arasında savaş çıkması halinde Manda Adaları Japonya için, Hawaii ve Filipinler'i almalarını ve tüm Pasifik iletişim hatlarını kontrol etmelerini sağlayacak batması imkansız bir uçak gemisi sağlamış olacaktı.

Milletler Cemiyeti'nin mandacılık kurallarına göre, Japonya'nın Manda Adaları'nı silahlandırması yasaktı ama Amerikalılar adalardan rahatsız edici haberler duymaya başlamışlardı. Ticari gemi kaptanlarının bildirdiğine göre, Japonların bütün ziyaretçileri caydırmaya yönelik ve adalar çevresinde kimsenin seyahat etmesine izin vermeyen sıkı güvenlik önlemlerini uygulamaya koymuşlardı. Yerliler arasında büyük tersaneler ve hava alanları inşaatlarına ilişkin fısıltılar dolaşıyordu. Her gün botlarla Japon işçilerin geldiği söyleniyordu.

1920'ye gelindiğinde Manda Adaları donanma istihbaratının bütün zamanını alan bir saplantı haline gelmişti. Japonların adaları birer istihkam haline getirdiğine inanan ONI neler olup bittiğini öğrenmek için Mikronezya yerlileri arasından köstebekler edinmeye çalıştı; ama bütün bu çabalar aşılması imkansız Japon güvenliği karşısında başarısızlığa uğradı. Truk, Peleliu ve Saipan gibi adaların üzerine karanlık bir esrar perdesi çöktü- Bu isimler, yirmi yıl sonra tarihte yankılanacaktı.

Esrarı çözmeye kararlı olan ONI, Manda Adalarıma sızabilecek ve orada olup biteni ortaya çıkarabilecek bir ajan aramaya başladı. Böyle bir ajanda aranan özellikler belliydi: askeri üsleri belirleyip üzerlerinde değerlendirme yapabilecek askeri deneyime sahip, bölgeyi iyi bilen, yakalanmadan tek kişilik bir casusluk harekatını yürütebilecek biri aranıyordu. Nihayet ONI birini buldu: ABD Donanma Müfreze Yarbayı Earl Hancock Ellis.

ONI Ellis'i seçerek çok parlak bir ajana kavuşmuştu, ama bu ajan aynı zamanda kusurlara da sahipti. Bu kusurlar bir istihbarat felaketine yol açacaktı ve bütün işi bir trajediye çevirecekti.

Arkadaşlarının "Pete" diye seslendikleri Ellis 1900'de on yedi yaşındayken kırdaki hayatın zorluklarından kaçmak için Donanma Müfrezesi'ne katılan Kansaslı bir çiftlik çocuğuydu. I. Dünya savaşı başladığında, bütün Amerikan ordusundaki en parlak kurmay subaylarından biri sayılıyordu ve özellikle yaptığı harekat planlarıyla dikkat çekiyordu. Geleceğin yönetici kadrosunda olacağına kesin gözüyle bakılıyordu.

Savaştan sonra Pasifik'te ve Japonya'da pek çok görevde hizmet verdi. Bölgeyi çok sevdi ve boş zamanının çoğunu buradaki ülkeleri ve insanları bütün yönleriyle incelemeye ayırdı. Ancak Ellis'in salt askeri bir beyni vardı ve çalışmaları Japonya ile Birleşik Devletler arasında gelecekte çıkabilecek bir savaşla ilgili sorulara saplanmış jeostratejik bir bakış açısının süzgecinden geçiriliyordu. Japonya'ya yaptığı bir iş seyahati onu Japon ordusunun Amerikalılarla nihaî bir karşılaşmaya niyetli olduğuna inandırmıştı, bu yüzden vaktinin çoğunu Birleşik Devletlerin böyle bir savaşı nasıl kazanacağını düşünmekle geçiriyordu.

Ellis, Manda Adaları'nın gelecekteki savaşta zaferin anahtarı olacağına inanmıştı. O savaşı, hangi

taraf Manda Adaları'nın kontrolünü eline alırsa o taraf kazanacaktı, öyleyse Amerikan zaferinin en temel gereği o adaları Japonlardan almaktı. Uzun bir incelemeden sonra, düşüncelerini *Mikronezya'daki İleri Üs Harekatları* başlığı altında dikkat çekici ölçüde ileri görüşlü bir çalışmada topladı. Bu çalışma, Amerikalıların nispeten daha önemli adaları ele geçirip, ötekileri de hava ve deniz kuvvetiyle yalıtacakları kapsamlı bir harekatın ana çizgilerini veriyordu. Öncelik, Amerikalıları Japonların ana adalarına saldırıda bulunabilecek kadar yaklaştıracak adalardaydı. Bu harekatı başlatmak için Amerikalılar askerlerini denizde de savaşabilen özel paletli araçlara bindirip hem suda hem de karada hareket edebilen kapsamlı bir savaş gücü geliştirmek zorundaydılar. Yirmi üç yıl sonra adaları ele geçiren ve Japonya'ya saldırırken kullanılan üsleri sağlayan Amerikan "Ada Sekişi" harekatını şaşırtıcı bir tutarlılıkla tahmin eden bir öngörüydü bu.

Ellis'in çalışması onu cesaret isteyen bir iş için görevlendiren ONI'nin dikkatini çekti. Ellis, sivil kılıkta Manda Adaları'na sızacak ve Japon askeri gelişmelerinin boyutlarını belirleme amacıyla ayrıntılı bir araştırma yürütecekti. Uzmanlık alanı göz önüne alındığında, Ellis böyle zor ve tehlikeli bir görev için mükemmel bir tercih gibi görünüyordu.

Ancak pek çok açıdan da olabilecek en kötü tercihti. Yazık ki Ellis, parlak zekasına rağmen alkol bağımlısıydı. Üstleri zekasının nimetlerinden yoksun kalmamak için sorununu sürekli örtbas ediyorlardı. Sonuçta Ellis daha da kötüye gitti. Üstelik akut zihinsel dengesizlik belirtileri göstermeye başlamıştı: Bir keresinde, Filipinler" deki bir partide sohbetten sıkılınca tabancasını çıkarıp masadaki tabaklara ateş etmişti. Aynı zamanda içki alışkanlığı yüzünden ağırlaşan bir böbrek rahatsızlığı olan nefrit hastalığı vardı.

Yine de göreve gönderildi. 1922'nin başlarında New York ithalat ihracat dünyasında yeni ve gizemli bir şirket kendini gösterdi. Ancak Hughes Ticaret Şirketi biraz farklıydı. Bütün gün ofiste oturup dergiler okuyan ve ara sıra gelen telefonlara bakan bir sekreterden başka çalışanı yoktu.

Hughes Ticaret Şirketi ONI'ye ait bir paravan şirketti. Sekreteri dışında tek personeli şirket kayıtlarına göre şirket adına kurutulmuş hindistan cevizi işinin Pasifik'teki düzenleyicisi olan Bay E. H. Ellis'ti. Ancak Bay Ellis kurutulmuş hindistan cevizi işiyle ilgili pek bir şey yapmıyordu, Yokohama'ya ulaştıktan sonra Manda Adaları'na gidecek bir Japon yolcu gemisine binmek için müthiş bir içki alemine daldı ve kendini hastanede buldu. Telaşa kapılan ONI, birdenbire Ellis'in göreviyle ilgili endişe duymaya başladı; içki sorununun kötüleştiği çok açıktı ve bu her yönden bir güvenlik riskiydi.

ONI Ellis'e iyileşir iyileşmez Birleşik Devletler'e dönmesini emretmeyi planlıyordu ama o daha önce hastaneden kaçtı. Ancak iki ay sonra küçük bir botla Manda Adaları'ndan bazılarının çevresinde dolaşırken görüldü. Karşılaştığı herkese kurutulmuş hindistan cevizi işinde olduğunu söylemişse de o iş dalının pek az tam zamanlı çalışan tüccarı olduğundan herkes E. H. Ellis'in olduğunu söylediği kişi olmadığını anladı. Tabi Japonlar da; böylece onu yakından takip etmeye başladılar.

1922 Aralığın'da Jaluit adlı küçük adada çalışan Protestan bir misyoner hasta bir Amerikalıya bakması için ada sakinleri tarafından uyandırıldı. Bu Ellis'ti. Misyoner bir doktor buldu, Ellis de birkaç hafta içinde iyileşti. Kurutulmuş hindistan cevizi işiyle uğraştığmı söyledi ama misyonerin de fark ettiği üzere peşinde her adımını izleyen bir alay Japon vardı. Aylar sonra 12 Mayıs 1923'te Palau Adası'nda ölü bulundu.

Tuhaf bir casusluk gizemi ortaya çıkmıştı. Japonlar Tokyo'daki Amerikan elçiliğine Ellis'in ölümünü bildirmek için dokuz gün beklediler. Sonra, kuşkuları daha da artıracak biçimde, Ellis'in cesedinin alınması için bir Amerikan gemisinin Manda Adaları sularına gönderilmesine izin vermeyi reddettiler. Amerikalı diplomatlarla uzun uzun pazarlık ettikten sonra nihayet tek bir Amerikalının Palau'ya gidip Ellis'in cenazesini yerel mezarlıktan çıkarmasını ve Birleşik Devletler'e geri götürmesini kabul ettiler. Ellis'in vasiyeti gereği cenazesinin yakılması gerekiyordu, Japonlar aynı Amerikalı'nın cenazeyi yakıp külleri bir porselende geri getirmesine izin vermeyi de kabul ettiler.

Bu iş için seçilen Amerikalı 17 yıllık, tecrübeli bir denizciydi ama ONI onu bir casusa çevirdi. Ellis'in Palau'da ne kadar süre kaldığı, öldüğünde yanında hiç belge olup olmadığı ve ilgi çekebilecek başka her konuda bilgi toplaması emredilmişti. Ayrıca ada çevresindeki herhangi bir inşaat belirtisine karşı da gözlerini açık tutması söylenmişti.

Denizci Palau'ya ayak basar basmaz ada sakinlerine ve misyonere sorular sormaya başladı. Onlar da Ellis'in ölümünden önce hiç hastalık belirtisi göstermediğini ve Japonların onu yakın takibe aldıklarını söylediler. Japonların onu zehirlemiş olmalarından şüpheleniyorlardı. Misyonerinse çok daha rahatsız edici bir istihbaratı vardı: Ellis küçük botuyla günübirlik geziler için terk ettiği adada bir süredir kalıyordu. Aylarca, kimseye göstermediği bir sürü kağıt, defter ve deniz haritası biriktirmişti. O öldükten sonra Japonlar hepsini almışlardı.

Denizci, artık gittikçe sıkılaşan Japon gözetimi altında Ellis'in cenazesini aldı, yaktı ve porseleni Birleşik Devletlere götürmeye hazırlandı. Ancak kendisini almaya gelecek geminin varışından yalnızca bir kaç saat önce kendini çok hasta hissetmeye başladı. Japonlar hasta denizciyi Yokohama'daki, Amerikalıların da ona gözatmayı planladıkları hastaneye götürmeyi teklif ettiler. Ama tam denizci hastane odasına sokulmuşken, 1 Eylül 1923'te büyük bir deprem Japonya'yı sarstı. Yokohama'daki hastane yıkılarak hastalarının çoğunun ölümüne neden oldu. Palau'da gizemli bir biçimde hastalanan Amerikalı denizci de kurbanlar arasındaydı.

İki Amerikalının ölümüyle birlikte Manda Adaları yine esrara gömülmüşlerdi. ONI başka harekatlar yürütmeyi de denedi; ama ağır Japon güvenliği en temel istihbaratın bile toplanmasını engelliyordu. ONI'nin denediği hiçbir şey işe yaramıyor gibi görünüyordu, bu da ONI'nin yoğun Japon güvenliğinin sadece saklayacak önemli bir şeyleri olduğu anlamına geldiği yolundaki öngörüsünü ateşliyordu. Sonraki on yıl boyunca ONI başarısızlığa uğramaya devam etti. Sonra, zengin adam geldi.

Franklin Roosevelt, pek çok ilgi alanının yanı sıra bir casusluk tutkunuydu; rahatlamak için casusluk romanlarını yutarcasına okurdu ve casusluk dünyasından birilerinin yanında oturup gerçek hayat hikayeleri dinlemekten daha çok sevdiği hiçbir şey yoktu. Aynı zamanda bilgi akışı için daha resmi kanallara paralel giden geri kanallar oluşturmayı seven sırlarla dolu bir adamdı.

En sevdiği gayrı resmi kanalı "Oda" adında casusluk dünyasına amatör olarak girip çıkan ve bu alanla ilgili ufak tefek şeyler toplayan zengin arkadaşlardan oluşan bir gruptu. En önde gelenleri, *Narwhal* adında büyük bir okyanus yatı olan New Yorklu finansçı Vincent Astor'du.

Roosevelt'in sağ kolu ve en yakın arkadaşlarından biri olan Astor, Roosevelt'in kendisinden isteyeceği her şeyi yapmaya hazırdı.[1] 1935'te, eski bir donanma müsteşarı olan Roosevelt'in aklında bir rica vardı. Astor'un yatıyla uzak yerlere uzun yolculuklar yapmayı sevdiğini bilen Roosevelt

arkadaşına Pasifik'e gitmesini, özellikle de Manda Adaları çevresini görmesini önerdi.

Astor görev bilinciyle hemen kabul etti, ama *Narwhal* çok sıkı güvenliğe sahip bir bölgeye girmenin fazla gösterişli bir yoluydu. Dahası, Astor parlak bir finansçı olsa da tersane inşaatı ve askeri hava alanları gibi şeyler hakkında pek bir şey bilmiyordu. ONI'nin yakından ilgilendiği bazı adalara yaklaşmayı basarsa bile baktığı şeyin ne olduğunu anlayıp anlayamayacağı tartışma götürür bir meseleydi. Başka bir yolun bulunması gerektiği çok açıktı. 1937'de başka bir fırsat kendini gösterdi. Tıpkı Ellis olayı gibi bu da trajediyle noktalanacaktı.

"Bulaşıkları yıkadığımdan daha iyi uçuyorum" derdi Amelia Earhart uçmakla ilgili saplantısından küstahça söz ederken. Tıpkı Earhart'ın kendisi gibi bu sözler de zekice ve kendini küçümseyen bir havaya sahipti, bunlar dikkate değer bir kadının iki özelliğiydi.

Ellis gibi Earhart da Kansaslı'ydı. Aile servetini içip bitiren alkolik bir babanın kızı olarak yine de geçmişinin üstesinden gelmeyi ve kaderin cilvelerine bağışıklığı olan garip bir serinkanlılığa sahip olmayı başarmıştı.

1928'de Boston'da otuz bir yaşındaki bir sosyal hizmetler çalışanı olarak sıkılmıştı ve değişiklik istiyordu. Bir gün, bir gazetede yayıncı George P. Putnam tarafından koyulmuş Atlantik'ten karşıya direk bir uçuşta yolcu olarak uçmayı kabul edecek bir kadın arandığından bahseden bir ilanı fark ettiğinde hayatı değişti. Dönemin acemi havacılık teknolojisi göz önüne alınırsa, (Lindbergh'in kendisine yol göstermesi için sadece ucuz bir pusulası vardı) uçuş çok tehlikeliydi.

Earhart uçuş için başvuran iki düzine kadın arasındaydı. Putnam onu ilk gördüğü anda, daha çok pazarlama nedenlerinden dolayı seçmişti. Uçuşun amacı havacılığı halka mal etmekti, Lindbergh'in yarı tanrı konumunu dikkate alarak, Putnam Earhart'm Lindbergh'e çarpıcı şekilde benzemekle kalmayıp aynı çekici utangaçlığa sahip olduğunu görmekten büyük zevk aldı. içgüdüsünün ödülünü, Earhart uçuşu başarılı bir şekilde tamamlayıp ulusal kahraman haline geldiğinde aldı. Kadınların oy verme hakkını kazanmasından sadece sekiz yıl sonra gerçekleşen Earhart'ın uçuşu Amerika'daki kadınlar için yeni bir şafağı simgeliyordu.

Atlantik aşırı uçuş Earhart'ın kalbini havacılığa kaptırmasına neden oldu ve hemen uçuş dersleri almaya başladı. 1931'de Atlantik'i tek başına geçti, bu onu uluslararası bir olay ve bütün bir kadın neslinin ilham kaynağı yaptı. Onu havacılıkla tanıştıran kişi George P. Putnam en ateşli hayranları arasındaydı. Birbirlerine aşık oldular ve Earhart evlenme teklifini kabul etti; ama ancak Putnam, "evlilik halini katlanılmaz bulursa" boşanma hakkı tanıyan bir belgeyi imzaladıktan sonra.

Earhart, kendisini tüm zamanların en ünlü kadın havacısı yapan bir dizi havacılık ilkini gerçekleştirdi. 1937'de beklenmedik bir meydan okuma planladı: dünya çevresinde tek mürettebatı bir kılavuz kaptan olan bir uçakla uçmak; korkutucu, binlerce kilometrelik aşamalardan oluşan 40500 kilometrelik bir yolculuk. Zamanının dünya çapındaki en iyi uçağı olan bir Lockheed Electra'yla uçacaktı*.

Sonradan olanların ışığında temelde uzun mesafe havacılığının olabilirliğini göstermeye yönelik bir halk gösterisi olan bu güya ticari uçuş için Earhart'ın Beyaz Saray'dan aldığı olağandışı yardım dikkat çekicidir. Çünkü Roosevelt uçuşun Pasifik aşırı aşaması için, uçuş rotası üzerinde Howland Adası'na özel bir hava alanı yapılmasını ve sahil güvenliğin

Ne ilginçtir ki, uçağı Earhart'ın uçuşu için düzenleyen, Clarence (Kelly) Johnson adında sonradan U-2 ve SR-71 casus uçaklarını tasarlayan parlak ve genç bir Lockheed mühendisiydi.

radyo işaretleri ve benzeri yardımlarda bulunmasını emretmişti.

Roosevelt'in olağandışı yardımının Eleanor Roosevelt'in Earhart'la arasındaki yakın dostlukla çok az ilgisi vardı; asıl amaç, Earhart'ın kılavuz kaptanı Fred Noonan'la ilgiliydi. Alkol bağımlılığı yüzünden işten atılan eski bir Pan Am kılavuz kaptanı olan Noonan, Pasifik üzerindeki uçuşlarda ONI'ye ara sıra ufak tefek iyilikler yapan çok sayıda Pan Am çalışanından biriydi. Şimdi ondan yeni bir iyilik isteniyordu. Uçuştaki işlevinin özel ayrıntıları hiçbir zaman açıklanmadı; ama uçuşun Güney Pasifik'teki Japonlara ait, ONI'nin daima ilgisini çekmiş olan bazı alanlara yakın rotasıyla bir ilgisi olduğu belliydi.

Earhart'ın bu özel istihbarat düzenlemesinin farkında olup olmadığını tahmin etmek zor. Her halükarda 2 T emmuz 1937'de Howland'a yapacağı 3750 kilometrelik bir uçuş için Yeni Gine'deki Lae'den havalandı. Ama asla oraya ulaşamadı: Kalkışından 15 saat sonra Howland, kendisinden adayı (deniz seviyesinin sadece beş metre üzerindeki küçük bir kayalık) görmekte zorluk çektiğini bildiren son radyo verisini aldı. Bundan başka hiçbir şey duyulmadı. Earhart ve Noonan kaybolmuştu.

Tarihin en geniş deniz araması Roosevelt'in emriyle başlatıldı. Donanma gemileri ve uçaklar Pasifik'in 450.000 km'sini taradı, ama hiçbir şey bulunamadı. Sonunda hiçbir şey göremeden bakılan bir haftanın ardından arama sona erdirildi.

Takip eden yıllarda sadece akıbeti -ve onun olası casusluk ilişkisi- hakkında arkası kesilmek bilmeyen ipuçları vardı. Amiral Chester W. Nimitz yıllar sonra "gerçek hikaye hayal gücünü zorluyor" dedi. Nimitz ayrıntıya inmeyecekti,

Roosevelt'in hazine sekreteri Henry Morgenthau da bir gün Eleanor Roosevelt'e söylediği "Umarım bunu hiçbir zaman halka açıklamam gerekmez. Pek hoş bir hikaye değil" sözünün anlamını açıklamayacaktı. Earhart'm annesi 1948'de kızının Roosevelt için "gizli bir görev" üstlendiğini söyledi ama o da ayrıntıya inmedi.

Putnam 1944'te bir ordu istihbarat subayı olarak sesin karısına ait olup olmadığını belirlemesi için Japonya'nın propaganda yayın aracı Tokyo Gülü'nün kasetlerini dinlemesi istendiğinde bizzat esrara dahil oldu.

Böyle garip bir göreve ne ilham vermiş olabilirdi? Bu fikir, ABD kuvvetleri savaş sırasında Japonlara ait Manda Adaları'nı ele geçirip de 1937'de Japonlar tarafından rehin alınan, sonra da Japonya'ya götürülen beyaz bir kadın ve adamdan bahseden yerli adalılara rastladıklarında ortaya çıkmıştı. Japonlar kendi adlarına böyle bir olayın gerçekleştiğini inkar ettiler.

Savaş, Manda Adaları'yla ilgili üzücü bir şekilde ironik gerçeği ortaya koymuştu. Savaştan önceki bütün o Japon güvenliği gücü değil *zayıflığı* gizlemek içindi. Japonya adaları silahlandırmamıştı; ama bu gerçeği Amerikalılardan gizlemek istemişti; Manda Adaları'nda Pearl Harbor sonrasına kadar ciddi askeri yapılanma gerçekleşmemişti. Amerikan istihbaratı sonradan çok sayıda Amerikalının hayatına mal olan bu yapılanmadansa habersizdi. Amerikalılar neredeyse tamamen kör bir şekilde işgal etmişlerdi.

Tarawa ve Peleliv gibi kanlı noktalarda ödenen ağır bedel istihbarattaki başarısızlığın bedelinin

her zaman kanla ödendiği gerçeğini tekrar gözler önüne serdi.

1

Bir ricası suç işlemeyi de içeriyordu. 1934'teki Federal İletişim Yasası Birleşik Devletler'deki telgraf yoluyla yapılan iletişime müdahalede bulunulmasını ya da ifşa edilmesini suç kapsamına aldı. Yasa, Birleşik Devletlerden çıkan ya da Birleşik Devletler'e giren bütün yabancı iletişime düzenli bir şekilde dalan Amerikan şifre çözücüler için bir engeldi. Ek olarak, ticari kablo şirketleri Amerikan ticari kablolarını kullanan yabancı elçiliklerin şifreli telgraflarının kopyalarını getiriyorlardı. Şirketler de bunu yapmayı durdurunca şifre çözücüler Roosevelt'e başvurdu. O da Western Union'un yöneticilerinden olan Astor'a kopyaların gelmeye devam etmesini sağlamasını söyledi yasayı ihlal ederek.

BAŞARI TABLOSU

"Bir su aygırını mendille gizleyemezsin", casusluk mesleğinde eski bir özdeyiştir. Bu söz, geniş çaplı bir casusluk harekatını, hele de pek çok insanı içeriyorsa ve büyük bir coğrafi alana yayılmışsa gizli tutmanın zorluğunu anlatır.

Bu ilke özellikle başarılı harekatlar için geçerlidir. İstihbarat teşkilatları dikkat ışığından uzaktaki karanlıklarda çalışmayı tercih ediyorsa da; onlar her şeyden önce bütün benzer kuruluşlar gibi bütçe savaşlarına girmesi gereken hükümet bürokrasileridir. Büyük bir istihbarat başarısının kamuoyunda duyulmasının bütçedeki kesenin ağzını gevşetmeye nasıl yardımcı olduğunu oyunun daha başlarında öğrenen casusluk teşkilatları genellikle böyle haberlerin halkın dikkatini çekmesini sağlarlar (Başarısızlıklar konusunda daha az konuşkandırlar).

Ayrıca, istihbarat teşkilatlarını yürüten insanlar da bütün insanlara ait bir özellik olan tarihteki yerlerini kesinleştirme isteğine sahiptirler. İstihbarat şeflerinin hayat hikayelerini yazmaları adına ormanlar dolusu ağaç kesilmiştir, sürekli tekrarlanan bir konuya sahip kitaplar için: Ben doğrudan doğruya harikulade başarılarımızdan sorumluydum, başarısızlıklar da sözümü dinlemeyen budalaların işiydi. Ne ilginçtir ki, bu konu Sovyetler Birliğimin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni biyografi selinde de tekrarlanmış. Üst kademeden bazı Sovyet istihbarat yetkililerinin KGB'nin ve GRU nun muhteşem başarıları hakkında çok şey bilirken bu teşkilatların başarısızlıkları ve işledikleri suçlardan habersiz görünmeleri çok şaşırtıcı.

Aşağıdaki üç örnek, bu tür başarıların genellikle gün yüzüne çıkmasını sağlayan nedenlerden dolayı ayrıntıları açıklanan harikulade başarılı harekatları içermektedir: (1) onları düzenleyen teşkilatlar ve istihbarat yetkilileri için birer zaferdiler; (2) meseleyle ilgisi olanlar tarihin katkılarından söz etmesini istediler; (3) karşı taraf onları açıkladı; (4) faaliyet alanları gizlenemeyecek kadar genişti (su aygırı etkisi).

Örneklerden ikisi Sovyet istihbaratının yürüttüğü harekatlarla ilgili. Biri yüzyılın en büyük istihbarat harekatlarından, KGB'nin İngiltere'de "Beşli Çemberi" sabırla kendi tarafına geçirmesi ve beslemesi. İkincisi, Birleşik Devletler'deki müthiş bir KGB harekatı olan Walker casus çemberiyle ilgili.

Üçüncü örnek, bir dizi istihbarat başarısıyla dikkat çeken İsrail istihbaratı tarafından parlak bir şekilde yürütülen bir harekatla ilgilidir. Burada anlatılan olay, açık deniz korsanlığını da içeriyor ve söylentiler sayılmazsa, böyle bir yeteneğe sahip olmakla öğünebilecek istihbarat teşkilatlarının sayısı pek fazla değildir.

CAMBRIDGE COMINTERN'İ BEŞLİ ÇEMBER 1934-1951

Stalin'in Ingilizleri

Geçen yüzyılın büyük hicivcisi Alman komünist oyun yazarı Bertolt Brecht 1951'de Avrupa idealizminin yıkıntılarına bir göz attı ve kendi nesli adına komünizmin kül olduğunu itiraf etmeye meyillendi. Yine de daha üstün bir alternatifin bulunduğunu açıklamaya hazır değildi.

"Doğu da Batı da fahişedir," dedi, "ama benim fahişem hamile."

Daha iyisi olmadığından, bu sözler kendisi mezarına yazılacak bir şey bırakmayan çok uzun boylu bir İngilizin mezarına yazılacaktı. Tam Brecht bu sözleri söylediği sırada HOMER kod adlı adam Moskova'daki bir konferans salonundaki masada oturmuş votkasını yudumluyordu. Masanın çevresinde büyük zaferlerini kutlayan KGB'nin üst düzey yetkilileri vardı.

Herkes, KGB'nin en büyük ingiliz casusu HOMER'in şerefine kadehini kaldırmıştı. Bu defalarca tekrarlandı. Sonunda, KGB yetkililerinden biri büyük bir ciddiyet içinde İngilizin klapasına bir madalya iliştirdi, elini sıktı ve iki yanağından öptü.

Böylece tören bitmişti. Donald Stuart Maclean -yaklaşık yirmi yıl boyunca ülkesinin bütün önemli sırlarını KGB'ye veren, Demir Perde'den ve Kore Savaşı'nda köşeye sıkışılmasından en çok sorumlu olan süper casus HOMER- artık işi bırakmıştı. Bir casus olarak takdir toplayan kariyeri bitmişti.

Çevresinde örülen ağdan bir adım önce davranıp Sovyetler Birliği'ne kaçmıştı. Artık hayatının büyük bölümünü adadığı komünist cennete rahat bir şekilde yerleşebileceğine inanıyordu, ne de olsa Sovyetler Birliği'nin yaşaması için herkesten fazla gayret sarf etmişti. Ruslar sürekli onun parlayan yıldızları, en büyük casusluk zaferleri olan "Beşli Çemberin"-Sovyetler Birliği için kendi hükümetlerinin sinir sistemine sızıp ona ihanet eden beş ingiliz komünistin- baş tacı olduğunu tekrarlıyorlardı.

Maclean'ın böyle övgülere inanmaması için bir neden yoktu. Sovyetler Birliği için ele geçirdiği bilgiler KGB karargahında neredeyse bütün bir duvarı kaplayan dosya dolabını doldurmuştu, bu az rastlanır bir casusluk kariyerinin kanıtıydı. Ve o bilgiler, Sovyetler Birliği'nin düşmanlarının en gizli sırlarının, düşüncelerinin ve planlarının gerçek belgesel kanıtıydı, tamamen saf altındı. KGB'nin muhteşem casus çemberinin başka hiçbir üyesi -H.A.R. Philby, Anthony Blunt, Guy Burghess ve John Cairncross- bu kadar değerli bir sır hazinesi sağlamayı başaramamıştı.

Ancak Maclean'ın zaferi çok geçmeden küle döndü.İdealizmin artık işe yaramadığı bir devlette iyi bir komünist olmaya çalışacaktı. Sovyet komünizminin öldürücü eliyle boğulan Maclean başarısızlığa uğradığını bildiği bir sistemde günlerini mutsuz ve yıkılmış bir adam olarak bitirecekti. Yalnızca Bertolt Brecht'in hoşlanabileceği bir ironi sonucu uğruna öyle çok ve öyle sık ihanet ettiği sistemin ihanetine uğrayacaktı.

Bu, harekatlardaki önemsiz ayrıntılara takılıp kalmış dar ufuklu adamların yönettiği KGB yüzünden kaybedilen bir ironiydi. Bu adamlar onun yerine Beşli Çemberleri hakkında ilginç bir harekat ironisine kafa yormayı tercih ediyorlardı: ağın üyelerinden KGB'nin başlangıçta en çok şüphelendiği Maclean'di, takipçileri asla büyük bir casus olamayacağına inanıyorlardı.

Bu, insanların Donald Maclean'i fena halde yanlış okudukları ilk olay değildi.

Maclean, Beşli Çemberin öteki üyeleri gibi zenginlik ve ayrıcalık içinde doğmuştu. Babası Sir Donald Maclean, 1906'da parlamentoya seçilen, 1917'de de şövalye yapılan seçkin ve zengin bir avukattı. Maclean kendi kopyasını üretmek için onu duygusuz bir sertlikle yetiştiren katı ve otoriter babasından nefret ediyordu. Yaşlı Maclean oğlunun oğlanlar kendilerine dokunmasınlar diye pantolonlarının ceplerinin dikildiği özel bir okula gitmesine karar vermişti.

Maclean'in dönüşümü 1931 'de on sekiz yaşındayken Cambridge Üniversitesi'ne girdiğinde başladı. Orada içki ve cinsellikle tanıştı (biseksüel olduğunu keşfetti ve bu hayatının geri kalanında

ona suçluluk duygusuyla işkence etti) ve sol siyasetin heyecan verici dünyasına girdi. Onu cinsellikle de siyasetle de tanıştıran üniversiteden arkadaşı Anthony Blunt ve göz alıcı bir homoseksüel öğrenci olan Guy Burghess'ti. Gizli bir klüp kurdular ve aralarına sonradan Burghess'in aklını çeldiği bir homoseksüel öğrenci John Cairncross ve aşırı sol görüşlü başka bir öğrenci olan "Kim" Philby de katıldı.

Marksizm'e olan bağlılıkları nedeniyle yok edilmesi gerektiğine inandıkları kapitalist bir sistemin sonucu olduğuna inandıkları korkunç eşitsizlikler konusunda bir şeyler yapma azmiyle birbirlerine bağlıydılar. Bunalım dönemi İngilteresinde bu eşitsizlikler özellikle çarpıcıydı; ama Maclean'in işsizlerin yaptığı bir eylem sırasında patlak veren bir meydan kavgasında tutuklanması dışında bu konuda yaptıkları pek bir şey yoktu.

Bu noktada, bu genç radikallerde onları Marksizmleri misafir odası türünde olan yaygın ingiliz Komünist profilinden ayıran üç değişken öğe vardı: komünizme olan ateşli bir inanç, nefret ettikleri kapitalist sistemi yıkmak ve dünyayı değiştirmek için azim ve Sovyetler Birliği'nin insanlığın feneri olduğuna eleştiri götürmez bir inanç.

Bu öğelerden KGB adına yararlanmak en yetenekli ajanlarından ikisine, Avusturyalı bir komünist olan Arnold Deutsch'a ve bir zamanlar Katolik inancına sarıldığı şevkin aynısıyla komünizme sarılan eski bir Macar papazı olan Theodore Maly'ye düşüyordu. İki adam, sonradan önem kazanacak bir hareketle ileride İngiltere'de söz sahibi olacak bir sınıftan istekli köstebekler bulmak için Cambridge ve öteki yerlerdeki genç komünistleri incelemeye karar verdiler. Stratejileri dikkatli ve sabırlı çalışmaktı, yaklaşımlarını faşizme karşı yeraltı mücadelesine "savaşçılar" arama adı altında gizliyorlardı. Deutsch ve Maly asla "KGB" ve "Sovyetler istihbaratı" sözlerini ağızlarına almıyorlardı. Onun yerine köstebeklerinin idealizmine ve yüksek bir dava uğruna kendilerini feda etmeye duydukları isteğe hitap ediyorlardı. Öğrencilere, uluslararası komünist örgütü Comintern için gizli işler yapacakları söyleniyordu.

Bir düzine yeraltı mücadelesinde tecrübe kazanmış iki görgülü ve kültürlü adam olan Deutsch ve Maly genç Cambridge radikallerine örnek teşkil ediyorlardı. Bilginlik havası yayan sakin ve kendinden emin adamlardı; geleceği görmüşlerdi ve iyi olacaktı.

Maly Maclean üzerinde yoğunlaşmıştı, onu mezuniyet sonrası Sovyetler Birliği'nde ingilizce öğretmenliği yapma planından vazgeçmesi gerektiğine inandırmıştı. Tıpkı gözleri kamaşmış idealist arkadaşları gibi, Maclean de kendini işçi giysileri içinde fabrika işçilerine cümlede fiilin yeri gibi şeyler öğretirken hayal ediyordu; sonra bir araya gelip "Enternasyonel"i söyleyecekler ve üretim hatlarına dönüp büyük komünal toplumu yaratmak için iş başı yapacaklardı. Maly, onun yerine asıl siyasi görüşlerini gizleyip Dışişleri'ne girmesi ve böylece Sovyetler Birliği'nin kapitalist düşmanlar ve onların kölelerinin kurduğu şeytani planlardan haberdar olmasını sağlaması gerektiğini söyledi.

Deutsch ve Maly'nin Cambridge öğrencilerinin idealizmini casusluğa yönlendirmede neden bu denli başarılı oldukları hâlâ gizemini korur. Bu tuhaf bir hikaye ve İngiltere'nin iki dünya savaşı arasındaki neslinin kültürü ve ahlakıyla derinden ilgili. Belki de bazılarının öne sürdüğü gibi yaptıkları sadece kısmen siyasi bir anlam taşıyordur; Beşli Çemberi bir araya getiren ebeveynleri ve onların temsil ettiği şeylere olan nefretleriydi. Bu kadar girişken bir şekilde değiştirmeye çalıştıkları gerçeğe hepsinin garip bir mesafede durduğuna göre bu etmeni göz önüne almakta fayda var.

Örneğin çemberin daha yaşlı, devlet adamı olan üyesini Anthony Blunt'ı ele alalım. Yıllar sonra ihanetini itiraf ettiğinde kendisinin ve çemberin öteki üyelerinin neden kendilerini KGB için çalışmak zorunda hissettiklerini açıklamaya Çalışıyordu. MI5 sorgucusuna "1930'ları anlamıyorsunuz" diye dudak bükmüştü.

Ne şaka ama: MI5 görevlisi ingiltere'nin işçi sınıfındaki bir ailesinde doğmuştu ve babasının korkunç 1930 bunalımında işten atıldığını, iş bulamayınca en sonunda kendini çaresizlik içinde içkiye verip mahvettiğini çok iyi hatırlıyordu. Bu arada Blunt ailesinden gelen yüklü cep harçlığıyla Cambridge'de rahat bir hayat sürüyor, yazlan da aylak aylak ailesinin kır evinde geçiriyordu. Maclean de öyleydi: Her türlü ihtiyacının ailesi tarafindan karşılandığı Cambridge'deyken asla para konusunda kaygılanması gerekmedi. Yazları da ailesinin kır evi çevresinde oyalanmakla geçiyordu.

Aslında Beşli Çemberin üyelerinin hiçbiri hayatlarında bir günü bile ağır çalışma koşullarında geçirmediler. Eşitsizlik ve işçi sınıfının yükü hakkında bu kadar çok konuşmalarına karşın bu kavramlar onlar için sadece politik soyut kavramlardı. Daha kötüsü, politikaları kördü: "Emperyalizmin" tehlikelerinden bahsetmeye bayılıyorlardı ama bu, Sovyetler Birliği'nin 1920'de Polonya'yı işgalini ve ardından Baltık ülkelerini ele geçirmesini, Finlandiya'yı işgal etmesini ve Hitler'le Polonya'yı paylaşmak için yaptığı aşağılık anlaşmayı içine alan bir kategori değildi.

Beşli Çemberin en önde gelen savunucusu Graham Greene onların ihanetini Hıristiyanlık'ı kendilerine göre yorumlayan ve hakim Ortodoksluğa boyun eğmeyi reddettikleri için idam edilen Cizvit tarikatıyla kıyaslıyordu. Greene'nin iddiasına göre Cizvitlerin erdemi sadakatsizlikti ve kurbanların çağında sadakatsizlik gerekli bir şeydi. Bu, Beşli Çemberle ilgili fevkalade yanlış bir değerlendirmeydi çünkü gerçekler Greene'nin eğri büğrü savunmasını yalanlıyordu. Çemberden üç kişi-Philby, Burgess, Maclean- ötekiler kalırken erdemli olduğu düşünülen sadakatsizliklerinin hesabını vermek yerine Sovyetler Birliği'ne kaçtılar. Blunt'ın sanat tarihi kariyerini ve Londra kulübüyle tamamlanan İngiliz üst sınıf yaşantısının rahatlığını bırakmaya yüreği elvermedi. Cairncross'sa Fransa'nın güneyindeki villasının rahatlığından ayrılamadı. Bu yüzden "Stalin'in İngilizleri" Cizvit kahramanlar-ya da herhangi başka türde kahramanlar değildiler.

Maclean kesinlikle kendisini kahraman olarak görmüyordu. Bir keresinde Philby'ye KGB için yaptığı işin "tuvalet temizlemeye" yakın olduğunu söylemişti: "Kirli bir iş ve birilerinin bunu yapması gerek." Aynı şeyi başlangıçtaki patronlarına, Deutsch ve Maly'ye de söyledi. Duymamış gibi yapacak kadar görgülüydüler, ama Maclean bu duygularından yeni KGB'den Anatoli Gromov'a açtığında sert şekilde azarlandı. Gromov açık bir şekilde Memleket için *razyedka* toplama işinin tuvalet temizlemeyle kıyaslanmayacağını belirtti.

Gromov ve Maclean 1940'ta Maclean Paris'teki İngiliz elçiliğinden Londra'ya sürüldüğünde küçük bir sürtüşme yaşadılar. O sırada, Cambridge'den çıkmasının ardından 1935'te dışişlerine girdiğinden beri beş yıldır yıldız bir KGB köstebeğiydi. KGB'ye masasına gelen her şeyi vererek başladı. 1938'de Paris'e atandığında İngiliz ve Fransızların Hitler'i susturma hevesleri hakkında bilgi sağlayarak (bunun Stalin'in Alman diktatörle müstakil bir anlaşma arayışına girme kararındaki etkisi hiç de küçümsenecek gibi değildir) ve Finlandiya'ya müdahale etmek için Fransız-İngiliz olasılık planlarını ortaya çıkararak KGB'nin yatırımını ödüllendirdi.

Maclean'in Londra'ya dönmesi Londra elçiliğinde Gorsky sahte kimliği ve ikinci sekreter kılıfı altında *rezident* olan Gromov'un emri altına girmesi anlamına geliyordu. Maclean ona bayılmıyordu.

Espri anlayışından yoksun ve KGB'nin işlerinde en küçük ayrıntıya bile saatlerce takılan biri olan Gromov daha rahat ve Maclean'in içten içe düşkünlük beslediği Maly'den çok farklıydı. Ama Maly, bütün bir yabancı asıllı KGB'li nesliyle birlikte Stalin'in her şeyden öte KGB'yi "Ruslaştırma" amacı taşıyan ıslahında silinmişti.

Gromov Beşli Çemberi ilk inceleyişinde dehşete düşmüştü. Yaygın casusluk uygulamalarının aksine çemberin bütün üyeleri birbirini kişisel olarak tanıyordu (Gromov Blunt ve Burgess'ın sık sık birlikte uyuduklarını keşfettiğinde çok rahatsız olmuştu), çok az güvenlik önlemi alıyorlardı ve kendi iyilikleri için, çok fazla içiyorlardı. Gromov Çemberi şekle sokmaya çalıştı ama gizli buluşmalar konusundaki ayrıntılı emirlerini görmezden geldiler ve gizlice bırakılan mektuplarla uğraşmak yerine Maly ve Deutsch'la yerleştirdikleri gayrıresmî bir uygulama olan belediye parkında buluşmayı tercih ettiler.

Gromov Beşli Çemberi en temel güvenlik önlemleriyle tanıştırırken bile hayal kırıklığına uğradı. Her an tutuklanabileceklerine inandığından çemberin en değerli üyesi olan Maclean'i ötekilerden ayırmaya karar verdi, böylece KGB en azından onu kurtarabilecekti. Ama Maclean'in kendine ait sorunları vardı. Mekanik yeteneklerden yoksun olduğundan Gromov'un belgelerin fotoğraflarını çekmesi için kendisine verdiği minyatür casus kamerasını kullanmayı bir türlü öğrenemiyordu. Sonunda Gromov vazgeçti. Maclean'in gizli belgeleri çalıp Gromov'a kopyalaması için getirip sonra da geri götürmekten ibaret olan yöntemini kullanmasına izin verildi. Binadan çıkarılması fazla riskli olan özellikle hassas belgelerle karşılaşılması durumunda insanüstü bir görsel hafızaya sahip Maclean okuduğunu ezberliyor, sonra da kelime kelime tekrarlıyordu.

KGB, Maclean'in sağladıklarının yüksek değeri nedeniyle meslekî kuralların bu ihlâlini hoş görmeye razıydı. Birleşik Politika Komitesi'nin İngiliz irtibat subaylığına atandığından Ruslar'a, gizli İngiliz Boru Alaşımı Projesi (Atom bombası), Amerikalılar'ın Manhattan Projesi'ne başlama kararı ve daha bir sürü şaşırtıcı diplomatik sır hakkında bilgi verebiliyordu. Sanki Ruslar en gizli İngiliz ve Amerikan meclislerinde oturabiliyorlarmış gibiydi.

II. Dünya Savaşı Beşli Çemberin altın çağıydı. Blunt, gizlice diplomat çantalarını açmaktan ve sürgündeki hükümetleri takibe almaktan sorumlu olduğu MI5'e katılmıştı; Burgess aynı zamanda Philby'yi de işe alan MI6'ya katılmıştı;

Cairncross şifresi çözülmüş, ULTRA metinlerini KGB'ye aktardığı GCHQ'ya katılmıştı. Ama yıldız hâlâ Maclean'di. 1944'te istihbarat fışkıran Washington D.C.'ye aktarıldı.

Maclean İngiliz elçiliğinde çok popülerdi, nedeni açıktı: Hasta ya da tatile çıkan iş arkadaşlarının yerine bakmak, uzun çalışma saatleri ve hafta sonu mesaileri için her zaman istekliydi. İş arkadaşları her gizli köşeye burnunu soktuğunu fark etmeden onun azimli bir işkolik olduğunu düşündüler. Maclean'in bir noktada karşılaşmadığı herhangi bir sır yoktu ve sağladığı istihbaratın değeri KGB'yi bunları almak için yüksek güvenlikli bir yol kullanmaya itiyordu. Gromov sadece Maclean'le ilgilenmesi için Washington'a atandı ama şehrin KGB çalışmaları için emniyetli olmadığından kaygılanıyordu. Gromov bütün Sovyet diplomatlarının FBI gözetimi altında olduğunu varsayarak özel bir sistem kurdu: Maclean'in düzenli olarak yolculuk edip bir dizi gizli bırakılan mektupla istihbaratı bırakacağı New York'a taşındı. Bu yolculuklardan biri Maclean'e ve KGB'ye çok pahalıya mal olacaktı.

1945'te İngiliz ve Amerikalı kriptoanalistler yeni bir düşmana yönelerek, Sovyetler'in büyük bir şifreli iletişim ağına saldırmaya başladılar; bu New York'taki Sovyet konsolosluğundan çıkan alışılmadık yoğunluktaki trafiği de içeriyordu. Ruslar bütün saatler süren bu yoğun trafikte ne aktarıyor olabilirdiler? Yavaş yavaş, şifre çözücüler gelişme kaydettikçe kod adı HOMER olan ve Moskova'ya aktarılması için tonlarca istihbarat sağlayan önde gelen bir KGB köstebeği vardı.

Şifre çözücüler ilerleme kaydettikçe HOMER bütün işi ele veriyordu. Atom enerjisi meselelerinde karara varan

Amerikalılarla ortak bir komitenin ingiliz irtibat subayı olması sayesinde, Maclean savaş sonrası Amerikan nükleer cephanesinin şişirilmiş bir balondan ibaret olduğuna dair paha biçilmez istihbaratı KGB'ye sağlayabilmişti: Sovyet inancının tersine Amerikalılar nükleer silah üretmiyorlardı ve icat edilme aşamasında çok az silahları vardı. 1948'de Truman Sovyet saldırganlığına karşılık vermek için Avrupa'ya B-291 lar' gönderdiğinde Maclean, Truman uçakların atomik silahlarla yüklü olduğu izlenimini yaratmaya çalıştıysa da sadece konvansiyonel silahlarının olduğunu açığa çıkarmıştı. Etkilenmeyen Stalin Demir Perde'yi kurdu.

1950'de elçiliğin Amerikan bölümünün başına getirilen Maclean bir istihbarat bombasıyla karşılaştı. Truman yönetiminin Kore'deki savaşı sınırlı tutmaya karar verdiğini öğrendi; nükleer silah kullanılmayacaktı ve Mançurya işgal edilmeyecekti. Kore'deki Çin kuvvetlerinin kumandanı Çinli Field Marsha Lin Pao'nun da sonradan doğruladığı gibi Çin, Sovyet istihbaratından Amerika'nın Çin'in kendisine karşı saldırıda bulunmasının olasılık dışı olduğuna dair ciddi güvence almasa ordusunu Kore'de riske atmazdı.

Ancak Maclean bu en büyük zaferi sırasında günlerinin sayılı olduğunu öğrendi. Başka bir köstebek olan arkadaşı Philby 1949'da İngiliz istihbaratının Amerikan istihbaratıyla arasında irtibat subayı olarak hizmet verdiği Washington'daki MI6 istasyonunun başına atanmıştı. Philby müthiş bir sırra ortak olmuştu: Sovyet istihbarat iletişiminin kırılması, yani BRIDE harekâtı HOMER'i ortaya çıkarmıştı. Başlangıçtaki yüzlerce kişilik şüpheli listesi sadece altı isme düşürülmüştü. Onlardan biri Maclean'di. Philby'nin KGB kontrolüne de anlattığı gibi Maclean, New York'a yaptığı yolculuklar Moskova'ya yapılan Sovyet aktarımlarındaki sıçramalarla mükemmel bir şekilde çakıştığından hızla baş şüpheli konumuna yaklaşıyordu. Çok geçmeden şüpheli sayısı önce ikiye sonra da bire düştü. Şifre çözücüler 1945'te bir gün HOMER tarafından New York'taki hamile karısını ziyaret etmek için yapılacak bir yolculuktan bahseden bir Sovyet telgrafını çözdüler. O gün, Maclean hamile karısını ziyaret etmek için New York'a gitmişti.

Ağ daraldıkça Maclean çatırdamaya başladı. Bir arkadaşına "Ben İngiliz ıslıkçısıyım" diye ağzından kaçırdı. Gromov gittikçe daha çok kaygılanıyordu: Maclean tutuklanmak üzereydi ve bir kez karşı casusluk sorgucularının eline geçerse neredeyse yüzde yüz ihtimalle öterdi ve bütün Beşli Çemberi açığa çıkarırdı. Bir şeyler yapılmalıydı.

Çözüm Maclean'i Guy Burgess'i yanına koruma olarak verip Moskova'ya kaçırmaktı. Plan mükemmel işledi, Burgess'in de son anda KGB'yi şaşkınlığa uğratarak iltica etmeye karar vermesi hariç. Bu hareket arkadaşı Philby'nin üzerine şüphe çekti; etkililiği sona ermişti.

İşte Beşli Çember böyleydi. Maclean ve Burgess gidip Philby de şaibe altında kalınca (o da 1963'te Sovyetler Birliğine kaçacaktı) geride sadece Blunt ve Cairncross kaldı. Ancak sanat tarihçisi

ve Kraliçe'nin resimlerini inceleme uzmanı olarak sahip olduğu kariyeriyle ilgili kaygıları nedeniyle Blunt da casusluktan emekli oldu. Cairncross ise her hangi türde değerli istihbarata erişiminin sınırlı kaldığı Hazine Bakanlığı'na katıldı (Zaten casusluğu bırakmaya karar vermişti).

Bu arada Sovyetler Birliği'nde, Maclean, sonradan ülkenin dağılmasına yol açacak ve tam da o dönemde çürümeye başlayan Sovyet komünizminin çetin ve durağan dünyasına giriyordu. Yeni adı Mark Petrovich Frazer'le *(Altın Dal'ın* yazarından esinlenmişti) kendini bir ekonomi dergisi üzerinde çalışması için sanayi şehri Kuibyshev'de bir köşeye atılmış buldu. Bunalıma girip ailesini yanına almak için izin istedi. Sovyetler izin vermeyince intihar etmeye kalktı. Bunalıma giren Maclean'in tekrar taraf değiştirmesinden kaygılanan KGB karısı Melinda ve üç çocuğunun Sovyetler Birliği'nde ona katılmasını sağladı ve aileyi Moskova'ya yerleştirdi.

O dönemde Burgess da Moskova'da yaşıyordu ama Maclean özellikle ona rastlamaktan kaçmıyordu. Burgess'ın (o da ingiliz Victoria Dönemi romancılarından Marian Evans'ın mahlası George Eliot'tan esinlenip Jim Andreyevitch Eliot ismini seçmişti) görüntüsünden bile tiksiniyordu. Burgess umutsuz bir alkolik haline gelmişti. Ama asıl görüşmek istemeyen Maclean'di. Sovyetler Birliği'ndeki hayattan hayal kırıklığına uğramış ve yıllar önce bir Sovyet ajanı olmak için verdiği karardan pişman bir halde çok fazla içmeye başladı ve kısa zamanda çöküşünü hazırladı. Evliliği yıkıldı: Karısı daha sonra 1963'te Sovyetlere gelen Philby'yle evlenmek için onu terk edecekti. Philby'nin varışından kısa süre sonra akut karaciğer yetmezliğinden öldü. Ne Maclean ne de Philby cenazesine gitti. Bir yıl sonra Beşli Çemberin son üyeleri Blunt ve Cairncross kamuya açıklandı. Blunt itiraf edip Cairncross'tan ayrıldı. Cairncross da itiraf etti.

Maclean yirmi yıl daha yaşadı ama mutsuz bir şekilde. İki ateş arasında kalmış bir adamdı: devrime ihanet etmiş, fosilleşen Sovyet komünizmine duyduğu öfkeyle katlanamayacağı kapitalist sisteme duyduğu kızgınlık. Bütün insanların kabusuyla lanetlenmişti; hayatını boşa harcamış olmak.

Maclean 1983'te öldü, ondan beş yıl uzun yaşayan Philby cenazesine gelmedi. Maclean'in mal varlığı 10.000 dolardan azdı ve vasiyetindeki şaşırtıcı bir isteği yerine getirmeye ancak yetti: Yakılıp küllerinin İngiltere'ye anne babasının yanına gömülmesini istemişti.

İsteği yerine getirildi ve İngiltere'de bir avuç insanın katıldığı kısa bir cenaze töreni yapıldı. Cenazeyi yöneten papaz Maclean'in Beşli Çemberdeki rolünden ve casusluk tarihindeki yerinden hiç söz etmedi. Onun yerine İncil'in İlk Korintliler bölümünün on üçüncü kısmını okudu: "Sevgi hataların çetelesini tutmaz, başkalarının günahlarından zevk duymaz, ancak hakikatten hoşlanır."

CASUS AİLE WALKER CASUS ÇEMBERİ 1967-1985

Amerika Açık Bir Kitap Gibi

Casus tedbirliydi; karşı casusluk ajanları tarafından izlenip izlenmediğini sürekli kontrol ediyordu. Gece, ıssız kır yolunda kararlaştırılan yere yaklaşırken kamyonunun hızını önce 30 km'ye düşürdü, sonra da aniden 105 km'ye çıktı. Dört saat boyunca döndü durdu; geri gitti, durdu, yavaşladı ve hızlandı, düşmanın kendisini izleyip izlemediğine ilişkin belirtileri kolladı.

Sonunda etrafta hiç takipçi olmadığından emin olunca mektuba yaklaştı. Mektubun servise hazır olduğunu belirten işaret olan dik duran 7-UP kutusunu bekledi. Sonra yedi km. daha gidip üzerinde av yasağı tabelası olan bir elektrik direğinin önünde durdu. Araçtan çıkıp bir çanta dolusu belgeyi

naylon bir çöp torbasına koydu ve direğin dibine bıraktı; yoldan geçenlere yolun kenarına atılmış bir torba çöp gibi görünecekti.

Casus şimdi mektup harekâtının ikinci aşamasına geçmişti, yolun kenarındaki bir buçuk kilometre ötedeki yolun kenarındaki bir noktaya gidecekti. Bir başka dik duran içecek kutusu almasını bekleyen bir para paketinin belirtisiydi. Kutu oradaydı, ama ilginç bir şekilde hiç para yoktu yanında. Belge çantasını bıraktığı yere döndü. Gitmişlerdi. Casus kaygılandı; belki de bir dalavere olmuştu. Mümkün değil, diye düşündü. Kotrolcüleri hata yapmayan gerçek profesyonellerdi.

Neredeyse gece yarısı olmuştu. Ne yapacağını bilmez halde yerel motele gitmeye karar verdi. Geceyi orada geçirecek, ertesi gün, gün ışığında eksik paketin yanlışlıkla yanlış tarafa konup konmadığına bakmak için kararlaştırılan yere tekrar gidecekti.

Sabaha karşı saat üç buçukta danışmadaki katip kamyonuna içkili bir sürücünün çarptığını söylemek için onu uyandırdı. Danışmaya gelip bir kaza raporu doldurabilir miydi? Casus pencereye gidip dışarı baktı. Kamyonu park halindeydi ve bulunduğu yerden hiç hasar göremiyordu.

Belki de bu bir tuzaktı. Kararlaştırılan yer hakkındaki yazılı talimatları yakmayı düşündü. Hayır, talimatlar çok karmaşık olduklarından ezberlenmeleri çok zordu. Bir hafta içinde onlara tekrar ihtiyacı olacaktı: kontrolcülerinin yöntemi, kararlaştırılan bir yeri başarısızlığa uğraması halinde tamı tamına bir hafta sonra tekrar kullanmaktı.

Silahını çıkarıp yavaşça odasına giden kapıyı açtı. Koridor temizdi. En uçtaki buz makinesinin durduğu odadan gelen sabit zırıltıdan başka ses yoktu. Casus sırtını duvara verip dikkatle koridorun sonuna kadarki mesafeyi hesapladı. Koridorun sonuna ulaştığında kulağını metal kapıya dayadı. Soğuktu. Öbür taraftan buz makinesinin zırıltısından başka hiç ses gelmiyordu.

Dikkatle kapıyı açtı. Odada kimse yoktu. Fena değil, ama hâlâ tedbirliydi. Talimatları buz makinesinin arkasına sakladı sonra da odasına döndü. Hâlâ bir hasar belirtisi olmamasına karşın belki de gerçekten birileri kamyonuna çarpmıştı. Aşağı inip bakacaktı.

Silahı hâlâ elindeyken asansöre yaklaştı. "Aşağı" düğmesine dokunduğu anda iki adam arkasında belirdi. "Dur! FBI!" diye bağırdı biri.

Casus silahını göstererek döndü. İki adam silahlarını ona doğrulttular. "Silahı bırak" diye emretti birisi.

Saniyenin binde biri kadarlık bir anda, casus ateş edip tuzaktan kurtulmayı denemeyi düşündü, ama bunun bir anlamı olmadığını fark etti. İki adam ondan sadece bir-iki metre ötedeydiler; bu mesafeden birini vurmayı basarsa bile öteki onu öldürürdü. Silahını yavaşça koridorun halısının üzerine bıraktı.

İki adam onu duvara dayarken saçından bir tutam kopardılar, sonra ayaklarından kaim tabanlı ayakkabılarını çekip aldılar. Şimdiyse nereden geldiği belli olmayan yarım düzine adam ortaya çıkıvermişti. Onu asansörün yanı başındaki bir odaya tıktılar.

"Giysilerini çıkar!" diye emretti içlerinden biri casusa. Soyunmaya başladı; her çıkardığı giysi, alınıp ayrıntılı bir incelemeden geçiriliyordu. Casus, adamların her bir dikişi ve düğme deliğini dikkatle gözden geçirdiğini fark etti. Biri casusun kafasından tel çerçeveli gözlükleri söküp aldı ve dikkatle inceledi.

"Lanet hain" dediğini duydu odadakilerden birinin. Şu anda, ilk defa korku hissetti; belki de bu kızgın görünüşlü ajanlar onu öldüresiye döveceklerdi ya da öldüreceklerdi. Birinin beylik uyarıyı okuduğunu duyduğunda hâlâ korkuyordu, "Sessiz kalma hakkın var..."

"Sessiz kalmayı tercih ediyorum beyler" dedi casus, öfkelerini yatıştırabileceğini umduğu dikkatli bir nezaketle.

"Otur" diye komut verdi ajanlardan biri, bu sırada öteki ikisi onu bir sandalyeye itmişlerdi. "Sana gösterecek ilginç şeylerimiz var."

İlkin, casusa buz makinesinin arkasından çıkarılan kararlaştırılan yerle ilgili talimatlar gösterildi. "Bu talimatlar," dedi ajan, "Sovyetler Birliği'nin elçiliği tarafından hazırlandı. Sen ve KGB bir tür define avında falan değilseniz, bunlar bir *treff* 'in gizli randevunun Rusçası] ayrıntılı talimatları. *Tefin* ne olduğunu biliyorsun değil mi?" Casus sessizliğini korudu.

"Ama dahası var" dedi ajan, tam bu sırada bir başkası odaya naylon bir çöp torbası getiriyordu. Onu açınca içinden belgelerle dolu bir çanta çıktı. Casusun yazdığı, kontrolcülerine önlerindeki on yıl boyunca çantadakine benzer belgeler için bir milyon dolar alacağını hatırlatan bir mektup çıkardı. Ajan bir bir bütün belgeleri çıkardı. Kağıtlar masanın üzerine hışırtıyla düşerken odada başka hiç ses çıkmıyordu. Her birinin üzerinde ÇOK GİZLİ damgası vardı ve ABD Donanmasının şifre yöntemleriyle, nükleer savaş başlatma tüzüğüyle, nükleer uçak gemisi USS *Nimitz'le* ilgili harekat düzenlemeleriyle ilgiliydiler.

"Birleşik Devletler casusluk yasasını ihlâlden tutuklusunuz" dedi ajan.

Naylon çöp torbasını gördüğünde casusun rengi atmıştı; bir şekilde, kararlaştırılan yere bıraktıkları FBI tarafından alınmıştı. Bu nasıl olabilirdi? Tekrar titrediğini hissetti.

Ajanlar ona dik dik bakıyorlar, orada oturmuş korkudan titreyerek miyop gözleriyle çipil çipil kendilerine bakan bu kel, gösterişsiz adamın muhteşem KGB casusu olduğuna inanamıyorlardı. Süper casus diye bilinen o ender casusluk kategorisindendi; on sekiz yıl boyunca en incelikli güvenlik önlemlerinden bile sızmış, hayatî Amerikan askerî sırlarında nefes kesici bir tahribata yol açmış bir adamdı. Amerikan sırlarına derinlemesine dalmış bir casus çemberi örgütlemişti ve uzun bir süre şüpheden ve yakalanmaktan paçasını kurtarabilmişti. Aslında zaten şans eseri yakalanmıştı.

İşin gerçeği, John Anthony Walker Jr'ın süper casus -ya da her hangi türde bir casus- gibi görünmemesi başarısının sırlarından biriydi. Bir başkası ise, politik tercihiydi: John Birch Vakfımın bir üyesi ve Ronald Reagan'ın ateşli bir destekçisi olarak öyle belirgin bir sağcıydı ki kimse bir Sovyet casusu olduğundan şüphelenmedi. Ancak başarısının asıl sırrı katışıksız bir ahlak yoksunluğuydu. Bilinçten yoksun bir adam olan Walker ülkesini salt para için sattı. Kendi ailesine ve en yakın arkadaşına KGB hesabına çalışmaları için taraf değiştirtti ve Ruslara eline geçen her hayati sırrı verirken zerre kadar vicdan azabı duymadı.

Sonuç olarak KGB'nin Birleşik Devletler'de yürüttüğü en başarılı harekatlardan biriydi; Amerikan askerî planları hakkında öyle çok istihbarat sağlamıştı ki Sovyetler Walker'ın yıldız köstebekleri olduğu on sekiz yıllık dönemde Amerika'yla giriştikleri bütün blöf oyunlarını kazanacaktı. Walker'ın hazinelerinin bir bölümünün alt alta dizilmesi bile KGB için öneminin boyutunu gösterir:

• 1971'den 1973'teki ABD geri çekilişine kadarki Vietnam'daki bütün Amerikan kara ve hava hareketleri.

• Amerikan bombalama harekatının zirve noktasındayken Kuzey Vietnam'a yapılacak bütün ABD hava saldırılarının ayrıntılı zamanları ve planlanan hedefleri.

• ABD Donanması'nın bütün şifreleme makinelerinin sırları.

• ABD nükleer torpillerinin özelleştirme kodlan.

• ABD savaş gemilerindeki torpil savunması sistemlerinin teknik ayrıntıları.

• Tomahawk akıllı füzesinin teknik ayrıntıları.

• Toplu savaş halinde Sovyetler Birliği'ne saldırmak için ABD Donanması'nın olasılık hesaplan.

• Sovyet nükleer denizaltılarını saptamak için kullanılan gizli ABD Donanması denizaltı mikrofonlarının yerleri.

• Amerikan casus uydularının zaafları

• Nükleer savaş çıkması halinde Sovyetler Birliği'ne karşı nükleer torpil yüklemeye hazır bulunan Amerikan nükleer denizaltıların yerleri ve planları.

Bu, herkesin adam olamayacağını düşündüğü liseden atılmış bir başarısızlık timsali için epey büyük bir başarı.

Alkolik bir babanın oğlu olan John Walker, 1947'de ailesi Virginia'daki Richmond kentine taşındıklarında on yaşındaydı. Ama çok geçmeden başını derde sokmaya başladı. Ufak tefek yaramazlıklarla başladı, yirmili yaşlara yaklaştığında poliste hırsızlık ve gasp dosyası vardı. 1955'te başka bir hırsızlık tutuklamasının ardından bölgedeki bir mahkeme Walker'a iki seçenek verdi: Hapishane ya da ordu. Okuldan önceki sene atılan Walker donanmaya başvurdu.

Ailesi tarafından kötü tohum olarak değerlendirilse de donanmada şaşırtıcı bir çalışkanlık ve verimlilik gösterdi. Sıkı çalıştı ve çabuk terfi etti. 1964'te kariyerinde bir yol ayrımıyla karşılaştı: Uzman erbaşlığa atanmayı umduğundan bu rütbe için çok temiz bir sicile ihtiyacı vardı. Ama ergenlik dönemindeki sabıka kaydı orada duruyordu. Normalde bir güvenlik temizliği için engel teşkil edecek olan Walkerın sabıka kaydı sonunda donanmaya katıldığından beri gösterdiği iş performansının "artık yontulduğunu" gösterdiğine karar veren donanma müfettişlerince göz ardı edildi. Güvenlik temizliği teslim edildi ve uzman erbaşlığa atandı. Bu, donanmanın yaptığı en büyük hatalardan biri olacaktı.

1967'de evli ve iki küçük çocuk babası olan Walker, donanma kariyerine iyice yerleşmiş gibi görünüyordu. Elektronik iletişimde uzmanlaşmıştı ve ileri düzeydeki iletişim sistemlerinin girdisini çıktısını bilen bir avuç insandan biriydi. O yılın nisan ayında Norfolk, Virginia'daki Atlantik Filosu'nun karargâhına gözetim subayı olarak atanmıştı. Böylece dünyadaki en çok sırrın toplandığı noktalardan birinin tam kalbine yerleşmişti. Karargâhın iletişim merkezinde nükleer denizaltıların gönderdiği ve aldığı iletiler, filoya verilen harekât emirleri ve saat başı gelen donanma istihbarat raporları gelip geçiyordu.

İletiler NSA'nın sağladığı sanat eserini andıran şifre makinelerinden geçiriliyor, saniyeler içinde şifreleniyor ya da şifreleri çözülüyordu. Makineleri çalıştıran sistemler, neredeyse matematiksel

sonsuzluğa ulaşan karmaşıklıkta şifreler üreten süper bilgisayarlar tarafından geliştirildiğinden neredeyse kırılmazdı; bir düşman bir şekilde makinelere elini sürmediği sürece.

Walker görevini hararetli bir çalışkanlıkla yürütüyordu, kafası görev dışı bir meseleyle meşgul olsa da, donanmadaki bağlantılarının müşteri getireceğini umarak Norfolk'ta bir bar açmıştı. Ama işler kötü gidiyordu. Mütevazi birikimlerinin barda battığını gören Walker, para konusunda çaresizliğe düşüyordu.

22 Aralık 1967 gecesi sonradan "anlık bir karar" olduğunu söyleyeceği bir davranışta bulunup donanma demirbaşlarının en eskilerinden olan KL-47 şifre makinesinin çok gizli kullanım kılavuzunun ofisteki fotokopi makinesinde fotokopisini çekti. Sayfalan pantolon ceplerine tıkıştırdı ve yüksek güvenlikli üsteki silahlı deniz piyadelerinin arasmdan sıyrılıp geçti.

Ertesi gün Washington D. C.'ye gitti. Telefon rehberinden Sovyet elçiliğinin yerini buldu ve 16. Cadde NW'ya gitmek için bir taksi tuttu. Binanın önünde içeri nasıl gireceğini bilemez halde dikildi. FBI'ın kendisini izliyor olabileceğinden korkarken kapının dışarı çıkmakta olan bir arabaya yol vermek için açıldığını fark etti. Kapı kapanırken içeri sıçradı ve şaşkın görevliye güvenlik amirini görmek istediğini söyledi.

Elçiliğe alınınca bir KGB ajanı olduğunu tahmin ettiği iyi giyimli genç bir adamın odasına alındı. Rus ona neden orada olduğunu sordu. "Sovyetler Birliği'ne üst sınıf ABD hükümet belgelerini satma olanaklarıyla ilgileniyorum" derken cebinden kağıtları çıkarıp uzattı.

Rus hiçbir şey söylemeden bir dakikalık izin istedi. Döndüğünde Walker'a yirmi tane elli dolarlık banknot içeren bir zarf verdi. Sonra Walker" a imzalaması için bir senet verdi. (Senet standart bir mesleki kuraldı: hükümet defterdarlarını tatmin ediyordu ve bir köstebeğin resmen edinildiğine dair yazılı kanıt niteliğindeydi; köstebek daha fazla hizmet etmekte duraksarsa ya da reddederse manivela işi görürdü.)

Birden bir sürü sırnaşık Rus ortaya çıktı. Biri Walked a bir pardösü ve geniş kenarlı bir şapka verdi. Böylece giyindi ve dışarı çıkarılıp hemen elçilik dışına gazlayan bir arabanın arka koltuğuna tıkıldı. İzleyen biri varsa arka koltuktaki pardösüye sarmalanmış şapkalı adamı tanıması imkansızdı. Ruslar arabayı Virginia'ya sürdüler, yarım saat sonra durup tek kelime etmeden Walker'1 arabadan attılar. Ardından araba hızla gözden kayboldu.

KGB prosedürünün bu davranışıyla Walker bir Sovyet casusu olmuş oldu. Daha sonra bir Rus Norfolk yakınlarında onunla bağlantı kurup Walker"a minyatür bir casus kamerası ve Washington dışında, kırsal bölgede bir mektup bırakma yerine ilişkin incelikli talimatlar verdi. Çok geçmeden Walker bu kamerayı Amerika'nın en gelişmiş şifre makinesi olan ORESTES'in ayrıntıları da dahil olmak üzere iletişim merkezinden hazinelerle doldurmaya başladı. Walker'ın sağladığı kurulum diyagramları ve kullanma talimatlarından oluşan istihbaratla Ruslar, bütün üst düzey Amerikan askeri haberleşmelerini okumalarını mümkün kılacak kendi ORESTES'lerini yapabilirlerdi.

1968'de Walker KGB'den ayda 4000 dolar kazanıyordu ve casusluk kariyerini sonlandırabilecek bir olay atlatmıştı.

Bir sabah karısı Barbara, Walker'in masasında en alt çekmecelerden birine saklanmış metal bir kutu buldu. Kutuyu açınca makaralarca film, kır yolu gibi görünen yerlerin fotoğraflarını ve üzerinde

"dönemeçte bilgi isteniyor" yazan bir not buldu. Notun sonunda bir uyarı buldu: "Lütfen bu notu yok edin."

Walker karısıyla karşılaşınca sadece "Ben bir casusum" diye cevap verdi. Barbara Walker ne yapacağını bilmediğinden ve yetkililere giderse ailesinin dağılacağına inandığından hiçbir şey yapmamaya karar verdi.

Walker bu yakın tehlikeyi atlattıktan sonra çalışmalarını genişletmeye karar verdi. San Diego'ya atandığında Şef Yardımcısı Jerry Whitworth adında bir radyo uzmanıyla arkadaş oldu. Walker onun aklını dikkatle, sonunda paraya ihtiyacı olduğunu öğrendiğinde çeldi. Whitworth'un İsrail yanlısı olduğunu bildiğinden onun aklını çelerken deyim yerindeyse sahte bayrak kullanıp istihbaratı İsrailliler için çaldığını söyledi. Whitworth'un bu yalana inanıp inanmadığı tartışılır ama donanmanın en üst düzeydeki radyo iletişiminin ayrıntılarını aktarmaya başladı.

1971'de KGB'den gelen daha çok şifre istihbaratı elde etmesi doğrultusundaki baskılar sonucu Walker, önce USS *Niagara Şelaleleri* gemisinde, sonra da Vietnam sularında görev için gönüllü oldu. Walker'ın da farkında olduğu gibi gemi, Vietnam'daki bütün ABD silahlı kuvvetlerinin ana iletişim merkeziydi. Daha da iyisi gittiğinde CMS (Özel Bilgiler Sistemi) muhafızlığına atandı ve böylece Vietnem'daki Amerikan askeri kuvvetlerinin kendi aralarında ve Birleşik Devletler'deki kumanda merkeziyle alıp verdikleri neredeyse her bir iletiye yasal erişim kazanmış oluyordu. Bütün bunların üzerine Walker" a bir de üst sınıf belgeleri Saigon'daki ABD karargahına elden vermesi için ara sıra özel kuryelik görevi de veriliyordu.

Walker gelişmekte olan birikiminden en iyi altın külçeleri seçiyor ve ev iznine çıktığı zamanlarda onları KGB'ye bırakıyordu. Karşılığında Ruslar ona çok cömert davranıyordu ve nedenini tahmin etmek zor değildi. Walker" ın sağladığı istihbarat sayesinde Ruslar hava kuvvetleri ve donanmanın Vietnam'a yaptığı hava saldırılarının harekat emirlerini içeren şifreleme sistemlerini ve B-52 saldırılarını yönetmek için kullanılan sistemi öğrendiler. Amerikalılar neden Kuzey Vietnamlıların her zaman Amerikan saldırılarının hedeflerini biliyor gibi bir halleri olduğunu ve neden Güney Vietnam'daki kuvvetlerinin B-521er" in vurması öngörülen alanları nüfustan arındırmakta esrarengiz bir yeteneğe sahip olduklarını merak etmeye başladılarsa da kimsenin aklına düşmanın Amerikan göndergelerini okuyor olabileceği gelmedi. Vietnamlıların böyle bir şeyi başaracak yetkinliğe erişebilmeleri imkansız kabul ediliyordu; daha mantıklı bir olasılık olan Rusların göndergeleri okuyup Kuzey Vietnamlılar'a öğütler veriyor olabilecekleriyse pek kimsenin aklına gelmiyordu.

Aynı zamanda, ABD Donanması Ruslar'ın nasıl her seferinde Amerikan savaş gemilerinin denize açıldığından haberi olduğunu merak etmeye başlamıştı. En gizli sefer bile bir Rus gemisinin belirmesiyle aniden kesilirdi. Yine, şifreleme sistemlerinin kırılmış olması en uzak olasılık olarak değerlendiriliyordu; bu sistemlerin anahtarları sürekli değiştiriliyordu ve NSA'nın uzmanları en azimli Rus saldırısının bile sistemleri kıramayacağma inanıyorlardı.

Geçen süre içinde Walker casusluktan neredeyse yarım milyon dolar kazanmıştı ama başarı tablosu sona yaklaşıyordu. 1974'te emekliye ayrılması gerektiği halde KGB'den para akışının devamını sağlamaya kararlıydı. Boşluğu doldurmak için donanmaya katılan kendi oğlunun, Micheal'ın aklını çeldi. Ardından, arkadaşı Jerry Whitworth artık bıktığını ve çok gizli belgeler çalmak istemediğini söylediğinde, bir savunma müteahhitliğinde harç mühendisi olarak çalışan emekli bir donanma kıdemli yüzbaşısı olan kardeşi Arthur'u onun yerine geçirdi. Whitworth'e yaptığı gibi,

belgeleri İsrailliler için çaldığını söyledi.

Arthur Walker sadece sınırlı değer taşıyan belge sağlıyordu ama Michael Walker başka bir altın madeni olmuştu. Babasının öğüdünü dinleyip donanma iletişimine girmek için çok çalıştı. Babasının bakış açısına göre, şans eseri Ni*mitz'e* atandı ve bu geminin iletişim merkezi çok geçmeden Walker' a bir üst düzey belge hazinesi sağladı. Genç Walker'in görev yerleri arasında artık gereksinim duyulmayan çok gizli iletilerin kopyaları ya da başka üst düzey belgelerin imha edildiği ya da yakıldığı "yakma merkezi" de vardı. Walker ilginç görünen her şeyi çalıp yatağının altında saklıyordu.

Bu sırada John Walker KGB galaksisindeki parlak yıldız olmuş, Viyana'daki KGB yetkilileriyle doğrudan görüşme şerefine nail olmuştu. Bir KGB'li ona, "John, Amerika'daki bütün adamlarımız içinde en iyisi sensin." demişti. Buna karşın, Walker'in nasıl bunca zaman yakalanmadığına hayret ederek güvenlik konusundaki kaygılarından söz ederek konuşmasına devam etti. Walker, kendisine, oğluna, kardeşine ya da Jerry Whitworth'e yönelik zerre kadar kuşku olmadığını belirtip güldü. Ve büyük olasılıkla asla da olmayacağını ekledi. Emekliliği sırasında Virginia'da özel bir detektiflik şirketi yürütüyor, arada sırada yerel televizyona çıkıp izleme ve dinleme yöntemlerini tartışıyordu. Birch Vakfı üyesi ve ateşli bir Ronald Reagan destekçisiydi. Walker şaşkın Ruslara neden bir Birchli'nin ve Reagan destekçisinin Sovyet ajanı olacağından asla şüphelenilmeyeceğini açıklamaya çalıştı.

Walker, Ruslara gizliliğinin tek kusurundan bahsetmedi: karısı Barbara. Yıllar önce onun casusluk yönünü öğrendiğinde onu ele vermemeye karar vermişti. Ama geçen süre içinde boşanmışlardı. Maine'ye taşındı ama Walker kazandığı onca paraya rağmen ona nafaka ve çocuk yardımı ödemekten kaçınmıştı. Gittikçe büyüyen bir içki sorununun daha da kötüleştirdiği fakirlik sınırında, sefil bir hayat yaşıyordu. Walker, karısının bir noktada FBI'a yapacağı basit bir ihbarla casusluk hayatını bitirebileceğinin farkındaydı ama bunu aklından çıkardı, yapsaydı bile öyle umutsuz bir ayyaştı ki kim inanırdı ki ona?

Olup biten de tam olarak böyleydi. 23 Kasım 1984'te, Walker Amerikan KL-36 şifre makinesinin ayrıntıları için minnet duyan KGB'den 100.000 dolar aldıktan kısa süre sonra eski karısı Maine'deki yerel FBI ofisini arayıp kocasının bir Sovyet casusu olduğunu söyledi. Hafızası gidip geliyordu, tutarsızdı ve eski kocası için zehirle doluydu. Onu bizzat görmeye giden ajanlar, kocasından intikam almak için böyle bir hikaye uydurduğunu düşündüler. Ayrıca sarhoş olduğu çok açıktı.

Ama ajanların rutin şekilde Norfolk'a aktarılan raporları oradaki iki karşı casusluk ajanınında merak uyandırdı. Yıllar önce kocasının metal kutusunda bulduğu fotoğrafların ve notun betimlemesinden çok etkilenmişlerdi. Bu onlara KGB'nin olağan çalışma yöntemini hatırlatmıştı. Barbara Walker"in bu kadarını uydurması imkansızdı. John Walker"a bir göz atmanın zamanı gelmişti.

FBI, donanmaya alınmasının hemen ardından babasının kendisini casus yapmaya çalıştığını açıklayan Walker" in kızıyla görüştüğünde ipin ucunu buldu. Kız, babasını geri çevirdiğini söyledi. Bu, Walker"ın telefonunu dinlemeye almak için izin çıkarmaya yetti, böylece başka bir ipucu daha bulundu: ajanlar Walker"la gelini arasında gelinin kocasına "casusluğu bırakmasını" söylemesi için Walker"a yalvardığı gözyaşı dolu bir konuşma duydular.

Bu kadarı Walker"ın oğlunu önemli belgelere erişimden men etmek için yeterliydi ama FBI hâlâ büyük bir sorunla karşı karşıyaydı: John Walker"ı casusluktan tutuklayıp yargılamak için daha kesin kanıtlara ihtiyacı vardı. Çözüm, daha önce hiç denenmemiş sıra dışı bir plandı. RÜZGAR GÜLÜ Harekatı adı verilen fikir. Walker"in bir sonraki istihbarat teslimi buluşmasını öğrenmek, sonra da bırakılan belgelere kanıt olarak el koyup Walker"ı -şans eseri çevrede bulunan KGB ajanlarını- suç üstü yakalamaktı.

FBI, Walker"ın evinde şaşırtıcı bir şekilde, KGB'nin ona verdiği buluşma yeri talimatları ve onları ezberledikten sonra yakması gerektiğine ilişkin not içeren bir kara çantaya rastladı. Walker ve KGB böylesi bir suç unsurunu evin çevresinde bırakmakla işlediği büyük yöntemsel hatanın bedelini çok ağır ödeyeceklerdi. FBI KGB'nin Walker'a verdiği buluşma yerine ait fotoğrafları değerlendirmeye aldı ve buranın Maryland'de kırsal bir yol olduğu sonucuna vardı.

Buluşma noktası belirlendi ve 19 Mayıs 1985 gecesi kilometrelerce genişlikteki bir FBI izleme harekatı arazide yavaşça ilerleyen diplomatik ruhsata sahip bir arabayı gözlüyordu. Kısa bir araştırma aracın Sovyet elçiliğine ait olduğunu ve resmiyette üçüncü sekreter, FBI bilgilerine göreyse kıdemli bir KGB yetkilisi olan Aleksei Tkachenko üzerine kayıtlı olduğunu ortaya çıkardı. Tkachenko'nun Sovyet diplomatlara tanınan kırk kilometre çapındaki alanın en ucunda gecenin o vaktinde keyif sürüşüne çıkmadığı açıktı.

Dikkatli KGB karşı takibine rağmen FBI Tkachenko'nun yolun kenarına dik bir soda kutusu koymasını (Walker'a kararlaştırılan yerin emanetin bırakılmasına hazır olduğunu gösteren işaret) ve birkaç kilometre ötedeki bir elektrik direğinin dibine sıradan bir çöp torbası bırakmasını izlemekte hiç zorluk çekmedi. Bu noktada FBI harekete geçip Tkachenko ve öteki iki KGB ajanını yakaladı, onlar da hemen diplomat kimliklerini çıkarıp dokunulmazlıkları olduğunu söylediler. FBI ajanları çöp torbasını açıp 100.000 dolar nakit para buldu.

Saatler sonra Walker KGB tuzağına düşmek üzere oraya geldi. Kendine olan küstahça güveni bile şimdi yüz yüze olduğu delillerle başa çıkamazdı: Buluşma yerine bıraktığı belgeler, eşyaları arasında bulunan KGB talimatları ve geliniyle yaptığı telefon görüşmesinin kaydı.

Ruslar hapse girmeyeceklerdi -istenmeyen insan ilan edilip ülke dışına atıldılar- ama Walker'in başı büyük dertteydi. Davayı kazanma yolundaki zayıf ümitleri de FBI'ın yaklaştığı Arthur Walker aniden sorgucularına kardeşinin kendisini nasıl casus yaptığına ilişkin otuz beş saatlik ayrıntı vererek itirafta bulunduğunda kayboldu. John Walker teslim oldu; suçunu itiraf edecekti, ama oğluna nispeten hafif bir ceza olan 25 yıl verilmesi karşılığında. Walker'ın kendisineyse merhamet yoktu, müebbet hapse mahkum olmuştu. Jerry Whitworth 365 yıla mahkum oldu, Arthur Walker da müebbete.

Amerikan ordusu bütün iletişim sistemlerini hararetle temizleyip yeniden kurarken-bu vergi mükelleflerine yaklaşık bir milyar dolara mal oldu- taraf değiştiren KGB'li Vitali Yurchenko Amerikalılara Walker harekatıyla ilgisi bulunan KGB ajanlarına saçılan onur nişanlarını ve atamaları anlatmaya geldi. (Yine de, Yurchenko'nun acı acı eklediği gibi, aslında hiçbiri Walker'i kazanmak ya da onu geliştirmek için bir şey yapmamıştı, o kucaklarına bir hazine bırakan bir davetsiz misafirden başka bir şey değildi.)

Yurchenko harekatın KGB'nin tarihteki en büyük Amerikan harekatı sayıldığını iddia etti, II: Dünya Savaşı'ndaki atom bombası casusluğu harekatından bile daha büyüktü. "Biliyorsunuz" dedi

Yurchenko, "Walker zamanında bizimle savaşa girseydiniz kaybederdiniz, tıpkı Vietnam'daki gibi. Sizi ezer geçerdik."

Amerikalı dinleyicileri ciddi ciddi başlarını salladılar, tamamen haklı olduğunu biliyorlardı.

TEL AVİV KORSANLARI PLUMBAT OPERASYONU 1965-1968 *Üstün İsrail Zaferi*

Norveç tatil beldesi Lillehammer'deki polisin çok korkunç ve tehlikeli bir şeyin huzurlu ülkelerine keder vermeye geldiğini anlaması için bir bakış yeterliydi. Arabın vücudu kan gölünün içinde çırpındı. İki makineli tüfeğin parçaladığı vücudu, 1973 yazında Norveçlilerin uzak kalmak için dua edecekleri ölümcül bir çekişmenin, kirli bir yeraltı savaşının Norveç'e taşındığının canlı kanıtıydı.

Ama görgü tanıklarının ifadeleri polisin en kötü korkusunu doğruluyordu. Kurban, popüler bir restoranda çalışan, poliste kaydı ya da siyasi eğilimi bulunmayan Faslı bir garsondu. Kapanma saatinden hemen önce içinde beş adam olan bir araba gürültüyle ortaya çıktığında restoranın açık hava kısmını temizliyordu. İki adam arabadan sıçrayıp kurbanı iki makineli tüfeğin ateşiyle sıkıştırmışlardı. Adamlar arabaya binmişti ve araba hızla gözden kaybolmuştu.

Profesyonel bir saldırı olduğu açıktı; ama neden onca yer varken birileri Lillehammer'deki alelade Faslı bir garsonu öldürmek istesindi? Norveçliler, başka yarım düzine Avrupa polis teşkilatındaki meslektaşlarından duyduklarına dayanarak hemen garsonun en uç Filistinli terörist grup olan *Kara Eylülle* İsrail'in *Mossad'ı (Mossad Letafkidim Meyouchhadijn)* arasındaki dur durak bilmez çekişmenin son kurbanı olduğu sonucuna vardılar. 1972 Olimpiyatları'nda teröristler İsrailli atletleri öldürdüğünden beri *Mossad*'ın vuruş takımları sorumlu olduğuna inandıklarını acımasızca avlayıp öldürerek Ortadoğu ve Avrupa'yı kasıp kavurmuştu. İntikam olarak da *Kara Eylül* pek çok *Mossad* ajanını öldürmüştü.

Garsonun *Kara Eylül-Mossad* savaşıyla bir ilgisi yokmuş gibi görünüyorsa da polis onun çok gizli bir üst düzey terörist olabileceği tezi üzerinde duruyordu; böyle bir adamın büyük bir göçmen Arap nüfusuna sahip olan Paris ve Filistin terörünün yürütme karargahının bulunduğu Kıbrıs gibi tanınmış terör entrikası merkezlerinden çok uzakta, Lillehammer'de bulunmasının mantıklı bir nedeni görünmüyorsa da. Yine de, bir polis ekibi ölen adamın varsayılan *Kara Eylül* bağlantılarını ortaya çıkarmak için geçmişini incelemeye girişirken bir başkası da katillerin izini bulmaya yoğunlaştı.

Bu ikinci görev şaşırtıcı şekilde kolay oldu. Epey fazla sayıdaki görgü tanığı sayesinde polis, plakayla birlikte asıl vurma işini yapan iki adamın tasvirini elde etti. Kısa sürede, ülkeye cinayetten hemen önce giren altı yabancıya ulaştılar. Onlardan biri olan bir kadın olayda kullanılan arabayı kiralamıştı. Üçü Danimarka damgası taşıyan pasaportların dikkatle incelenmesi, sahte olduklarını ortaya çıkardı. Daha da önemlisi, Dan Aerbel adında bir adam olan grubun lideri Danimarkalı bir işadamı olduğunu iddia ediyordu; ama belirgin bir İsrailli aksanıyla konuşuyor ve öğrenildiğine göre, İsrail'le çifte vatandaşlık bağı bulunuyordu. Öteki beşi de öyleydi. Bunlardan başka bir kaç delil daha polisi efsanevi *Mossad* vuruş takımlarından birini yakaladığına ikna etti.

Cinayetten tutuklu bulunan altı İsrailli başlangıçta konuşmaya isteksizdiler, ama polis onlara zor bir durumda olduklarını hatırlattı, sonra da kurtuluş için bir yol gösterdi: İş birliği yapmaya

yanaşırlarsa belki de birşeyler ayarlanabilirdi. Polis anlayışlıydı, İsraillilerin halkını katleden teröristlerden kurtulmayı istemeleri anlaşılır bir şeydi elbette. Norveç mahkemeleri de anlayışlı olabilirlerdi; tabi ki İsrailliler bütün yaptıklarını açıklarlarsa.

Aerbel teslim olmaya başladı. Tükenmişti, vuruş takımı harekâtlarıyla yorucu aylar geçirmişti. Yine de Lillehammerde ana hedefi olan Ali Salameh'ten kurtulmayı başardığı için geriye tatmin duygusuyla bakabiliyordu. Aerbel'in Norveçli sorgucularına anlattığına göre, "Kızıl Prens" diye bilinen Ali Salameh dünyanın en ünlü teröristlerinden biriydi; uzun bir liste dolusu bombalama, uçak kaçırma ve en büyük başarısı, İsrailli Olimpiyat takımının öldürüldüğü 1972 Olimpiyatları faciasının planlanmasında rol almıştı. Kılık değiştirmede ve yeraltı savaşında uzmandı; ama *Mossad* sonunda onun izini bulmuştu. Salameh'in Lillehammer'de göçmen bir Arap garson kılığına girdiğini keşfetmişlerdi. Ölümü İsraillileri sevindirmişti, en azından 1972 Olimpiyatları'nın öcü alınmıştı.

Aerbel'in hesabına göre terör konusunda yaptığı itiraflar ve telafi olarak sağladığı bilgiler bir Norveç mahkemesinde epey işe yarardı. Doğru, Norveç topraklarında soğuk kanlı bir cinayet işlenmişti; ama şartlar öğrenildiğinde mahkemenin şevkatli davranacağına kuşku yoktu.

Aerbel'in güveni polis haberleri patlattığında sarsıldı: Ölen garson hakkındaki ayrıntılı bir araştırma, onun olduğunu söylediği kişi olduğunu ortaya çıkardı; çok çalışan, hiçbir şekilde politik eğilimi olmayan ve maaşının çoğunu düzenli olarak ailesine gönderen Faslı bir garsondu. Salameh'e çarpıcı bir şekilde benziyordu ama Salamehie arasındaki tek benzerlik de buydu.

Yavaş yavaş, korkutucu gerçek Aerbel'in üzerine çöktü: *Takımı yanlış adamı vurmuştu.*

Bunun nasıl olduğunu kimse bilmiyordu ama Aerbel şimdi kendisinin ve takımının başının ciddi bir dertte olduğunu biliyordu. Görgü tanıklarının ifadeleriyle desteklenmiş bir cinayet davasıyla yüz yüzeydiler ve tutuklanan casusların ezelden beri kaldıkları durumla karşı karşıya kalmışlardı: Resmî olarak İsrail hükümeti ne vuruş takımları hakkında bir şey biliyordu ne de Dan Aerbel ve yandaşlarının adlarını duymuştu. Mecazî olarak, açık denizde köpek balıklarının arasında kalmışlardı. Bir cankurtaran kayığına ihtiyaçları olduğunu ilk fark eden Aerbel oldu. Tam Aerbel ve arkadaşları mahkemeye çıkarılmak üzerelerken aklına bir tane geldi. Bir anlaşma önerdi: Yetkililerin "anlayış" göstermeleri karşılığında Aerbel İsrail'in en büyük sırrına ek olarak tarihindeki en cüretkar (ve en yaşamsal) istihbarat harekatını açıklayacaktı.

Norveçli yetkililerin duydukları -ve birlikte iş yaptıkları pek çok istihbarat teşkilatına aktardıkları- öyle fantastik bir casusluk hikayesiydi ki, casusluk edebiyatı yanında soluk kalırdı. Aerbel harekatın başını çeken adam olarak bütün ayrıntıları biliyordu. Doğal olarak rolüyle gurur duyuyordu, çünkü uzun süre imkansız olduğu düşünülen şeyi başarmıştı: Ulusuna atom bombası vermişti.

İlk kez, bu gizli dünya kod adı PLUMBAT olan dehşet verici bir casusluk darbesini duyuyordu.

Hikaye, 1965'te İsrail hükümeti derin bir gizlilikle, etrafı sarılmış Yahudi devletinin nükleer silahlar geliştirmesi gerektiğine karar verdi. "Samson seçeneği" olarak adlandırılan fikir, İsrail'in temel güvenliği Arap işgali tehdidi altına girerse kullanılmak üzere nükleer cephane üretmekti. İsrail'in bir savaşı kaybetmek üzere olması halinde silahlar İsrail'in düşmanlarına karşı stratejik koz olarak kullanılacaktı. Ek olarak, bu cephane, tek silah tedarikçileri olan Moskova'ya nükleer silah erişimi için baskı yaptıklarından kuşkulanılan ana düşmanları Mısır ve Suriye'ye karşı caydırıcı unsur

olacaktı.İsrail'in öngörüsüne göre, nükleer cephanelerini geliştirip üretmeyi başardığında bu tür nihai silahların varlığına ilişkin bilgiler dışarı sızdırılacak ve böylece Arapların benzerlerini kullanmaları halinde İsraillilerin de kullanacağı açıkça belirtilecekti.

Ancak bu tür silahlar geliştirmenin önünde ciddi engeller vardı. Her şeyden önce, İsrail'in bir nükleer araştırma geliştirme programının en temel malzemesi olan yeterli miktarda uranyum oksit cevherine ihtiyacı vardı. Buna sahip olmadığı çok açıkta ve elde etmek de pek olasılık dahilinde değildi.

Sorun, işlenmiş uranyum üretimi ve satışının dünya nükleer güçleri "kulübünün", özellikle de Birleşik Devletler'in denetimi altında olmasıydı. Malzeme çok küçük miktarlarda işlemden geçiriliyor ve son derece sıkı gözetim altında tutuluyordu, böylece nükleer kulüp dışından hiçbir ülkenin nükleer silah geliştirip üretmeye yetecek kadar çok miktarda bu değerli madenden edinmemesi güvence altında tutuluyordu. ABD yetkilileri Ortadoğu'daki cadı kazanına nükleer silah girmesine asla izin vermeyeceklerini açıkça belirtmişlerdi.

İsrail'in atom bombası için hammadde elde etmekle görevlendirilen *Mossad,* her çabasında engellenmişti. Sonunda, kıdemli harekatçılarından biri olan Dan Aerbel'in aklına bir fikir geldi. Danimarka Yahudisi bir aileden gelen Aerbel uzun yıllardır Danimarkalı bir işadamı olarak ticari kılıf altında çalışıyordu, bu süreç içinde Avrupa'daki iş çevrelerinde geniş bir bağlantı ağına sahip olmuştu. Aerbel, İsrail'in sorununun çözümünün o çevrede yattığını fark etti. *Mossad,* uranyum çıkaran ve işleyen şirketlerden birine sızmalı, sonra da üretimini İsrail'e yönlendirmeliydi. Ancak uranyum üretimi üzerindeki sıkı denetim göz önüne alındığında, bu iş imkansız görünüyordu.

Aerbel'in çözümüyse hem basit hem de zekiceydi. Uranyumla herhangi bir ilişkisi bulunan (sıklıkla nükleer enerji tesisleri için) Avrupalı kimya şirketleri arasında yaptığı bir araştırmanın sonucunda Asmara Kimya adında küçük bir Batı alman şirketinde karar kıldı. Aerbel'in de farkında olduğu gibi Asmara'nın ortaklarından biri olan Herbert Schulzen II. Dünya Savaşı sırasında bir Luftwaffe pilotuydu ve ülkesinin altı milyon Yahudinin ölümünden sorumlu olduğu savaşta küçük bile olsa rolünün olmasından duyduğu büyük suçluluğu sık sık dile getirirdi.

Katliamda pek çok aile ferdini kaybeden Aerbel, çeşitli İsrail kuruluşları için yabancı şirketlerle üretim kontratları düzenleyen İsrail Hükümeti adına alıcı olduğunu iddia ederek Schulzen'le bağlantı kurdu. Aerbel dikkatli davrandı, Asmara'nın İsrail ordusu için arıtma araç gereçleri yapmak için mütevazi bir anlaşmayla ödüllendirilmesini sağladı. Şchulzen, İsraillilerin bu tür şeylerin piyasadaki ederinin çok üzerinde bir ödeme yaptıklarını fark etti; büyük sempati duyduğu insanlara yardım etme karşılığında iyi kâr etmenin verdiği minnet duygusuyla Aerbel'in yakın bir arkadaşı oluverdi. Pek çok uzun sohbet sırasında Aerbel Auschwitz'de öldürülen aile fertlerinden ve İsrail'e kaçan ötekilerden söz ederek Schulzen'in katliam için duyduğu suçluluğu kaşıdı. Aerbel, İsrail'in tabi ki pek çok düşmanı olduğunu ve yeni bir katliamın her zaman olası olduğunu ekliyordu. O günlerde İsrail'le iş yapan birilerini bulmanın zor olduğunu da ekliyordu. Tehlikeli bir dünyada bir Alman'ın Yahudi devletiyle çalışacağı fikri umut vericiydi.

Schulzen kancaya takılmıştı ve artık *Mossad* onu ağa çekmeye girişiyordu. Aerbel onu aslında Mossad ajanları olan ve Schulzen'e ne çok akrabalarının Naziler tarafından öldürüldüğünü anlatan İsrailli işadamlarınca bolluk içinde ağırlandığı İsrail'e davet etti. İsrailliler, onları yok etmesine ramak kalmış tehdidin yirmi yıl sonra bile varlığını sürdürdüğünü söylüyorlardı. Örneğin, Arap

boykotu ve önde gelen ülkelerin düşmanlığı İsrailli işadamlarının hayatını zorlaştırıyordu, en azından Schulzen'e öyle söylenmişti. En büyük sorunları, dediklerine göre, "hayatta kalmaları için gerekli bazı maddelerin" elde edilmesinde yaşanıyordu. Bu konuda daha ayrıntılı bir şey söylenmedi ama Schulzen onları anlıyor gibiydi.

Schulzen'in aklının çelinmesinde bir sonraki adım o Almanya'ya döndükten sonra başladı. Küçük işini patlama yapan bir girişime çeviren İsrailli alıcılardan gelen anlaşma teklifleri yağıyordu. Zamanının geldiğini düşünen Aerbel son adım için harekete geçti: Schulzen'e İsraillilerin 200 ton uranyum oksit edinmelerine yardım edip edemeyeceği soruldu. Aerbel ülkesinin bu kadar fazla maddeye Negev'deki yeni nükleer tepkime merkezini ve Dimona adlı araştırma merkezini çalıştırmak için ihtiyacı olduğunu iddia etti. (İsraillilerin nükleer silah geliştirmek için Dimona'da üç katlı bir yeraltı tesisi inşa ettiğini söylemeye gerek görmedi.)

Schulzen'in Aerbel'in masalına inanıp inanmadığı bilinmiyor ama yardım etmeyi kabul etti. 1968 Martı'nda şirketi Belçikalı bir madencilik şirketine uranyum madeni ısmarladı. Asmara hem madencilik şirketi hem de bomba yapımı amaçlı olanlar da dahil bütün uranyum ticaretini denetim altında tutan Uluslararası Atom Enerjisi Teşkilatı tarafından yakın incelemeye alındı. Hiçbir şey yanlış görünmüyordu; Asmara sabun üretmek için gereken yeni bir petrokimyasal bir işlem için bu miktarda uranyuma ihtiyaç duyuyordu; bu yasal ve gelişmekte olan bir girişimdi; ve İsviçre bankalarındaki beş milyon doların üzerindeki hesap bakiyeleriyle kanıtlanmış kalıplı bir finanssal profile sahipti.

Gerçekte Asmara'nın sabun yapmak gibi bir planı yoktu ve İsviçre'deki o milyonlar da Alman şirketinin profilini şişirmek için *Mossad* tarafından gizlice aktarılmıştı. Asmara'nın uranyumu nasıl kullanacağına ilişkin denetçilere verdiği ayrıntılı planı yazan da *Mossad'dı.* Asmara'nın önerisi, nükleer maddelerin kara üzerinden taşınmasına yönelik Avrupa'daki sıkı denetime gönderme yaparak radyoaktif madenin Antwerp'ten gemiyle alınıp, işlenmek üzere İtalya, Milan'a götürülüp sonunda da Asmara'nın tesislerine yine gemiyle getirilmesini talep ediyordu.

Denetçilerin bilmedikleri, İtalyan firmasının uranyumdan haberinin olmadığıydı. Schulzen, Mossad'ın teşvikiyle eski bir arkadaşıyla bağlantıya geçti ve Milanlı firmanın adını "biraz madenin" gemiyle taşınması konusunda bazı can sıkıcı gümrük düzenlemelerini içeren tamamen bürokratik bir formalite için kullanmak için izin istedi. Schulzen'in lekesiz bir itibarı olduğundan arkadaşı razı oldu. Denetçiler de anlaşmayı onayladılar.

Artık yasalarla ilgili bütün kağıt işlemleri hallolduğuna göre *Mossad* entrikalı planının geriye kalanını da uygulamaya koyabilirdi. *Mossad* ajanları *Scheersberg A.* adında 2.260 tonluk pas kovası bir Batı Alman ticaret gemisini almak için kullandıkları İsviçre'de, Liberya bandıralı sahte bir deniz taşımacılığı şirketi kurdular.

1968 kasımında gemi bir mürettebat tuttu sonra da madeni yüklemek için Antwerp'e doğru yola çıktı. Yüzlerce çelik kasayı yükleyen işçilerin her bir kasanın üzerinde "plumbat" damgasının olduğunu görünce kafaları karıştı. Mürettebatın da kafası karışmıştı; ama çok geçmeden işler daha da tuhaflaştı.

Yüklerini teslim etmek için Milan'a gitmekte olduğunu sanan mürettebat, Batı Avrupa kıyılarından aşağı doğru olağan rotayı takip ediyordu. Ama sadece yirmi dört saat sonra gemi aniden yön

değiştirdi ve Batı Almanya'daki Hamburg Limanı'na demir attı. Mürettebata geminin yeni bir mürettebat isteyen yeni bir sahibi satıldığı söylendi. Eski mürettebata gayretlerinden dolayı teşekkür edildi ve sözleşmelerine uyarak lütufkar ödemelerde bulunuldu. Olayların o ana kadarki gelişiminden temelli şaşkına dönen eski mürettebat, yeni mürettebat gelip de denizcilerin yakın kardeşlik ilişkilerinde pek rastlanılmayan bir şekilde selam bile vermeden işin başına geçtiğinde iyice şaşırdı.

17 Kasım 1968'de *Scheersberg A.* liman yetkililerine İtalyan limanı Cenova'ya gideceği bilgisini vererek Hamburg'dan ayrıldı. Cenovalı yetkililer geminin gelişini bir kaç güne kadar beklemeleri doğrultusunda önemle uyarıldılar. Ama Cenova boşuna bekledi; çünkü *Scheersberg A.* hiç gelmedi. Aslında gemi hiçbir yere ulaşmadı, yok olup havaya karıştı sanki.

Başlangıçta yetkililer geminin battığını sandılar ama Cenova istikametindeki gemicilik hatlarında hiç batık ihbarı yoktu. İlginç bir şekilde, geminin sahipleri geciktiğini ve kaybolduğunu bildirmemişlerdi ve kayıp mürettebattan kimsenin ailesi oğullarının kaybolduğunu ihbar etmemişti.

Avrupa'daki yetkililer *Scheersberg A. yı* bulmaya çalışırlarken gemi on beş gün sonra aniden Türk limanı İskenderun'da ortaya çıktı. Esrarengiz bir şekilde, geminin kaptanı ve mürettebatı gemiyi haftalar önce Batı Almanya'da yola çıkaran kaptan ve mürettebattan tamamen farklıydı. Geminin

Avrupa'da kayıp ilan edildiğinden habersiz Türk yetkililer, geminin kaptanının Napoli'den henüz yola çıktığı, gemiyi tekrar yüklemek için orada durduğu ve bir kaç saat içinde italya'ya döneceği şeklindeki hikayesine inandılar. Gemide herhangi bir yük indirme çalışması olmadığından ve içinin boş olduğu anlamına gelecek şekilde suya fazla batmadığından Türkler gemiyi aramaya gerek görmediler. Buna karşın, yüklenen eşyaları yakından incelediler. Her şeyin yolunda olduğunu görünce de *Scheersberg* A'nın yoluna gitmesine izin verdiler.

Gizemli geminin bir sonraki ortaya çıkışı yeni kaptan ve mürettebatın gemiden inip gözden kaybolduğu Sicilya limanı Palermp'da oldu. Geminin sahibi yeni bir mürettebat daha tuttu ve *Scheersberg A.* Antwerp'e doğru yola çıktı. Varışıyla birlikte kapsamlı bir araştırma başladı; çünkü liman yetkilileri geminin ambarlarının boş olduğunu belirlediler. Nükleer denetçiler şoka girmişlerdi: İki yüz ton uranyum madenine ne olmuştu?

Schulzen hiçbir şey bilmediğini iddia etti; o sadece madenin İtalyan işleme tesisine gemiyle gönderilmesini ayarlamıştı. Ama tesislerdeki çalışanlar uranyum madeniyle ilgili hiçbir şey duymadıklarını söylediler. Geminin sahipleri eğer ortadan kaybolmuş olmasalardı, yardımcı olabilirlerdi ama arkalarında İsviçre'de boş bir ofis ve orada bulunduklarına dair kimsenin bulamadığı kanıtlar bırakıp gitmişlerdi.

Uranyum madeninin bir şekilde çalındığı belli olduğundan *Scheersberg A.* ve onun yükü meselesi bir gizlilik kıskacı içindeydi. Kimin çaldığı bilinmiyordu ama nükleer denetçilerin on tane atom bombası yapmaya yetecek kadar ham maddenin çalınıp böyle olayları engellemesi için tasarlanmış sıkı olduğu sanılan bir denetim sisteminin parmaklarının arasından kayıp gitmiş olduğunu dünyanın bilmesine izin vermelerinin imkanı yoktu.

Scheersberg A'nın gizemi, yıllar sonra *Mossad* ajanı Dan Aerbel cinayet kararından paçasını sıyırabilme umuduyla Norveçliler'e konuşana kadar açığa çıkmayacaktı. Uranyum madenini kaçırmak için uygulamaya konan incelikli Mossad harekatının bütün kısımlarını, Schulzen'le yapılan düzeni, İsviçreli gemicilik şirketinin yaratılışını, İtalyan işleme tesisinin ayarlanışını, değişen mürettebatları

(İsrailli gemiciler) *Mossad'ın* uranyum madeni ele geçirmek için yaptığı hummalı bir çalışma olarak açıkladı. Asıl soygun açık denizde gerçekleşmişti; *Scheersberg A,* 17 Kasım 1968'de Hamburg'dan ayrılmasından günler sonra Akdeniz'de Kıbrıs yakınlarında İsrailli teknelerden oluşan küçük bir filoyla buluştu. Uranyum boşaltıldı ve gemi Türkiye'ye yöneldi.

Bu uranyum İsrail'in nükleer silah programının beş yıl sonra bir atom bombasını mükemmellik derecesine getirmesini mümkün kıldı. Nihayet, İsrailliler küçük ama güvenilir nükleer cephane ve *Gabriel* adında bir torpil için nükleer savaş başlıkları üretmeyi başarmışlardı. İsrail'in nükleer caydırıcılığı amaçlandığı gibi bilinen bir sırdı; son derece açık olan iletisi, hiçbir düşmanın İsrail'i tamamen yenemeyeceğiydi. Bu caydırıcılığın sonunda İsrail'in Arap düşmanlarıyla politik anlaşmaya varmasında ne kadar etkisinin olduğu hâlâ meçhul.

Yine de PLUMBAT harekâtının bu caydırıcılığı meydana getirmede yaşamsal bir rol oynadığına kuşku yok. Mossad, muhteşem harekâtlarıyla tanınan bir istihbarat servisi için bile uranyum hırsızlığıyla bütün öteki başarılarını geride bıraktı; PLUMBAT hiçbir zaman resmen itiraf edilmediyse de.

PLUMBAT olayındaki bazı anahtar kişiler hakkında bundan çok daha fazlası biliniyor. Dan Aerbel, Norveçliler'e *Scheersberg* A'nın gizemini açıklaması sayesinde masum Faslı garsonun cinayetinden nispeten hafif bir ceza olan on dokuz ay hapisle kurtuldu. Tam bir itirafta bulundu, ama ifadesinde PLUMBAT'a ilişkin tek bir kelime bile yoktu. O konuda söylemek zorunda oldukları gizli bir belge olarak dost istihbarat servislerine aktarıldı, onlar da böylece Israilliler'in iki yüz ton uranyumu nasıl çaldıklarını öğrendiler. Haberler yeterince üzücüydü; ama daha kötüsünün de olabileceği konusunda görüş birliği vardı: Ya bunu çalan bir grup terörist olsaydı?

Aerbel'in vuruş takımının itirafta bulunan öteki üyeleri de aynı hafiflikte cezalar aldılar. Aerbel'le birlikte hapisten çıktıktan sonra İsrail'e döndüler ve *Mossad'ın* ajanlarının çevresine indirdiği kaim sisin içinde kayboldular.

PLUMBAT'ta yardımcı bir rol oynayan Batı Almanyalı işadamı Herbert Schulzen asla bir suçtan yargılanmadı. Biraz da keyif duyarak, nükleer denetçilerin tonlarca hammaddenin gemiyle kaçırılmasını örtbas etmeye çalışmalarını seyretti. Bu, söylendiğine göre başka bir PLUMBAT'm asla gerçekleşmemesi için gösterilen bir çabaydı. Mükemmel bir "at çalındıktan sonra ahırın kapısını kilitleme" örneği verilmişti.

Evet, bir de *Scheersberg A.* var! İsrailliler gemiyi Kıbrıslı , bir gemicilik şirketine sattılar. Pek az insan şimdilerde Akdeniz'de ağır aksak dolaşıp çimento taşıyan yorgun pas kovasının -yeni adıyla *Kerkya-* bu dramatik casusluk harekatında böylesi önemli bir rol oynayan gemi olduğunun farkında.

SON SÖZ

CASUSLUK KOMİK OPERAYA BENZER MISIR GEVREĞİ OPERASYONU 1944-1945 *Bir OSS Gizemi*

Hiçbir casusluk anlatısı her insanda bulunan bir eğilim olan budalalığa atıfta bulunmadan tamamlanmış'sayılmaz; ya da Marx'ın ünlü sözünde de belirttiği gibi, tarih kendini önce trajedi sonra da komedi olarak tekrarlar.

Casusluk normalde çok ciddi insanların yürüttüğü çok ciddi bir iştir. Yine de bu kendine hakim insanları bile mantığın tümüyle terk ettiği anlar vardır. Bazen gerçeklikten ve sağduyudan öyle kopuk harekatlar planlarlar ki, geriye dönüp bakıldığında bir istihbaratçının böyle bir deliliği nasıl düşünebildiğini anlamakta zorluk çekersiniz.

Böyle bir çok budalalık vardır, ama tarihte neredeyse unutulmuş bir dipnot olarak kalmış muhteşem bir örnek var. Bu, MISIR GEVREĞİ harekatı adında II. Dünya Savaşı sırasında gerçekleşmiş tam anlamıyla hiçbir şey başarmamak için inanılmaz kaynaklar kullanan tümüyle çılgınca bir istihbarat girişimidir. Harekat, onca çabanın buna değip değmediğini bir saniye bile düşünmediği açık olan Amerikan OSS tarafından başlatılmış ve yürütülmüştür. Sonuç, tabi ki başarısızlıktı. Ama harekat öyle kötü tasarlanmıştı ki, hiç hasar yoktu. Kötü tasarlanmış istihbarat girişimlerinde ender rastlanan bir vaka olan MISIR GEVREĞİ harekatının sonucunda hiç hayatını kaybeden olmadı.

MISIR GEVREĞİ harekatı bir Amerikan fikri olsa da asıl filizlenişi İngiliz istihbaratında oldu. İngilizler, Nazi Almanyası aleyhindeki geniş çaplı propaganda harekatlarının bir parçası olarak Almanların moralini mektuplar kullanarak çökertmek için bir plan geliştirdiler.

İşe yararlığı kuşkulu olan plan, İngilizler'i tarafsız ülkelerden Almanya'ya giden uluslararası postayı kullanarak özellikle imzalanmamış mektuplar göndermeye çağırıyordu. MI6 harekatçıları, tarafsız ülkelerdeki gazetelere aboneliği olan Almanların listesine ulaştıktan sonra tarafsız başkentlerdeki varolmayan şirketlerden Almanların adreslerine yazılmış zarflara yapıştırılacak gerçeğine çok yakın kalitede bir dizi sahte pul üretmesi için uzman bir sahtekâr tuttular. Zarflar ilk bakışta normal görünüyorlardı ama pullar gerçeklerinin kara mizahıydı. Örneğin, pullardan birine, Hitler'in portresinin yerine Heinrich Himmler'inki basılmış, bu yolla Nazi Almanyası'nın içinde ayrılıkçılığı kışkırtmak amaçlanmıştı. Bu, İngiliz istihbaratının yürüttüğü Himmler'in hükümeti ele geçirme hevesinde olduğunu yaymayı amaçlayan fısıltı harekatının bir parçasıydı.

İşi başından aşkın posta memurları, her zarfın üzerindeki pulu incelemeye vakitleri olmadığından bu gibi zarflan olağan şekilde atlayıp adreslerine göndereceklerdi. Aynı şekilde, çok daha meşgul olan sansür görevlileri de zarfların üzerine bakmaya zahmet etmeyip zamanlarını içeriklerine ayıracaklardı (ki zarfların içeriği her zaman zararsız görünen iş yazışmaları ya da kişisel mektuplar olurdu.)

Sonuç en iyimser yorumla önemsemeye değmezdi. İlk olarak, Almanya'da savaş döneminde pahalı bir lüks olan yabancı gazetelere abone olmak için yeterli imkanlara sahip Almanların çoğu ya zengin işadamları ya da morali bir propaganda puluyla kolay kolay bozulmayacak Nazi Partisi üyeleriydi. İkincisi, MI6 harekatı Nazi Almanyası'nın gerçeklerini hesaba katmamıştı; her an her yerde bulunan Gestapo ve onun dev ülke içi muhbir şebekesi her Alman'ı söyledikleri, yazdıkları, yaptıkları -ve posta kutusundakiler konusunda son derece ihtiyatlı olmaya itiyordu. Yabancı bir ülkedeki adını daha önce hiç duymadıkları bir kişiden ya da şirketten mektup alan Almanların büyük çoğunluğu ya bir yanlışlık olduğunu ya da o mektubun provokasyon amaçlı gönderildiğini düşündü. Her iki durumda da etrafta kendilerini şaibe altına sokabilecek deliller bulunmasından korkarak bu tür mektupları yaktılar.

Ne tuhaftır ki Amerikan OSS İngilizlerin hatasından hiç ders almamış gibi görünüyordu. 1944'ün başlarında daha da teferruatlı bir harekat düzenlediler. Bu, sonunda Amerikalı vergi mükelleflerine

milyonlarca dolara mal olacak, binlerce insanı meşgul edecek ve II. Dünya Savaşı'nın gidişatı üzerinde hiç etkisi olmayacaktı.

OSS bünyesindeki, Almanlara karşı kirli numaralar tasarlamakla görevli verimli beyinlerden filizlenen harekatın temel fikri epey azimkardı. MISIR GEVREĞİ harekatı adı verilen bu planın amacı, müttefik propagandasının yoğun bir şekilde Alman posta sistemine sızıp Hitler'e olan güveni sarsarak ve Almanya içinde bozgunculuk duygusu yaratarak Almanların cephe gerisindeki morallerini çökertmekti.

Emir büyük yerdendi ve onu yerine getirmek için OSS MI6'nın propagandayı mektup yoluyla yayma fikrini aldı ve daha da geliştirdi. OSS'in planı, tarafsız ülkelerden gönderilen üç beş mektup yerine binlerce mektubu çok daha kısa bir yoldan şırıngalamaktı. Müttefik uçakları sık sık Alman trenlerini vuruyorlardı ve bu trenler artık sahte mektup çuvalları taşıyacaktı. Posta vagonu olan bir treni vurduktan sonra çuvallar enkaz çevresine atılacaktı. OSS'in de farkında olduğu üzere, tren enkazlarından posta çuvallarını toplayıp başka bir yoldan ulaştırmak Alman posta servisinin her zaman yaptığı bir şeydi.

1944'ün başlarından itibaren OSS ajanları posta memuru olarak çalışmış Alman savaş esirleri bulmak için esir kamplarını taramaya başladı. Şaşkın Alman memurlar kapsamlı sorgulardan geçirildiler ve ortalama esir şartlarının çok üzerindeki yemekler ve içkiyle akılları çelinip Alman posta teşkilatının çalışma şeklinin ayrıntıları üzerine sohbet etmeye teşvik edildiler. Düşmanın alt seviyedeki sivil hizmetlere böyle şiddetli bir ilgi duymasından heyecanlanan (ve bu şansın sürmesine istekli olan) eski posta memurları, Almanya'da mektupların nasıl toplandığı, onaylandığı ve ulaştırıldığı konusunda son derece konuşkandılar.

Bu bilgileri edinen OSS, sürülerce sürgün edilmiş Alman topladı ve yurttaşlarına mektuplar yazmaları için görevlendirdi. Sürgündeki Almanlar, Nazi Almanyası içinden olağanüstü riskle ve masrafla elde edilen telefon rehberlerinden rastgele insanlar seçip bu yabancılara varlığı bile gerçek olmayan akrabalar hakkında aile dedikodularıyla dolu mektuplar yazıyorlardı. Mektupların hepsi, sansürden geçirilmeyen ülke içi posta sınıfındaydı.

Bir sahtecilik uzmanı ekibi bu mektuplar için gerçek posta pullarının mükemmel taklitleriyle birlikte Alman moralini sarsmak için tasarlanmış bir miktar kasıtlı kara mizah üretti. En çarpıcı kara mizah örneği Hitler'in bir portresini taşıyan değişmez bir Alman resmiydi. OSS versiyonuysa portreyi Hitler'in kafatasının bir bölümünü gösterecek şekilde değiştirmiş ve altına Alman sokak ağzıyla "Alman hükümetinin canı cehenneme" anlamına gelen bir cümle eklemişti.

Başka sahtekâr gruplar da Almanya'nın normal posta kırtasiyesi için kullandığı kağıt türüyle standart Alman posta çuvallarının tıpatıp aynısı sahtelerini yapmak için uğraşıyordu. Bir sahtekar grubu ise binlerce "mektubun" onaylanması için Alman posta mühürlerinin bire bir kopyalarını yapıyordu. Bunlar olurken, OSS yazarları da günlerini Dietrich'in iltihap toplayan ayağının iyileşmekte olduğunu, Helga Hala'nın hâlâ o gerzekle dolaştığını ve bu arada hükümetin yemek tayınlarını daha da azaltacak olmasının ne kadar da kötü olduğunu (yazar, hükümetin üst kademelerinden bir arkadaşının bu üzücü haberin kaynağı olduğunu iddia ediyordu) anlattıkları mektuplar yazmakla geçiriyorlardı.

Binlerce insan bu harekâtın içindeydi ama bütün çabaların boş olduğu 1944 Ağustosu'nda OSS,

Almanlar'ın ülke içi mektuplarda kullandıkları damgaları değiştirmiş olduklarını öğrendiğinde ortaya çıktı. Yeni damgalar kullanılarak zarflanmış mektuplar ayrıldı ve MISIR GEVREĞİ harekatı tekrar yazı tahtasının başına döndü. Hali hazırda yazılmış bulunan binlerce zarf atıldı ve bir yığın yeni zarf hazırlandı.

Bir dahaki ay hepsi gönderilmeye hazırken başka bir felaket gerçekleşti: Savaş dönemi sorunları nedeniyle Alman posta teşkilatı tren enkazlarından çuvallar toplandığında sadece iş mektuplarının ulaştırılacağını duyurdu. OSS bu kez telefon rehberlerinden bulunmuş tümü gerçek Alman şirketleri olan göndericiler adına yeni bir zarf yığını hazırlamak için tekrar iş başına döndü.

Sonunda 1945 Şubatı'nda MISIR GEVREĞİ harekatı başlamaya hazırdı. Posta vagonu olan trenleri vuran saldırı uçakları tarafından sekiz ayrı noktaya sahte posta çuvalları bırakılmıştı. OSS'in umutlarına göre, nerdeyse gerçekleriyle aynı olan sahte çuvallar alınıp Almanya'nın dört bir yanındaki adreslere gönderilmek üzere ötekilerle birlikte yüklenecekti.

Bazı zarfların içinde kişisel mektuplara ek olarak OSS'in en önde gelen propaganda aracı olan *Das Neue Deutschland (Yeni Almanya)* adındaki tek sayfalık gazete de vardı. Bir zamanlar Alman gazete ve dergilerinde çalışmış Nazi karşıtı sürgün Almanların hazırladığı gazete resmi Alman Nazi gazetesinin mükemmel bir kara mizahıydı; bir farkla: Gazetenin OSS versiyonu resmi gazetenin asla yayınlamadığı türde haberler yayınlıyordu. Bunlar arasında 1944'te Hitler'e karşı girişilen darbe girişiminin ayrıntıları, çoğu Alman fakirlik sınırında yaşarken üst düzey S S subaylarının sürekli zenginleşmesi ve Almanya'nın askeri konumu hakkındaki gerçekler vardı.

OSS büyük bir umutla Almanların morallerinde bir sarsıntı bekledi. Ama yoktu. Sorun şuydu ki OSS adresleri bulmak için şehirlerin telefon rehberlerine bakmıştı ama savaşta 1945'e kadar çoğu Alman şehrinin yerle bir olduğu gerçeğini göz ardı etmişti. 1945'te Almanya'daki hayatın gerçekleri nedeniyle ulaşılmaz durumda olan bu şehirlerdeki neredeyse bütün temel hizmetler, posta teşkilatı da dahil, neredeyse ortadan kalkmıştı ve OSS bunu fark edememişti. Asıl sorun ise, müttefiklerin bombaları yüzünden pek çok Alman'ın evini kaybetmiş ve milyonlarcasının akrabalarıyla yaşıyor olmasıydı. Böyle bir kargaşada pek az insan adres değişikliği formlarını doldurmaya zaman bulabiliyordu. Enkaz haline gelmiş bir adresle karşılaşan posta dağıtıcıları, alıcıyı bulamazlarsa mektubu atıyorlardı.

Ancak çok daha ciddi bir sorun vardı ve bu, Nazi Almanyası'nın kendi yapısıyla ilgiliydi. Tıpkı MI6 gibi OSS de sıradan bir Alman'ın hiç iş yapmadığı bir şirketten mektup aldığında vereceği tepkiyi hesaplayamamıştı. Bir Alman, zarfın içinde akrabalarla gerçekle hiç bağlantısı olmayan olaylardan bahseden kişisel bir mektup bulur. Tek varabileceği sonuç ya mektubun yanlışlıkla kendisine geldiğidir ya da bir şeylerin ciddi şekilde yanlış olduğudur. Eğer zarfta bir de OSS basımı propaganda gazetelerinden varsa bu alarm nedeniydi, böyle yoldan çıkarıcı bir kağıt parçasının elinde görülmesi bile sahibinin idam edilmesi için yeterliydi. Aynı şekilde, zarfta OSS kara mizahı örneklerinden biri varsa bu da kaygılanmak için geçerli bir nedendi. Alıcılar sadece sadakatlerini ölçme amacı taşıyan bu tür bir provokasyon için kendilerinin seçilip seçilmediğini merak edebilirlerdi.

Her durumda sonuç neredeyse hep aynıydı: Almanlar yoldan çıkarıcı mektubun alıcısı olduklarını kimsenin görmemiş olduğunu umarak alelacele kağıtları yakıyorlardı. Bu nedenle MISIR GEVREĞİ harekatının etkisi okyanustaki bir kar tanesinden daha azdı.

Yine de bazı beklenmedik istisnalar da vardı. Kendilerini bir şekilde MISIR GEVREĞİ harekatının mektuplarından birinin alıcısı konumunda bulan ve Almanca OSS gazetesinin sayıları gönderilen bazı ateşli Naziler birden ellerine bir sigorta poliçesinin geçtiğini fark ettiler. Nazi Almanyası'nın dağılmasının ardından ellerinde gazeteleri sallayarak sadece buna sahip olmalarının bile başından beri Nazi karşıtı olduklarını kanıtladığı iddiasıyla ortaya çıktılar.

MISIR GEVREĞİ harekatı mektuplarının öteki alıcılarıysa sonraki yıllarda o kağıtları yaktıkları güne lanet edeceklerdi. Pek azı savaştan sağlam çıkan pullar koleksiyoncular sayesinde çok para ettiler, özellikle de üzerinde sahte OSS puluna sahip gerçekten kullanılmış zarflar epey alıcı buldu. Pul koleksiyoncusu uzmanlara göre savaştan sadece iki tane zarf sağlam kurtuldu ve onlar şu anda servet değerindeler.

MISIR GEVREĞİ harekatının ortaya çıkışı pul koleksiyoncuları sayesinde oldu. Haris bir pul koleksiyoncusu olan Başkan Roosevelt'in ölümünün ardından ünlü koleksiyonu satışa çıkarıldı. Dev koleksiyona değer biçmesi için tutulan uzmanlar Alman pullarının Hitler"in kafatasının bir bölümünü gösteren garip görünüşlü kara mizahlarını ve Heinrich Himmler'i Hitler'in yerinde gösteren başkalarını görünce şaşkınlığa uğradılar. Sadece ayrıntılı incelemenin sahte olduklarını ortaya çıkarabildiği, savaş dönemi Alman pullarının uzmanca yapılmış sahteleriyle de karşılaştılar. Bu sahte pulların en iyi cins hakketme araç gereçlerini, gerçeğinin aynısı olsun diye gayretle hazırlanmış kağıt ve asıl baskı yöntemlerini aynen tekrarlayan üretim süreçlerini kullanan kişiler tarafından yapıldıkları açıktı.

Başka bir deyişle, yalnızca bir hükümetin böyle pahalı ve uzman teknikler kullanan bir çalışmayı yürütebileceği ortadaydı. Ancak Amerikan yasalarına göre sahtekarlık çok ağır bir suç olduğundan bir Amerikan hükümetinin böyle bir suçla ilgili olabileceği akıl dışı görünüyordu. Dahası sebep ne olabilirdi ki? Sahtekarlar bir dolarlık banknotlar yapmak için sahte para yapmak gibi büyük bir yasal riske girmezler. Aynı mantıkla, bir sahtekar, bunca zamanı, çabayı ve parayı sıradan posta pulları yapmak için harcamaz. Savaş dönemi Almanyası'nda ülke içi postada kullanılan pullar Amerikan parasıyla iki cent civarı bir şey tutuyordu; bunun sahtekarlığa değecek bir meblağ olmadığı çok açıktır.

Uzmanlar, cevabın başka yerde aranması gerektiğine inanıyorlardı. Biraz zamanlarını aldı ama sonunda Roosevelt'in kağıtlarının arasında kendisiyle OSS'in başı General William Danovan arasındaki yazışmayı buldular. Bir noktada, -Roosevelt'in pul merakını bilen- Danovan MISIR GEVREĞİ harekatı için üretilen bazı sahte OSS pullarını ve propaganda için kara mizah örneklerini ona göndermişti. Başka bir yazışmaysa harekatın amacını bildiriyordu.

OSS, harekatlarının Roosevelt'in koleksiyonunun satışı sırasında ortaya çıkmasından pek de mutlu değildi; o sırada kurum yaşam mücadelesi veriyordu. Başkan Truman OSS'in çok fazla çalışanı olduğunu, çok para harcadığını ve en iyimser değerlendirmeyle, lekeli bir geçmişinin olduğunu düşünüyordu ve ondan büyülenmiş gibi bir hali de yoktu. Savaş sonrası idaresinde ülkenin böyle masraflı kurumlara ayıracak parası olmadığı bahanesiyle teşkilatı dağıtmak istiyordu. Bu noktada, MISIR GEVREĞİ harekâtının kamuya sızması OSS'e pek yardımcı olmadı. Gazetelerdeki yazılar harekât hakkında sadece önemsiz ayrıntılar içeriyordu; ama bu kadarı bile onun kötü tasarlandığının, belli bir amaç olmaksızın çok fazla para harcadığının ve resmî hedefi olan Alman moralini sarsmak adına çok az şey yapabildiğinin anlaşılması için yeterliydi.

MISIR GEVREĞİ harekâtının hikayesinin tümünün açığa çıkması için yıllar sonra gizli OSS kayıtlarının incelenmesi gerekecekti. Ama o ayrıntılar bile Truman (ve ötekilerin) başlangıçtaki kararını değiştirmedi; harekât tam anlamıyla bir ahmaklık örneğiydi.

Truman'ın da dediği gibi, "Oralarda düşünen birileri yok muydu?

S O N